

T.C

İZMİR KÂTİP ÇELEBİ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TARİH ANABİLİM DALI

**BİZANS İMPARATORU VIII. MİKHAİL
PALAİOLOGOS (HAYATI VE SİYASİ
FAALİYETLERİ)**

Yüksek Lisans Tezi

Armağan YILMAZ

İZMİR-2019

T.C
İZMİR KÂTİP ÇELEBİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

**BİZANS İMPARATORU VIII. MİKHAİL
PALAİOLOGOS (HAYATI VE SİYASİ
FAALİYETLERİ)**

Yüksek Lisans Tezi

Armağan YILMAZ

DANIŞMAN: PROF. DR. YUSUF AYÖNÜ

İZMİR - 2019

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “VIII. Mikhail Palaiologos Hayatı ve Siyasi Faaliyetleri” adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

26.03.2019

Armağan YILMAZ

TS EN ISO
9001:2015

T.C.
İZMİR KÂTİP ÇELEBİ ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

TEZ/PROJE SINAVI TUTANAK FORMU

Dok. No: FR/604/21

İlk Yayın Tar.: 03.10.2017

Rev. No/Tar.: 00/..

Sayfa 1 / 1

GÖNDEREN : TARİH Anabilim Dalı Başkanlığı

GÖNDERİLEN : Sosyal Bilimler Enstitüsü

Anabilim Dalımız Yüksek Lisans / ~~Doktora~~ Programı öğrencisi ARMAĞAN YILMAZ ile ilgili Tez/Proje Sınav Tutanağı aşağıdadır.

Tarih: 22.04.2019

Sayı :

Tarih Anabilim Dalı Başkanı

İmza

Prof. Dr. Cahit Çelici

SINAV TUTANAĞI

Tez/Proje Sınav Jürimiz tarafından incelenen “Bizans İmparatoru VIII. Mikhail Palaiologos (Hayatı ve Siyasi Faaliyetleri)” başlıklı yüksek lisans / doktora tezi ile ilgili olarak jürimiz 23.05.2019 tarihinde toplanmış ve adı geçen öğrenciyi Tez/Proje Sınavına tabi tutmuştur. Sınav sonucunda adayın tezi hakkında ~~OYÇOKLUĞU~~/OYBİRLİĞİ ile aşağıdaki karar verilmiştir.

KABUL

Kabul Edilen Yüksek Lisans / Doktora tezi:

- i) Bilime yenilik getirmiştir
- ii) Yeni bir bilimsel yöntem geliştirmiştir
- iii) Bilinen bir yöntemi yeni bir alana uygulamıştır
- iv) Uygulama yapmıştır (sadece Yüksek Lisans'ta geçerlidir)

RED

DÜZELTME *

Tez Sınav Jürisi	Unvanı ve Adı Soyadı
Tez Danışmanı	Prof. Dr. Yusuf Ayönü <i>y. ayönü</i>
Üye	Prof. Dr. Cüneyt Kanat <i>C. Kanat</i>
Üye	Doç. Dr. Fatma Akkuş Yiğit <i>F. Akkuş Yiğit</i>
Üye	
Üye	

Eki : Tez Değerlendirme Formu (Her bir jüri için).

* Tez sınavında düzeltme kararı verilmesi halinde jüri tarafından öngörülen düzeltmelere ilişkin bir jüri raporu eklenmelidir. Düzeltmeler için Ek süre her defasında en fazla yüksek lisans öğrencileri için 3 ay, doktora öğrencileri için 6 aydır.

ÖZET

Dördüncü Haçlı Seferi'nden sonra Latinler, Bizans İmparatorluğu'nun İstanbul'daki hâkimiyetine son verdi. Bu istilanın ardından Latinler ve onların boyunduruğu altında yaşamak istemeyen Bizans soyluları tarafından İmparatorluk toprakları üzerinde bir takım devletler kuruldu. İmparatorluğun kadim başkentini terk eden Bizans aristokrasisinin kurduğu bu devletlerin en önemlisi hiç şüphesiz İznik İmparatorluğu'dur. Theodoros Laskaris'in İznik merkezli kurduğu bu devlet, Epir Despotluğu ve Trabzon İmparatorluğu ile karşılaştırıldığında Latin işgali altındaki İstanbul'un hemen yakınında olması hasebiyle aslında stratejik açıdan dezavantajlı gibi görünmekteydi. Ancak kurucusu I. Theodoros Laskaris, ardılı III. Ioannes Vatatzes ve VIII. Mikhail Palaiologos gibi kabiliyetli ve cüretkar idarecilere sahip olması İznik İmparatorluğu'nu avantajlı kılmış ve nihayet eski Bizans başkentinin Latinlerin elinden geri alınması gerçekleşmiştir. II. Theodoros Laskaris'in oğlu Ioannes'in naibi sıfatıyla devletin dizginlerini eline alan VIII. Mikhail ardından kendisini müşterek İmparator ilan etmiş ve 1261 yılında İstanbul'un geri alınması sonrasında İmparatorluk tahtına oturmuştur. Talihsiz Ioannes'in ise gözlerine mil çektirmek suretiyle iktidarına alternatif olmasının önüne geçmiştir. VIII. Mikhail Palaiologos'un tahtın meşru varisini bu şekilde etkisiz hale getirerek İmparatorluk tacını takmasına karşı duyulan tepki bir türlü sonlanmamış ve Bizans tarihçileri gayri meşru yoldan iktidarı ele geçiren Mikhail'i gasıp olarak adlandırmışlardır.

1261 yılından itibaren Bizans İmparatorluğu kendisini tekrardan Avrupa siyasetinin merkezinde buldu. İstanbul'un kaybedilmesi üzerine Latinler ilk önce Manfred ardından Charles de Anjou'nun önderliğinde Bizans İmparatorluğu'na karşı birleşti. Bu ittifaklarda sadece Latinler bulunmamış sürgünde kurulmuş bir diğer Bizans Devleti, Epir Despotluğu'da yer almıştır. Venedik ve Ceneviz Deniz Cumhuriyetleri ise dönemin siyasetine göre konumlarını belirlemişlerdir. Eski ihtişamından yoksun olan Bizans İmparatorluğu, VIII. Mikhail Palaiologos'un siyasi hamleleri ile ayakta durmaya çalışmıştır. Bu hamlelerden ilki siyasi ittifaklar olarak kendini göstermiştir. Ancak Mikhail Palaiologos'un, Avrupa'ya karşı en büyük kozunu ise Papalık makamı oluşturuyordu. Nitekim kiliselerin birleştirme politikasını öne sürerek kendisine karşı kurulan ittifakların papalık kurumunun engeline takılmasını sağlamıştır. Fakat VIII. Mikhail Palaiologos'un bu politikası,

imparatorluk içerisinde Ortodoks din adamlarının başını çektiği muhalefetin artmasına neden olmuştur. Batı politikasında başarılar kazanan VIII. Mikhail Palaiologos, Latin liderlere nazaran temayüz etmiş ve imparatorluğunun batı sınırlarını muhafaza etmiştir. Ancak VIII. Mikhail Palaiologos'un Batı politikasına ağırlık vermesi, doğu sınırlarında Türklerin daha rahat ilerlemesine fırsat sağlamıştır.

Çalışmamızda VIII. Mikhail Palaiologos'un hayatını ve imparatorluğu süresince vuku bulan siyasi hadiseleri inceledik. VIII. Mikhail Palaiologos'un tahayyül ettiği Bizans İmparatorluğu'nu eski görkemine kavuşturma çabasında vermiş olduğu meşaketli süreçlere değindik.

Anahtar Kelime: İmparator, VIII. Mikhail Palaiologos, Latin, Ortodoks, Manfred, Charles de Anjou, Venedik, Ceneviz, Epir, Kilise, İstanbul, Türk.

ABSTRACT

After the 4th Crusade, the Latins ended the sovereignty of Byzantine Empire in İstanbul. Following the invasion, a number of states were formed on the territory of the Empire by the Latins and the Byzantine nobles who did not want to live under the rule of them. The most important of these states founded by the Byzantine aristocracy who abandoned the ancient capital of the Empire is undoubtedly Empire of Nicaea. This state, which Theodoros Laskaris founded in Nicaea, seemed to be strategically disadvantaged because it was in the immediate vicinity of Latin occupied İstanbul, compared to the Despotate Epirus and the Empire of Trebizond. However, having talented and bold administrators like his founder Theodoros I Laskaris, his successor Ioannes III Vatatzes and Mikhail VIII Palaiologos made the Empire of Nicaea advantageous and finally, the Byzantine old capital was back from the Latins. Mikhail VIII, who took the rules of the state as the regent of Ioannes, the son of Theodoros II Laskaris, then declared himself senior emperor and sat on the throne of the Empire after İstanbul had taken back in 1261. He prevented Ioannes from becoming an alternative to his power by making him blind. The reaction against Mikhail VIII Palaiologos wearing the imperial crown by neutralizing the legitimate heir of the throne that way has never ceased and Byzantine historians have named Mikhail the usurper, who took power in the illegitimate way.

From 1261, Byzantine Empire found itself in the center of European politics. Afterwards the lost of İstanbul, Latins united against Byzantium, firstly in the leadership of Manfred and then Charles de Anjou. In these alliances, there were not only Latins but Despotate of Epirus which was a Byzantine state that founded in the exile. Byzantine which did not have its old magnificence tried to stand against with political moves of Mikhail VIII Palaiologos. First move of these was political alliances. However, Papacy was the biggest ammunition that Mikhail VIII Palaiologos held against Europe. He offered merger of two church and with this policy the alliance against Byzantium faced with obstacle of Papacy. But this movement of Mikhail VIII Palaiologos caused an opposition against him that leads by Orthodox clerics. Mikhail VIII Palaiologos who got successful in West politics

came to the fore in comparison with Latin leaders and preserved Empire's western borders. However, the fact that Mikhail VIII Palaiologos focused on western politics provided an opportunity for the Turks to move more easily on their eastern borders.

In our study, we examined the life of Mikhail VIII Palaiologos and political events that took place during his reign. We interpreted the tedious times that Mikhail VIII Palaiologos given in his efforts to restore the Byzantine Empire which he had imagined.

Key Word: Emperor, VIII. Mikhail Palaiologos, Latin, Orthodox, Manfred, Charles de Anjou, Venice, Genoa, Epirus, Church, İstanbul, Turk.

İÇİNDEKİLER

KISALTMA LİSTESİ.....	XVII
ÖNSÖZ.....	XVIII
KAYNAKLARA DAİR	XXI
GİRİŞ	1

1. BÖLÜM

MİKHAIL PALAİOLOGOS'UN İMPARATORLUK ÖNCESİ HAYATI VE SİYASİ FAALİYETLERİ

1.1. Mikhail Palaiologos'un İmparator Olmadan Önceki Hayatı.....	20
1.1.1. Mikhail Paliologos'un Çocukluğu ve Saraya Girişi	20
1.1.2. Mikhail Palaiologosun İlk Kamu Görevi.....	21
1.1.3. Mikhail Palaiologos'a İhanet Suçlaması.....	21
1.1.4. Mikhail Palaiologos'un Evliliği.....	22
1.1.5. Mikhail Palaiologos ve II. Theodoros Laskaris Dönemi	22
1.1.5.1 Mikhail Palaiologos'un Selçuklu Ülkesine Kaçışı.....	24
1.1.5.2 Mikhail'in Palaiologos'un Selçuklu Ülkesinde Yaşadıkları	25
1.1.5.3 Mikhail Paleologos'un İznik'e Geri Dönüşü	27
1.1.5.4 Mikhail Palaiologos'un İmparatorluk Yürüyüşü	28
1.1.5. IV. Ioannes Vatatzes Dönemi	30
1.1.6.1 Naip Muzalon'un Öldürülmesi	32
1.1.6.2 Muzalon'un Ölümü Sonrası Gelişmeler	34
1.1.6.3 İmparator Naibi Mikhail Palaiologos.....	35
1.1.7 Ortak İmparator VIII. Mikhail Palaiologos	39
1.1.7.1. Pelogonia Savaşı	42
1.1.7.2. Pelogonia Savaşı Sonrası Gelişmeler.....	45

1.1.8. İstanbul’u Yeniden Bizans Hakimiyetine Alma Çabaları.....	46
1.1.8.1. İstanbul’un VIII. Mikhail Palaiologos İçin Diğer Önemi	46
1.1.8.2. Batı Dünyası ile İstanbul Latin Krallığı’nın İlişkileri	46
1.1.8.3. VIII. Mikhail Palaiologos’un İstanbul’u İhanetle Ele Geçirme Arzusu	46
1.1.8.4. Nymphaeum Antlaşması	47
1.1.8.5. 1261 Öncesi Anadolu’nun durumu	48
1.1.8.6. İstanbul’un Yeniden Bizans Egemenliğine Geçmesi ve Yaşanan Olaylar.....	51
1.1.8.7. Mikhail Palaiologos’un İstanbul’un Ele Geçirildiği Haberini Alması	54
1.1.8.8. İmparator VIII. Mikhail Palaiologos’un Kente Girişi.....	55

2. BÖLÜM

İSTANBUL’UN RESTORASYONU VE 1266 YILINA KADAR OLAN SÜREÇ

2.1. Kentin Restorasyonu	57
2.1.1. İstanbul’un Nüfusunun Arttırılmasına Yönelik Çabalar.....	57
2.1.2. İstanbul’daki Kiliselerin Durumu ve Bakımı.....	58
2.1.2.1. Patrik Arsenios’un Geri Çağrılması.....	58
2.1.3. Kentte Yapılan Diğer Kamusal Faaliyetler.....	59
2.1.4. İstanbul’un Surlarının Onarılması ve Yenilerinin Yapılması.....	59
2.1.5. Haliç’in Bakımı.....	59
2.1.6. Besin Depolanması	60
2.2. İmparator VIII. Mikhail Palaiologos’un Donanmaya Verdiği Önem	60
2.3. Paranın Değerinin Düşürülmesi	61
2.4. Başkentte Latinlerin Durumu	62

2.4.1. Latin Kentleri ile Ticari Münasebetler.....	62
2.5. IV. İonnes Laskaris'in Gözlerine Mil Çekilmesi ve Patrik Arsenios'un İmparatoru Aferez Etmesi.....	64
2.6. 1261 Sonrası İmparatorluk Sınırları ve Diğer Devletler (Trabzon, Epir, Bulgar, Sırp, Akhaia ve Atina).....	65
2.7. Papa IV. Urbanus'un İstanbul'un Alınmasına Karşı Tepkisi.....	66
2.7.1. Manfred ve Papalık İlişkisi.....	67
2.7.2. Venedik ve Papa IV. Urbanus'un Haçlı Çağrısı.....	68
2.7.3. İmparator VIII. Mikhai Palaiologos'un Haçlı Çağrısına Karşılık Politikası	69
2.7.4. Papanın İmparator VIII. Mikhail Palaiologos'a Cevabı.....	70
2.8. Akhaia Prensi William İle İlişkiler (1259-1263).....	71
2.8.1. Prinitza Savaşı.....	72
2.9. İstanbul'un Alınmasından Sonra Ceneviz İle Yaşanan Sorunlar.....	74
2.9.1. Settepozzi Adası Savaşı ve Ceneviz Donanmasının Kentten Çıkarılması 74	
2.9.2. Podesta Guercionun İstanbul'a İhaneti.....	75
2.10. Akhaia Prenslığı ile Mücadeler.....	76
2.10.1. Akhaia'nın Durumu.....	76
2.10.2. Savaşın Başlaması.....	77
2.10.3. Selçuklu Ücretli Askerleri.....	77
2.10.4. Makri Plagi Savaşı (1264).....	78
2.10.5. Savaş sonrası Akhaia'nın durumu.....	78
2.10.6. Makri Plagi Mağlubiyeti Sonrası Union Görüşmeleri.....	79
2.11. Balkanlardaki Gelişmeler.....	80
2.11.1. Union Görüşmelerine Kadar Epir Despotluğu İle İlişkiler.....	80
2.11.2. Bulgarlar ile İlişkiler.....	81

2.11.3. Selçuklu Sultanı II. İzzeddin Keykavus'un Bizans İmparatorluğu'na Sığınması	82
2.11.4. Sırlar İle İlişkiler	83
2.12. Memlük, İlhanlı ve Altınorda Devletleri Üçgeninde Bizans İmparatorluğu (1261-1266)	83
2.12.1. Doğuda Yaşanan Gelişmeler ve Bizans İmparatorluğu (1261-1266).....	83
2.12.2. II. İzzeddin Keykavus'un Rolü	85
2.12.3. II. İzzeddin Keykavus Ve VIII. Mikhail Palaiologos'un Arasının Açılması	86
2.12.4. Bizans İmparatorluğu ile Memlüklerin Arasının Açılması.....	86
2.12.5. Altınorda ve Bulgar Harekatı.....	86
2.12.6. VIII. Mikhail Palaiologos'un Rolü	87
2.13. Venedik ile Müzakereler	87

3. BÖLÜM

AYNI COĞRAFYA DEĞİŞEN DÜŞMAN

3.1. Charles de Anjou'nun İtalya'ya Girişi	90
3.1.1. Charles de Anjou ve Benevento Muharebesi.....	90
3.2. Charles de Anjou ve Çekirdek İttifakı.....	91
3.2.1. Benevento Muharebesi Sonrası Gelişmeler	91
3.2.2. Viterbo Antlaşmaları (1267).....	91
3.2.3. Viterbo Anlaşmalarının Önemi.....	92
3.2.4. Papa IV. Clements	93
3.3. Viterbo Anlaşması Sonrası İmparator VIII. Mikhail Palaiologos	93
3.3.1. Charles de Anjou'ya Karşı Yapılan Hamleler	93
3.3.1.1. Papa IV. Clements ile Union Müzakereleri	93
3.3.1.2. Cenevizlilerin Galata'ya Yerleştirilmesi.....	95

3.3.1.3. Venedikle Müzakereler (1268)	96
3.4. Papa IV. Clements'in Ölümünden Sonraki Süreç	98
3.4.1. Charles de Anjou'nun Deniz Cumhuriyetleri İle Olan Münasebetleri ve Sefer Hazırlıkları.....	98
3.4.2. Charles de Anjou'nun Balkanlarda İttifak Arayışları	99
3.4.3. Charles de Anjou'nun Diğer İttifak Arayışları	101
3.5. VIII. Mikhail Palaiologos'un Charles d Anjou'ya Karşı Hamleleri	101
3.5.1. Sekizinci Haçlı Seferi	101
3.5.2. IX. Louis ile VIII. Mikhail Palaiologos Arasındaki İlişkiler	102
3.5.3. Bizans'ın Latin Yunanistan'a Saldırması	104
3.5.4. Kral I. Louis'in ölümünden Sonraki Süreç	104
3.5.5. Arnavutluk-Charles İttifakı ve VIII. Mikhail Palaiologos.....	105
3.5.6. Balkanlar ve VIII. Mikhail Palaiologos	106
3.5.7. Nogay Han ile Müzakereler	107
3.6. 1271-1274 Yılına Kadar Epir Despotluğu ile İlişkiler	107
3.7. Lyon Konsili'ne Giden Süreç	107
3.7.1 Papa X. Gregory	108
3.7.2. Konsil Söylentilerinin Bizans'taki Akisleri	110
3.7.3. İmparator ve Muhalifler Arasındaki Mücadeleler	111
3.8. Charles de Anjou'nun Union Görüşmeleri Karşısındaki Tutumu.....	112
3.8.1. Anjou ve Ceneviz Münasebetleri.....	112
3.8.2. Anjou ve Kastilya-Papalık İlişkisi	113
3.9. Lyon Konsili Öncesinde Bizans Politikası	113
3.9.1. Bizans ve Ceneviz Münasebetleri.....	113
3.9.2. VIII. Mikhail Palaiologos ve Kastilya Kralı X. Aragon Arasındaki Münasebetler.....	115

3.9.3. Union Öncesi Venedik-Bizans Münasebetleri.....	115
3.10. Lyon Konsili (1274)	116
3.10.1. İstanbul'dan Lyon'a Hareket	116
3.10.2. Lyon Konsilinde Yaşananlar	117
3.10.3. Union'un Tamamlanması	117
3.11. Lyon Konsili Sonrasında Bizans İmparatorluğu'nda Yaşanan Tartışmalar	118
3.11.1. Bizans Halkının ve Din Adamlarının Tutumu.....	118
3.11.2. İmparatorun Muhaliflere Baskısı	119
3.12. Lyon Konsili'nden 1276 Yılına Kadar olan Süreç	121
3.12.1. Bizans İmparatorluğu'nun Balkanlardaki Faaliyetleri.....	121
3.12.2. Charles de Anjou'nun Tepkisi	121
3.12.3. Konsil Sonrası Teselya ile Münasebet.....	122
3.12.3.1. Teselyalı Ioannes İçin Bizans İmparatoru'nun Papa'dan İsteği.....	122
3.12.3.2. Neopatras Savaşı	122
3.12.3.3. Demetrias Savaşı.....	123
3.12.3.4. Neopatras ve Demetrias Savaşı Sonrası Gelişmeler	123
3.12.3.5. VIII. Mikhail Palaiologos ile Charles de Anjou Arasındaki Ateşkes	124
3.13. Kutsal Topraklara Planlanan Haçlı Seferi ve Papa X. Gregory'nin Ölümü	125
3.14. Papa V. Innocentus'un Göreve Gelmesi ve Bizans İmparatorluğu ile İlişkiler	126
3.15. Papa XXI. Ioannes ve İmparator VIII. Mikhail Palaiologos Arasındaki İlişkiler.....	128
3.16. Lyon Konsili'nin Epir Depotluğu'ndaki Yansımaları	129
3.17. Teselyalı Piç Ioannes ile Latin Yunanistan ve Adalar Denizi'ne Karşı Yapılan Seferler.....	130
3.17.1. Licario	130

3.17.2. Teselya’da Piç Ioannes’e Karşı Savaş	132
3.18. Venedik ile Yapılan Son Antlaşma	132

4. BÖLÜM

VIII. MİKHAİL PALAİOLOGOS’UN BATI İLE SON DANSI

4.1. III. Nicholas’ın Papa Seçilmesi	135
4.1.1. III. Nicholas ile VIII. Mikhail Palaiologos Arasındaki İlişkiler	135
4.1.2. Papa III. Nicholas’ın İstekleri (1279)	137
4.1.3. İmparator VIII. Mikhail Palaiologos’un Ortodoks Din Adamlarından Beklentisi	138
4.1.4. Papalık Elçileri ve İmparator Arasındaki Görüşmelerin Sonucu.....	139
4.1.5. Charles de Anjou ve Papa III. Nicholas.....	140
4.2. 1281 Berat Savaşı	140
4.2.1. Akhaia’da Siyasi Durum.....	140
4.2.2. Charles de Anjou’nun Strateji Değişikliği	141
4.2.3. Hugo de Sully	142
4.2.4. Papa III. Nicholas’ın Ölümü Sonrası Arnavutluk’ta Artan Anjou Baskısı	142
4.2.5. Berat Kalesi Kuşatması.....	143
4.2.6. VIII. Mikhail Palaiologos’un Endişesi	143
4.2.7. Berat Kalesi Kuşatmasının Devamı ve Bizans Ordusunun Bölgeye Varması.....	144
4.2.8. Hugo de Sully’nin Yakalanması ve İstanbul’a Getirilmesi	144
4.2.9. Berat Savaşı’nın Sonuçları.....	145
4.2.10. Berat Savaşı’nın Önemi	145
4.3. Lyon Konsili’nin (1274) Dağılma Süreci.....	146
4.3.1. IV. Martinus’un Papa Seçilmesi	146

4.3.2. Orvieto Antlaşması	146
4.3.3. Papa IV. Martinus'un, VIII. Mikhail Palaiologos'u Afroz Etmesi.....	148
4.3.4. Charles de Anjou'nun Diğer İttifak Çabaları.....	148
4.3.5. VIII. Mikhail Palaiologos'un Afroz Edilmesine Tepkisi.....	149
4.4. Sicilya'da Charles de Anjou Hakimiyetinin Çöküşü	150
4.4.1. Cenevizlilerin Endişesi	150
4.4.2. VIII. Mikhail Palaiologos'un İttifak Arayışları	150
4.4.2.1. Aragon Kralı III. Pedro ve VIII. Mikhail Palaiologos	151
4.4.2.1.1. Giovanni de Procida	152
4.4.3. Charles de Anjou'nun Endişesi.....	152
4.4.3.1. Charles de Anjou'nun İstanbul'a Karşı Askeri Hazırlıkları.....	153
4.4.4. Yolun Sonu Sicilya Akşam Duası	153
4.4.4.2. Charles de Anjou'nun Sicilya İsyanına Karşı Tepkisi	154
4.4.4.3. Aragon Kralı Pedro'nun Sicilya'ya Gelişi	155
4.4.4.4. VIII. Mikhail Palaiologos'un Sicilya Akşam Duası ile Bağlantısı ..	155
4.5. VIII. Mikhail Palaiologos ve Türkler	156
4.5.1. Anadolu'nun Ekonomik ve Askeri Durumu.....	157
4.5.1.1. Anadolu'daki Bizans Ahalisine Yüklenen Vergiler.....	157
4.5.1.2. Anadolu'daki Bizans Birliklerinin Batıya Nakli.....	157
4.5.2. Ioannes Palaiologos'un Anadolu Seferi (1269).....	158
4.5.3. Andronikos Palaiologos'un İkinci Anadolu Seferi (1278)	159
4.5.4. VIII. Mikhail Palaiologos'un Sangarios Seferi(1281).....	160
4.6. VIII. Mikhail Palaiologos'un Son Seferi.....	160
4.6.1. Teselya Seferi	160
4.6.2. VIII. Mikhail Palaiologos'un Ölümü.....	161
SONUÇ.....	162

BİBLİYOGRAFYA	165
ÖZGEÇMİŞ.....	177

KISALTMALAR LİSTESİ

ODB: The Oxford Dictionary of Byzantium

TTK: Türk Tarih Kurumu

İA: İslam Ansiklopedisi

S: Sayfa

TİD: Tarih İncelemeleri Dergisi

Haz: Hazırlayan

çev: Çeviri

bkz: Bakınız

TAD: Tarih Araştırmaları Dergisi

TDVİA: Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi

ed: Editör

vol: Volume

a.g.e: Adı geçen eser

DOP: Dumbarton Oaks Papers

by: Tarafından

c: Cilt

CEHE: The Cambridge Economic History of Europe

OCP: Orientalia Christiana Periodica

DGBİT: Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi

ÖNSÖZ

1204 Haçlı Seferi, Bizans İmparatorluğu'nun varlığının neredeyse tarih sahnesinden silinmesine neden olacak bir olaya sebep olmuştur. Bu sefer sonrasında İstanbul'da kurulan Latin İmparatorluğu, Bizans İmparatorluğu'nu yeniden diriltme gayesi taşıyan mirasçı devletlerin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Bu devletler en mühimi ise kuşkusuz İznik Devleti'dir. Theodoros Laskaris tarafından kurulan İznik Devleti, Bizans İmparatorluğu'nun uzun yıllar ihmal ettiği Anadolu coğrafyasında tekrardan Bizans merkezi gücünü tesis etmişti.

Bin yıldan fazla bir süre varlığını sürdüren bir siyasi güç olan Bizans İmparatorluğu, tarihteki diğer pek çok devletten farklı olarak zaman zaman yok olmanın eşiğine gelse de her seferinde küllerinden yeniden doğmayı başarmıştır. Bu nedenle İmparatorluğun tarihinde önemli dönüm noktaları mevcuttur. İmparatorluğun kaderini belirleyen konjenktürel durumlar kadar iktidarı ele geçirerek İmparatorluk tahtına oturan kişilerdir. Bu açıdan bakıldığında icraatları ile İmparatorluk tarihine damga vuran şahıslardan birisi de VIII. Mikhail Palaiologos'tur.

VIII. Mikhail Palaiologos'un imparatorluk dümeninin başına geçmesiyle beraber uzun soluklu bir macerada kendisini bekliyordu. 1261 yılında İstanbul'un tekrardan Bizans hakimiyetini alınmasıyla beraber VIII. Mikhail Palaiologos yeni bir serüvene atılmıştı. İstanbul'u geri alarak İmparatorluğu yeniden ihya etmesi dolayısıyla VIII. Mikhail Palaiologos adeta ikinci Konstantin olarak anılmaya başlanmıştır. Eski ihtişamlı günlerinden uzak olan Bizans İmparatorluğu kendisini özellikle Avrupa ve Akdeniz siyasetinde kilit devlet konumunda buldu. Ancak Bizans İmparatorluğu bu duruma hazırlıklı değildi. Mevcut şartların bilincinde olan İmparator VIII. Mikhail Palaiologos ise Latinlerin tekrardan İstanbul'da egemenlik kurmasına müsaade etmemek niyetindeydi. Batı'nın bitmek bilmeyen açgözlülüğünü dizginlemek ve sona erdirmek ise VIII. Mikhail Palaiologos'a düşmüştü. Latinler İstanbul'u tekrardan almak için belli başlı liderlerin çevresinde toplanmış buna binaen VIII. Mikhail Palaiologos ise Bizans siyasetini Batı eksenli yapmıştır.

VIII. Mikhail Palaiologos'un politik ağırlığını Batı eksenli oluşturmasının en büyük faydasını Türkler görmüştür. Latinlerin İstanbul'u aldıktan sonra kurulan

İznik Devleti, Anadolu yok olmaya yüz tutmuş Bizans merkeziyetçiliğini tekrardan canlandırmıştı. Ancak İstanbul'un tekrardan Bizans İmparatorluğu'nun merkezi konumuna gelmesiyle beraber Anadolu ihmal edilmişti. İmparatorluğunun son dönemlerinde Anadolu ile ilgilenmek istemiş olsa bile VIII. Mikhail Palaiologos'un ömrü buna yetmemiştir.

Çaışmamızın giriş kısmında 1204 Haçlı Seferi'nden ve sonrasında kurulan İstanbul Latin İmparatorluğu'na değinip Bizans İmparatorluğu'nu yeniden ihya etme amacıyla kurulan mirasçı devletlerden İznik Devleti, Epir Despotluğu ve Trabzon İmparatorluğu'na kısaca değindik.

Birinci bölümde VIII. Mikhail Palaiologos'un hayatından ve İznik Devleti'nde bulunmuş olduğu askeri görevlerden bahsettik. Akabinde yazımızı, VIII. Mikhail Palaiologos'un II. Theodoros Laskaris döneminde maruz kaldığı baskı sonucu Selçuklulara sığınması, Naip Muzalon'un öldürölmesi, İstanbul'un alınması için Cenevizliler ile yapılan Nymphaeum Anlaşması'ndan bahsederek 1261 yılında Aleksios Strategopoulos'un İstanbul'u almasıyla sonlandırdık.

İkinci bölümde İstanbul'un alınmasından sonra kentte yapılan restrasyon faaliyetlerine göz attık. Meşru varis IV. Ioannes Laskaris'in, VIII. Mikhail Palaiologos'un emriyle gözlerine mil çekilmesinden, bunun sonucunda Patrik Arsenios'un İmparatoru aforoz etmesi ile Bizans imparatorluğu'nun batıda Manfred, doğuda II. İzzeddin Keykavus, Memlük, Altınorda ve İlhanlı ilişkilerini konu edindik.

Üçüncü bölümde İstanbul'u alma amacı güden bir başka kişi olan Charles de Anjou'nun Sicilya'da hakimiyetini tesis ederek rotasını İstanbul'a çevirmesine, bunun sonucunda ise VIII. Mikhail Palaiologos'un 1274 Lyon Konsili ile savunması mekanizması oluşturmuş olduğundan bahsederek bölümümüzü bitirdik.

Dördüncü bölümde Lyon Konsili kararlarına rağmen İstanbul'u alma amacından taviz vermeyen Charles de Anjou'nun stratejilerinden, Lyon Konsili'nin dağılma sürecinden ve devam eden süreçte 1282 yılında Charles de Anjou'nun Sicilya'da hakimiyetinin çökmesinden bahsederek tezimizi, ihmal edilen Anadolu politikası sonucunda Türklerin ilerlemesine değinerek sonlandırdık.

Tezimin belirlenmesinde ve yazım süresince her daim yanımda olan ve benim için bir hocadan daha kıymetli olan çok değerli Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Yusuf AYÖNÜ'ye, beni bugünlere getiren aileme, teşekkürü borç bilirim.

Armağan YILMAZ

İZMİR/2019

KAYNAKLARA DAİR

1. Bizans Kaynakları

Georgios Akropolites-Vekayiname

Tezimizde yararlandığımız kaynaklardan ilki Georgios Akropolites'in *Vekayiname* adlı eseridir. Akropolites, 1217 yılında Latin işgali bulunan İstanbul'da doğdu. Çocukluk çağında iyi bir eğitim gören Akropolites, II. Theodoros Laskaris'in sınıf arkadaşıydı. İstanbul'un Latin işgalinde bulunmasından dolayı bunu hazmedeyen Akropolites, İznik Devleti'nin hizmetine girdi. 1259-1282 yılları arasında *Grand Logothetes* ünvanı ile İznik Devleti'ne hizmetlerde bulundu. II. Theodoros Laskaris'in değişkenlik gösteren ruh halinden nasibini alan Akropolites işkence görmüş ve hapse atılmıştır. Esareten Mikhail Palaiologos tarafından kurtarılmasından ötürü sıkı bir Palaiologos taraftarı olarak hayatına devam etmiştir.

Eserini VIII. Mikhail Palaiologos döneminde yazmaya başlayan Akropolites, 1204 İstanbul'un Latin işgali, İznik Devleti hakkında önemli bilgiler vermektedir. Ancak İstanbul'un tekrardan Bizans hakimiyetine sokulmasından sonra eseri aniden sona ermektedir. Özellikle VIII. Mikhail Palaiologos döneminin olmaması tezimizi yazarken karşılaştığımız zorluklardan birini meydana getirmiştir. Çalışmamızda *Vekayiname* adlı eserin Bilge Umar tarafından yapılan çevirisini kullanmış bulunmaktayız¹.

Georgios Pachymeres- Yazılı Tarihler

Pachymeres'in bu eseri Bizans İmparatorluğu'nun tarihinin anlaşılması açısından önemli bir kaplamaktadır. Pachymeres, 1242 yılında İstanbul'da dünyaya geldi. İmparatorlukta hem sivil hemde dini makamlarda bulunmuştur. Yazmış olduğu eserde, Bizans İmparatorluğu'nda 1255-1308 yılları arasında meydana gelen olayları bize nakleder. Pachymeres'in İznik Devleti hakkında vermiş olduğu bilgiler az olup eserin muhtevisiyatını ağırlıklı olarak VIII. Mikhail Palaiologos ve oğlu II.

¹ Georgios Akropolites, *Vekayiname*, (çev.Bilge Umar), İstanbul, Arkeoloji Sanat Yayınları, 2008.

Andronikos Palaiologos dönemi oluşturmuştur. Ancak bu dönemlerde yaşamış ve olayların canlı şahidi olmasına rağmen Pachymeres'in anlatımında kronolojik sorunlar mevcuttur. Bunun en önemli sebebi ise şüphesiz anlatımını kesip başka olaylara geçiş yapması oluşturmaktadır. Eserinin bir diğer önemi ise kuşkusuz Osmanlı Beyliği'nin kuruluş safhasını konu edinmesi olmuştur. Osman Bey hakkında bize bilgi veren ilk Bizans tarihçisidir.

Çalışmamızda Pachymeres'in eserinin Latince tercümesi, Fransızca çevirisi ve İlcan Bihter Barlas tarafından Türkçe çevirisinden faydalandık².

Nikephoros Gregoras-Bizantina Historia

Bizans İmparatorluğu'nun kült kaynaklarından diyebileceğimiz bir diğer kaynak eserin sahibi Gregoras'dır. Tam olarak doğum tarihi bilinmese de Gregoras 1290 ya da 1294 yılında Pontos Herakleia'sında dünyaya geldi. Küçük yaşta yetim kalan Gregoras'ın bakımını dayısı üstlenmiştir. Dayısı aynı zamanda Pontos Herakleia'sı piskoposuydu. Daha küçük yaşta dayısından ilahiyat ve felsefe dersleri almaya başlayan Gregoras 20 yaşında eğitim görmek amacıyla İstanbul'a gelmiştir. Theodoros Metohitis'in öğrencisi olan Gregoras Metohitis'in yanında felsefe ve din eğitiminin yanı sıra matematik, astronomi alanında da kendisini geliştirmeye çalışmış olanağı bulmuştur. Eserinin muhtevisyatını 1204-1359 yılları arasında meydana gelen olay oluşturmuştur. 1204-1320 yılları arasındaki olayları Gregoras eserinde yedi bölüme ayırarak anlatmıştır. Bu bölümlerde 1320 yılına kadar Bizans İmparatorluğu'nun Anadolu'da hakimiyetini yitirşini anlatmıştır. Ayrıca Türklerin, Bizans'ın merkezietçiliğini kaybetmesi sonucunda Batı Anadolu'da yapmış olduğu fetihlerden de bahsetmektedir.

Çalışmamızda Gregoras'ın Latince çevirisi olan *Byzantina Historia* adlı eserini kullandık³.

² Georgios Pachymeres *De Michaele et Andronico Palaeologis*, Cilt 1-2,(haz. I. Bekker), Bonn, 1835; *Relations Historiques*, C. I, notlar Albert Failler, (çev. Vitalien Laurent), Paris, 1984; *Bizanslı Gözüyle Türkler*, (çev. İlcan Bihter Barlas), İstanbul, İlgü Kültür Sanat Yayınları, 2009.

NİKETAS KHONİATES'İN HİSTORİASI-İstanbul'un Haçlılar Tarafından Zaptı ve Yağmalanması(1195-1206)

Müellifimiz hukuk alanında kendini geliştirdikten sonra avukatlık yapmıştır. Bizans İmparatorluğu'nun sarayına Angelos hanedanı döneminde girmiştir. 1204 yılında İstanbul'un Latinler tarafından işgali sonrasında bir çok Bizanslı aydın gibi Niketas'da İznik Devleti'ne sığınmış ve hayatının geri kalan bölümünü burada geçirmiştir.

Yazmış olduğu eser 1118-1206 yılları arasını kapsamaktadır. Biz tezimizde Fikret Işıltan tarafından tercümesi yapılan ve 1195-1206 yılları arasını anlatan bölümü ele aldık.⁴

Chronicle of Morea

Çalışmamızda yararlandığımız Bizans kaynaklarından biri Fransızca, Yunanca, İtalyanca ve Aragon lehçesinde de versiyonları bulunan Chronicle of Morea adlı eserdir. Eser Birinci Haçlı Seferinden başlayarak özellikle 1202-1292 yılları arasında ki meydana gelen olayları ayrıntılı bir şekilde bize aktarmıştır. Eser, Mora'da kurulan Latin devletleri, İznik Devleti, Epir Despotluğu ile İstanbul Latin İmparatorluğu hakkında önemli bilgiler içermektedir.

Biz eserimizde John Schmitt tarafından yayınlanan Yunanca versiyonundan yararlandık⁵.

2. Latin Kaynakları

Bartolomeo of Nocastro-Historia Sicula

Eserin müellifi Bartolomeo, Sicilya'da 1224 yılında doğmuştur. Sicilyalı bir hukukçudur. Historia Sicula adlı eser Latince yazılmış olup 1250 yılında II. Frederick'in ölümünden başlayarak 1293 yılına kadar devam etmekte olan olayları

³ Nikephoros Gregoras, *Bizantina Historia*, Cilt.1-3, (ed. L Schopen , I. Bekker), Bonn, 1830-1845.

⁴ Niketas Khoniates'in Historiası, *İstanbul'un Haçlılar Tarafından Zaptı ve Yağmalanması(1195-1206)* (çev.İşın Demirkent) İstanbul, Dünya Yayınları, 2004.

⁵ Chronicle of Morea, Greek version,(ed. by. Schmitt), London, 1904.

anlatır. Sicilya Krallığı ve Napoli hakkında bilgiler barındırması cihetiyle özellikle Sicilya Ayaklanması'nı anlattığımız kısımlarda *Historia Sicula* adlı esere başvurduk. Çalışmamızda *Historia Sicula* adlı eserin Latince versiyonundan yararlandık⁶.

Di Cafforo-Annali Genovesi de Suoi Continuatori

Cafforo 1080 yılında günümüzde Cenova'ya bağlı Serra Rocco'da doğdu. Gençlik zamanında Birinci Haçlı Seferi için Cenova'dan ayrıldı. 1100 yılından 1001 yılına kadar kutsal topraklarda durduktan sonra Cenova'ya döndü. 1130'da tekrardan kutsal topraklara gitti. Cenova ve Kudüs Krallığı arasında ki sorunlardan ötürü 1155 yılında "*De liberatione civitatum orientis*" adlı çalışmasını kaleme aldı. Bundan kısa bir süre sonrada *Annali Genovesi de Suoi Continuatori* kısaca "*Annales İanuenses*" adlı baş yapıtını yazmaya başladı.

Birinci Haçlı Seferi'ne katılmasından dolayı Cenova'da ünlenen Cafforo, Cenova donanmasının kaptanı olarak gerek İtalyan Kent Devletleri'nin gerekse Akdeniz'de diğer devletler ile yapılan savaşlarda rol oynadı. Cafforo 1164 yılında ölmüş olsa bile eseri "*Annales İanuenses*" yapılan eklemelerle birlikte yaklaşık olarak 1099-1294 yılları arasında vuku bulan siyasi olayları anlatır.

Bizde çalışmamızda Bizans-Ceneviz ilişkilerinde önümüzü aydınlatması amacıyla "*Annales İanuenses*" adlı eserin 4. ve 5. ciltlerinden Latince'sinden yararlandık⁷

Geoffroi de Villehardouin- Henri de Valenciennes- IV.Haçlı Seferi Kronikleri

Dördüncü Haçlı Seferi hakkında temel kaynaklarımızdan birini teşkil eden bu eserin bir diğer önemi ise Villehardouin'in, Champagne Mareşali olarak görev yapması ve bu sebepten ötürü seferin gidişatı hakkında önemli bilgiler aktarıyor olmasıdır. 1198 yılından başlayarak 1207 yılına kadar olayları bize aktarmaktadır. Eserin en can alıcı kısmı kuşkusuz Latinlerin İstanbul'u ele geçirdiklerinde yapılanların kendisinin bile beklemediğini belirtmiş olmasıdır. Eser ayrıca İstanbul

⁶ Bartolomeo of Neocastro, *Historia Sicula*, (ed. Giuseppe Paladino), Bologna, Nicola Zanichelli, 1921

⁷ Di Cafforo, *Annali Genovesi de Suoi Continuatori* (ed. L. Belgrano, C. Imperialle de Sant Angelo) Cilt. 4-5, Roma, 1890.

Latin İmparatorluğu'nun kuruluşu ve 1207 yılına kadar olan ayakta durma mücadelesini bize aktarır.

Çalışmamızda Ali Berktaş'ın çevirisi olan “*Geoffroi de Villehardouin-Henri de Valenciennes- IV.Haçlı Seferi Kronikleri*” adlı eseri kullandık⁸.

Marino Sanudo Torsello- Istoria del Regno di Romania

Marino Sanudo Torsello Venedikli bir devlet adamıdır. Müslümanlara yapılacak olan haçlı seferlerinin savunucusu olup bu seferlerin gerektiğinde planlayıcısı olmuştur. “*Istoria del Regno di Romania*” adlı eseri Bizans İmparatorluğu, Epir Despotluğu, İstanbul Latin İmparatorluğu ile Akhaia Prensiği hakkında bize önemli malumatlar vermektedir. 1300 yılına kadar uzanan bir anlatımı içeren eserin Latince orjinal nüshası günümüze ulaşmamıştır. Eserin İtalyanca çevirisi bulunmaktadır.

Bizde çalışmamızda Charles Hopf tarafından yayınlanan *Chroniques Gréco-Romanés* adlı eserin içinde bulunan tercümesinden faydalandık⁹.

Martin de Canal-Les Estoires de Venise

Martin de Canal XIII. yüzyılda yaşamış İtalyan bir tarihçidir. Hayatı hakkında neredeyse hiçbir bilgi bulunmamaktadır. Yalnızca Les Estoires de Venise adlı çalışmada azda olsa kendisi hakkında bilgi kırıntıları bulunmaktadır. Kendisinin Venedik’de gümrük memuru olduğu tahmin edilir. Martin de Canal, Doge Ranieri Zeno ile yakın bir ilişkiye sahiptir. Eserini meydana getirirken bu yakınlığı kullanmıştır.

Eser Fransızca yazılmış bir Venedik kroniğidir. Les Estoire de Venise adlı yapıt 1267-1275 yıllarını kapsar. Canal’ın da bu tarihten sonra öldüğü düşünülür. Eser Venedik Deniz Cumhuriyeti’nin diğer ülkeler ile yapmış olduğu siyasi faaliyetleri anlatır. Ayrıca İtalyan Deniz Cumhuriyetleri’nin tarihine değinmesiyle

⁸ Geoffroi De Villehardouin, Henri De Valenciennes, *IV.Haçlı Seferi Kronikleri*, (çev. Ali Berktaş), İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları, 2016.

⁹ Marino Sanudo Torsello, “*Istoria del Regno di Romania*”, *Chroniques Gréco-Romanés* (ed. C.Hopf), Berlin, 1873.

birlikte Doğu Akdeniz'in Batı için önemini bir kez daha vurgular. Yazıldığı alan olarak kısıtlı bir tarihi kapsada muhteviyatı bakımından önem arz eder. Biz tezimizde özellikle İstanbul'un geri alınması sonrasında oluşan Venedik-Bizans arası siyasi ilişkilerde bu kaynağa başvurduk.

Çalışmamızda *Les Estoires de Venise* adlı eserin Laura K. Morreale tarafından İngilizce çevirisinden faydalandık¹⁰.

Robert de Clari-İstanbul'un Zaptı (1204)

1204 Haçlı Seferi'nin canlı tanıklarından biri de Robert de Clari'dir. Clari eserinde kendisinin şövalye olduğunu belirtir. *İstanbul'un Zaptı* adlı eserde kentin işgali öncesi, işgal sırasında yaşananlar ve sonrasında sade bir üslup takip ederek anlatmıştır. Dönemin çağdaşı olan Villehardouin statü olarak yüksek bir mevkide bulunuyordu. Ancak Clari, Villehardouin gibi statüsü olmadığından İstanbul'da bulunan haçlılar hakkında ayrıntılı bilgiler aktarır.

Tezimizde bu eserin Beynun Akyavaş tarafından yapılan çevirisinden faydalandık.¹¹

3. Arapça Kaynak Eser

Baybars el-Mansuri- et-Tuhfetü'l-Mulukıyye fi'd-Devleti't-Turkiyye

1247 tarihinde doğan Baybars el-Mansuri'nin hayatına dair bilgilere ancak 15 yaşından sonra kendi yazdıklarından ulaşabilmekteyiz. Bundan önceki hayatı hakkında maalesef elimizde bilgi kısıtlılığı bile mevcut değildir. 1261 yılında Mısır'a gelmiştir. Kalavun el Elfi tarafından satın alındıktan sonra almış olduğu eğitimle devlet memuru olmuştur.

Yazmış olduğu eser Türklerin Mısır'da hakimiyetlerini kuvvetlendirdiği bir zamana denk gelmiştir. Eser elli bölüm halinde yazılmıştır. Birinci bölüm 1249-1287 yıllarını kapsar. İkinci bölüm ise 1287-1313 yıllarını kapsamaktadır.

¹⁰ Martin da Canal, *Les Estoires de Venise*, (çev. Laura K. Morreale), Padova, Unipress, 2009.

¹¹ Robert De Clari, *İstanbul'un Zaptı (1204)*, (çev. Beynun Akyavaş), Ankara, TTK, 1994.

Çalışmamızda Hüseyin Polat tarafından yapılan ve Türk Tarih Kurumu'ndan yayınlanan eseri kullandık¹².

4. Farsça Kaynaklar

Alaaddin Ata Melik Cüveynî-Tarih-i Cihan Güşa

Çocukluk zamanlarında almış olduğu eğitimler sonucunda kendisini geliştiren Cüveyni, Argun Han zamanında özel katiplik mertebesine erişmiştir. Genç yaşında bu konuma gelen Cüveyni, 1259 yılında Irak-ı Arap ve Huzistan bölgelerinin idaresine getirildi. Eserini 1252 yılında yazmaya başlayan Cüveyni ise 1260 yılında eserini tamamlamıştır.

Eseri, Cengiz Han'ın tarih sahnesine çıkışı ile başlayan eser Hülâgü'nün Alamut Kalesini almasıyla sona erer. Tezimizde Mürsel Öztürk'ün çevirisini yaptığı ve 2013 yılında Türk Tarih Kurumu'nda çıkan kitabını kullandık¹³.

İbn Bibi-El-Evahirü'l- Ala'iyye fi'l-Umuri'l-Ala'iyye (Selçukname II)

1231 yılında annesi ve babası ile birlikte Konya'ya gelen İbn Bibi, Selçuklu devlet kademesinde görevler almıştır. Eserini Cüveyni'nin isteği ile yazmaya başlamıştır. Eser, Farsça yazılmış olup, 1281 yılında II. Kılıçarslan'ın ölümüne kadar olan Selçuklu tarihini bize aktarmaktadır. Tezimizde Bizans-Selçuklu ilişkileri konusunda ana kaynaklarımızdan birini teşkil etmiştir. Tezimizi oluştururken Mürsel Öztürk tarafından yapılan çevirisinden faydalandık¹⁴.

¹² Baybars el-Mansuri, “ et-Tuhfetü'l-Mulukiyye fi'd-Devleti't-Turkiyye”, (Türk Devleti Konusunda Sultanlara Armağan), (1252-1312), (çev.Hüseyin Polat), Ankara, Türk Tarih Kurumu, 2016.

¹³ Alaaddin Ata Melik Cüveyni, *Tarih-i Cihan Güşa*, (çev. Mürsel Öztürk), Ankara, TTK, 2013

¹⁴ İbn Bibi, *El-Evahirü'l- Ala'iyye fi'l-Umuri'l-Ala'iyye (Selçukname II)*, (çev. Mürsel Öztürk), Ankara, TTK, 2014.

Kerimüddin Mahmud Aksarayı'nın *Müsâmeretü'l-Ahbâr ve Müsâyeretü'l-Ahyâr*

İlhanlıların hizmetinde bulunmuş olan Aksarayı eserini İlhanlıların Anadolu valisi Timurtaş'a ithafen kaleme almıştır. Eser Anadolu'da XIII. ve XIV. Yüzyılda meydana gelen olayları anlatır.

Farsça yazılmış olan eserden tezimizde Mürsel Öztürk tarafından yapılan çevirisinden yararlandık¹⁵.

Reşîdü'd-dîn Fazlullah el- Hemedanî – Cami'ü't Tevârih

1204 yılında dünyaya gelen Reşîdü'd-dîn, eserinin birinci bölümünü Gazan Han'ın isteği ile *Tarih-i Mübarek-i Gazan* adıyla yazmıştır. İkinci bölümü ise Olcaytu Han'ın isteği ile Hz. Adem (a.s.)'dan 1303 yılına kadar olan olayları kaleme almıştır.

İsmail Aka, Mehmet Ersan ve Ahmad Hesamipour Khelejani tarafından İlhanlılar kısmı, Türkçe'ye kazandırılmıştır. Erkan Göksü H. Hüseyin Ateş tarafından da Selçukluları anlatan bölümleri çevrilmiştir. Biz çalışmamızda İlhanlılar kısmını konu alan çevirisini kullandık¹⁶.

5. Süryani Kaynakları

Gregory Abu'l Farac- Abu'l Farac Tarihi

Avrupalıların Barhebraeuse olarak bildikleri Abu'l Farac 1225 yılında Malatya'da dünyaya gelmiştir. Aslen Yahudi olmasından dolayı İbnü'l İbri mahlası ile de bilinmektedir. Küçük yaşta iyi bir eğitim almıştır. Arapça, Grekçe, İbranice ve Süryanice bilmektedir. Yakubi piskoposluğuna atanmıştır. Ancak 1286 yılında ölüm döşeginde Müslüman olduğu belirtilir

¹⁵ Kerimüddin Mahmud-i Aksarayı, *Müsâmeretü'l Ahbar Müsâyeretü'l Ahyar*, (çev. Mürsel Öztürk), Ankara, TTK, 2000.

¹⁶ Reşîdüddin Fazlullah Hemendani, *Cami'ut-Tevarih (İlhanlılar Kısmı)*, (çev. İsmail Aka, Mehmet Ersan, Ahmad Hesamipour Khelejani), Ankara, TTK, 2013.

Abu'l Farac Tarihi Süryani yazılmış bir eser olup yaradılıştan itibaren 1286 yılına kadar olan hadiseleri bize aktarır. Çalışmamızda İngilizce'den Ömer Rıza Doğrul tarafından çevirisi yapılan 2.cildini kullandık¹⁷.

6. Ermeni Kaynak Eser

Korykoslu Hayton-Flos Historiarum Terre Orientis

1240'lı yıllarda doğduğu tahmin edilen Hayton'un Kilikya Ermeni Kralı I. Hetum'un kardeşi Oşin'in oğludur. Eserini, Çin'in anlatımıyla başlayan Hayton özellikle Moğollar hakkında bilgiler vermektedir. Eserinin en dikkat çekici numesini kuşkusuz Hülagu dönemi ve haleflerini anlatımı oluşturmaktadır.

Bizde çalışmamızda Altay Tayfun Özcan tarafından *Türkçe'ye Doğu Ülkeleri Tarihinin Altın Çağı* olarak çevrilmiş bulunan eserinden faydalandık¹⁸.

¹⁷ Gregory Abu'l Farac, *Abu'l Farac Tarihi*, Cilt. 2 (çev.) Ömer Rıza Doğrul, Ankara, TTK, 1999.

¹⁸ Korykoslu Hayton, *Doğu Ülkeleri Tarihinin Altın Çağı*, (çev. Altay Tayfun Özcan), İstanbul, Selenge Yayınları, 2015.

GİRİŞ

8 Ocak 1198 yılında III. Innocentus unvanı ile papa seçilen Giovanni Lotario, gerek Üçüncü Haçlı Seferi'nin gerekse 1197 yılında Alman kralı Heinrich'in yapmış olduğu seferin başarısız olmasından dolayı doğu Hristiyan devletlerine yardım maksadı ile yeni bir haçlı seferi çağrısı yapmıştır¹⁹. Ancak bu çağrıya Avrupalı krallar ilgi göstermedi. Bununla birlikte III. Innocentus²⁰ bu durumu pek önemsemedi. Zira İkinci ve Üçüncü Haçlı Seferleri gibi kralların haçlı seferleri de başarısız olmuştu. Ayrıca papa bu seferin kendi idaresinde olmasını istiyordu²¹. Papanın düşüncesine göre Batı'dakiler dışında dünyadaki tüm Hristiyanlara egemen olunmalı hatta kralları atayacak veya yerinden edecek bir güce sahip olunmalıydı²².

Papanın Fransa'da haçlı çağrısını yapmakla görevlendirdiği kişi Foulque de Neuilly adlı vaizdi²³. 1199 yılının Kasım ayında Neuilly, Champagne Kontu Thibaut'a²⁴ haçlı seferi çağrısı yaptı. Thibaut sefer çağrısını kabul etti ve bu seferin lideri oldu. Thibaut'un yanında Flandre kontu Baudouin kardeşi Henri,²⁵ Louis de Blois, Geoffroi de Villehardouin gibi seferin önemli isimleri de haçı kabul etti²⁶. Bir müddet sonra Boniface de Montferrat²⁷ da haçlı çağrısına katıldı.²⁸

¹⁹ Ülkem Sarıkaya, *Dördüncü Haçlı Seferi (1204)*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2004, s. 12.

²⁰ Alexander Kazhdan, "*III. Innocentus*", *ODB*, Cilt. 2, Oxford, 1991, s. 996-997.

²¹ Işın Demirkent, *Haçlı Seferleri*, Dünya Yayıncılık, İstanbul, 1997, s. 168.

²² Thomas Asbridge, *Haçlı Seferleri*, (çev. Ekin Duru) İstanbul: Say Yayınları, 2010, s. 524

²³ Robert De Clari, *İstanbul'un Zaptı (1204)*, (çev. Beynun Akyavaş), Ankara, *TTK*, 1994, s. 1; Geoffroi De Villehardouin, Henri De Valenciennes, *IV. Haçlı Seferi Kronikleri*, (çev. Ali Berktaş), İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları, 2016 s. 3

²⁴ Champagne kontu Thibaut iki yıl önce Akka'da ölen Filistin Haçlı kralı Hendri de Champagne'nin kardeşi ve İngiltere ile Fransa kralının yeğenydi. Ayrıntılı bilgi için bkz. Villehardouin, *IV. Haçlı Seferi Kronikleri*, s.4; Demirkent, *Haçlı Seferleri*, s.16; Steven Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, Cilt. III, Ankara, *TTK*, 2008, s. 97

²⁵ Kazhdan, "*Henri de Valenciennes*", *ODB*, Cilt. 2. s. 913-914.

²⁶ Villehardouin, *IV. Haçlı Seferi Kronikleri*, s. 4-5.

²⁷ Kazhdan, "*III. Innocentus*", *ODB*, Cilt. 1, s. 304-305.

²⁸ Boniface de Montferrat'ın sefere katılması papada endişe uyandırmıştır. Bunun nedeni Montferrat hanedanına mensup krallar, papalık ile rekabet halinde bulunan Hohenstaufen hanedanı ile müttefik ve dost olmalarıdır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, s. 98.

Haçlılar kendi aralarında yaptıkları toplantıda seferin Mısır'a yapılmasına karar verdiler²⁹. Seferin güvenlik ve maliyet açısından kara yoluyla değil deniz yoluyla yapılması kararlaştırılmıştır. Fakat Flandre kontu Baudouin dışında diğer haçlı reislerinin filoları yoktu. Bu yüzden haçlıların taşınması için Venedik ile temasa geçilmiştir³⁰.

Haçlılar Venedik'e Geoffroi de Villehardouin ile altı kişilik bir heyet gönderdi³¹. Bu sırada Venedik Doge'u Enrico Dandolo³² idi. Venedik ile yapılan müzakereler sonucunda Nisan ayında antlaşma imzalandı. Bu antlaşmaya göre 85.000 gümüş mark karşılığında, 4500 şövalye ile atları, 9.000 seyis ve 20.000 piyade askeri ile yiyecek tedarigi konusunda antlaşma yapıldı³³. Haçlıların Venedik ile antlaşması sırasında Papa III.Innocentus'a danışılmamıştır. Seferin kendi kontrolünden çıktığının farkında olmasına rağmen Papa antlaşmayı gönülsüzce onaylamıştır³⁴.

Haçlı seferi lideri Thibaut 1201 yılında öldü. Sefere liderlik etmesi için Boniface de Montferrat seçildi³⁵. Mısır'a yapılacak olan bir sefer Venedik'in ticari çıkarlarına ket vuracaktı. Nitekim Melik el Adil³⁶ Mısır'ı ele geçirdiğinde İtalyanlara ayrıcalıklar tanımıştı³⁷. Haziran 1202 yılında ordular Venedik'te toplanmaya başladılar³⁸. Fakat söz verildiği gibi 85.000 mark toplanamamıştı. Haçlılar kendi aralarında topladıkları paraya rağmen 34.000 mark açıkları vardı³⁹. Çağının siyasi dehalarından biri olan Dandolo'nun düşüncesinde ise doğu pazarlarını ele geçirmek

²⁹ Üçüncü Haçlı Seferi'ne katılan Arslan Yürekli Richard, Filistin'den ayrılmadan önce, Doğu'ya bir sefer yapılacaksa bunun Mısır üzerinden yapılması gerektiğini söylemiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. John Julius Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküş (MS.1082-1453)*, (çev.Hırçın Riegel), İstanbul: Kabalıcı, 2013, s.158; Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, s.98.

³⁰ Demirkent, *Haçlı Seferleri*, s.169.

³¹ Villehardouin, *IV. Haçlı Seferi Kronikleri*, s.6.

³² Dandolo ailesi için ayrıntılı olarak bkz. Thomas Madden, *Enrico Dandolo: The Rise of Venice*, London, The John Hokins University Press, 1-19.

³³ Villehardouin, *IV. Haçlı Seferi Kronikleri*, s.8; Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, s.100.

³⁴ Asbridge, *Haçlı Seferleri*, s. 529. Her ne kadar Villehardouin'in eserinde Papa III.Innocentius'un gönüllü bir şekilde onayladığını belirtse de şahsi fikrime göre kendi kontrolü altında bulundurmak için kralların katılmasını istemeyen papanın bu anlaşmayı gönülsüzce kabul ettiği yönündedir.

³⁵ Villehardouin, *IV. Haçlı Seferi Kronikleri*, s.12; Clari, *İstanbul'un Zaptı (1204)* s. 2; Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, s.98; Demirkent, *Haçlı Seferleri*, s.169.

³⁶ C. H. Bekker, "El-Malik Adil". *İA*, Cilt. 1, (1997), s. 139-141.

³⁷ Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, s.101.

³⁸ Villehardouin, *IV. Haçlı Seferi Kronikleri*, s.15.

³⁹ Villehardouin, *IV. Haçlı Seferi Kronikleri*, s.19-20; Demirkent, *Haçlı Seferleri*, s.170.

ve Bizans'ı işgal etme fikri olgunlaşıyordu. Bu düşüncesini eyleme kademeli olarak dönecekti⁴⁰.

Dandolo haçlılara Venedik'in yıllardan beri Dalmaçya bölgesi için çatışma halinde bulunduğu Macarların güçlü bir merkezi olan Zara'nın alınmasına yardımcı olmaları şartıyla borçlarını erteleyebileceğini söylemiştir. Ayrıca Zara'nın alınması ile elde edilecek ganimet ile haçlılar borçlarını ödeyebileceklerdir⁴¹. 1202 Kasım ayında donanma Zara'ya doğru yola çıktı⁴². Papa'nın mektubunda Hristiyan topraklarına saldırmayı yasaklamasına rağmen 15 Kasım günü şehir düştü⁴³.

Zara'nın yağlanması üzerine Papa bütün haçlı seferini aforoz etti⁴⁴. Haçlı ordusu Zara'da bulunduğu sırada Alman Kralı Philipp von Schwaben⁴⁵ ile temasa geçti ve Alman elçilik heyeti Philipp'in kayınbiraderi ve II. İsakios'un oğlu Aleksios'un teklifini getirdi. Aleksios Bizans tahtında bulunan amcası III.Aleksios'un yerine kendisini getirmeleri şartıyla Haçlıların Venediklilere olan borçlarını ödemeye, Mısır seferi için para ve yiyecek temini, haçlı ordusuna 10.000 kişilik ordu vermeyi vaat ediyor, Kudüs'de ikamet edecek beş yüz şövalye ve ayrıca İstanbul kilisesinin Roma'ya itaat edeceğini belirtiyordu⁴⁶. Haçlılar arasında yapılan görüşmede Aleksios'un teklifi kabul edildi. Gerek erzak yetersizliğinden ve gerekse kış ayının gelmesinden dolayı haçlılar Zara'da kaldı. Fakat haçlı seferinin gayesinden saptığını düşünen bazı haçlı baronları ve askerleri Kutsal topraklara gitmek için Suriye'ye doğru yelken açtılar⁴⁷.

Aleksios 25 Nisan 1203 yılında Haçlıların olduğu Zara'ya geldi. Bir müddet burada kaldıktan sonra haçlı ordusu ile birlikte Draç'a hareket ettiler. Burada Aleksios imparator olarak tanındıktan ve sırayla Korfu, Andros ve Abydos adalarını

⁴⁰ Alexander A.Vasiliev, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*,(çev. Tevabil Alkoç), İstanbul: Alfa, 2016, s.512.

⁴¹ Venedik uzun yıllardır Macarlar ile Zara için mücadele halindeydi. Bunun nedeni ise denizcilik için gerekli olan gemi yapımı Zara'nın da dahil olduğu Dalmaçya bölgesindeki ormanlardan sağlanıyordu ve bundan dolayı bu bölge Venedik denizciliği için önem taşımaktaydı. Ayrıntılı bilgi için bkz. Demirkent, *Haçlı Seferleri*, s.171.

⁴² Villehardouin, *IV. Haçlı Seferi Kronikleri*, s.23; Demirkent, *Haçlı Seferleri*, s.172.

⁴³ Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, s.101; . Demirkent, *Haçlı Seferleri*, s.172.

⁴⁴ Demirkent, *Haçlı Seferleri*, s.172; Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, s.102.

⁴⁵ Kazhdan, "*Philipp von Schwaben*", *ODB*, Cilt. 3, s. 1653.

⁴⁶ Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, s. 102-103; Demirkent, *Haçlı Seferleri*, s.172.

⁴⁷ Villehardouin, *IV. Haçlı Seferi Kronikleri*, s.29.

alındıktan sonra 24 Haziran 1203 yılında İstanbul önlerine geldiler⁴⁸. Başlangıçta haçlılar Yeşilköy ve sonrasında Anadolu yakasında bulunan Kadıköy ve Üsküdar'a saldırıda bulduktan sonra Galata'da karaya çıktılar. Haliç'i kapatan zinciri kırdılar ve kuleyi ele geçirdiler. Haçlıların ilk olarak buraya saldırmasının nedeni Haliç'in stratejik önemi ve buradan şehre kolayca saldırılabilecek olması idi⁴⁹.

17 Temmuz 1203 yılında haçlılar hem karadan hem denizden saldırıya geçtiler. Surlarda açılan gedik sonrasında haçlılara karşı hiçbir önlem almayan III. Aleksios şehirden kaçtı⁵⁰.

III. Aleksios'un kaçmasından sonra hapisten çıkarılan II. Isakios tahta geçti. Haçlılar, II. Isakios'a elçi gönderdi. Oğlu Aleksios ile daha önce yapılan antlaşmayı kabul ettiği takdirde imparator olarak tanıyacıklarını bildirdiler. Şartların kabul edilmesinden sonra 1 Ağustos 1203 günü II. Isakios ve oğlu IV. Aleksios Ayasofya'da ortak imparator olarak taçlandırıldı⁵¹.

IV. Aleksios daha önce verdiği vaatleri yerine getirmek için halka yeni vergiler yüklemiş dini ikonaları eritip altın ve gümüşe çevirip haçlılara vermiştir. Fakat bunların hiçbiri verilen sözleri karşılayamadığı gibi halkın tepkisini çekmiştir⁵². Bundan huzursuz olan bir tek halk değildi. Kendilerine verilen sözleri yerine getirilmediğini gören haçlılar çevre köylere saldırıyordu. Kent içinde de sorun çıkaran haçlılar Müslümanlara ait bir mescidi ateşe vermiş ve yangın İstanbul'un büyük bir bölümünü etkilemiştir⁵³.

Enrico Dandolo, IV. Aleksios'a elçi gönderdi. Fakat elçi, tehditkar tavrı yüzünden kızgın halk kitlesinden canını zor kurtardı. Daha sonra Ayasofya'ya giden halk burada IV. Aleksios'u azledip yerine Nikolaus Kanabos'u geçirse de sonrasında

⁴⁸ Villehardouin, *IV. Haçlı Seferi Kronikleri*, s.32; Demirkent, *Haçlı Seferleri*, s.172; Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, s. 104.

⁴⁹ Ülkem Sarıkaya, *Dördüncü Haçlı Seferi (1204)*, s.46.

⁵⁰ Niketas Khoniates'in Historiası, *İstanbul'un Haçlılar Tarafından Zaptı ve Yağmalanması(1195-1206)* (çev.İşın Demirkent) İstanbul, Dünya Yayınları, 2004 s.114-116; Villehardouin, *IV. Haçlı Seferi Kronikleri*, s.48-52; Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, s. 105; Demirkent, *Haçlı Seferleri*, s.173; Clari, *İstanbul'un Zaptı*, s. 21.

⁵¹ Villehardouin, *IV. Haçlı Seferi Kronikleri*, s.53-55; Niketas Khoniates'in Historiası *İstanbul'un Haçlılar Tarafından Zaptı ve Yağmalanması* s.120; Clari, *İstanbul'un Zaptı*, s.22.

⁵² Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, s. 106; Ülkem Sarıkaya, *Dördüncü Haçlı Seferi (1204)*, s.49.

⁵³ Demirkent, *Haçlı Seferleri*, s.174.

Murzuphlos V. Aleksios ünvanı ile tahta geçmiş ve IV. Aleksios'u boğdurmuş ve babası II. Isaakios hapse attırmıştır⁵⁴.

Murzuphlos'un tahta geçişini haçlılar kendilerine yapılmış bir hamle olarak algıladılar⁵⁵. Haçlı baronları Galata'daki ordugahlarında şehri artık almanın en mantıklı yol olduğunda hemfikir oldular. Lakin kimin imparator olacağı sorunu burada ortaya çıktı. En sonunda şehir alınır alınmaz altı Venedik ve altı Franktan oluşmak kaydıyla bir heyet seçilecek ve imparatoru bu kişi seçecekti⁵⁶.

6 Nisan 1204 tarihinde haçlılar şehre saldırmış fakat püskürtülmüştür. 12 Nisan 1204 tarihinde yapılan taarruzda ise şehir haçlıların eline geçmiş ve Murzuphlos kaçmıştır⁵⁷. Haçlılar şehirde üç gün yağma yapmışlardır⁵⁸. Bu saldırı Latinlerin, Bizanslılara karşı duyduğu kıskançlığın ulaştığı en son noktadır⁵⁹.

16 Mayıs 1204 yılında Baudouin Ayasofya'da taç giymiştir⁶⁰. Böylece İstanbul Latin Krallığı resmen kurulmuştu. Patrikliğe Venedikli Thomas Morosini⁶¹ seçilmiştir. Haçlılar İstanbul'u dörtte biri İmparatora sekizde üçü haçlılara ve sekizde üçü Venediklilere olarak paylaşmıştır. Boniface de Monferrat Selanik ve Makedonya bölgesini almıştır. Thebai ile Atina, Otto de la Roche'a verildi, Peloponnesos Geoffroi de Villehardouin'e, Nikaia Düklüğü Kont Louis'ye ve Philippopolis

⁵⁴ Villehardouin, *IV. Haçlı Seferi Kronikleri*, s. 62; ; Clari, *İstanbul'un Zaptı*, s.25; Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, s. 107; Demirkent, *Haçlı Seferleri*, s.174-176.

⁵⁵ Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, s. 107; Demirkent, *Haçlı Seferleri*, s. 176.

⁵⁶ Villehardouin, *IV. Haçlı Seferi Kronikleri*, s. 69; Clari, *İstanbul'un Zaptı*, s.21; Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, s. 107; Kenneth M. Setton, *The Papacy And The Levant (1204-1571)*, Cilt. 1, *Thirteenth and Fourteenth Centuries*, Philadelphia, 1976, s. 13. Baudouin ve Boniface imparatorluk için yarışmıştır. Bkz. Madden, *Enrico Dandolo*, s. 174-175.

⁵⁷ Villehardouin, *IV. Haçlı Seferi Kronikleri*, s. 73; Niketas Khoniates'in *Historiası İstanbul'un Haçlılar Tarafından Zaptı ve Yağmalanması* s. 145; Clari, *İstanbul'un Zaptı*, s. 39; Aydın Usta, *Sorularla Bizans İmparatorluğu*, İstanbul, Yeditepe Yayınevi, 2016, s. 193. Ayrıca Yunanistan'da kurulan Latin devletler için bkz. Jean Longnon, "The Frankish States in Greece", *A History of Crusades* Cilt. II *The Later Crusades 1189-1311*, (gen.ed. Kenneth M. Setton) (haz. Robert Lee Wolff, Harry W. Hazard), Madison, Milwaukee and London: The University of Wisconsin Press, 1969, s. 237-238.

⁵⁸ Niketas eserinde Müslümanların Kudüs'ü fethettikten sonra merhametle yaklaştığını bildirir. Niketas Khoniates'in *Historiası İstanbul'un Haçlılar Tarafından Zaptı ve Yağmalanması* s. 147-152.

⁵⁹ Jacques Le Goff *Ortaçağ Batı Uygarlığı* (çev. Hanife Güven, Uğur Güven), Ankara, Batı, 2007, s.152.

⁶⁰ Villehardouin, *IV. Haçlı Seferi Kronikleri*, s. 77; Kenneth M. Setton, *The Papacy And The Levant (1204-1571)*, Cilt. 1: *Thirteenth and Fourteenth Centuries*, Philadelphia, 1976, s. 13. Ayrıca Baudouin taç giyme merasimi ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Clari, *İstanbul'un Zaptı*, s. 47-48.

⁶¹ Madden, *Enrico Dandolo*, s. 180-183. İstanbul'da bulunan Latin Cemaatler ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Rinaldo Marmara, *Bizans İmparatorluğu'ndan Günümüze İstanbul Latin Cemaati ve Kilisesi*, İstanbul, Kitap Yayınevi, 2006.

Düklüğü Renier de Trit'ye verildi. Venedikliler ise başkentini sekizde üçüne sahip olmakla birlikte Mora'da Modon ve Kroton limanları, Gelibolu ve Trakya'da ki önemli şehirleri, Eğriboz, Girit, Naksos ve Andros adalarını aldılar. Haçlılar Trakya'da Orta ve Güney Yunanistan'da ve Marmara'nın Anadolu yakasında küçük yakasında küçük devletler kurdular⁶². Kutsal topraklara yapılması planlanan IV. Haçlı Seferi Venediklilerin oyunları ile yön değiştirmiş ve İstanbul üzerine yapılmıştır. Böylece Venedik, varlığını sürdürebilmesi için hayati öneme sahip olan deniz ticaretini tekeline almış oluyordu. Ayrıca Venedik gerçek bir sömürge imparatorluğuna bürünmüştür⁶³.

1204 yılında kurulan ve 1261 yılına kadar varlığını sürdüren Latin Devleti kurulduğu andan yıkılmaya başlayan bir devlettir. Venedik'in ticari çıkarları için Mısır üzerine değil İstanbul üzerine yönlendirdiği bu sefer sonrası kurulan Latin devleti gerek Bulgarlarla ve gerek İznik Devleti ile yaptığı mücadeleler sonucunda yıpranmıştır. Batı devletlerinden ve papalıktan beklediği yardımı görmeyen Latin devletinin ömrü kısa süreli olmuştur.

İstanbul Latin Devleti'nin kurulmasından sonra karşılaştığı ilk problem Boniface de Monferrat ile Baudoin arasında olmuştur⁶⁴. Fakat haçlılar arasında bu kopuş uzun süreli olmamış Marki ile İmparator Baudoin barışmıştır⁶⁵.

⁶² Villehardouin, *IV. Haçlı Seferi Kronikleri*, s. 91; Setton, *The Papacy And The Levant (1204-1571)*, s. 14; Donald M. Nicol *Bizans'ın Son Yüzyılları (1261-1453) (çev.Bilge Umar)*, İstanbul, Türkiye İş Bankası, 2016, s. 13; Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, s. 111; Timothy E. Gregory, *Bizans Tarihi*, (çev. Esra Ermert), İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2016, s. 330; Demirkent, *Haçlı Seferleri*, s.180; Usta, *Sorularla Bizans İmparatorluğu*, s. 193-194. IV. Haçlı Seferi ve Latin İmparatorluğu ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Ernle Bradford, *The Great Betrayal: Constantinople 1204*, London, Hodder-Stoughton,1967; John Godfrey, *1204: The unholy Crusade*, London,Oxford University Press, 1980; Thomas F. Madden, Donald E. Queller, *The Fourth Crusade: The Conquest of Constantinople*, Philadelphia, University of Pennsylvania Press, 1997.

⁶³ Gregory, *Bizans Tarihi*, s. 333; Jacques Le Goff, *Ortaçağ Batı Uygarlığı*, s. 79-85.

⁶⁴ Marki ile Baudoin arasında yaşanan imparator yarışında Venedik Doge Enrico Dandolo gerek Venedik ile Lombardiya'nın sınır olması gerekse Lombardiya'nın denize sınır olmasının Bizans'a daha rahat müdahale etme fırsatı vermesinden dolayı Baudoin seçimi kazanmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Niketas Khoniates'in *Historiası İstanbul'un Haçlılar Tarafından Zaptı ve Yağmalanması*, s. 177; ayrıca ayrıntılı bilgi için bkz. Villehardouin, *IV. Haçlı Seferi Kronikleri*, s. 82-88.

⁶⁵ Villehardouin eserinde Marki ile Baudoin arasında yapılan bu barışın orduda sevinç ortamı oluşturduğunu bunun nedeninde barışın olmaması durumunda imparatorluğun bu durumdan zararlı çıkabileceğini belirtmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Villehardouin, *IV. Haçlı Seferi Kronikleri*, s. 89; Niketas Khoniates'in *Historiası, İstanbul'un Haçlılar Tarafından Zaptı ve Yağmalanması*, s.181

Barış sağlandıktan sonra Marki Yunanistan'ı işgal etmeye başlamıştı. Baudoin ise imparatorluğun doğu kısımlarına sefere çıkmıştı. Fakat Baudoin bu bölgelerde istediğini bulamadı. Villehardouin eserinde Baudoin'in kardeşi Henri tarafından Abydos, Philippolis⁶⁶ ve Nikomedia'nın⁶⁷ ele geçirildiğinden bahseder⁶⁸. Ancak karşımıza Latinlerin batıdan ziyade doğuda istedikleri gibi rahat edemediklerini görüyoruz. Nitekim Latinler Anadolu'ya yöneldiklerinde karşılarında Selçukluları buldular. Ayrıca doğuda bulunan Bizanslılar latinlerin yönetimini kabul edecek gibi görünmüyordu⁶⁹.

İstanbul, Latinler tarafından ele geçirildikten sonra Latin yönetimini istemedikleri için kenti terk eden Bizanslılar, Anadolu'da Bizans devletinin ardılı olarak kurulan devletlerin himayesine girdiler⁷⁰. Bu devletlerden Haçlılar İstanbul'u işgal etmeden önce Trabzon'da Komnenoslar ailesinin üyesi ve Gürcü Tamara'nın desteği ile Aleksios ve David Komnenos tarafından kurulan Trabzon İmparatorluğu, Angelos hanedanına mensup Mikhaıl Dukas tarafından Epir'de kurulan Epir Devleti ve Angelosların damadı olan Theodoros Laskaris tarafından İznik'te kurulan İznik Devleti'dir⁷¹.

Kurulan bu devletler içinde kuşkusuz en önemli olanı İznik Devleti'dir. Anadolu içerisinde bulunması cihetiyle İznik Devleti, Bizans İmparatorluğu'nun

⁶⁶ Filibe

⁶⁷ İzmit

⁶⁸ Villehardouin, *IV. Haçlı Seferi Kronikleri*, s. 92-93.

⁶⁹ Nicol, *Bizans'ın Son Yüzylları (1261-1453)*, s.14-15.

⁷⁰ Yusuf Ayönü, "Dördüncü Haçlı Seferinin Batı Anadolu'nun Türkleşme Sürecine Etkisi", *TİD*, Cilt.24, Sayı. 1, 2009, s. 5-20; Gardner "The Lascarids of Nicea: The Story of an Empire in Exile" London, 1912 s. 52.

⁷¹ Julian Chrysostomides, "The Byzantine Empire from the eleventh to the fifteenth century" The Cambridge History of Turkey, Cilt. 1, (haz. Kate Fleet) Cambridge: Cambridge University Press, 2009, s. 6-51; Georg Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, (çev.Fikret Işıltan), Ankara, TTK, 2011, s. 393; Donald M. Nicol, *The Despotate Of Epiros (1267-1479)*", Cambridge University, 1984, s. 1; Jakob Philipp Fallmerayer, *Trabzon İmparatorluğu'nun Tarihi*, (çev. Ahmet Cevat Eren), Ankara: TTK, 2011, s. 45-46; Gregory, *Bizans Tarihi*, s.334. Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, s. 111-112; Nicol, *Bizans'ın Son Yüzylları (1261-1453)*, s. 14. Ayrıca Bizans İmparatorluğu'nun ardılı olan devletler hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Michael Angold, *A Byzantine Government in Exile and Society under the Laskarids of Nicea (1204-1261)*, New York, Oxford University Press, 1975; Anthony Bryer, *The Empire of Trebizond and the Pontos*, London, Variorum Reprints, 1980; William Miller, *Trebizond, The Last Greek Empire of the Byzantine Era 1240-1461*, London, 1926; William Miller, "The Empire of Nicea and the Recovery of Constantinople", *Cambridge Medieval History*, Cilt. 4, 1923, s. 478-516; Vasiliev, "The Foundation of the Empire of Trebizond (1204-1222)", *Speculum*, Sayı. 11, 1936, s. 3-57.

yıllardan beri yaptığı en büyük hatalardan biri olan Anadolu'yu ihmal etme yanlışlığının önüne geçmiştir. İznik Devleti, başkentini alınıp Bizans İmparatorluğu'nun tekrar ihya edilme fikriyle hareket etmiştir⁷². Bu sebepten ötürü İznik, İstanbul'un tekrar alınacağı güne kadar Bizans halkının siyasi, kültürel ve dini bir merkezi haline gelmiştir⁷³. Fakat bu düşünce için şartlar 1204 sonrası Anadolu coğrafyası için pek uygunlaşmamıştı. Philadelphia⁷⁴'da Theodoros Mankaphas, Menderes vadisinde Manuel Mavrozomes, Milet yakınlarında Sabbas Asidenos adlı yerel güçler vardı⁷⁵.

1204 Latin işgali sırasında ganimet paylaşımında İznik, kont Louis de Blois'in payına düşmüştü. Buna binaen 1204 yılı sonunda Henri ⁷⁶ ve Louis Anadolu'nun işgali için harekete geçtiler. Theodoros Laskaris ile Poimanenon⁷⁷ bölgesinde yapılan savaşta Laskaris mağlup ayrıldı. Anadolu'nun iç tarafları Latinlerin eline geçmişti. Fakat Laskaris açısından olumlu Latin devleti için ciddi sorunlar içeren bir olay vuku buldu⁷⁸.

İmparatorluğun batısındaki Yunan asiller, Latinlerle anlaşmak için harekete geçti. Fakat asillerin bu çabası Latinler tarafından olumsuz bir yanıt buldu. Bunun üzerine asilzadeler Bulgar çarı Kaloyan'ın⁷⁹ yanına gitti. Kaloyan, asillerin imparatorluk tacını teklif ettiler. Latinlerden haz etmeyen Kaloyan bu teklifi kabul

⁷² Vasiliev, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, s. 571.

⁷³ Gregory, *Bizans Tarihi*, s.333; Yusuf Ayönü, *Selçuklular ve Bizans*” Ankara, TTK , 2014.s. 209; Clive Foss, *Nicea: A Byzantine Capital and its Praises*, Brokline, Hellenic College Press,1996, s.57-72.

⁷⁴ Alaşehir

⁷⁵ Mustafa Daş, *Bizans'ın Düşüşü*, İstanbul, Yeditepe Yayınevi, 2006, s. 36; Mustafa Daş, “*Selçuklu Ülkesinde Bizanslı Mülteciler*”, *Toplumsal Tarih*, c. 14, s. 4, 2000, s. 4-12; Charles Diehl, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, (çev.Selim Sezer),İstanbul, İnkilap Yayınevi, 2018, s. 172; Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s.394. Ayrıntılı bilgi için bkz. Yusuf Ayönü “*Batı Anadolu'da Bizans Yerel Hakimlerin Bağımsızlık Hareketleri*”(XII. Yüzyılın Sonları ve XIII. Yüzyılın Başlarında) *TAD*, Cilt.26, Sayı. 42, 2007, s. 142-154. Ayrıca Anadolu'da bulunan yerli Bizans halkı İstanbul'un Latin hegemonyasına girmesine nötr bir tepki verdiği söylenebilir. Başkent tarafından umursanmayan halk, Latinlerin Anadolu'ya ilerlemesine sessiz kalmıştır. Bkz. Aleksios Savvides, *Byzantium in the Near East: its relations with the Seljuks sultanate of Rum in Asia Minor, the Armenians of Cilicia and the Mongols*, A.D, c. 1192-1237, Kentron Vyzantinon Ereunon,Selanik, 1981, s. 54; Ayönü, *Selçuklular ve Bizans*, s. 214.

⁷⁶ Baudoin'in kardeşi ve ondan sonra Latin devletinin imparatoru olacak kişidir.

⁷⁷ Manyas

⁷⁸ Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 394; Charles Diehl, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, s 176.

⁷⁹ Kaloyan hakkında Alexandru Madgearu, *The Asanids, The Political and Military History of the Second Bulgarian Empire (1185-1280)*, Leiden: Brill, 2017, s. 114.

etti. Ayrıca asillerin buldukları yerlerde isyan etmelerini belirtti. İsyân çabucak yayıldı. İsyân haberini alan Baudoin, başkentten harekete geçti 14 Nisan 1205 tarihinde Kaloyan ile yaptığı savaşta ordusu mağlup oldu. Bu savaşın bir diğer sonucu da Baoudin esir düşmüştür⁸⁰.

Bu savaşın sonucu emekleme dönemindeki İznik Devleti için faydalı olmuştur. İznik Devleti yok olmaktan kurtulmuştur. İznik üzerinde hak iddia eden Kont Louis de Blois bu savaşta maktul düştü. Laskaris Anadolu'da serbest bir şekilde hareket etti. Latinler ise bu savaştan sonra Anadolu'yu bir müddet ikinci plana atmıştır. Bunun sonucunda ise Laskaris, Anadolu'da Latinlere ağır bir darbe vurmuştur. Latinlerin elinde sadece Pegai⁸¹ kalmıştır⁸².

1208 yılında patrikliğe yükseltilen Mikhaıl Autoreianos⁸³ aynı yıl Theodoros Laskaris'i imparator olarak taçlandırdı. Ayrıca İznik, Ortodoksluğun merkezi olmuştur⁸⁴. Latin Devleti'nde Baudoin'in yerine kardeşi Henri geçti. Henri zamanında Latin devleti batıda ve doğuda daha aktif bir süreç takip etmiştir. Bu dönemde Trakya'da ve Latin hakimiyeti hemen hemen yeniden inşa edildi. Kaloyan ile olan mevcut sorunlardan dolayı Henri, doğu sınırlarını güvenli tutmak amacıyla 1207 yılında Laskaris ile iki yıllık bir antlaşma yaptı. Bu antlaşmadan sonra Latinler, Bulgar meselesi, Laskaris ise Selçuklu Devleti'ne odaklanmıştı⁸⁵.

Bizans Devleti'nin Latin işgali sonrasında Theodoros Laskaris liderliğinde İznik'te devlet kurması Selçukluları rahatsız etmiştir. Bunun nedeni Selçukluların kıyı kesimlerine doğru genişlemesini engelleyeceği yönündedir. 1206 yılında I. Gıyaseddin⁸⁶ Keyhüsrev ile Theodoros Laskaris arasında dostluk antlaşması

⁸⁰ Georgios Akropolites, *Vekayiname*, (çev. Bilge Umar), İstanbul, Arkeoloji Sanat Yayınları, 2008, s.34; Niketas Khoniates'in *Historiası İstanbul'un Haçlılar Tarafından Zaptı ve Yağmalanması*, s. 194; Villehardouin, *IV. Haçlı Seferi Kronikleri*, s.107; Usta, *Sorularla Bizans İmparatorluğu*, s. 196-197. Latinler, Kaloyan'a sırt çevirdi. Bunun sonucu olarak da Kaloyan tarafından hezimetle uğratıldılar. Bkz. Charles Diehl, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, s. 175.

⁸¹ Biga

⁸² Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s.395; Vasiliev, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, s. 576.

⁸³ Autoreianos ailesi Bizans İmparatorluğu'nda kilise tarihinde köklü bir ailei. Bkz. Kazhdan, *"Autoreianos"*, *ODB*, Cilt. 1, s. 235-236.

⁸⁴ Akropolites, *Vekayiname*. s. 24-25; Gregory, *Bizans Tarihi*, s. 335. İznik Slavlar tarafından da Ortodoksluğun merkezi olarak tanınmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s.395.

⁸⁵ Villehardouin, *IV. Haçlı Seferi Kronikleri*, s. 132; Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s.397.

⁸⁶ Osman Turan, "Keyhüsrev", *İA*, c. 6, 1997, s. 613-620; Ali Sevim, "Keyhüsrev I", *TDVİA*, Cilt 25, 2002, s. 347-349.

imzalandı⁸⁷. III.Aleksios, Selçuklu sultanı Gıyaseddin Keyhüsrev'in yanına sığındı. Selçuklu sultanı Theodoros Laskaris'i imparatorluğu kayınpederine bırakması yönünde istekte bulundu. Bütün bu nedenlerden dolayı 1211 yılında Menderes civarında Antiokheia'da yapılan savaşı Theodoros Laskaris kazandı⁸⁸. Bu savaş sonucunda İznik Devleti ile Selçuklu Devleti arasında antlaşma tesis edildi⁸⁹. Bu savaşın bir diğer özelliği ise İznik Devleti'nin toprak bakımından genişlememesidir. Ancak savaşın asıl sonucu Hristiyan bir devletin Müslümanlara üzerindeki sağladığı galibiyettir. Bu nedenden ötürü İznik devleti, 1204 sonrası kurulan Yunan devletlerine oranla bir adım öne geçmiştir⁹⁰.

Theodoros Laskaris İznik'te devlet kurduktan sonra filo yapımına başladı⁹¹. Alaşehir Savaşı sonrasında Theodoros Laskaris, İstanbul'u almak istemiştir⁹². Laskaris'in bu isteği Latinlerle yapılan küçük çarpışmalardan ileri gitmemiştir. Her iki taraf da yorgun düşmüştür⁹³. Bu nedenden dolayı 1214 yılında Nymphaion'da Bizans ve Latin Devleti arasında bir antlaşma imzalandı. Buna göre kuzey batıya kadar yani Edremit sınırına kadar olan bölgeyi Latinler; Selçuklular sınırına kadar

⁸⁷ Niketas Khoniates'in *Historiası İstanbul'un Haçlılar Tarafından Zaptı ve Yağmalanması* s. 226; Aleksios Savvides, *Byzantium in the Near East*, s. 56-62; Yusuf Ayönü, *Selçuklular ve Bizans*, s. 217.

⁸⁸ İbn Bibi, *El-Evamirü'l- Ala'iyye fi'l-Umuri'l-Ala'iyye (Selçukname II)*, (çev. Mürsel Öztürk), Ankara, *TTK*, 2014, s. 130-141; Nikephoros Gregoras, *Bizantina Historia*, (ed. L Schopen , I. Bekker), Cilt. 1-3, Bonn, 1830-1845, s. 17-21; Akropolites, *Vekayiname*. s. 29-30; Claude Cahen, *Osmanlılardan Önce Anadolu*, (çev. Erol Üyepazarı), İstanbul, Tarih Vakfı Yayınları, 2012, s. 68-69; Mustafa Daş, "Selçuklu Ülkesinde Bizanslı Mülteciler", s. 4-12. Ayrıca Türkiye Selçuklularını vermiş olduğu bu mücadele yalnızca İznik ile sınırlı kalmamış, Trabzon İmparatorluğu ile de hakimiyet mücadelesi vermiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Yusuf Ayönü, *Türkiye Selçuklularını Devleti ile Trabzon İmparatorluğu Arasında Karadeniz Bölgesindeki Hakimiyet Mücadeleleri (1204-1243)*", *TİD*, Cilt. 22, Sayı. 1, 2008, s. 15-35.

⁸⁹ İbn Bibi, *El-Evamirü'l- Ala'iyye fi'l-Umuri'l-Ala'iyye*, s.158-161; Gregoras, *Bizantina Historia*, s. 21; Claude Cahen, *Osmanlılardan Önce Anadolu*, s. 70. Gerek İbn Bibi gerekse Gregoras barış antlaşmasını kendi perspektifleriyle anlatmıştır. Ayrıca Selçuklular, İznik Devleti'ni, Latinler ile tampon bölge oluşturma adına bu barış antlaşmasını imzalamışlardır. Bkz. Claude Cahen, *Osmanlılardan Önce Anadolu*, s. 70-71.

⁹⁰ Vasiliev, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, s. 579-580. Bkz. Ayönü, *Selçuklular ve Bizans*, s. 225-227.

⁹¹ Niketas'ta bu olay "Prusa, nikaia, şarki söylemeyi seven Lydia'lular, Smryna, Ephesos ve bunların arasındaki bölgeler laskaris imparator seçtiler. laskaris bir filo kurdu." olarak bahsedilir.

⁹² Laskaris'in, Alaşehir'de kazandığı galibiyetinde etkisinde olduğu varsayılabılır. Fakat Henri'nin savaş sonrasında "Laskaris yeni kazanmadı, yenildi" demiştir. Henri'ye göre Laskaris bu savaşta en seçkin paralı savaşçıları kaybetti ve bu durum ilerki zamanlarda yapacağı savaşı etkileyeceği için söylemiş olabilir.

⁹³ İznik açısından Laskaris'in Selçuklularla yaptığı savaş, Henri açısından ise Markinin Bulgarlara karşı verdiği bir savaşta ölmesinden sonra ki olaylar için bkz. Villehardouin, *IV. Haçlı Seferi Kronikleri*, s.149-150.

olan bölge İznik devletine aitti⁹⁴. Bu antlaşmanın mühim sonuçlarından biri ise Trabzon'da kurulan Yunan devletinin faaliyetlerinin engellenmesiydi. Latin Devletinden yardım alarak hareket eden David Komnenos, Nymphaion Antlaşması ile yalnız kaldı. Hereklia⁹⁵ ve Amastris⁹⁶ Theodoros tarafından 1214 yılında ele geçirildi. Ayrıca Selçuklular Sinop'u alarak David'in kardeşi Aleksios'u esir ettiler⁹⁷.

1216 yılında Latin Devleti imparatoru Henri öldü. Henri'nin ölümüyle Latin Devleti'nin çöküşü başladı⁹⁸. Tezimizin bu kısmından itibaren Epir Despotluğu'na değinmeye başlayacağız. Epir Despotluğu, 1204 yılında I. Mihail Angelos tarafından kurulmuştur. Güneyde Korinth Körfezi, kuzeyde Dyrrachium'a dayanmakta idi. Merkezi ise Arta şehridir. Doğusunda Latinlerin kurmuş olduğu Selanik devleti, kuzeydoğusunda Bulgaristan krallığı, batı sahillerinde ise Venedik vardır. İznik Devleti Anadolu'da Bizanslılığın kalesi konumundaysa Epir'de Balkan coğrafyasında bu görevi üstlenmiştir. Theodoros Laskaris zamanında Epir Despotluğu ile hasımlık söz konusu olmamıştır. Fakat Theodoros Laskaris'in hiçbir şekilde üstünlüğü tanınmamıştır⁹⁹.

1215 yılında Mikhail Angelos'un ölümünden sonra Epir Despotluğu'nun başına Theodoros Angelos geçmiştir¹⁰⁰. Henri'nin ölümünden sonra boşalan Latin krallığının başına ise Auxerre kontu Pierre de Courtenay davet edilmiştir¹⁰¹. Epir devletinin Ostrogorsky'in de eserinde bahsettiği gibi "*Theodoros'un şöhretini Epiros devleti sınırları dışına taşıran ilk hareketi, Latin imparatoru Baudoin ve Henri'nin kız kardeş, Iolande'nin kocası olup Latin İmparatorluğuna yeni yükseltilmiş bulunan*

⁹⁴ Akropolites, *Vekayiname* s.38; Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s.398; Vasiliev, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, s. 581.

⁹⁵ Karadeniz Ereğlisi

⁹⁶ Amasra

⁹⁷ Daha sonra Aleksios Komnenos Selçuklular tarafından tahta geçirilsede Trabzon etkili bir yapı meydana getirememiştir.

⁹⁸ Villehardouin, *IV. Haçlı Seferi Kronikleri*, s. 216; Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s.398.

⁹⁹ Nicol, *The Despotate Of Epiros*, s. 1-2; Vasiliev, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, s.583-584; Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s.399-400.

¹⁰⁰ Nicol, *The Despotate Of Epiros*, s. 4; Warren Treadgold, *A History of the Byzantine State and Society*, Stanford: Stanford Uni. Press, 1997, s. 718. Akropolites'de Theodoros Angelos uzun yıllar İznik'te Laskaris'in yanında kalmıştır. Abisi mihail angelos'un isteği ile epir'e gelmiştir. Fakat Laskaris, Mihail'den kendisine sadık olacağı yönünde yemin istedi. Ayrıntılı bilgi için bkz. Akropolites, *Vekayiname* s.36.

¹⁰¹ Pierre, Baoudoin ve Henri'nin kardeşi olan Yolanda'nın kocasıdır.

Pierre de Courtenay'ekarşı giriştiği soğukkanlı ve cüretkarane suikast oldu."¹⁰² İmparatorluk tahtına geçmek için harekete geçen Pierre, Theodoros Angelos tarafından kurulan pusu esnasında esir düştü ve geri kalan hayatını Epir'de tamamladı¹⁰³.

Pierre'in ölümünden sonra karısı Iolande 1217-1219 yılları arasında imparatorluğu yönetmiştir. Ölümünden sonra ise oğlu Robert Latin imparatoru olmuřtur¹⁰⁴. 1222 yılına gelindiğinde İznik Devleti kurucusu Theodoros Laskaris öldü¹⁰⁵. Theodoros Laskaris'in ardından imparatorluk tahtına oturan kişi kızı İrene ile evli olan damadı III. Ioannes Vatatzes'tir¹⁰⁶. Vatatzes, İznik İmparatoru olduğu dönemde hedefi İstanbul almaktı. Bu yüzden batıda olan gelişmelere yoğunlařtı¹⁰⁷.

Theodoros Angelos ile Vatatzes aynı ölkü için hareket ediyordu. Ancak her ikisinde birbirinden bağımsız olarak Latinlerle mücadele ediyordu. Pierre de Courtenay'ın ele geçirilmesinden sonra Theodoros Angelos yeni fetihler yaptı. 1220 yılına gelindiğinde Beroia, 1221 yılında Serez ve Drama'yı ele geçirmişti. 1224 yılında ise Latin imparatorluğunun en mühim vasal devletlerinden biri olan Selanik krallığını ele geçirdi. Theodoros Angelos'un hakimiyet sahası Adriyatik'ten Adalar Denizi'ne kadar uzanmış oldu. Latinlere karşı verdiği mücadeleler sonunda elde ettiği topraklar ile hakimiyet sahasını genişleten Theodoros Angelos, 1225 ya da 1227 yılında Okhrida¹⁰⁸ başpiskoposu Demetrios Khomatianos'un elinden imparatorluk tacını giydi. 1225 yılında Vatatzes'den Edirne'yi ele geçirdi. Theodoros Angelos'un nihai hedefine varmak üzeriydi. Fakat Theodoros ile aynı ideale sahip Bulgar Çarı II. Ivan Asen (1218-1241) ile yolları keřiřti¹⁰⁹.

¹⁰² Ostrogorsky,*Bizans Devleti Tarihi*, s.400.

¹⁰³ Nicol , *The Despotate Of Epiros*, s. 4;Akropolites, *Vekayiname* s.36-37; Villehardouin, *IV. Haçlı Seferi Kronikleri*, s. 216-217; Ostrogorsky,*Bizans Devleti Tarihi*, s.400 ; 2 Angold, "Theodore Komnenos Doukas", ODB, Cilt. 3, Oxford 1991, s.2042; Gregory, *Bizans Tarihi*, s. 336.

¹⁰⁴ Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s.400.

¹⁰⁵ Akropolites, *Vekayiname*, s. 42.

¹⁰⁶ Akropolites, *Vekayiname* s. 36; Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 402; Vasiliev, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, s.582.

¹⁰⁷ Yusuf Ayönü, "IV. Haçlı Seferi'nin Ardından Batı Anadolu'da Mücadele Eden İki Rakip: İstanbul Latin Krallığı ve İznik İmparatorluğu", Cihannüma Tarih ve Coğrafya Araştırmaları Dergisi, Sayı.1, 2015, s. 9-25.

¹⁰⁸ Ohri

¹⁰⁹ Nicol , *The Despotate Of Epiros*, s. 5; Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 401; Vasiliev, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, s.586; Charles Diehl, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, s. 178; Ayönü, *IV.*

Çar II. Ivan Asen, başkenti İstanbul olacak Bulgar-Bizans devleti kurmak istiyordu. Bu yüzden İstanbul'u almak isteyen Theodoros Angelos ile çıkarları çatıştı. 1230 yılında Klokotinitza Savaşı meydana geldi. Bu savaşta Çar II. Ivan Asen, Theodoros Angelos'u mağlup etti. Theodoros esir düştü ardından gözlerine mil çekildi. Theodoros Angelos'un ele geçirdiği Trakya, Makedonya ve Arnavutluk'un bir bölümü, Sırbistan Çar II. Ivan Asen'in eline geçti¹¹⁰.

III. Ioannes Vatatzes, iktidarı döneminde İznik İmparatorluğu gerek dış gerek iç konularda aktif bir siyaset takip etti. Vatatzes, İznik donanması ile Midilli, Sisam, Sakız, Lesbos, Samos, Khios, Archipelago adalarını ele geçirdi¹¹¹. Daha sonra Edirne'yi savaşmadan ele geçirmiştir¹¹². Akabinde Theodoros Angelos'un Edirne'yi ele geçirmesine rağmen Klokotinitza Savaşı ile Çar. II.Ivan Asen'e mağlup ve tutsak olması Vatatzes'i önemli bir rakipten kurtarmış oldu. Savaşın asıl yarar sağlayan unsuru İznik İmparatorluğu idi. Genişleyen topraklarına ve Demetrios Khomatianos tarafından imparatorluk töreninin yapılması ile Epir, İznik için ciddi bir tehlike haline geldi. Gerek Mikhail Angelos gerekse Theodoros Angelos İznik İmparatorluğu'nun gücünü tanımayı reddetmişti. Güçlü rakibinin ortadan kalkması ile Vatatzes rahat bir nefes almıştır¹¹³.

Çar II. Asen, Klokotinitza Savaşı sonrasında Vatatzes ve Manuel Angelos ile ittifak kurdu. Bu ittifakın amacı İstanbul Latin İmparatorluğu'na son vermek idi. Bu ittifakın bir neticesi olarak Sırp başpiskoposluğuna benzer şekilde Bulgar Patrikliği'nin kurulmasına kanaat getirildi. Kurulan bu patriklikte İznik patriğinin hakimiyetini tanıdı. 1235 yılında Kallipolis'de¹¹⁴ ittifak antlaşması imzalandı.

Haçlı Seferi'nin Ardından Batı Anadolu'da Mücadele Eden İki Rakip: İstanbul Latin Krallığı ve İznik İmparatorluğu, s.19.

¹¹⁰ John V.A. Fine, *The Late Medieval Balkans A Critical Survey from the Late Twelfth Century to the Ottoman Conquest*, The University of Michigan Press, 2009, s. 124-126; Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s.403; Gregory, *Bizans Tarihi*, s. 336; Vasiliev, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, s.590; Diehl, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, s. 178-179; Usta, *Sorularla Bizans İmparatorluğu*, s.198.

¹¹¹ Ostrogorsky,*Bizans Devleti Tarihi*, s.402; Vasiliev, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, s.588; Diehl, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, s.179.

¹¹² Edirne'nin ele geçirilmesi İstanbul'un Avrupa tarafından baskı altında tutulması anlamına gelmektedir. Bkz. Ayönü, *IV. Haçlı Seferi'nin Ardından Batı Anadolu'da Mücadele Eden İki Rakip:İstanbul Latin Krallığı ve İznik İmparatorluğu*, s. 19.

¹¹³ Nicol , *The Despotate Of Epiros*, s. 5; Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 404.

¹¹⁴ Gelibolu

Böylece bu antlaşma ile Vatazes Çar II. Asen'in idaresinde olan bölgelere Ortodoksluk vasıtasıyla erişebilecekti¹¹⁵. Ayrıca Çar. II. Asen'nin kızı ile Vatatzes'in oğlu II. Theodoros Laskaris arasında düğün merasimine karar verildi¹¹⁶. Latin İmparatorluğu kurulduğu günden beri özellikle uğraştığı dış sorunlara bir yenisini daha eklemiş oldu. Daha önce Epir Despotluğu, Bulgar Çarlığı, İznik İmparatorluğu'nun arasındaki çekişmelerden dolayı varlığını devam ettiren Latin İmparatorluğu şimdi bu üç devletin arasında kurmuş olduğu ittifak hasebiyle ciddi bir sorun ile karşı karşıya kalmıştır.

1235 yılında İstanbul ittifak üyeleri tarafından hem karadan hem denizden kuşatılmıştı. Bu kuşatma kesintiye uğrasa da 1236'da yeniden gerçekleşti. İstanbul, Venedik donanması ile mukavemet gösterdi. Panik halinde olan Latin kralı II. Baudoin yardım elde etmek için ülkeyi terketti. Fakat Latinlerin yardımına ittifak kuvvetleri arasında ki fikir ayrılığı yetiştirdi. Çar II. Asen İstanbul'un alınmasının daha çok İznik İmparatorluğu'nun çıkarına olacağını düşünmüştür. Ayrıca Çar II. Asen'e İznik İmparatorluğu'nun işlevlerini kaybetmiş bir Latin İmparatorluğu'ndan daha muhterale görüldüğünden ittifakı bozmuştur. Çar II. Asen, Latinlerle birleşerek Vatatzes'in birliklerine saldırdı. Moğolların Deşt-i Kıpçak yöresinde ilerlemeleri üzerine Kumanlar Bulgarların topraklarına girdi. Çar, Kumanların Trakya'ya geçmelerine izin verdi. Kumanlar daha sonra Latin imparatorluğunun hizmetine girmiştir. Bulgarlar, Latinler ve Kumanlar ile Tzurulon'da¹¹⁷ İznik birliklerini kuşattı. Fakat halet-i ruhiyesinde çalkantılar yaşayan Çar II. Asen bu kez tekrar karar değiştirdi. Ülkesinde salgın hastalık ortaya çıkmış ve eşi ile çocuğunu kaybeden Çar, bunu ilahi bir mesaj olarak algıladı. Bunun sonunda Vatatzes ile 1237 sonunda barış antlaşması yaptı. 1241 yılına gelindiğinde ise Çar II. Asen ölmüştür. Çar'ın ölümünden sonra ise Moğol istilası ile Bulgar devletinin gerilemesi başlamıştır. Barış

¹¹⁵ Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s.404; Vasiliev, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, s. 591.

¹¹⁶ Pierre de Courtenay'ın 1228'de ölmesinden sonra imparator II. Baoudoin'e naiplik konusu ortaya çıktı. Bunun üzerine naip olarak Çar II. Asen önerildi. Çar II. Asen'nin kızı ile İstanbul Latin İmparator'u II. Baoudoin arasında iki ülke arasında olan ilişkileri geliştirmek açısından evlilik ile düşünülmüş fakat Latin krallığında kabul görmeyen bu evlilik düşüncesi sonucunda eski Kudüs kralı Jean de Brienne bu göreve gelmeyi kabul etmiştir ayrıntılı bilgi için bkz. Vasiliev, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, s.589-590.

¹¹⁷ Çorlu

yapıldıktan ve akabinde Asen'in ayrılmasına rağmen Kumanlar ve Latinler, Çorlu'da kısa bir sürede olsa hakimiyet kurdular¹¹⁸.

Vatatzes ve Bulgar çarı arasındaki ittifak uzun sürmemişti. Çar II. Asen ile Selanik Despotu Manuel Komnenos 1241 yılında öldü. Ayrıca aynı yıl içinde Latin krallığı için büyük önem arz eden papa IX. Gregorius Ölmüştü¹¹⁹. Bu nedenden ötürü Vatatzes'in çevresinde mühim bir düşman kalmadı. İznik İmparatorluğu, Klotnica Savaşı ve Çar II. Asen ile ilgili konularda politik bir bekleyişin faydalarına erişmişti. Her iki durumda da aceleci bir role bürünmeyen imparatorluk, olayların sonuçlarını iyi değerlendirmiştir. Burada Vatatzes'in devlet adamlığı ön plana çıkmış ve çağının şartlarını iyi analiz edip değerlendirdiği görülmüştür.

Vatatzes bundan sonra Moğol sorunu ile ilgilendi. 1243 yılına gelindiğinde Moğollar Selçuklu ülkesini istila etti. Selçuklularla sınırdas olan İznik İmparatorluk'unu endişelendirmiştir. Moğol tehdidi sonucunda İznik İmparatorluğu, Selçuklular ve Trabzon İmparatorluğu ile ittifak kurdu. Moğollar, Selçukluları ve Trabzon imparatorunu yenilgiye uğratarak vergiye bağladı. Fakat, İznik İmparatorluğuna saldırmadı. İznik İmparatorluğu, Selçukluların ve Trabzon imparatorunun zayıflaması sonucunda bu durumu fırsata çevirmiş ve Vatatzes tekrardan Batı'ya yönelmiştir¹²⁰.

Vatatzes, Çar II. Asen'in Klotnica Savaşı sonrası Epir despotluğundan aldığı Makedonya ve Trakya topraklarını ele geçirerek hakimiyetini genişletti. 1246 yılında savaşmadan Selanik'i elde etti. Theodoros'ın oğlu Demetrios İznik'e götürüldü. Selanik valisi olarak Andronikos Palaiologos atandı ve oğlu Mikhail Palaiologos ise Serhes ve Melnik yöneticisi oldu. 1249 yılına gelindiğinde Vatatzes, Epir despotu II. Mikhail'in oğlu Nikephoros ile kızını nişanladı. Fakat Epir tarafından İznik Devleti'ne bağlı yerleri işgal etti. Fakat 1252 yılında II Mikhail, Vatatzes'in

¹¹⁸ Ostrogorsky,*Bizans Devleti Tarihi*, s.405; Vasiliev, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, s.591-592; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküş*, s. 182-183; Istvan Vasary, *Kumanlar ve Tatarlar, Osmanlı Öncesi Balkanlar'da Doğulu Askerler (1185-1365)*, (çev.Ali Cevat Akkoyunlu), Yapı Kredi Yayınları, 2015, İstanbul, s.76; Ayönü, *IV. Haçlı Seferi'nin Ardından Batı Anadolu'da Mücadele Eden İki Rakip: İstanbul Latin Krallığı ve İznik İmparatorluğu*, s. 20-21.

¹¹⁹ Ayönü, *IV. Haçlı Seferi'nin Ardından Batı Anadolu'da Mücadele Eden İki Rakip: İstanbul Latin Krallığı ve İznik İmparatorluğu*, s. 20-21.

¹²⁰ Ostrogorsky,*Bizans Devleti Tarihi*, s.406; Vasiliev, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, s.597; Usta, *Sorularla Bizans İmparatorluğu*, s. 199-200.

hakimiyetini tekrardan tanıdı. Ayrıca işgal ettiği topraklarının yanında Arnavutluk'ta ki Krova şehrini verdi. Oğlu Demetrios'u esir olarak imparatora gönderdi¹²¹.

Balkanlarda hakimiyetini kuvvetlendiren Vatatzes, dış politikada II. Friedrich ile temasa geçti. Çocukluk yıllarında Sicilya'da yaşamış olan II. Friedrich, Arapça, İtalyanca ve Yunanca biliyordu. Yunanlılara karşı sempatisi olan II. Friedrich papalık ile husumeti bulunuyordu. Papanın kralların üstünde yer almasına karşı idi. Ayrıca papa tarafından üç defa aforoz edilmişti. Vatatzes'in II. Friedrich ile mektuplaşması İznik İmparatorluğunun saygınlığını arttırdı. Aslında her iki devletin çıkarları uyuşuyordu. Nitekim II. Friedrich, papalık karşıtı idi. Ayrıca papa, İznik Ortodoks patrikliğini tanımamıştı. Bütün bu nedenlerden dolayı yakınlaşan iki imparator arasında ittifakı kuvvetlendirecek bir adım atıldı. Vatatzes'in eşi Irene Laskaris öldükten sonra 1244 yılında II. Friedrich'in kızı Konstanze ile evlenmiştir. Fakat bu ittifak 1250 yılında II. Friedrich'in ölmesi ile son buldu¹²².

Vatatzes'in dış politikada attığı adımlardan en önemlilerinden biri de Ortodoks Kilisesi'nin, Katolik Kilisesi'nin üstünlüğünü tanınması meseledir. Vatatzes'in son dönemlerinde vuku bulan bu hadise için şartlar olgunlaşmıştı. Şöyle ki papalık, Latin krallığından umudu kesmişti. II. Bauodoın'in¹²³, papalıktan yardım istemek için gelmesi papanın düşüncelerinde İznik Devleti'ni yükseldiği fikrinin doğmasına neden oldu. Zira bu yanlış düşünce değildi. Bu yüzden papalık ölmekte olan bir Latin imparatorluğuna karşı kendi üstünlüğünü tanımaya hazır olan İznik Devleti'ni desteklemeye yatkındı. Vatatzes'in beklentisi ise papanın üstünlüğünü tanıyacak ve daha sonra papalığında kendisini Bizans imparatoru olarak tanıyacağı yönünde idi. 1250 yılında Papa IV. Innocentius ile Vatatzes arasında görüşmeler başladı. Müzakereler esnasında Papa'nın Ortodoks Kilisesi'nin Roma'nın üstünlüğünü tanınmasının istenmesi Vatatzes için gerçekleşmesi mümkün olmayan bir öneriydi.

¹²¹ Nicol , *The Despotate Of Epiros*, s. 5; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküş (MS.1082-1453)*, s.184; Robert Lee Wolff, "The Latin Empire of Constantinople", *A History of Crusades Volume II The Later Crusades 1189-1311*, (gen.ed. Kenneth M. Setton) (ed. Robert Lee Wolff, Harry W. Hazard), Madison, Milwaukee and London: The University of Wisconsin Press, 1969, s. 225-226.

¹²² Bizans İmparatorları, evlilik meselesini diplomasiye uyarlamışlardır. Diğer devletler ile yapılan evlilikler yoluyla ittifaklar sağlanmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Edward N. Luttwak, *Bizans İmparatorluğu'nun Büyük Stratejisi*, İstanbul, Epsilon Yayınevi, 2012, s. 186-195; Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s.407-408; Vasiliev, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, s.593-594.

¹²³ J.B. Bury, "Baldwin II", *The Encyclopaedia Britannica*, Vol. III, Eleventh Edition, Cambridge: Cambridge University Press, 1910, s. 245.

Ancak müzakereler başladığı gibi Papa'nın ve Vatatzes'in ölümlerine kadar bir sonuç alınmadan devam etti¹²⁴.

Vatatzes döneminde iç politikada önemli gelişmeler meydana geldi. Ekonomik alanda almış olduğu önlemler ve uyguladığı yöntemler kayda değerdir. Nitekim İstanbul'un kaybedilmesinden sonra İznik imparatorluğu döneminde tarım ve hayvancılık alanında önemli atılımlar yapılmıştır. Vatatzes'in ekonomik anlamda önceliği tarım ve hayvancılık olmuştur. İmparator, halkının kendi kendine yeterli olmasına, üretmesine önem vermiştir. Kendi kurduğu tavuk çiftliğinden satılan yumurtalardan elde ettiği gelir ile eşi İrene'ye taç almıştır. Bu konuda halkına örnek olmuş ve teşvik etmiştir. Vatatzes, yerli malı kullanımına önem verdi. Bu hususta ithalatı yasakladı. Bu durumdan en zararlı çıkan devlet ise Venedik'dir. Ancak bu durum İznik topraklarında ticaret yapılmadığı anlamına gelmiyordu. Moğolların Anadolu'yu istila etmeleri ve 1243 Köseadağ Savaşı¹²⁵ ile ağır bir darbe alan Selçuklular ile ticari münasebetleri olmuştur. Selçuklular, İznik İmparatorluğu'ndan tarım ve hayvansal ürünler alıyor karşılığında yüklü miktarda paralar veriyordu. Bu yüzden elde edilen para sayesinde savaşlarda maddi sıkıntı duymuyordu¹²⁶.

III. Vatatzes'in, sınır komşuları Selçuklular ile münasebeti sadece ticaret değildi. 1225-1231 yılları arasında İznik Devleti, Selçuklular ile doğu sınırında hakimiyet mücadelesine girmiştir. Genellikle bu mücadelelerden Selçuklular başarı ile çıkmıştır¹²⁷.

Dindar bir kişiliğe sahip olan Vatatzes döneminde Manisa'da Sosandra Manastırı ile İznik'te Andonios Kilisesi yapılmıştır. Birçok manastır ve kiliseye de yardımda bulunmuştur. Yoksul halk için fakirhaneler kurmuş, hastaneler inşa etmiştir. Eğitime büyük önem veren Vatatzes, kütüphaneler açmış ve öğrencilere burs vermiştir¹²⁸.

¹²⁴ Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s.35; Usta, *Sorularla Bizans İmparatorluğu*, s. 199.

¹²⁵ Faruk Sümer, "Köseadağ Savaşı", *TDVİA*, Cilt. 26, 2002, s. 272-273.

¹²⁶ Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s.409-410; Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s.33-34.

¹²⁷ Ayönü, *Selçuklular ve Bizans*, s. 236-237.

¹²⁸ Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s.409; Nuray Arabacı, İznik-Bizans İmparatoru III. Vatatzes Devri (1222-1254), ve Türkiye Selçuklu Devleti ile İlişkiler, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1994, s. 54.

Vatatzes, sınır savunmasına önem verdi. Bu amaçla kaleler inşa etmiş ve Kumanları sınır boylarının savunulması için Trakya ve Makedonya ile Menderes yerleştirmiştir. İznik ordusunda askerlik konusunda sıkıntı yaşanmamaktaydı. Bilhassa ücretli asker tedarik edilmesinde imparatorluğun ekonomik gücü göz önüne alındığında Latin askerlerine cezbedici gelmekteydi¹²⁹.

Vatatzes almış olduğu ekonomik ve askeri tedbirler neticesinde imparatorluğu iki katına çıkarmıştır. 32 yıllık iktidarında toprakları Ege'nin ve Balkan coğrafyasının büyük kısmını kapsıyordu. Mücadele ettiği Bulgar Çarlığı'nı ve Epir Despotluğu'nu saf dışı bırakmıştır. II. Friedrich ve papalık ile kurmuş olduğu ilişkiler Vatatzes'in dış politikada aktif bir rol oynadığının kanıtıdır. Anadolu ve Balkanlarda edindiği topraklar sonucunda önünde tek engel Latin İmparatorluğu kalmıştır. Fakat tarih bu başarılı imparatora bu imkanı vermeyecekti. Vatatzes sara hastasıydı. İlerleyen aşamalarda krizler daha da ağırlaşmıştı ve 3 Kasım 1254 yılında hayata gözlerini yummuştur¹³⁰.

Vatatzes'in ölümünde sonra II. Theodoros Laskaris (1254-1258) imparator olmuştur. II. Theodoros dönemi savaşlardan ziyade İznik'i bir ilim merkezine çevirmesi bakımından önem arz etmektedir. Babasının ilime önem vermesi oğlunda da zuhur etmiştir. Dönemin önemli alimleri olan Nikephoros Blemmydes ve Georgios Akropolites gibi bilge insanlardan eğitim görmüştür¹³¹.

Bulgar Çarı Mikhail Asen, Vatatzes'in ardından taht değişikliğini fırsat bilerek İznik İmparatorluğu'nun Balkanlarda ki topraklarına saldırdı. 1256 yılında Bulgarlar üzerine iki sefer yapıldı. Büyük kayıplara neden olsa da II. Theodoros bu seferlerde başarılı oldu sonunda ve barış antlaşması yapıldı. Ayrıca Mikhail Asen'den sonra tahta geçen Konstantin Tikh, II. Laskaris'in kızı İrene ile evlendi¹³². Epir Despotu II. Mikhail'in oğlu Nikephoros ile II. Laskaris'in kızı Maria evlendi. Fakat II. Laskaris

¹²⁹ Nicol, *Bizans'ın Son Yüzylları*, s.33; Nuray Arabacı, İznik-Bizans İmparatoru III. Vatatzes Devri (1222-1254), ve Türkiye Selçuklu Devleti ile İlişkiler, s. 54.

¹³⁰ Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s 410; Nicol, *Bizans'ın Son Yüzylları*, s.32; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküş*, s.187.

¹³¹ Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s 411; Gregory, *Bizans Tarihi*, s. 339; Vasiliev, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, s.600. Ayrıca Nikephoros Blemmydes için bkz. George Zografidis, "Nikephoros Blemmydes", *Encyclopedia of Medieval Philosophy*, (ed. Henrik Lagerlund), Springer, 2011, s. 892.

¹³² Gregoras *Bizantina Historia*, 61; . Madgearu, *The Asanids* s. 243-244.

bu evlilik için Draç ve Servia'yı ele geçirmesi üzerine ilişkiler bozuldu¹³³. Gerek Bulgar ve gerek Epir ile yapılan mücadeleler sonucunda bazı başarısız sonuçlar II. Laskaris için tahammül edilemezdi. Yapısı itibariyle şüpheli olan II. Laskaris, bu başarısızlıkları ordudaki aristokrat sınıfına yüklemekteydi¹³⁴.

III. Vatatzes'de görülen sara hastalığı II. Theodoros Laskaris'de erken dönemde ortaya çıktı. Bu hastalık ilerleyen zamanlarda aldığı kararlar üzerinde etkili olmuştur. Aristokrat sınıfına karşı amansız bir mücadele vermiştir. İmparatorluğu döneminde aristokrat sınıfına güvenmemiş, en yakın arkadaşı asalet sınıfı dışından olan Georgios Muzalon¹³⁵ olmuştur. Bu dönemde patrik Arsenios'tur¹³⁶. II. Laskaris'in şüpheli tavırlarının bir kurbanı olarak Mikhaıl Palaiologos Selçuklu ülkesine kaçmak zorunda kalmış ancak daha sonra II. Laskaris tarafında affedilip geri dönmüştür. Fakat Epir Despotluğu ile mücadele halinde iken aforoz edilmiş ve hapsedilmiştir¹³⁷.

II. Laskaris, orduda ücretli askerlerin ordudan arındırılmasını ve ordunun yerli askerlerde teşekkül etmesini istedi. Ancak bu isteği gerçekleşmedi. Zira hastalığının ağırlaşması sonucunda 1258 yılında öldü. Dört senelik iktidarında Vatatzes'in almaya çok yaklaştığı başkenti ele geçirmek için bir eylem gerçekleştirilmemiştir¹³⁸.

¹³³ Despot II. Mikhaıl 1257 yılında Teselya'ya sefere çıkmıştır. II. Mikhaıl, sınırlarını Vardar'a kadar uzatır. Ayrıca II. Mikhaıl, II. Friedrich'in gayrimişru oğlu ve yeni Sicilya kralı Manfred, Akhaia Prensi Guillaume de Villehardouin ile ittifak kurmuş, ve her iki kişiyle de kızları ile evlendirmiştir. Bkz. Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s.37.

¹³⁴ Gregoras, *Bizantina Historia* S.57; Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s 412; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküş*, s.189; Vasiliev, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, s.601; Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s.37.

¹³⁵ Kazhdan, "Mouzalon", *ODB*, c. 2, s. 1421.

¹³⁶ Kazhdan, "Arsenios", *ODB*, c. 1 s. 187. Patrik Germanos 'dan sonra patriklik makamına geçmiştir. Bkz. Gregoras, *Bizantina Historia* s.. 55.

¹³⁷ Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküş*, s.188.

¹³⁸ Yusuf Ayönü, "İznik İmparatorluğu Ordusu" *TİD*, Cilt. 25, 2010, s. 39-54; Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s 413; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküş*, s.190.

1. BÖLÜM

MİKHAIL PALAİOLOGOS'UN İMPARATORLUK ÖNCESİ HAYATI VE SİYASİ FAALİYETLERİ

1.1. Mikhail Paleogos'un İmparator Olmadan Önceki Hayatı

1.1.1. Mikhail Paleogos'un Çocukluğu ve Saraya Girişi

Tam adı Mikhail Dukas Angelos Komnenos Palaiologos'tur. 1224 veya 1225 yılında doğmuştur. III. Aleksios Angelos'un kızı olan Büyük annesi İrene, Aleksios Palaiologos ile evlendi. Bu evlilikten doğan ve III. Aleksios Angelos'un torunu olan Theodora ise Andronikos Palaiologos evlenmiş ve bu evlilikten Mikhail Palaiologos dünyaya gelmiştir¹³⁹.

Annesinin Mikhail'in çocukluk döneminde ne kadar rol oynadığını bilmiyoruz. Ancak Mikhail, bir süre ablası ve aynı zamanda Nikephoros Tarchaneiotes'in¹⁴⁰ karısı olan Martha tarafından bakılmıştır. Ayrıca diğer bir kardeşi olan Eulogia'da Mikhail'in bakımını üstlenmiştir¹⁴¹.

Çocukluk döneminde III. Vatatzes'in dikkatini çeken Mikhail saraya çağrıldı. Mikhail almış olduğu eğitimle XIII. yüzyıl tipik İznik asili profilini yansıtır. Ayrıca ailesi XI. yüzyıldan itibaren Bizans yüksek makamlarına girmiştir. Gerek aldığı eğitimlerin ve gerekse ailesinden gelen soyluluktan ötürü Mikhail ileride II. Theodoros Laskaris'in mücadele ettiği soylular sınıfına dahil olacaktı¹⁴².

¹³⁹ Gregoras *Bizantina Historia*, s.69; Akropolites'e göre Mikhail Palaiologos, Vatatzes'in kendisini yargıladığı sırada yirmi yedi yaşındaydı. Bkz. Akropolites *Vekayiname* s. 99; Nitekim Pachmyeres'de Mikhail Palaiologos öldüğünde elli sekiz yaşında olduğunu belirtir. Bkz. Pachmyeres *De Michaele et Andronico Palaeologis*, Cilt 1-2,(haz. I. Bekker), Bonn, 1835, s.531; Deno John Geanakaplos "*Emperor Michael Palaeologus And The West 1258-1282*" Cambridge, Harvard University, 1959, s. 17.

¹⁴⁰ Kazhdan, "*Tarchaneiotes*", *ODB*, Cilt. 3, s. 2011-2012.

¹⁴¹ Geanakaplos, *Emperor Michael Palaeologus And The West*, s. 18-19; Pachmyeres *De Michaele et Andronico Palaeologis* s. 127-128.

¹⁴² Geanakaplos, *Michael Palaeologus And The West*, s. 19; Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s. 38.

1.1.2. Mikhail Palaiologosun İlk Kamu Görevi

Babası Andronikos Palaiologos, Vatatzes tarafından Selanik'i yönetmeye gönderilmiş ve İznik ordularının başkomutanı olmuştur. 1246 yılına gelindiğinde 21 yaşında olan Mikhail, Makedonya'ya gönderildi bu sırada babası Makedonya'da genel vali idi. Mikhail merkezi Selanik olan babasının komutası altında Melnik¹⁴³ ve Serres¹⁴⁴ adlı Trakya kasabalarında valilik görevi yaptı¹⁴⁵. İlk devlet görevini burada geçiren Mikhail Palaiologos yönetimi sırasında Vatatzes'e karşı isyan planlamakla suçlanmıştır.

1.1.3. Mikhail Palaiologos'a İhanet Suçlaması

1246 yılında göreve gelmesinden yedi yıl sonra Mikhail, Vatatzes'e ihanet suçuyla tutuklandı. Suçlamalar Mikhail'in vali bulunduğu coğrafyada iki vatandaş arasındaki konuşmalara dayanıyordu¹⁴⁶.

Her ne kadar suçlamalar için deliller yetersiz olsa bile İmparator Vatatzes, Mikhail'in Batı adeti olan kırmızı demirle yargılanacağını söyledi. Vatatzes bu yolla Mikhail'in yargılanıp itibarını kurtarmaya ve bu yargılama ile gerçeklerin ortaya çıkacağını belirtmiştir. Ancak yargılama usulü Roma geleneği değildi. Tam bu sırada kıvrak zekası ile Mikhail bu yargılama şekline ithafen cevap vermiş “*Eğer Alaşehir metropoliti kendisini yargılsa cezayı kabul edeceğini*” söylemiştir. Ancak metropolit bu uygulamanın batılı adeti olduğunu ve kabul edilemeyeceğini yalnızca imparator emri ile uygulanacağını bildirmiştir. İmparator Vatatzes, Mikhail'i cezalandırmak istiyordu fakat halk, ordu ve senato tarafından Mikhail'in sevilmesi, ayrıca delillerin yetersizliği, Mikhail'in zekası ile tüm suçlamalara karşı kendisini savunması mahkumiyetine engel teşkil eden unsurlardı. Tüm bunlar karşısında Mikhail'e karşı yöneltilen suçlamalar reddedildi. Fakat ihtiyatlı bir imparator olan

¹⁴³ Günümüzde Bulgaristan'da yer alır.

¹⁴⁴ Yunanistan sınırları içerisinde yer alır.

¹⁴⁵ Geanakaplos, *Michael Palaeologus And The West*, s. 21; Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s. 39; Akropolites, *Vekayiname*, s. 88.

¹⁴⁶ Mikhail Palaiologos'un İsyanı hakkında bkz. Mikhail'in isyanı için bkz. Akropolites, *Vekayiname*, s. 94-100.

Vatatzes tahtına yönelik herhangi bir isyan hareketine önlem mahiyetinde Mikhail'den bağlılık yemini aldı¹⁴⁷.

1.1.4. Mikhail Palaiologos'un Evliliği

Vatatzes, kardeşinin torunu Theodora ile Mikhail Palaiologos'u evlendirmiştir. Kendi torunlarından biri ile evlendirmemiştir. Bunun nedeni ise yapılacak olan evliliğin Mikhail'i tahta yaklaştıracak korkusudur¹⁴⁸. İznik imparatorları arasında müstesna bir yere sahip olan Vatatzes, Mikhail Palaiologos'a karşı şüphe duymuştur. Bundan dolayı Mikhail'in asil sınıfına mensup bir aileden gelmesi ve zekası ile sempaticliğini birleştirerek halk, ordu ve senato üzerinde etkili olmasıdır¹⁴⁹. İmparatorluğu boyunca yapmış olduğu hizmetler göz önüne alınırsa tahtına karşı herhangi bir isyan girişiminin söz konusu olmayacağı Vatatzes bile Mikhail'den tahtına karşı bağlılık yemini istemiştir. 1254 yılında Vatatzes'in ölümüyle birlikte Mikhail'i tahta götüren süreç başlamıştır.

1.1.5. Mikhail Palaiologos ve II. Theodoros Laskaris Dönemi

1254-1258 yılları arasında hakimiyet süren II. Theodoros Laskaris¹⁵⁰ dönemi İznik İmparatorluğu için durağan geçmiştir. İç ve dış politikada dikkate değer bir gelişme vuku bulmamıştır. Bu dönemde İznik sarayı bir ilim yuvası haline gelmiştir. II. Theodoros Laskaris, Konstantinos VII. Porphyrogennetos ile muadil tutulmuştur. İmparator II. Theodoros Laskaris tıpkı bir önceki İmparator Vatatzes gibi sara hastası idi. Bu hastalığın sonuçlarından bazıları ise çevresindeki insanlardan kuşku duymaya ve aldığı kararlar üzerinde etkili olmaya başlamasıdır¹⁵¹.

Entelektüel bir kişilik olan Theodoros Laskaris asker ya da politikacı değil ilim adamı idi. İmparatorluğa geçtiği günden itibaren İznik sarayına kendisine benzer

¹⁴⁷ Akropolites, *Vekayiname*, s. 99; Geanakaplos, *Michael Palaeologus And The West*, s.24-25; Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s. 39.

¹⁴⁸ Akropolites, *Vekayiname*, s. 100; . Geanakaplos, *Michael Palaeologus And The West*, s. 25; Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları* , s. 39.

¹⁴⁹ Gregoras, *Bizantina Historia*, s.68.

¹⁵⁰ Gregoras eserinde,Vatatzes'in hayatta iken Theodoros Laskaris'i varis olarak göstermediğini, ölümünden sonra devlet erkanının imparator olmasını istediğini belirtir. Bkz.Gregoras,*Bizantina Historia*, s. 53.

¹⁵¹ Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 411.

kişileri toplamış ve İznik İmparatorluğu'nu ilim merkezine çevirmiştir. Nikephoros Blemmydes ve Georgios Akropolites'den dersler almıştır. Vatatzes döneminde Roma ile yapılan kiliseler birliğini pek ciddiye almamış ve 1254 yılında patriklik makamına birlik karşıtı olan Arsenios getirilmişti¹⁵². İmparatorun ordunun ücretli askerlerden değil tamamen Yunanlılardan oluşması gerektiği idealini benimsemiştir¹⁵³.

Vatatzes'in ölümünün ardından Bulgar çarı Mikhail Asen bu durumu fırsat bilip İznik İmparatorluğu'nun Balkanlarda ki topraklarına saldırdı. İmparator II. Theodoros Laskaris bu bölgeye iki sefer yaptı. Bu seferler büyük kayıplara yol açmış olsa da 1256 yılında Bulgarlar Trakya ve Makedonya'dan geri çekilmeye zorlandı. Ayrıca daha sonrasında Konstantin Tikh¹⁵⁴ Bulgar çarı olup II. Theodoros Laskaris'in kızı ile evlendi. Bu evlilik vasıtası ile Bulgar tehlikesine set çekilmiş oldu¹⁵⁵.

İmparator Vatatzes'in yokluğunu değerlendirmeye çalışan bir başka devlet ise Epir Despotluğu idi. Epir Despotu II. Mikhail bu fırsatı değerlendiremedi ve İznik İmparatorluğu ile evlilik vasıtasıyla anlaşma sağlandı. Buna göre II. Mikhail'in oğlu Nikephoros ile II. Theodoros Laskaris'in kızı Maria evlendi. İmparator bu evlilik vasıtası ile Dyrrhakhion ve Servia'yı ele geçirdi. Fakat imparatorun bu hareketi Epir ile mücadeleyi tekrar başlattı. II. Mikhail bunun üzerine İznik İmparatorluğu'na karşı ittifak arayışlarına girdi¹⁵⁶.

¹⁵² Gregoras *Bizantina Historia* s. 55; Ayrıca . Bkz; G. Luznycky, "Arsenius Autorianus, Patriarch of Constantinople", *New Catholic Encyclopedia*, Second Edition 1 A-Azt, Washington: The Catholic University of America, 2003, s. 735-736.

¹⁵³ Gregoras *Bizantina Historia* s. 55; Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s. 36; Vasiliev, *Bizans İmparatorluğu Tarihi.*, s. 600-601.

¹⁵⁴ Madgearu, *The Asanids*, s. 243-244.

¹⁵⁵ Gregoras *Bizantina Historia* s. 55-57. Aynı zamanda İmparator II. Theodoros Laskaris, Bulgarlara saldırmadan önce Türklerle antlaşma yapmıştır. Burada ki amaç, Anadolu'dan gelecek bir saldırıyı önlemektir. Bkz. aynı yazar, s. 56; Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 412; Geanakaplos, *Michael Palaeologus And The West*, s. 27; Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s. 37.

¹⁵⁶ Gregoras *Bizantina Historia* s. 57; Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 412; Donald M. Nicol, *The Despotate Of Epiros*, s. 5-6; Nicol *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s. 37. Ayrıca düğün için gelen Nikephoros ve annesinin II. Theodoros Laskaris tarafından esir edildiğini ve II. Mikhail'den serbest bırakılmaları karşılığında Dyrrhakhion ve Servia'yı istediğini belirtir. Bkz Geanakaplos, *Emperor Michael Palaeologus And The West*, s. 27.

1.1.5.1 Mikhail Palaiologos'un Selçuklu Ülkesine Kaçışı

Vatatzes gibi büyük bir imparatorun Mikhail'den şüphelenmesi elbette II. Theodoros Laskaris üzerinde de etkili olmuştu. Hastalığının da etkisiyle Mikhail Palaiologos'a karşı şüpheleri artmıştı. Bulgarlara ve Epir Despotluğu'na karşı vermiş olduğu mücadeleler sonucu halet-i ruhiyesi iyice bozuldu. Palaiologos ailesinin kendisine karşı sihir yaptığını söyledi. Tüm bunların neticesinde güvenliğinden endişe eden Mikhail Palaiologos, 1256 yılında Selçuklu ülkesine kaçtı. Mikhail Palaiologosun kaçması II. Theodoros Laskaris'in kendi tahtına yönelik bir girişim korkusuna kapılmasına neden oldu. Nitekim Mikhail Palaiologos, Selçuklu ülkesinden elde edeceği askeri birlikler ile İznik tahtını ele geçirmeyi başarabilirdi. Fakat Akropolites'e danışan II. Theodoros Laskaris, Mikhail Palaiologos'un her fırsatta imparatorun kendisini korkutmasından dolayı can güvenliğinden endişe ettiğini ve bu yüzden firar ettiğini söylemiştir¹⁵⁷.

Mikhail Palaiologos'un Konya'ya gelişinde yaşadığı hadiseler kayda değerdir. Selçuklu uç bölgelerine ulaşan Mikhail Palaiologos, Türkmenler ile karşılaştı. Mikhail Palaiologos'un altın, gümüş değerli eşyaları ve atı alındığı gibi elbiselerine varıncaya kadar soyulmuş ve mahiyetindeki insanlar esir edilmiştir. Mikhail Palaiologos, yolda karşılaştığı bu talihsiz olaydan sonra güç bir halde Konya'ya ulaşmıştır¹⁵⁸.

Mikhail Palaiologos'un Selçuklulara kaçmasını mantık çerçevesi içerisinde değerlendirdiğimizde doğru bir harekettir. Hastalığının şiddeti günden güne artan II. Theodoros Laskaris'in hastalığının çevresine ve aldığı kararlara etki etmesinden bahsetmiştik. Bu yüzden Mikhail Palaiologos'a karşı hastalığının getirmiş olduğu şüpheli bir tavırla davranmıştır. Ayrıca daha önce Palaiologos'un suçlanması ve babası eski imparator Vatatzes'in de Mikhail Palaiologos'a karşı duymuş olduğu

¹⁵⁷ Akropolites, *Vekayiname*, s.129-131; Gregoras, *Bizantina Historia*, s. 57-58; Mustafa Daş, "Selçuklu Ülkesinde Bizanslı Mülteciler", s. 4-12.

¹⁵⁸ Selçuklu sultanı Türkmenler üzerinde söz sahibi değildi. Uç bölgelerdeki Türkmenlere sultan sözünü geçiremiyordu. Bu sebeple Mikhail Palaiologos'un eşyaları ve maiyetindekilerini Türkmenlerden istemiş fakat bir sonuç alamamıştır. Bkz. Yusuf Ayönü, *Selçuklular ve Bizans*, s. 258; Akropolites, *Vekayiname*, s.132.

kuşku II. Theodoros Laskaris'i Mikhail Palaiologos açısından endişe verici seviyeye ulaşmıştır¹⁵⁹.

1.1.5.2 Mikhail'in Palaiologos'un Selçuklu Ülkesinde Yaşadıkları

1245 ya da 1246 yılında aniden vefat eden II. Gıyaseddin Keyhüsrev'den¹⁶⁰ sonra Selçuklu ülkesi oğulları Rükneddin Kılıçarslan¹⁶¹, İzzettin Keykavus¹⁶² ve Alaaddin Keykubat¹⁶³ tarafından yönetiminde yönetildi¹⁶⁴. Köseadağ Savaşı sonrası Selçuklular, Moğolların haraçgüzarı olmuştu. Ayrıca Moğolların bitmek bilmez istekleri de buna eklenince Selçuklu ekonomisi için durum kötü gözüküyordu. Bunu önlemek amacıyla Adalet Nazırı Fahreddin Ali, Batu Han'a¹⁶⁵ gönderildi. Bunun sonucunda Moğolların bu isteklerini önleyen bir ferman almaya başardı. Ancak bu durumdan hoşnut olmayan Baycu Noyan, Hülagu¹⁶⁶ tarafından "Genel Vali" olarak atanınca bu bölgelere sefer kararı aldılar¹⁶⁷.

Artan bu Moğol baskısına karşı dönemin Selçuklu Sultanı İzzeddin Keykavus, Mikhail Paleiologos'u ücretli Latin askerlerinin komutanı yapmıştır. Çünkü İzzeddin, Moğollara karşı tecrübeli bir komutana ihtiyaç duyuyordu. Bu yüzden ücretli askerlerin başına Mikhail Palaiologos'u geçirmiştir¹⁶⁸. Görevinin ilk zamanlarında

¹⁵⁹ Geanakaplos, *Emperor Michael Palaeologus And The West*, s. 28; Pachmyres'e göre Mikhail Palaiologos'un telike altında olduğunu ve kaçması gerektiğinde "Kotys of the palace" söylemiştir. Amcalarının birininde tavsiyelerine uyan Mikhail Palaiologos yanında birkaç arkadaşı ile kaçmıştır. Bkz. Pachmyres, *De Michaele et Andronico Palaeologis*, s. 25; Akropolites, *Vekayiname*, s. 129-131.

¹⁶⁰ Osman Turan, "Keyhüsrev II.", *İA*, Cilt. 6, 1997, s. 620-629; Ali Sevim, "Keyhüsrev II.- TDVİA, Cilt. 25, 2004, s. 349-350.

¹⁶¹ Osman Turan, "Kılıç Arslan IV.", *İA*, Cilt. 6, 1997, s. 703-709; Faruk Sümer, "Kılıçarslan IV", *TDVİA*, Cilt. 25, 2002, s. 404-405.

¹⁶² Osman Turan, "Keykavus II.", *İA*, Cilt. 6, 1997, s. 642-643; Faruk Sümer, "Keykavus II.", *TDVİA*, Cilt.25, 2002, s. 355-357.

¹⁶³ Osman Turan, "Keykubad II.", *İA*, Cilt. 6, 1997, s. 661-662; Faruk Sümer, "Keykubad II.", *TDVİA*, Cilt.25, 2002, s. 359-360.

¹⁶⁴ Üç kardeş yönetimi 1249-1254.

¹⁶⁵ W. Barthold, "Batu", *İA*, Cilt. 2, 1997, s.351-353; Mustafa Kafalı, "Batu Han", *TDVİA*, Cilt.5, 1992, s. 208-210.

¹⁶⁶ W. Barthold, "Hülagu", *İA*, Cilt. 5.1, 1997, s. 581-582; Abdulkadir Yuvalı, "Hülagu" *TDVİA*, Cilt.1, 1998, s. 479-475.

¹⁶⁷ Ali Sevim, Erdoğan Merçil, *Selçuklu Devletleri Tarihi*, Ankara, TTK, 2014, s. 584-587.

¹⁶⁸ Gregoras *Bizantina Historia* s. 55-57; Pachmyres, *De Michaele et Andronico Palaeologis*, s. 25; Geanakaplos, *Emperor Michael Palaeologus And The West*, s. 29.

başarılı olan Mikhail Palaiologos özellikle Baycu Noyan'ın son saldırısı ile Konya'da ki gelecek hayatından kuşku duymaya başladı. Nitekim Mengü Kaan 1251 yılında tahta oturdu kardeşi Hülagu'ya İran ve batıda bulunan ülkelerin idaresini verdi. Baycu Noyan'a da Anadolu'ya düzenlenecek sefer için yarlıg gönderdi¹⁶⁹. Bunun üzerine Hülagu İran'a sefere çıkarken, Baycu Noyan Anadolu'ya yürüdü. 1256 yılında Aksaray'da iki ordu karşı karşıya geldi. Yapılan savaşta Selçuklu ordusu mağlup oldu. İzzeddin Keykavus Konya'dan Alaiyye'ye kaçtı¹⁷⁰

Yapılan bu savaşta şu hususa değinmekte fayda var. Savaş esnasında Mikhail Palaiologos ve ücretli askerleri kahramanca savaşmıştır. Karşılarında ki Moğol birlikleri bozguna uğramış ve geri çekilmişlerdir¹⁷¹. Ancak savaşın gidişatında Selçuklu beylerinden Arslan Doğmuş Moğol saflarına geçmiş ve Selçuklular savaşı kaybetmiştir¹⁷².

Bu sırada II. Theodoros Laskaris imparatorluğu batısındaki meselelere yoğunlaşmıştı. Selçuklu sultanı II. İzzeddin Keykavus mağlup olduğu haberini alan imparator kardeşi Mikhail Laskaris'i Selanik'te vekil olarak bırakmış ve ordusu ile birlikte geri döndü¹⁷³. İmparator, Lydia bölgesinde kamp kurdu. Burada yanına II. İzzeddin Keykavus geldi. II. Theodoros Laskaris sultana ve maiyetindekilere hediyeler verdi¹⁷⁴.

Mikhail Palaiologos'un Konya'ya firarında tahtına yönelik bir isyan girişiminden şüphelenen II. Theodoros Laskaris için korktuğu başına gelmedi. Aksine tahtını kaybeden İzzeddin Keykavus'a yardım etti. IV. Rükneddin Kılıç Arslan, Baycu Noyan'ın buyruğu ile tahta oturmuştu. Ancak bu durum kısa sürdü.

¹⁶⁹ Alaaddin Ata Melik Cüveyni, *Tarih-i Cihan Güşa*, (çev. Mürsel Öztürk), Ankara, TTK, 2013, s. 497-498; Gregory Abu'l Farac, *Abu'l Farac Tarihi*, Cilt. 2 (çev.) Ömer Rıza Doğrul, Ankara, TTK, 1999, s. 556.

¹⁷⁰ Abu'l Farac, *Abu'l Farac Tarihi*, s. 562; Cüveyni, *Tarih-i Cihan Güşa* s. 499; Kerimüddin Mahmud-i Aksarayı, *Müsameretü'l Ahbar Müsayeretü'l Ahyar*, (çev. Mürsel Öztürk), Ankara, TTK, 2000, s. 32; Ali Sevim, Erdoğan Merçil, *Selçuklu Devletleri Tarihi*, s. 587; Osman Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, İstanbul, Turan Neşriyat Yurdu, 1971 s.480; Akropolites, *Vekayiname*, s.132-133; İbn Bibi, *El-Evamirü'l- Ala'iyye fi'l-Umuri'l-Ala'iyye*, s. 571-576; Mehmet Ersan, *Türkiye Selçuklu Devleti'nin Dağılışı*, Ankara, Birleşik Yayınevi, 2010, s. 83.

¹⁷¹ Akropolites, *Vekayiname*, s. 133.

¹⁷² Arslan Doğmuş, Moğollar üzerine yürüdüğü sırada, Sultan İzzeddin Keykavus evine girmiş ve ailesini rahatsız etmiştir. Bunun üzerine saf değiştirdiği belirtilir. Bkz. Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s. 480; Ayönü, *Selçuklular ve Bizans*, s. 259-261.

¹⁷³ Akropolites, *Vekayiname*, s. 134.

¹⁷⁴ Akropolites, *Vekayiname*, s. 134; Aksarayı, *Müsameretü'l Ahbar*, s. 32.

Baycu Noyan, Hülagu'nun yanında Bağdat seferi ile meşguldu. II. Theodoros Laskaris'ten aldığı yardım ile Konya'ya yürüyen İzzeddin Keykavus 1257 yılında tekrar tahta oturdu¹⁷⁵.

1.1.5.3 Mikhail Paleologos'un İznik'e Geri Dönüşü

İmparator olmadan öncede ihtiyatlı davranan Mikhail Palaiogos Selçuklu ülkesinde de bu davranışını devam ettirmiştir. Mikhail Palaiologos gibi İznik İmparatorluğunda yükselen bir kişinin elbette Selçuklu ülkesinde kalıcı bir yerleşim süreceği düşünülemezdi. Sadece yaşadığı zamanı değil bir adım ötesini de düşünen Mikhail Palaiologos Konya'da bulunduğu sırada İznik İmparatorluğu ile bağlarını koparmadı. Şöyle ki, Bithynia askeri yöneticilerine mektuplar yazarak kendisinin imparatorundan korktuğunu bu yüzden kaçtığını, orada bulunanlara İznik sınırlarını yiğitçe savunmalarını söylemiştir. Bu mektup iki manada düşünülebilir. Bunlardan ilki II. Theodoros Laskaris'in tedirginlikleri giderilmiştir. Kendi imparatorluğuna yönelik tehlikenin olmadığına kanaat getirmiştir. İkincisi ise Mikhail Palaiologos, İznik İmparatorluğu ile münasabetini kesmemiş ve İznik İmparatorluğu ile temas halinde olmuştur. Devlete ihanet etmediği anlaşılan Mikhail Palaiologos, İznik'e geri dönüş için açık bir kapı bırakmıştır¹⁷⁶.

Moğol yenilgisi sonrası Mikhail Palaiologos kendi güvenliğinden endişe etmeye başlamıştı. Selçuklu ülkesinde huzursuzluk vardı. Ayrıca II. Theodoros Laskaris, batıya düzenleyeceği sefer için tecrübeli bir komutana ihtiyaç duyuyordu. Küçük bir ihtimal de olsa Mikhail Palaiologos'un Sultan İzzeddin Keykavus ile anlaşacağı fikri imparatorun zihninde yer etmişti. Ancak tüm bunlar bir yana bırakılırsa asıl muhim olan Mikhail Palaiologos'un İznik İmparatorluğuna geri dönmesi için şartlar olgunlaşmıştı. 1258 yılında II. Theodoros Laskaris'in Lidya bölgesi civarında kamp kurduğu esnada Mikhail Palaiologos'un geri dönmesi için Konya piskoposu arbulucuğuna başvuruldu. II. Theodoros Laskaris tahtına yönelik isyan etmeyeceği, imparatorluğuna ve oğluna karşı sadık olacağı konusunda yemin

¹⁷⁵ Aksarayi, *Müsameretü'l Ahbar*, s. 39; Ali Sevim, Erdoğan Merçil, *Selçuklu Devletleri Tarihi*, s. 588; Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 412; Akropolites, *Vekayiname* s. 138; Ayönü, *Selçuklular ve Bizans*, s. 261-262.

¹⁷⁶ Akropolites, *Vekayiname*, s. 131; Gregoras *Bizantina Historia* s. 59; Geanakaplos, *Emperor Michael Palaeologus And The West*, s. 29.

aldıktan sonra Mikhail Palaiologos'a güvenliği için güvence verdi¹⁷⁷. İznik'e geri dönen Mikhail Palaiologos "megas konostavlos" rütbesine tekrardan kavuştu¹⁷⁸.

1.1.5.4 Mikhail Palaiologos'un İmparatorluk Yürüyüşü

Mikhail Palaiologos, Selçuklu ülkesinden dönüşünde II. Theodoros Laskaris'in dengesiz tutumuna bir kez daha maruz kaldı. İmparator Palaiologos'u vasat bir ordu ile Epir despotu II. Mikhail'in üzerine gönderdi. Pachymeres, Mikhail Palaiologos'un despotun oğlu ile savaştığını ve öldürdüğünden bahseder. Ayrıca Palaiologos'un Dyracchium üzerinden Adriyatik Denizi'ne ilerlediğini ancak diğer İznik generallerinin kaybettiği mücadelelerden dolayı Batı Makedonya'nın çoğunun kaybedildiğini belirtir¹⁷⁹.

Uğranılan bu başarısızlıkları ve hastalığının giderek artmasını İmparator Laskaris, Mikhail Palaiologos ve ailesinin kendisine büyü yapmasına bağladı¹⁸⁰. İmparator Laskaris, Mikhail Palaiologos'un tutuklanmasını emretti. Palaiologos için çanlar çalmaya başlamıştı. İmparatorun emri ile öldürülebilir en kötüsü sürgüne gönderilme riski gündeme gelebilirdi. Fakat Mikhail Palaiologos, 1256'da Selçuklulara firar ettiği gibi bu kez kaçmadı. Bunun nedenlerine bakacak olursak Mikhail Palaiologos'un sorunlar karşısında sistematik bir çözüme kıvrak zekasıyla nasıl ulaştığına şahit oluruz. Kendisini tutuklamaya gelen memurlara direnmemiş teslim olmuştur¹⁸¹. Mikhail Palaiologos, Vatatzes döneminde yargılanmış daha sonraki zaman zarfında ise Selçuklu ülkesine firar etmişti. Fakat şimdi tekrardan bir firar gerçekleşirse Makedonya'nın büyük kısmının kaybedilişinden dolayı kendisine

¹⁷⁷ Akropolites, *Vekayiname*, s. 139; Pachymeres, *De Michaele et Andronico Palaeologis*, s. 26; Gregoras, *Bizantina Historia*, s. 59; Geanakaplos, *Emperor Michael Palaeologus And The West*, s.30.

¹⁷⁸ Gregoras, *Bizantina Historia*, s. 60; *Megas konostavlos* paralı askerleri komutanı olarak verilen bir rütbedir. Bkz. Kazhdan, "Konostavlos", *ODB*, Cilt. 2, s. 1147.

¹⁷⁹ Pachymeres, *De Michaele et Andronico Palaeologis*, s. 26; ; Geanakaplos *Emperor Michael Palaeologus And The West*, s. 31. Ayrıca Akropolites, Mikhail Palaiologos'un Makedonya'dan devşirdiği az sayıdaki askerini II. Theodoros Laskaris tarafından emrine verildiği savaş deneyimlilerinin olmadığını belirtir. Bkz. Akropolites, *Vekayiname*, s. 139.

¹⁸⁰ Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s. 40.

¹⁸¹ Pachymeres'e göre Mikhail Palaiologos'un uysallığının Draç ve Selanik piskoposlarının etkisine bağlar. Piskoposlar, Mikhail Palaiologos'un dini hizmetlerinin, tahta yükselişinin ve ilahi adaletinin tecelli ettiği yönünde bu olayı yorumlamışlar ve bu yüzden rahipler teslim olmasına salık vermişlerdir. Pachymeres, *De Michaele et Andronico Palaeologis*, s.28; Geanakaplos, *Emperor Michael Palaeologus And The West*, s. 31-32.

karşı halk, ordu ve aristokrasi tarafından beslenen sevgiyi kaybedebilir onların güvenini zedeleyebilirdi¹⁸².

Bu sebeplerden ötürü Mikhail Palaiologos direnmemiş ve teslim olmuştur. Mikhail'in gözünde aynı senaryo tekrar sahneleniyordu. Mahkeme ya da net suçlamalar olmaksızın¹⁸³ ve Mikhail Palaiologos hapse atılmıştır. II. Theodoros Laskaris daha sonra Mikhail Palaiologos'u serbest bırakılmasını emretmiştir. Mikhail Palaiologos'dan haz etmeyen kendi hastalığını bile ona atfeden imparator aniden karar değiştirmiştir. İmparator hastalığının şiddetinin farkında olup son günlerinin geldiğini hissetmiş olabilir bu yüzden babası Vatatzes tarafından saraya alınan ve çocukluğundan itibaren sarayda yetişen Mikhal'e karşı imparatorluğunun başlangıcından bu yana kin duygusunu manevi yönden kendini tatmin amaçlı bir kenara bırakmış olabilir. Ancak gerçek olan bir şey vardı, Mikhail Palaiologos'un kendisinden daha fazla imparatorluk vasıflarına sahip olmasıydı. Gençliğinden itibaren gerek İznik İmparatorluğu'nda gerek kısa sürede olsa Türkiye Selçuklu Devleti'nde komutanlık görevinde bulunmuştur. Babası idaresi altındaki Melnik ve Seres kasabalarında yöneticilik yapmıştır. Halk tarafından da sevilmekteydi. Belki de en önemlisi aristokrasi, Mikhail Palaiologos'u destekliyordu. Babası gibi II. Theodoros Laskaris'te aristokrat sınıfına düşmanlığı ile bilinmekteydi. Aristokrasi sınıfına karşı savaş açmıştı ve vermiş olduğu cezalar ile aristokratlar kendisine bilenmişti. Bunların farkında olan II. Theodoros Laskaris oğlu Ioannes Laskaris'in gelecekte ki hayatında endişe duyuyordu. Bu sebepten ötürü Mikhail Palaiologos'un hapisten çıkmasını istedi. Tahtına ve imparatorluğunun bütünlüğünün korunması ile oğlu Ioannes Laskaris'in güvenliğini sağlayacağına dair Mikhail Palaiologos'dan yemin aldı¹⁸⁴.

İmparatorluğun son yıllarında Epir Despotluğu karşısında yaşamış olduğu mağlubiyetler sonucunda İmparator II. Theodoros Laskaris ordudan komutanlarının çoğunu çıkarmış ve aristokrasi ile daha da şiddetlenen mücadelelere girişmişti¹⁸⁵. Burada aklımıza gelecek başka bir soru Mikhail Palaiologos ve arkadaşlarının imparatora karşı neden bir darbe yapmadığıdır. Nitekim ordu ve aristokrasi

¹⁸² Pachymeres, *De Michaele et Andronico Palaeologis*, s. 29-30.

¹⁸³ Pachymeres, *De Michaele et Andronico Palaeologis*, s. 31.

¹⁸⁴ Geanakaplos, *Emperor Michael Palaeologus And The West*, s. 32.

¹⁸⁵ Nicol, *The Despotate Of Epiros*, s. 6.

imparatora karşıydı. İmparatora karşı bir müdahale için mevcut durum oluşmuştu. Fakat imparator, şüpheli ve totaliter bir kişiliğe sahip olduğundan yapılacak bir darbeden haberdar olacağı kanaatine varacağı düşünülebilir. Birde şu husus vardır ki II. Theodoros Laskaris etrafında bulunan aristokrat sınıfını diskalifiye etmiş yakınlarına alt tabakadan gelen insanları almıştı. Bunun bariz örneği daha sonra oğlunun naibi olan George Muzalon'dur¹⁸⁶. Bu yüzden güvendiği adamlar ile etrafı çevrelenmiştir. Ancak Mikhail ve etrafındaki insanlar, imparatorun hastalığının farkına varsalardı bir darbe gerçekleştirmeleri sürpiz olmazdı¹⁸⁷.

Fakat tüm bunlara gerek kalmadı. İmparator 36 yaşında iken 1258 yılında öldü¹⁸⁸. İmparatorluk, bu dönem içerisinde toprak bakımından kayba uğramadığı gibi saygınlık açısından da kazanım elde etmedi¹⁸⁹.

1.1.5. IV. Ioannes Vatatzes Dönemi

II. Theodoros Laskaris'in son icraatı yedi yaşındaki oğlu Ioannes Laskaris'i veliaht olarak göstermesi ve naipliğine de George Muzalon'u tayin etmesidir¹⁹⁰. Soylu sınıfından olmayan birinin naipliğe atanması elbette aristokratlar arasında hoş karşılanmadı. II. Theodoros Laskaris ise soylu sınıfın rahatsızlığının bilincinde olduğundan yaptığı atamalar için soylulardan atamaları tanımaları için söz almıştır¹⁹¹.

Soyluların George Muzalon'dan nefret etmelerinin asıl nedeni ise II. Theodoros Laskaris'in aristokratlar sınıfına uyguladığı baskıdır. Bu politikanın temeli III. Vatatzes'in, merkezi gücü artırıp Anadolu feodalizminin gücünü kırma politikasını benimseme isteğidir. Oğlu II. Theodoros Laskaris'de aynı politikayı

¹⁸⁶ İmparator II. Theodoros Laskaris ilerleyen zamanlarda Muzalon'a bir tepki oluşmasını engellemek adına imparatorluk üyelerinden bir kadınla evlendirmiştir. Bkz. Gregoras *Bizantina Historia* s. 62; Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 411.

¹⁸⁷ Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s. 38; Geanakaplos, *Emperor Michael Palaeologus And The West*, s. 32.

¹⁸⁸ Gregoras, *Bizantina Historia*, s. 61; Akropolites, *Vekayiname*, s. 146; Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 413.

¹⁸⁹ Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s. 37.

¹⁹⁰ Gregoras *Bizantina Historia* s. 62-63; İmparator II. Theodoros Laskaris'in üç kızı ve bir oğlu bulunmaktadır. Ayrıca II. Theodoros Laskaris, imparatorluğun koruyucusu olarak da George Muzalon'u atadığını belirtir. Bkz. Akropolites, *Vekayiname*, s. 147; Geanakaplos, *Emperor Michael Palaeologus And The West* s. 33; Vasiliev, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, s. 602; Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 413.

¹⁹¹ Gregoras, *Bizantina Historia*, s. 62-63; Akropolites, *Vekayiname*, s. 147.

benimsemişti. Fakat babasından daha şiddetli bir biçimde soylu sınıfını ezmeye, bastırmaya çalışmıştır. Soylu sınıfına karşı acımasız olan bir imparator, elbette yanındaki memurları da soylu sınıftan seçemezdi. Kendisine sadık olan kişileri alt tabakadan seçmiştir¹⁹². Bu kişilerden bazıları da Muzalon kardeşlerdir¹⁹³. Protovestiarios olarak atanan George Muzalon, imparatorun en yakını olmuştur. Soylulara karşı nefretle dolan ve bunu fiiliyata döken II. Theodoros Laskaris'in yanında bulunması bile soylular tarafından kendisinden nefret edilmesine yol açmıştı¹⁹⁴.

Soylularla birlikte din adamları da kendisinden nefret ediyordu. II. Theodoros Laskaris'in kiliseye karşı olumsuz tutumu din adamlarının kendisine karşı mesafeli olmasına neden olmuştur. Aynı bağlamda düşünecek olursak kilise George Muzalon'a da mesafeli davranmıştır¹⁹⁵. Burada kısa bir değerlendirme yapacak olursak eğer kilisenin Muzalon'a karşı olması İznik İmparatorluğu'nun kurucusu Theodoros Laskaris'in soyundan gelen ve meşru varis Ioannes Laskaris'e karşı olduğu anlamına gelmemelidir. Mikhaıl Palaiologos'un imparator tacını taktıktan ve İstanbul alındıktan sonra Ioannes Laskaris'i öldürmesi kilise ve halkın gözünde olumlu bir imaj oluşturmamıştır.

Askeri sınıfa değinecek olursak ordu, din adamları ile aynı düşünce de olup George Muzalon'a karşı ön yargılı idi. Bunun nedenlerinden ilki Muzalon'un asker kökenli olmamasından kaynaklanıyordu. Fakat ordunun önyargılı davranmasında asıl önemli husus ise II. Theodoros Laskaris'in orduda devrim oluşturacak bir uygulama istemesiydi. Eski imparator Bizans ordusunun Yunanlılardan oluşması gerektiğini düşünüyordu. Başka bir deyişle ücretli Latin askerlerinin ordudan atılıp yerlerine Yunanlıların alınmasıydı. Ayrıca II. Theodoros Laskaris ücretli askerlerin ödemelerini de aksatıyordu. Tüm bu nedenlerden ötürü ordu II. Theodoros Laskaris'e olduğu gibi bu uygulamalarda yanında bulunan George Muzalon'a da karşı idi. Neticede II. Theodoros Laskaris'in orduyu millileştirme düşüncesi hayata geçemedi. Günümüzde de önemli bir güç konumunda olan nüfus, Ortaçağ İznik

¹⁹² Gregoras, *Bizantina Historia*, s. 62-63.

¹⁹³ Gregoras, *Bizantina Historia* s. 62; Geanakaplos, *Emperor Michael Palaeologus And The West*, s.34.

¹⁹⁴ Geanakaplos, *Emperor Michael Palaeologus And The West*, s. 35.

¹⁹⁵ A. Gardner, *The Lascarids of Nicea: The Story of an Empire in Exile*, s. 202-208.

İmparatorluğu'nda kendini belli etmiştir. Nitekim Yunan nüfusunun yetersiz olmasından dolayı ordunun tamamen Yunanlılardan oluşması mümkün görünmüyordu. Ancak eski imparator bu düşüncesini uygulayamasa bile ücretli Latin askerlerini huzursuz etmeye yetmişti¹⁹⁶.

Kendisinden sonra imparator olan oğlunun naipliğini yapan George Muzalon ise bu durumun farkındaydı. Kendi konumunu sağlamlaştırmak için ordu ve soylular gibi şahsına muhalif olan gruplarla bir toplantı yapmaya karar verdi¹⁹⁷. Bu toplantıda kendi yerine seçilecek biri lehine görevi bırakmayı teklif etmiştir¹⁹⁸. Fakat muhaliflerin sözcülüğünü yapan Mikhail Palaiologos bu teklifi reddetmiş, kendisinin eski imparator II. Theodoros Laskaris tarafından seçildiğini söylemiş, imparatorun seçtiği naibi kendilerinde tanıyacaklarını belirtmiştir¹⁹⁹.

1.1.6.1 Naip Muzalon'un Öldürülmesi

Muzalon yapmış olduğu toplantıdan sonra kendisine karşı isyan girişiminin olmayacağına düşünmüştü. Fakat kendisine karşı muhalefet hızlı bir şekilde büyümekteydi. Muhalif kesimin sözcülüğünü ise Mikhail Palaiologos üstlenmişti. Gregoras , Mikhail Palaiologos'un naipliğe seçilmek için zekice ve hırslı bir şekilde hazırlık yaptığından bahseder²⁰⁰. Mikhail ise bu durumu Tanrı tarafından kendisine verilen bir görev olduğunu belirtir²⁰¹.

Muzalon'u devirmek için Palaiologos, özellikle ordu içinde ücretli askerlerden destek buldu. Ancak burada dikkat çeken bir husus vardır ki Latin askerlerinin kral naibine suikast düzenleyecek cesareti bulmalarında idi. Pachymeres'in belirttiği gibi

¹⁹⁶ Geanakaplos, *Emperor Michael Palaeologus And The West*, s. 35.

¹⁹⁷ Pachymeres, *De Michaele et Andronico Palaeologis*, s. 41; Gregoras, *Bizantina Historia*, s. 64; Geanakaplos, *Emperor Michael Palaeologus And The West*, s. 36.

¹⁹⁸ Gregoras, *Bizantina Historia*, s. 64; Geanakaplos, *Emperor Michael Palaeologus And The West*, s.36.

¹⁹⁹ Geanakaplos, *Emperor Michael Palaeologus And The West*, s. 36. Mikhail Palaiologos'un Muzolon'u naip olarak tanıyacaklarına dair konuşma için bkz. Pachymeres, *De Michaele et Andronico Palaeologis*, s. 49-52.

²⁰⁰ Gregoras, *Bizantina Historia*, s. 68-70.

²⁰¹ Geanakaplos, *Emperor Michael Palaeologus And The West*, s. 38.

Latin askerlerinin komutanı olan Palaiologos ile kendilerinin düşmanlarının uyuşturduğunu ve bu yüzden suikast sonrası ceza almaktan kurtulduklarını belirtir²⁰².

Muzalon'un ortadan kaldırılması için artık ortam elverişliydi. Eylül 1258 Sosandra Manastırı'nda, II. Theodoros Laskaris'in ölümünden sonra Manisa'da bir ayin düzenlendi. Muzalon ve kardeşleri de bu ayine katıldılar. Suikast planının ilk aşaması olarak ücretli askerler manastır dışında imparator Ioannes'i güya görmek istedikleri için bağırarak etrafı galeyana getirdiler²⁰³. Ancak askerler imparatoru görünce susmamış tam tersine daha çok bağırmaya başlamışlardır. Bunun üzerine imparator, askerleri susturmak için el işareti yapmak zorunda kalmıştır. Fakat bu işareti askerler imparatorun harekete geçmelerini emretmesi olarak algılamış ve manastır dışında bekleyen ayak takımı ile birleşmişlerdir. Sözde askerler imparatorun, onları yatıştırmak için yapmış olduğu susun işaretini, genç imparatorun kendisini kurtarmak için yapıldığına kanaat getirmişlerdir²⁰⁴. Elbette imparatorun yardım istemek gibi bir niyeti yoktu. Lakin burada önemli olan suikast planının ilk kıvılcımının nasıl oluşturulduğudur. Ücretli latin askerler açısından suikast için bir neden gerekli idi. İmparatorun yapmış olduğu bu harekette suikastın bir parçası haline getirilmiş ve suikastın en ince detayına kadar planlandığının bize göstermiştir.

Dışardaki kargaşada Muzalon ve ailesi uyarıldı. Ancak onlar önlem olarak Protovestiariosun sekreteri adlı Theophylact adlı birini gönderdiler. Fakat isyancılar Theophylact'ı öldürmüşler ve kiliseye hucüm etmişlerdir. Ayin birden bire durdu. Din adamları ortadan kayboldu. Muzalon kardeşler olayın ciddiyetini geç kavramışlardır²⁰⁵.

Muzalon sakladığı yerde bulunup çıkarıldı²⁰⁶. Kendini yakalayan askerlere hayatına karşılık para teklif etmesine rağmen gözü dönmüş Latin askerleri tarafından

²⁰² Pachymeres, *De Michaele et Andronico Palaeologis*, s. 55; Geanakaplos, *Emperor Michael Palaeologus And The West*, s. 38.

²⁰³ Pachymeres, *De Michaele et Andronico Palaeologis*, s. 55; Gregoras, *Bizantina Historia*, s. 65.

²⁰⁴ Pachymeres, *De Michaele et Andronico Palaeologis*, s. 56-57.

²⁰⁵ Pachymeres, *De Michaele et Andronico Palaeologis*, s. 60; Gregoras, *Bizantina Historia*, s. 65. Geanakaplos, *Emperor Michael Palaeologus And The West*, s. 40.

²⁰⁶ Muzalon saklandığı yerden latin askerleri tarafından dizlerinin dışarı çıkmasından tanınmıştır.

öldürüldü²⁰⁷. Muzalon ortadan kaldırılmıştı. Ancak isyancılar bu kez kurbanlarının evlerine yönelmiş ve yağmalamışlardır²⁰⁸.

İsyan sonrası genç imparatorun güvenliğini sağlama işini Mikhail Palaiologos üstlenmişti. Mikhail Palaiologos, diğer soyluların kendisine yönelik askeri teşebbüste bulunmasından çekiniyordu. Fakat burada da kıvrak zekasına kullanarak Laskarisler ile akrabalığını ve prestijini kullanarak Grand Constable ünvanı ile imparatoru koruma altına almıştır²⁰⁹. Geanakoplos'un belirttiği gibi Mikhail Palaiologos'un bu hamlesi genç imparatorun meşru savunucusu rolüne bürünmesine neden oldu²¹⁰. Mikhail Palaiologos'un korktuğu başına gelmemiş, soylular kendisine karşı isyan girişiminde bulunmamıştır.

Manastırda Muzalon ve kardeşlerine karşı isyan başlayıp bitiş süresinde Mikhail Palaiologos kendisini geri planda tutmayı başarmıştır. Olayların içine pek dahil olmamış ancak Geanakoplos'un da telaffuz ettiği gibi "*ilgisiz bir seyirciden daha fazlası*"²¹¹ olmuş, arka planda kalmıştır.

1.1.6.2 Muzalon'un Ölümü Sonrası Gelişmeler

Muzalon'un öldürülmesinden sonra yeni imparatorluk naibi seçimleri gündeme gelmişti. Nitekim İznik İmparatorluğu'na karşı Epir Despotu, Sicilya ve Akhaia Prensiği tarafından oluşturulan koalisyon, imparatorluğu tehdit etmekteydi. Ayrıca Moğolların, Anadolu sınırları içerisinde bulunmaları imparatorluk adına bir başka tehlikeyi oluşturuyordu. Dış tehditlerin artmasından ötürü devleti idare edecek birini ihtiyaç duyulmuştu. Daha önceden askeri tecrübeye sahip, askeri birliklerin saygısını kazanmış ayrıca imparatorluk içindeki diğer sınıfların ortak noktada birleştiği bir

²⁰⁷ Pachymeres, *De Michaele et Andronico Palaeologis*, s. 60; Gregoras, *Bizantina Historia* s. 65.

²⁰⁸ Geanakoplos, *Emperor Michael Palaeologus And The West*, s. 41. Ayrıca Muzalon'un iki kardeşi de öldürülmüştür. Gregoras, *Bizantina Historia*, s. 66.

²⁰⁹ Pachymeres, *De Michaele et Andronico Palaeologis*, s. 63.

²¹⁰ Geanakoplos, *Emperor Michael Palaeologus And The West*, s. 41.

²¹¹ Geanakoplos, *Emperor Michael Palaeologus And The West*, s. 40-41. Ayrıca Muzalon'un karısı isyan esnasında Mikhail Palaiologos'a kocası için yalvarmış ancak Mikhail Palaiologos kocası ile aynı kaderi yaşamamak için susmasını tavsiye etmiştir. Bkz. Pachymeres, *De Michaele et Andronico Palaeologis*, s. 62.

lidere ihtiyaç duyuluyordu²¹². Akropolites'in ifade ettiği gibi burada gözler Mikhail Palaiologos'a döndü²¹³.

Patrik Arsenios'un çağrısıyla soylular meclisi toplandı²¹⁴. Meclis, Mikhail Palaiologos'un aile geçmişi, askeri deneyimleri ve devlet kademelerinde ki sınıfların saygınlığını kazanmasından ötürü imparatorluk naibi ve imparatorun koruyucusu olarak seçti²¹⁵.

1.1.6.3 İmparator Naibi Mikhail Palaiologos

Mikhail Palaiologos imparator naibi seçildikten sonra imparatorluğun en güçlü şahsı haline geldi. Daha öncede bahsettiğimiz²¹⁶ gibi Mikhail Palaiologos naiplik makamına yükselmek için stratejik hamlelerde bulunmuştur. Muzalon'un saf dışı edilmesi ve akabinde kendisinin naip seçilmesi olayı ile ilgili istemli ya da istemsiz bir şekilde olup olmadığı hakkında bir şey diyemeyiz. Fakat imparatorluk içerisinde askeri geçmişe sahip olup devlet yönetiminde tabiri caizse staj yapmış²¹⁷ ve bu sebeple tecrübe sahibi olan Mikhail Palaiologos'dan daha kaliteli bir aday gözükmemektedir.

Mikhail Palaiologos'un seçilmesine neden olan bir başka olumlu neden ise imparatorluk içerisinde ki farklı sınıfların ortak bir noktada buluşmasıdır. Akropolites'e bakacak olursak eğer din adamları Mikhail Palaiologos'un imparatorluğun yönetimini üstlenmesini istediklerini belirtir²¹⁸.

²¹² Geanakaplos, *Emperor Michael Palaeologus And The West*, s. 41.

²¹³ Akropolites, *Vekayiname*, s. 150.

²¹⁴ Pachymeres, *De Michaele et Andronico Palaeologis*, s. 66; Geanakaplos, *Emperor Michael Palaeologus And The West*, s. 42.

²¹⁵ Pachymeres, *De Michaele et Andronico Palaeologis*, s. 66 . Jean-Claude Cheynet, *Bizans Tarihi*, (çev. İsmail Yerguz), Ankara, Dost Kitabevi Yayınları, 2016, s.105. Ayrıca İmparator naibi seçilmeden önce askeri birlikler ile halk arasında kısa bir oylama yapılmıştır. Yunanlılar, Kuman ve Latin birlikleri tercihlerinin Mikhail Paleologos'dan yana kullanmıştır. Bkz. Akropolites, *Vekayiname*, s. 150.

²¹⁶ Kendi tezim s. 28.

²¹⁷ Melnik ve Seres kasabaları

²¹⁸ Cheynet, *Bizans Tarihi*, s. 105. Mikhail Palaiologos'un bu tekliften çekinmiştir. Nedeni ölen imparatorun oğluna sadık olacağına yemin ettiğini ve bu yeminini bozmak istememesidir. Bunun üzerine din adamları Mikhail Palaiologos'u sözlü olarak bağışlamakla kalmamış Patrik'in de imzalayarak dahil olduğu bir yazı ile düzenlemişlerdir. Bkz. Akropolites, *Vekayiname*, s. 150-151; Gregoras, *Bizantina Historia*, s. 70.

Naip olduktan sonra Mikhail Palaiologos'a Patrik Arsenios ve İmparatorun oğlu tarafından "Despot" ünvanı verildi²¹⁹. Fakat asıl mühim olanı ise Manisa'da bulunan imparatorluk hazinesinin kendisinin sorumluluğuna verilmesi idi²²⁰. Mikhail Palaiologos eline geçen bu fırsatı boşa harcamadı. Kısa bir müddet sonra hazineden, ileri sürmüş olduğu bahaneler ile para çekmeye başladı. Bu parayı mantıklı bir şekilde kullanarak kendi emellerine ve hırslarına yardımcı olacak olan orduya, halka ve hatta halkı kendisi için yüksek makam talep ederek demogoglara yani halkı galeyana getiren kimselere verdi²²¹.

Mikhail Palaiologos ardından kendisine yardımları dokunan din adamlarını hoşnut etmiştir. Onlara hediyeler gönderdi²²². Mikhail Palaiologos, din adamlarının duygu ve düşüncelerinde kendisi için olumlu hisler oluşturdu. Mikhail'in yüksek bir rütbe olan "Despot"luğa yükseltilmesini teklif edenler ise din adamlarının kendileriydi²²³. Mikhail Palaiologos'un bu makama eriştiği takdirde devlette huzurun vuku bulacağını, büyük babası Alexios'un zamanında bu görevi yapmasından dolayı bu göreve yabancı olmadığını ve kendisinin bu göreve gelmesi halinde İznik İmparatorluğu'nun itibarının yükseleceğini belirtmiştir²²⁴. Elbette bu olay Laskaris sülalesi ve taraftarları açısından hoş karşılanmadı. Onlar, II. Theodoros Laskaris'in oğlunun otoritesinin Mikhail Palaiologos'un ele geçireceği yetkilerle kısıtlanacağını düşündüler ve Mikhal'in güçlenmesini istemediler. Ancak Laskaris muhalefetine rağmen ruhban sınıfının Mikhail Palaiologos'u despotluğa yükseltilmesi önerisi

²¹⁹ Pachymeres, *De Michaele et Andronico Palaeologis*, s. 79; Gregoras, *Bizantina Historia*, s. 72; Geanakaplos, *Emperor Michael Palaeologus And The West*, s. 43. Ayrıca despot ünvanı için bkz. John H. Rosser, *Historical Dictionary of Byzantium*, Lanham: Scarecrow Press, 2001, s. 116.

²²⁰ Manisa'da korunan bu hazine büyük ihtimal İstanbul'un Latin işgali sonrası kurulan İznik İmparatorluğu'nun askeri üyeleri olan ve Pachymeres'in . "balta taşıyan keltler" olarak adlandırdığı Vareng muhafızları tarafından korunuyordu. Bkz. Pachymeres, *De Michaele et Andronico Palaeologis*, s. 71.

²²¹ Pachymeres, *De Michaele et Andronico Palaeologis*, s. 71; Geanakaplos, *Emperor Michael Palaeologus And The West*, s. 43-44.

²²² Pachymeres, *De Michaele et Andronico Palaeologis*, s. 72-73; Geanakaplos, *Emperor Michael Palaeologus And The West*, s. 44. Pachymeres, şüpheli bir kişiliğe sahip olmasına rağmen Patrik Arsenios'un bile bu durumdan etkilendiğini belirtir. Büyük ihtimal Latinlerden alınan bir uygulama olduğunu belirten Pachymeres, Grand Duke Mikhail Palaiologos'un Patrik Arsenios'u karşılamak için dışarı çıktığını ve bineğini tutarak saraya kadar eşlik ettiğini belirtir. bkz. Pachymeres, *De Michaele et Andronico Palaeologis*, s. 72; Geanakaplos, *Emperor Michael Palaeologus And The West*, s. 44.

²²³ Pachymeres, *De Michaele et Andronico Palaeologis*, s. 74; Geanakaplos, *Emperor Michael Palaeologus And The West*, s. 44.

²²⁴ Pachymeres, *De Michaele et Andronico Palaeologis*, s. 75.

Palaiologos'un kalabalık destekçileri tarafından kabul edildi. Ayrıca Theodoros Laskaris'in saltanatından memnun olmayan insanlar da, Mikhail Palaiologos'u desteklemiştir²²⁵. Despot olduktan sonra ise Mikhail, imparatorluk tahtına ulaşmak için hazırlıklarına aralıksız devam ediyordu. Kendisini destekleyen taraftarlarını ödüllendiriyor, muhalif olanlara ise sert bir tutum takınıyordu²²⁶.

İznik İmparatorluğu bu süreçte Epiroslu Mikhail, Akhaia'lı Guillaume ve Sicilyalı Manfred'in kurduğu ittifak çemberinde gittikçe sıkışıyor. Öyle ki önlem alınmadığı takdirde bu ittifak güçleri sadece Selanik değil aynı zamanda İstanbul'u da tehdit etme durumu ortaya çıkmıştı. Burada tecrübeli bir asker-yönetici konumunda olan Mikhail Palaiologos, 1258 yılının son aylarında kardeşi Ioannes komutasında Selanik'e birlik gönderdi. Ayrıca üç tarafa ittifakı bölmek için elçiler gönderdi. Ancak bir sonuç elde edemedi²²⁷.

İmparatorluk bir ateş çemberi içinde yer aldı. İznik İmparatorluğu'nun en büyük arzusu olan İstanbul'u Latinlerden almak hülyası bu üçlü ittifak sebebiyle engelenebilirdi. Bunun tek bir açıklaması olabilirdi, o da bu zamana kadar başarılı olmuş olan her şey bir anda yok olacaktı. Tüm bunların bilincinde olan Mikhail Palaiologos, ustaca bir yöntem izleyerek, Theodoros'un oğlunun yetişkinliğe ulaşmadan önce imparatorluğun parçalanacağını söylemiş ve patrik Arsenios ve diğer yüksek ruhban sınıfı üyelerinin desteğini almıştır. Böylece Mikhail Palaiologos Manisa'da kalkanın üzerinde kaldırılarak imparator ilan edildi²²⁸. Kısa bir süre sonra ise VIII. Mikhail Palaiologos ünvanı ile IV. Ioannes Laskaris İznik'te patrik Arsenios tarafından düzenlenen törenle taç giydi²²⁹.

²²⁵ Pachymeres, *De Michaele et Andronico Palaeologis* s. 79; Akropolites, *Vekayiname*, s. 154; Gregoras, *Bizantina Historia*, s. 72.

²²⁶ Geanakaplos, *Emperor Michael Palaeologus And The West*, s. 45; Pachymeres, *De Michaele et Andronico Palaeologis*, s. 80.

²²⁷ Akropolites, *Vekayiname*, s. 152; Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s. 41.

²²⁸ Akropolites, *Vekayiname*, s. 151; Pachymeres, *De Michaele et Andronico Palaeologis*, s. 81; Geanakaplos, *Emperor Michael Palaeologus And The West*, s. 45. Ayrıca Gregoras'a göre Patrik Arsenios bu törene katılanları aforoz edeceğini duyurmuş ancak Ioannes'in reşitliğe ulaşınca Mikhail'in emekli olacağına ve tahtan çekileceğine ilişkin sözler alınca kararını değiştirdi. Bkz. Gregoras, *Bizantina Historia*, s. 78.

²²⁹ Akropolites, *Vekayiname*, s. 151; Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s. 41; Gregoras, *Bizantina Historia*, s. 78-79. Ayrıca bu olaylardan sonra Patrik Arsenios makamından ayrılıp İznik'te bulunan Pashasios Manastırına çekildi. Yerine Nikeforos (ö.1261) patrik olarak tayin edildi. Bkz. a.g.e., s.80.

Taç giyme merasiminde Latin askerleri bir kez daha Mikhail Palaiologos ‘a sadakatini gösterdi. VIII. Mikhail Palaiologos’un taç giyeceği esnada muhalif kesimden olan Selanik Piskoposu bu törene şiddetli bir şekilde karşı çıktı. Özellikle Vareng muhafızları muhaliflerin sesi yükseldiği esnada baltalarını sallayarak onları susturmuş ve merasimin engelsiz bir şekilde yapılmasını sağlamıştır²³⁰. Bu törende dikkatten kaçmayan olay ise ilk taç giyen Mikhail Palaiologos ile karısı Theodora kıymetli taşlarla bezeli taçla taçlandırılırken, IV. Ioannes Laskaris ise dar şeritli incilerle süslenmiş taçla şerefendirildi²³¹.

Mikhail Palaiologos’un bu mertebeye yükselmesi sırasında yapmış olduğu hamleler ile ilgili tutarsızlıklar mevcuttur. Özellikle patrik Arsenios’a karşı göstermiş olduğu samimiyet, veyahut genç IV. Ioannes Palaiologos’un hamisi iken imparatorluk makamına ortak olması esnasında imparatorluğu mu yoksa kendi çıkarlarını mı düşündüğünü söylemek oldukça zordur. Ama tahminimizce o dönemin koşullarına göre Mikhail Palaiologos, yönetimi ele alacak en uygun aday olarak görülmektedir. Palaiologos ailesi doğrudan tahtta hak iddia edecek konumda bulunmuyordu. Ancak Doukaslar, Angeloslar ve Komnenoslar ile kız alıp verilip akrabalık bağı kurulmuştur. Nitekim Mikhail Palaiologos’un annesi, İmparator III. Aleksios Angelos’un torunuydu²³². Bu sebeble Mikhail Palaiologos doğrudan tahtta hak iddia edecek konumda değildi.

Ancak Mikhail Palaiologos ile ilgili bir gerçek var ki dört ay gibi bir sürede Megas Duks’luğa, akabinde patrik Arsenios’un onayı ile Despotluğa ve onun arkasından Basileus rütbesine erişti²³³. Mikhail Palaiologos’un bu hızlı yükselmesini sadece stratejik hamleler, kişisel becerisi ile değil, dış siyasetin gergin olmasına ve bundan dolayı devleti idare edecek bir kişinin olması lazım gelmesine de bağlayabiliriz²³⁴.

²³⁰ Pachymeres, *De Michaele et Andronico Palaeologis*, s. 101-104. Ayrıca Vareng Muhafızları için bkz. Ian Heath, *Bizans Orduları (900-1461)*, Osprey Askeri Dizisi, (çev. Buket Bayrı), İstanbul, Türkiye İş Bankası Yayınları, 2014, s. 44.

²³¹ Geanakaplos, *Emperor Michael Palaeologus And The West*, s. 46; Nicol, *Bizans’ın Son Yüzyılları*, s. 41.

²³² Nicol, *Bizans’ın Son Yüzyılları*, s. 38-39.

²³³ Geanakaplos *Emperor Michael Palaeologus And The West*, s. 46; Nicol, *Bizans’ın Son Yüzyılları*, s. 41.

²³⁴ Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 413.

1.1.7 Ortak İmparator VIII. Mikhail Palaiologos

VIII. Mikhail Palaiologos, imparatorluk makamını IV. Ioannes Laskaris ile üstlenince ilk eylemi imparatorluğa karşı oluşan dış tehditlerle mücadele etmek olmuştur. Epir despotu Mikhail, Sicilya Kralı Manfred ve Akhai Prensi William tarafından oluşturulan bu ittifaka karşı 1259 yılında yapılan Pelagonia Savaşı, VIII. Mikhail Palaiologos'un ilk ciddi sınavı olacaktır.

Yukarıda isimleri geçen üç devlet yöneticisini bir araya getiren nedenlere bakmakta fayda vardır. Zira bu durumun dönemin konjonktürünü anlamamıza yardımcı olacağı kanaatindeyim. Manfred'in babası II. Frederick²³⁵ İmparator III. Vatatzes ile dost olup kızını III. Vatatzes ile evlendirmiştir²³⁶. Bu vesile ile iki imparator arasında ittifak gerçekleşmiştir. Ancak şöyle gerçek var ki bu ittifak sonucunda askeri yardım gerçekleşmedi. Fakat ittifakın asıl önemli tarafı politik ve ahlaki değer taşımasıdır. Papa bu ittifakı öğrendikten sonra her iki ittifak üyesine de ateş püskürmüştür. II. Frederick'in oğlu Conrad'ın zamanında III. Vatatzes ile olan tek anlaşmazlık ise kardeşi Manfred'in Sicilya'ya sığınması meselesi teşkil eder. Ancak İznik Devleti'nin Manfred'e Sicilya'ya sığınma izni vermesinden dolayı ilişkiler gerginleşmiş olsa bile Hohenstaufen-İznik ittifakında bir sorun çıkmamıştır²³⁷.

Ancak Manfred, babasının bu politikasını bırakarak İznik İmparatorluğu'na düşman olmuştur. İznik İmparatorluğu'nun Anadolu ve Balkan coğrafyasında gittikçe artan kudreti Manfred'i tedirgin etmişti. Bu yüzden babasının politikasını terk etmiş, eski imparatorlardan VI. Heinrich ve önceki Norman krallarının politikalarını ele almıştır²³⁸. Kardeşi Conrad'ın ölümünden sonra papalığa meydan okurcasına Sicilya üzerinde hakimiyetini tamamlamıştı. Manfred, ateşli politikası sonucu 1258 yılında Korfu Adası ile Epiros şehirleri olan olan Dyrarhakhion²³⁹ ile II.

²³⁵ David Abulafia, *Frederick II A Medieval Emperor*, Oxford: Oxford University Press, 1988.

²³⁶ Gregoras, *Bizantina Historia*, s. 45; Geanakaplos, *Emperor Michael Palaeologus And The West*, s.48.

²³⁷ Geanakaplos, *Emperor Michael Palaeologus And The West*, s. 48-49. Ayrıca bu konu hakkında bkz. Deno John Geanakoplos, "Greco-Latin Relations on the Eve of the Byzantine Restoration: The Battle of Pelagonia", *DOP*, no:7, 1953, s. 99-141.

²³⁸ Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 414.

²³⁹ Kısa süre önce II. Theodoros. tarafından alındı bkz. Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 414.

Mikhail'e ait olan Avlonya ve Butrinto'yu²⁴⁰ ele geçirdi. Fakat II. Mikhail bu duruma ses çıkarmamış üstelik kızını Manfred ile evlendirerek bu yerleri çeyiz olarak saymıştır²⁴¹. Manfred, Epir Despotluğu'nu bir sıçrama tahtası olarak görebilir²⁴². Gregoras'a göre, Manfred ile Wiilam'ın "İyon Denizi'nden İstanbul'a kadar olan tüm Yunan bölgelerini çaba göstermeden almak" amaçları olduğunu söylüyor²⁴³.

Despot Mikhail'in ittifaktan beklentisi yüksekti. Manfred ile II. Mikhail'in kızı 2 Haziran 1259 yılında evlendirmişti. Manfred, kayınbabası için savaştacak dört yüz Alman şövalyesi gönderecekti²⁴⁴. Despot II. Mikhail, mümkün olduğunca fazla sayıda asker toplamak istiyordu. Ardından İstanbul'a saldırarak Roma imparatoru olma amacı güdüyordu²⁴⁵. Bir diğer amacı ise toplamış olduğu askerler ile Selanik'e saldırmaktı²⁴⁶. 1224-1225 yılında despot II. Mikhail'in amcası Theodore Dukas Angelos tarafından kurulan despotluk için Selanik, önem arzetymekteydi²⁴⁷. Bu yüzden II. Mikhail'in Selanik'i almak için yasal ve mantıklı bir nedeni vardı²⁴⁸.

Akhaia'lı William'in ittifaka katılma nedenleri ise varsayıma dayanır. William, Epir Despotu II. Mikhail'in kızı ile evliydi²⁴⁹. Akhai kralı bölgede aktif bir politika takip etmekteydi. Atina dükalığı ve Euboea hakimleri William'in tabiyetine girdiler²⁵⁰. William, Mikhail II'in desteği ile Orta Yunanistan'da ki diğer Fransız baronlarını itaat altına alacağını düşünmüş olabilir. Veyahut da bir diğer ihtimal ise

²⁴⁰ Her ikisi de Arnavutluk şehirleri

²⁴¹ Gregoras, *Bizantina Historia* s. 71; Geanakaplos, *Emperor Michael Palaeologus And The West*, s.49; Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 414. Ayrıca Geanakoplos eserinde Manfred ile II. Frederick ile III.Vatatzes arasındaki ittifaktan bugünlere gelmesini ilk bakışta şaşkırtıcı bulunabileceğini söyler ancak Bizans İmparatorluğu'nu ele geçirme politikasını iki yüz yıldır sürdüren Robert Guiscard, Bohemund, II. Roger gibi Norman krallarını düşünenecek olursak bu durum şaşkırtıcı gözükmemektedir açıklamasını yapar. Geanakaplos, *Emperor Michael Palaeologus And The West*, s.50.

²⁴² Geanakaplos, *Emperor Michael Palaeologus And The West*, s. 53.

²⁴³ Gregoras, *Bizantina Historia* s. 72.

²⁴⁴ Akropolites, *Vekayiname*, s. 158 ;Nicol, *Bizans'in Son Yüzyılları*, s. 42.

²⁴⁵ Pachymeres, *De Michaele et Andronico Palaeologis*, s. 82; Geanakaplos, *Emperor Michael Palaeologus And The West*, s. 52.

²⁴⁶ Pachymeres, *De Michaele et Andronico Palaeologis*, s. 83; Geanakaplos, *Emperor Michael Palaeologus And The West*, s. 52.

²⁴⁷ Nicol , *The Despotate Of Epiros*, s. 4-5.

²⁴⁸ Geanakaplos, *Emperor Michael Palaeologus And The West*, s. 52.

²⁴⁹ Gregoras, *Bizantina Historia*, s. 71.

²⁵⁰ Ostrogorsky,*Bizans Devleti Tarihi*, s. 414.

Epir Despotluğu ile olacak ittifaka destek verecek olan Yunan beylerinin Akhai'ya karşı sadakatlerini sağlayabilirlerdi²⁵¹. William'ın diğer bir amacı ise Selanik'i alıp kendi egemenliğini bu bölgede kurma amacını gütmüştür²⁵².

Ancak asıl önemli nokta İstanbul Latin Kralı Baoudin'in ittifakta yer almayışıdır. İttifak güçleri Bauodoin'i kendi taraflarına çekselerdi İznik İmparatorluğu ile coğrafi yakınlığından ötürü avantaj elde edebilirlerdi. Ancak ittifak kuvvetleri Bauodoin'i ittifak kuvvetlerine katmadılar. Bauodoin açısından bakacak olursak eğer ittifakta yer alsaydı İstanbul'da kabul ettiği ittifak kuvvetleri tarafından imparatorluk alınabilirdi. Bauodoin, bu yüzden bunu göze alamadı. Bundan dolayı Bauodoin, ittifaka mesafeli davranmıştır²⁵³. Bauodoin burada Mikhail Palaiologos'un İznik İmparatorluğu'nda iç meseleler ile boğuşmasını fırsat bildi. Mikhail Palaiologos'a elçi göndererek sırasıyla Selanik, Serez ve Bolero'dan²⁵⁴ İstanbul'a kadar uzanan yöreyi Palaiologos'dan istedi. Mikhail Palaiologos bunları reddetti. Palaiologos bunun üzerine İstanbul'da ki Latinlerin, Bizanslıların hakimiyetine girmelerini ve gümrük vergilerinin yarısını ve altın pişirme vergisinin bir miktarını istedi. Eğer kabul olunmaz ise savaş olacağını ve bu savaştan da Bizanslıların galip geleceğini söylemiştir²⁵⁵. Bauodoin'in elçi heyeti göndermesinde amaç İstanbul ile koalisyon güçleri arasında tampon bölge oluşturmaktır²⁵⁶.

İznik İmparatorluğu için savaş kaçınılmazdı. Üç müttefiğin tek amaçları İznik İmparatorluğu'nu ortadan kaldırmaktır. Ortak hedef çerçevesinde buluşmalar da elbette aralarında farklılıklar mevcuttu. Bunlardan biri her üç müttefik üyesinin farklı mezheplere inanıyor olması. Her üç müttefik farklı kültürlerle mensup olup farklı diller konuşuyorlardı²⁵⁷.

²⁵¹ William Miller "The Latins in The Levant (1204-1566) " New York, E.P Dutton And Company, 1908, s. 109.

²⁵² Aslında gerek Manfred gerekse William'ın amacı topraklarını genişletmektir. Gregoras, *Bizantina Historia* s. 72; Chronicle of Morea, Greek version, (ed. by. Schmitt), London, 1904, 1. 3653; Geanakaplos, *Emperor, Michael Palaeologus And The West*, s. 56.

²⁵³ Geanakaplos, *Michael Palaeologus And The West*, s. 57.

²⁵⁴ Arnavutluk

²⁵⁵ Akropolites, *Vekayiname*, s. 153-154.

²⁵⁶ Conrad Chapman, *Michel Paléologue, restaurateur de l'Empire byzantin (1261-1282)*, s. 39; Geanakaplos, *Michael Palaeologus And The West*, s. 58.

²⁵⁷ Geanakaplos, *Michael Palaeologus And The West*, s. 58.

Fakat İznik İmparatorluğu ile aynı ırktan olup aynı dili konuşan ancak kuruldukları tarihten itibaren ezeli rekabete giren Epir Despotu bu ittifakta yer alması tuhaf karşılanabilir. Diğer taraftan Gregoras'a göre ise Manfred ve William, Mikhail Palaiologos'dan farklı ırk ve mezhepe mensuptu bu yüzden ortak bir çerçevede buluşmaları zor olmadı²⁵⁸.

1.1.7.1. Pelogonia Savaşı

İznik İmparatorluğu'na karşı oluşturulan bu üçlü ittifak imparatorluğun kaderi açısından mühim olmakla birlikte, VIII. Mikhail Palaiologos'un imparatorluğunun ilk yıllarında meydana geldiği için kendisi açısından da büyük önem arz etmektedir. Bir darbe ile ele geçirmiş olduğu ortak imparatorluk makamının bu üçlü ittifaka karşı kaybetmek istemiyordu²⁵⁹. Savaşın başlamasından önce VIII. Mikhail Palaiologos, ittifakta yer alan üç devlet adamına elçiler gönderdi²⁶⁰. Fakat ittifak liderleri savaş kararının üzerinde durdular. VIII. Mikhail Palaiologos, stratejik bir hamle yaparak Papa'ya elçi gönderdi. Papa, Hohenstaufen hanedanına düşmandı. Nitekim Manfred'in Selanik ve özellikle İstanbul üzerinde hakimiyet sağlamasını istemiyordu. Papa'nın elçiye verdiği cevabı bilmiyoruz. Ancak VIII. Mikhail Palaiologos salatanatı boyunca Papalık ile izlediği siyasetin ilk ürünü olan, "Curia" bir başka deyişle Ortodoks kilisesini Latin kilisesinin boyunduruğuna sokma girişimleri için papalık ile temasa geçti. Bunun karşısında Palaiologos, tahta çıkışının kabul edilmesini istiyordu. Bu durum papalık açısından bakacak olursak bir ikilem oluşturmaktadır. Şöyle ki, VIII. Mikhail Palaiologos'un tanınması demek İstanbul Latin İmparatorluğu'nun göz ardı edilmesi demektir. Bu durumun ilerleyen zamanlarda İstanbul'u İznik İmparatorluğu'na geri verme anlamı taşıdığı şeklinde bir düşüncede çıkabilir. VIII. Mikhail Palaiologos, papanın desteğini alarak ittifak devletlerinin İznik İmparatorluğu'na karşı harekete geçmelerini önlemek istiyordu.

²⁵⁸ Gregoras, *Bizantina Historia* s. 74.

²⁵⁹ Setton, *The Papacy And The Levant (1204-1571)*, s. 85-90; Geanakaplos, *Michael Palaeologus And The West*, s. 59.

²⁶⁰ Despot II. Mikhail ve daha sonrasında ise damatları Manfred ve Akhai prensi William'a elçiler gönderilmiş fakat bir çözüm elde edilememiştir. Bkz. Akropolites, *Vekayiname*, s. 154-155.

Ancak burada gizli bir başarı söz konusudur. Bu görüşme ve kiliseler birliği teklifi İstanbul Latin İmparatorluğu'nun ölümünü daha da hızlandırmıştı²⁶¹.

Göndermiş olduğu elçiler ve almış olduğu cevaplar VIII. Mikhail Palaiologos'u hayal kırıklığına uğrattı. Chapman'a göre VIII. Mikhail, elçiler göndererek zaman kazanmıştır²⁶². VIII. Mikhail Palaiologos, kardeşi Ioannes Palaiologos'u "sebastokrator" ünvanı ile Batı taraflarına Rumeli bölgesine gönderdi. Ayrıca Aleksios Strategopoulos ile Konstantinos Tornikos vardı²⁶³. Epir Despotu II. Mikhail ve ordusu Kastoria taraflarında kamp kurmuştu. İznik ordusunun hızla gelişi ile panikleyen II. Mikhail ve ordusu kaçmaya başladılar²⁶⁴.

Despot Manfred'in yönetiminde olan Pindus dağlarına doğru çekildi²⁶⁵. Burada müttefiklerinden yardım çağırmak için elçiler gönderdi²⁶⁶. Ioannes Palaiologos yürüyüşüne devam ederek Ahrida²⁶⁷ ve Deavolis²⁶⁸ şehirlerini ele geçirdi²⁶⁹. Despot II. Mikhail'in yapmış olduğu yardım çağrısı yanıt buldu²⁷⁰. Manfred, dört yüz atlı ve zırhlı şövalye gönderdi²⁷¹. Akhai prensi de ordusuyla birlikte sefere katıldı. Prens in ordusunda Fransız ve Yunanlıların yanı sıra kendisine bağlı olan Atina, Naxos, Boudonitza ve Salona gibi yerlerin yöneticisi olan feodal beyler katılmıştı²⁷².

İmparatorun kardeşi Ioannes Palaiologos komutasında ki ordu Pelagonia²⁷³'da karşılaştı. İznik İmparatorluğu'nun ordusunda Kumanlar ile Selçuklu ücretli askerleri

²⁶¹ Geanakaplos, *Michael Palaeologus And The West*, s. 59-61.

²⁶² Conrad Chapman, *Michel Paléologue, restaurateur de l'Empire byzantin (1261-1282)*, Paris, 1926, s. 35; Geanakaplos, *Michael Palaeologus And The West*, s.62.

²⁶³ Gregoras, *Bizantina Historia* s. 72; Nicol , *The Despotate Of Epiros*, s. 7. Aleksios Komnenos'un kardeşine verdiği bir ünvanıdır. Ünvan için bkz. Kazhdan, "Sebastokrator", *ODB*, Cilt.3, s.1862.

²⁶⁴ Nicol , *The Despotate Of Epiros*, s. 7; Akropolites'de ölen insanların çoğu düşmanın kılıcından değil kaçma sırasında yaşanan panik esnasında olduğunu ve hatta despotun kardeşi Theodoros Petraliphas'ın atı ile uçurumdan düştüğünü ve öldüğünü söylemiştir.Bkz. Akropolites, *Vekayiname*, s. 154-155.

²⁶⁵ Geanakaplos, *Michael Palaeologus And The West*, s. 63.

²⁶⁶ Gregoras, *Bizantina Historia*, s. 72.

²⁶⁷ Ohri şehri.

²⁶⁸ Debol.

²⁶⁹ Akropolites, *Vekayiname*, s. 157.

²⁷⁰ Gregoras, *Bizantina Historia*, s. 72.

²⁷¹ Akropolites, *Vekayiname*, s. 15; Pachymeres, *De Michaele et Andronico Palaeologis*, s. 83.

²⁷² Pachymeres, *De Michaele et Andronico Palaeologis*, s. 83; Gregoras, *Bizantina Historia*, s. 71; Chronicle of Morea, 11. 3625. Bu katılan birliklerin dışında oğlu Nikephoros ile gayri meşru oğlu John'da vardı. Teselyada Büyük Valak şefi Taron'un kızı ile evlenmiş ve çok sayıda Valak ile savaş alanına gelmiştir. Bkz. Pachymeres, *De Michaele et Andronico Palaeologis*, s. 83.

²⁷³ Günümüzde "Bitola" adını taşır. Bkz. *ODB*, Cilt. 3. s. 1619.

yer almaktaydı²⁷⁴. Ayrıca orduda Macar ve Sırp birlikleri de yer almaktaydı²⁷⁵. Ioannes Palaiologos, müttefikler arasında kopmalara engel olacak bir hamlede bulundu. II. Mikhail'e asker kaçağı numarası yapan aslında kendi adamı olan birini gönderdi. Bu kişi Ioannes Palaiologos'un para karşılığında düşmanlarını kandırdığını ve ittifak üyelerinin II. Mikhail'e ihanet edeceklerini söyledi. Bunun üzerine II. Mikhail ve oğlu Nikephoros gece yarısı kamptan kaçtılar. Böylece Manfred ve William ihanete uğradıklarını düşündüler²⁷⁶.

1259 yılında yapılan Pelagonia Savaşı sırasında kendisine piç diye hitap edilen II. Mikhail'in gayri meşru oğlu Ioannes, İznik İmparatorluğu tarafına geçti²⁷⁷. Savaş başladığında Ioannes Palaiologos'un düzenli birlikleri karşısında Manfred ve William'ın düzensiz birlikleri, Kuman okçularının etkili saldırıları ile mağlup oldular. Manfred'in şövalyeleri teslim oldular²⁷⁸. William ise saklandığı samanlıkta bir asker tarafından dışlerinden tanınmış ve tutsak edilmişti²⁷⁹.

Akhaia'lı William'ın esir edilmesiyle İstanbul Latin Krallığı Nicol'un da belirttiği gibi tek yetenekli savunucusundan mahrum kaldı. Ancak Akhaia'lı William daha sonra Monemvasia, Mistra ve Maina gibi Peloponez'de önemli kaleleri fidye olarak vererek özgürlüğünü kazandı²⁸⁰.

Pelagonia Savaşı'nın kazanılması İznik İmparatorluğu açısından hayati öneme sahipti. Eğer müttefikler aralarında ki sorunları halledip birlik içerisinde dursalar idi İznik İmparatorluğu'nun geleceği açısından iyi olmayıp yok olma sürecine bile

²⁷⁴ Akropolites, *Vekayiname*, s. 159.

²⁷⁵ Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküş*, s. 191.

²⁷⁶ Gregoras, *Bizantina Historia* s. 74; Nicol, *The Despotate Of Epiros*, s. 7; Geanakaplos, *Michael Palaeologus And The West*, s. 67-68. Ayrıca Akropolites'te, II. Mikhail'in umutsuzluğa kapılıp gittiğinden bahseder. Akropolites, *Vekayiname*, s. 159.

²⁷⁷ Akropolites, *Vekayiname*, s. 160.

²⁷⁸ Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküş*, s. 19; Diehl, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, s. 181.

²⁷⁹ Akropolites'te, William'ın dışlerinin iri olduğundan ve ön tarafa doğru çıktığından bahseder ve bu yüzden askerinin onu tanıdığını anlatır. Bkz. Akropolites, *Vekayiname*, s. 160; Daş, *Bizans'ın Düşüşü*, s. 46. Pachymeres ise William'ın askerlerinin Piç Ioannes'in Valak Beyinin karısına karşı şehvetli gözlerle baktıklarını ve Ioannes'in onları tehdit ettiğini, William'ın da Ioannes'e piç diyerek gururu ile oynadığını ifade eder. Bkz. Pachymeres, *De Michaele et Andronico Palaeologis*, s. 84-85.

²⁸⁰ Gregoras, *Bizantina Historia* s. 79; Mark C. Bartusis, *Late Byzantine Army Arms and Society, 1204-1453*, Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1992, s. 49; Daş, *Bizans'ın Düşüşü*, s. 46; Diehl, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, s. 184; Dionysios Stathakopoulos, *Bizans İmparatorluğu'nun Kısa Tarihi*, (çev. Cumhur Atay), İlteşim Yayınevi, 2014, s.180; Şerif Başstav, *Bizans İmparatorluğu Tarihi Son Devir*, s. 21; Cheynet, *Bizans Tarihi*, s. 105. Ayrıca Epir devleti ise yayılma politikalarını terk ederek Epir ve Tselya'ya geri çekilecekti. Bkz. a.g.e., s. 180.

sürükleyebilirdi²⁸¹. Bu savaşın kazanılmasının başka bir önemi ise İstanbul Latin İmparatorluğu'na gelebilecek desteğin kesilmiş olmasıdır. Bu durumda İstanbul'un Latinlerin elinden alınması sürecinin başlangıcını teşkil ediyordu²⁸².

1.1.7.2. Pelogonia Savaşı Sonrası Gelişmeler

İmparator VIII. Mikhail Palaiologos düşmanlarına karşı mutlak bir zafer kazandı. Kardeşi Sebaktokrator Ioannes yanında II. Mikhail'in oğlu Ioannes ve Megas Domestikos²⁸³ Alexios Strategopoulos ile birlikte Selanik'i geçip ilerlemelerini sürdürdüler. Kısa süre sonra Epir Despotluğu'nun başkenti olan Arta'yı ele geçirdiler. Savaş sonrasında II. Mikhail'in piç oğlu Ioannes pişman olup İznik ordusuna ihanet etme düşüncesine kapıldı. O sırada II. Mikhail Leukada ve Kephalaria'da gibi ada devletlerden kendisine ve ailesinin sığınacak yerler buldu. Ioannes, babasının yanına varınca II. Mikhail, imparatorun kardeşi Sebaktokrator'un kardeşi Ioannes'in aldığı Arta'ya doğru yola çıktı. Yerel halk II. Mikhail tarafını tuttu ve Arta tekrar el değiştirmiş oldu²⁸⁴.

VIII. Mikhail Palaiologos'un Arta'nın el değiştirmesinin ardından vermiş olduğu tepkiyi bilmiyoruz. Ancak İmparator, kardeşi Ioannes'i *Despotes* ünvanı ile onurlandırdı. Kayınbabası olan Konstantinos Tornikes'i *Sebastokrator*, Alexios Strategopoulos'u *Kaisar*²⁸⁵ makamı ile onurlandırdı²⁸⁶.

²⁸¹ Geanakaplos, *Michael Palaeologus And The West*, s. 73.

²⁸² Nicol, *Bizans Gerileme ve Çöküş*, s. 43.

²⁸³ Bu ünvan Bizans İmparatorluğu'nda Doğu veya Batı komutanlığını üstlenenlere verilen bir rütbedir. Bkz. Haldon, *Warfare, State and Society in the Byzantine World 565-1204*, London, UCL Press, 1999, s. 119.

²⁸⁴ Akropolites, *Vekayiname*, s. 160-161; Nicol, *The Despotate Of Epiros*, s. 7; Nicol, *Bizans Gerileme ve Çöküş*, s. 44.

²⁸⁵ Aleksios Komnenos döneminden itibaren sebastokrator ünvanının altında verilen bir ünvanıdır. Kazhdan, "Caesar", *ODB*, Cilt. 1, s. 363.

²⁸⁶ Akropolites, *Vekayiname*, s. 162.

1.1.8. İstanbul'u Yeniden Bizans Hakimiyetine Alma Çabaları

1.1.8.1. İstanbul'un VIII. Mikhail Palaiologos İçin Diğer Önemi

Pelagonia Savaşı'nda alınan galibiyet VIII. Mikhail Palaiologos adına avantajlı durum teşkil ediyordu. Fakat onun için tek önemli unsur İstanbul'un alınmasıydı. Laskaris'lerden tahtı almasından ötürü "gaspçı" olarak görülüyordu. Eğer İmparatorluk merkezinin tekrar ele geçirilmesi halkın gözünde kahraman olarak görülmesine yol açacaktı. Bunun farkında olan VIII. Mikhail Palaiologos iyice sıkışan Latin İmparatorluğu'na son darbeyi vurmak için girişimlerine başladı.

1.1.8.2. Batı Dünyası ile İstanbul Latin Krallığı'nın İlişkileri

III. Vatatzes tarafından uygulanan ve II. Theodoros Laskaris ile devam eden Latin İmparatorluğu'nun çevresindeki topraklarının alınıp yalnız başına bırakılma politikası bu dönemde de uygulandı²⁸⁷. Bu durumdan iyice bunalan Latin İmparatoru II. Baudouin Batı'ya sık sık ziyarete başladı. Papa IV. Alexander İstanbul Latin İmparatorluğu'na artık gereken önemi vermiyordu. Geriye tek bir seçenek kalmıştı bu da Venedik'in Latin İmparatorluğu'na sahip çıkmasıydı. Halihazırda Venedik, İstanbul'un denizden savunulması için Haliç ve Boğaz'da otuz gemilik bir donanma sağlıyordu . II. Bauodoin şehrin savunmak amacıyla para bulmak için Venediklilere başvurdu. Bunun sonucunda ise oğlu Philip'i rehin bırakmıştı²⁸⁸.

1.1.8.3. VIII. Mikhail Palaiologos'un İstanbul'u İhanetle Ele Geçirme Arzusu

İmparator VIII. Mikhail Palaiologos şehri içerden destekle almayı düşündü. Ancak şehri alabilmek için muhakkak güçlü bir donanmaya sahip olunması gerekiyordu. III. Vatatzes ve II. Theodoros'un bütün çabalarına rağmen donanma istenilen seviyeye getirilememiştir. İmparator, Asel adlı birinin yardımıyla şehri ele geçirmeyi planladı. İmparator Asel'e şehri ele geçirdikten sonra kendisinin canının bağışlanacağını söylemiş ve çeşitli vaatler vermiştir. 1260 yılında kışı Lapseki'de geçirdikten sonra VIII. Mikhail Palaiologos ordunun başına geçerek İstanbul'a doğru

²⁸⁷ Pachymeres, *De Michaele et Andronico Palaeologis*, s.110.

²⁸⁸ Wolff, *The Latin Empire of Constantinople*, s. 560; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküş*, s. 192.

yola çıkar. Galata'da kamp kurduktan sonra Asel'e haber göndermiştir. Ancak Asel verdiği sözü tutmamıştır. Böylece şehri ihanetle savaşmadan ele geçirme fikri son bulmuştur. Latinler, Galata'da kamp kurmuş olan imparatora elçi göndermiş ve böylece bir yıllık bir barış antlaşması yapıldı²⁸⁹.

Pachymeres ise İmparatorun Galata'da tam teşekküllü bir şekilde kamp kurduğundan bahseder. Kuşatma araçlarının da bulunduğu bu saldırıda Palaiologos savaşı takip etmiştir. Ancak güçlü bir direniş gösterilmesinden dolayı barış yapılmadan geri çekilmiştir²⁹⁰. Gregoros'da Pachymeres ile benzer ifadeler kullanmıştır. Kuşatma makinaları ile atılan taşlar ile yapılan saldırılara rağmen İstanbul'un ele geçirilemediğinden bahsetmiştir. Bunun üzerine Mikhail Palaiologos, surların dışına çıkan Latin askerlerine pusu kurularak yıpratılması emrini vermiştir. Daha sonra ise sur dışında ki Bizans kalelerini onarıp geri çekilmesini buyurmuştur²⁹¹. Venedik'in sağlamış olduğu donanma desteğinin İstanbul'un alınmasının geciktirdiğinin farkında olan VIII. Mikhail Palaiologos, Cenevizlilerle yakınlaşmaya başlamıştı. Daha önce İstanbul'un Bulgar-İznik kuşatmasında donanma eksikliğinden dolayı sıkıntılar yaşanmış ve Galata kuşatmasında da bu sıkıntılar kendini tekrar etmiştir.

1.1.8.4. Nymphaeum Antlaşması

Nihayetinde VIII. Mikhail Palaiologos, Venedik deniz gücüne karşı kafa tutacak bir güçle anlaştı. 13 Nisan 1261 yılında Nymphaeum Antlaşması imzalandı. Antlaşmaya göre Venedik donanmasının yenilmesi halinde Cenevizliler imparatorluğun her yerinde gümrük vergisi ödemediği ticaret yapacaklardı. Karadeniz limanlarına giriş haklarına sahip olacaklardı. İzmir'de ticaret Cenevizlilerin tekeline olup İstanbul ve Selanik gibi şehirlerde mahalleler kuracaklardı. Tüm bunlar elli gemilik bir donanma için yapılmıştır²⁹². Ancak burada

²⁸⁹ Akropolites, *Vekayiname*, s. 162-163; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküşü*, s. 192.

²⁹⁰ Pachymeres, *De Michaele et Andronico Palaeologis*, s. 118-124; Geanakaplos, *Michael Palaeologus And The West*, s. 78.

²⁹¹ Gregoras, *Bizantina Historia*, s. 81.

²⁹² Martin da Canal, *Les Estoires de Venise*, (çev. Laura K. Morreale), Padova, Unipress, 2009, s. 69; Diehl, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, s. 182; Cheynet, *Bizans Tarihi*, s. 106; Vasiliev, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, s.604; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküşü*, s. 192; Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 415; Usta, *Sorularla Bizans İmparatorluğu*, s. 202; Nicol, *Bizans'ın Son*

önemli olan husus Ceneviz'in aynı din ve mezhepe mensup olan Venedik'e karşı yapılan bu antlaşmanın Vatikan'dan nasıl bir tepkiyle karşılanacağıdır. Fakat Venedik ile olan denizlerde ki hakimiyet mücadelesi tüm riskleri göze almaya değerdi. 1204 yılında başta Zara olmak üzere Hristiyan topraklarına saldırıp aforoz edilmelerine rağmen aynı riski Venedik'te almamış mıydı? ²⁹³.

Bir diğer hususda İtalyan deniz cumhuriyetlerine 1084 yılından itibaren verilmeye başlanan ayrıcalıklardır. Bu ayrıcalıklar ekonomi de kapanması mümkün olmayan derin yaralar açmıştır. Ticarete daima aç kurt gibi davranan İtalyanlar 1204 yılında İstanbul'u ele geçirerek açgözlülüklerini kanıtlamışlardır²⁹⁴.

İmparator Palaiologos'un bir diğer önlemi ise Akropolitesi 1260 yılının Aralık ayında Bulgar çarı Konstantin Tih²⁹⁵'e göndermesidir. Çarın karısı IV. Laskaris'in kardeşi idi²⁹⁶.

1.1.8.5. 1261 Öncesi Anadolu'nun durumu

1204 Latin işgalinin ardından merkezin İznik'e kayması Bizans tarihi açısından Anadolu'ya verilen önemin artmasına sebep olmuştur. Türklerin Anadolu'ya akınları ve yerel idarenin başına buyruk davranması sonucu uzun yıllar Anadolu kaderine terk edilmişti²⁹⁷. Ancak İznik İmparatorluğu coğrafi şartlarında vermiş olduğu etki ile Anadolu politikasını ön planda tutmuştur.

Yüzyılları, s. 45; Daş, *Bizans'ın Düşüşü*, s. 46; Ayrıca antlaşmanın maddeleri için bkz. Geanakaplos, *Michael Palaeologus And The West*, s. 87-89. Bu antlaşma ile Venediklilerin sahip olduğu haklar Cenevizlilere geçmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Kate Fleet, *European and Islamic Trade in the Early Ottoman State: The Merchants of Genoa*, Cambridge, Cambridge University Press, 1999.

²⁹³ 1084 yılından itibaren Venedik ve ilerleyen dönemlerde Cenevizliler Bizans topraklarında ticaret yapıyorlardı. Aralarında ki rekabet Haçlı seferleri sonrası kurulan Doğudaki kontluklarda ticari hakimiyet kurmaya dayalı rekabet haline dönüşmüştür. Ayr.bkz. J. T. Fotheringham "Genoa and the Fourth Crusade", Oxford Journals, Oxford University Press, c. 25, 1910, s. 26-57.

²⁹⁴ Virgil Ciociltan "The Mongols and the Black Sea Trade in the Thirteenth and Fourteenth Centurie", ed. Florin Curta, (çev. Samuel Willcocks), c. 20, Brill, Boston 2012, s.33.

²⁹⁵ Bulgar çarı Konstantin Tih 1257-1277 yıllarında İkinci Bulgar Devletinin tahtında yer almıştır. Çarlığının ilk yıllarında tahta hak eden Miço ile mücadele etmiştir. Bkz. Ayşe Kayapınar, "Kumanlar ve İkinci Bulgar Devleti (1187-1370)", Yeni Türkiye Dergisi, Sayı.66 (Rumeli-Balkanlar Özel Sayısı), s. 390-401.

²⁹⁶ Geanakaplos, *Michael Palaeologus And The West*, s. 81.

²⁹⁷ Yusuf Ayönü "Batı Anadolu'da Bizans Yerel Hakimlerin Bağımsızlık Hareketleri", s. 142.

İznik ve Türkiye Selçuklu Devleti arasında ki ilişkilere bakacak olursak eğer 1211 Antiokheia Savaşı'ndan sonra herhangi bir büyük çaplı olay meydana gelmemiştir. Savaş sonrası imzalanan antlaşma ilerleyen dönemlerde de geçerliliğini korumuştur²⁹⁸. 1243 yılında Köseadağ Savaşı Selçuklular, Moğollar karşısında yenilgiye uğradı. Yenilgi sonrasında II. Gıyaseddin Keyhüsrev İmparator III. Vatatzes ile antlaşma imzaladı. Akropolis'te de belirtildiği gibi bu bir savunma antlaşması idi. Nitekim Moğollar önlerinde Selçuklu engeli kalmazsa İznik ile sınırdaş olup tehdit etme riskleri vardı. Aynı zamanda doğuda Moğol tehlikesi ön planda iken geriden de İznik İmparatorluğu'ndan bir darbe yememek için bu antlaşma her iki taraf içinde makul gözükmektedir²⁹⁹.

Barış ortamından karlı çıkan fikrimce İznik İmparatorluğu olmuştur. Çünkü bu durumun vermiş olduğu sakinlikle III. Vatatzes hayvancılık ve tarımsal faaliyetlere ağırlık vermişlerdir. Bunun neticesinde üretilen malları Moğollar yüzünden harap olan ve halkı açlıkla boğuşan Türkiye Selçuklu Devleti'ne yüksek fiyatlardan satmışlardır. Ayrıca Türklerin elindeki değerli madenler, kumaşları yüksek fiyattan satmış oldukları ürünler karşılığında cüzi miktarda Türklerden satın almışlardır³⁰⁰.

1251 yılında Mengü Kağan Moğol hanı oldu³⁰¹. Kardeşlerinden Kubilay'ı Çin taraflarına, Hülagu'yu da İran ve civarına gönderdi³⁰². Mengü Kağan tarafından Hülagu'unun kalabalık ordusunun barınması için Baycu Noyan'a Mugan'dan ayrılarak Anadolu'ya gitmesi söylendi³⁰³. Bunun üzerine 1225 yılında Hülagu'nun geldiğini öğrenen Baycu Noyan Anadolu'ya hareket etti³⁰⁴. Bu sırada tahtta II. İzzeddin Keykavus vardı. Baycu, Keykavus'tan kışlamak için yer istedi. Ancak

²⁹⁸ Ayönü, *Selçuklular ve Bizans*, s. 253. Ayrıca Selçuklu ve İznik arasında Gıyaseddin Keyhüsrev'in ikinci kez tahta oturmasından sonra İznik İmparatorluğu ile de yapmış olduğu antlaşmaya değinmekte yarar vardır. Bu anlaşma sonrasında İznik ve Selçuklu kuvvetleri diğer düşman güçlerine odaklanmışlardır. Ancak 1211 Alaşehir Savaşı iki ordunun karşı karşıya gelmesine neden olmuştur. Bkz. Claude Cahen, *Osmanlılardan Önce Anadolu*, s. 66-69.

²⁹⁹ Akropolites, *Vekayiname*, s. 75; Gregoras, *Bizantina Historia* s. 67-68; Ayönü, *Selçuklular ve Bizans*, s. 253.

³⁰⁰ Gregoras, *Bizantina Historia*, s. 68-69; Ayönü, *Selçuklular ve Bizans*, s. 255; Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 410.

³⁰¹ Cüveyni *Tarih-i Cihan Güşa*, s. 457, Abu'l Farac, *Abu'l Farac Tarihi*, s. 553.

³⁰² Cüveyni *Tarih-i Cihan Güşa*, s. 497; Abu'l Farac, *Abu'l Farac Tarihi*, s. 554.

³⁰³ Cüveyni *Tarih-i Cihan Güşa*, s. 499 ;Sara Nur Yıldız, *The Mongol Rule in Thirteenth-Century Seljuk Anatolia: The Politics of Conquest and History Writing (1243-1282)*, Doktora Tezi, Chicago University, Yurtdışı Enstitüsü, Chicago, 2006, s. 264.

³⁰⁴ Abu'l Farac, *Abu'l Farac Tarihi*, s. 562.

Keykavus bu durumdan tedirgin olmuş ve tekliflerini reddetmiştir³⁰⁵. Bu duruma kızan Baycu harekete geçmiştir. II. İzzeddin Keykavus'ta savaş hazırlıklarına başlamıştır³⁰⁶. II. İzzeddin Keykavus Baycu Noyan'a Pervane Nizameddin Hurşid'i elçi olarak gönderdi. Geri dönen Nizameddin, Baycu'nun savaşma niyetinde olmadığını kendisi, ailesi, askerleri ve atları için yer istediğini ancak genç komutanların sözlerine kanıp savaşmak isterse savaşacağını belirtmiştir³⁰⁷. Ayrıca bu savaşta imparator olmadan önce Selçuklu ülkesine sığınan Mikhail Palaiologos hristiyanlardan oluşan bir birliğin başına geçirdiler³⁰⁸.

Selçukluların almış 1256 yılında meydana gelen Selçuklu-Moğol harbinde Selçuklu ordusu bir kez daha Moğollar karşısında mağlup olduğundan ve savaşın sonucunda, maiyetini alarak Antalya'ya giderek merkez Konya'yı terkettiğinden bahsetmiş³⁰⁹. Daha sonra hapiste bulunan kardeşi IV. Rükneddin Kılıçarslan Moğollar tarafından çıkarılarak sultan ilan edildi³¹⁰.

Bu yaşananlardan sonra II. İzzeddin Keykavus İznik İmparatorluğu'na sığınmıştır. Laskaris, kendisini sıcak kanlılıkla kabul etmiş ve Keykavus'a 400 askerden oluşan bir birlik tahsis etmiştir. Ayrıca Denizli kentini de ikamet etmesi için Bizans askeri birliği bırakmak amacıyla Keykavus'a verdi³¹¹.

Baycu Noyan'ın Hülagu tarafından çağırılması sonucunda Bağdat'a harekete geçti. IV. Rükneddin Kılıçarslan'da Hülagü ile görüşmek için yanına gitmesi ile II. İzzeddin Keykavus geri dönme şansı elde etti ve 1257 yılında Konya'da tahta oturdu³¹².

³⁰⁵ Abu'l Farac, *Abu'l Farac Tarihi*, s. 552. 1243 Köseadağ Savaşı'ndan sonra Moğolların vasalı haline gelen Selçuklular vergi ödemeye başladılar. Ancak Baycu'nun bitmek bitmez isteklerinden usanan Selçuklu devlet yöneticileri, Batu Han'a Sahib-i Azam Fahrü'd-devle Ebü'l hayrat Ali'yi elçi olarak gönderip Baycu Noyan'ın ve diğer moğol beylerinin selçuklu yurduna gitmelerini yasaklayan emirname ile geri döndüler.bkz. İbn Bibi, *El-Evamirü'l- Ala'iyye fi'l-Umuri'l-Ala'iyye*, s. 572.

³⁰⁶ İbn Bibi, *El-Evamirü'l- Ala'iyye fi'l-Umuri'l-Ala'iyye*, s. 573.

³⁰⁷ İbn Bibi, *El-Evamirü'l- Ala'iyye fi'l-Umuri'l-Ala'iyye*, s.573.574.

³⁰⁸ Akropolites, *Vekayiname*, s. 133.

³⁰⁹ Kendi tezim s. 26.

³¹⁰ İbn Bibi, *El-Evamirü'l- Ala'iyye fi'l-Umuri'l-Ala'iyye*, s.578-579; Abu'l Farac, *Abu'l Farac Tarihi*, s. 563.

³¹¹ İbn Bibi, *El-Evamirü'l- Ala'iyye fi'l-Umuri'l-Ala'iyye*, s.578, Akropolites, *Vekayiname*, s. 178.

³¹² İbn Bibi, *El-Evamirü'l- Ala'iyye fi'l-Umuri'l-Ala'iyye*, s.579-580; Ersan, *Türkiye Selçuklu Devleti'nin Dağılışı*, s. 84; Ayönü, *Selçuklular ve Bizans*, s. 262.

İznik İmparatorluğu perspektifinden bakacak olursak eğer İstanbul'un alınmasına çok yaklaşıldığı bu dönemlerde Anadolu'nun durumunu Selçuklu ve Bizans açısından incelemeyi makul gördük. İstanbul'un Latinlerin elinden alınmasından önce Baycu Noyan'ın bu seferi gerek Selçuklu gerekse İznik açısından önemlidir. İç işleri ile meşgul olunmasının akabinde bir Moğol saldırısı gerçekleşmesi Selçukluları bölünmeye götüren önemli etkenlerden biridir³¹³. Batu Kağan'dan Baycu Noyan'a karşı koruma garantisi almasına Selçuklular 1256 yılında uğradığı mağlubiyeti Hülagu'nun Batı seferleri için görevlendirilmesi ile bağdaştırabiliriz³¹⁴. Bu durum İznik İmparatorluğu açısından doğuda Selçukların etkinliğinin kırılmasına neden olmuş ve Batı ile ilgilenme fırsatı vermiştir.

1.1.8.6. İstanbul'un Yeniden Bizans Egemenliğine Geçmesi ve Yaşanan Olaylar

VIII. Mikhail Palaiologos, kardeşi Despot John'un komutası altında bir orduyu Pelagonia Savaşı sonrası toparlanan ve İznik İmparatorluğu'nun batıdaki topraklarına saldıran Epirli II. Mikhail ile savaşmaya gönderdi. Ayrıca İmparator Sezar Aleksios Strategopulos'un komutası altında bir orduyu Bulgarların Trakya'ya ilerlemelerini engellemek için Trakya bölgesine gönderdi³¹⁵.

Aleksios Strategopoulos'un komutası altındaki birliklerle yola çıktı. Bu sırada Venedik donanması Daphnousias'a³¹⁶ doğru yola çıktı. Aleksios Strategopoulos güzergahı olan Selymbria vardığı vakit şehirdeki Latin birliğinin Daphnousias'a hareket ettiğini öğrendi³¹⁷.

Bunun üzerine Akropolites'e göre Aleksios Strategopoulos yanındaki askerlerden surlarda bir gedik bulunduğunu ve bu gedikten geçebilecekleri bilgisini almıştır³¹⁸. Gregoras'da Sezar'ın şehrin dışında pazar yeri kuran kişilerden Venedik donanmasının Daphnousias'a hareket ettiğini ve şehrin zayıf noktalarını öğrenmiştir.

³¹³ Ersan, *Türkiye Selçuklu Devleti'nin Dağılışı*, s. 82-85.

³¹⁴ Yıldız, *The Mongol Rule in Thirteenth-Century Seljuk Anatolia: The Politics of Conquest and History Writing (1243-1282)*, s. 270.

³¹⁵ Akropolites, *Vekayiname*, s. 166; Gregoras, *Bizantina Historia* s. 83; Geanakaplos, *Michael Palaeologus And The West*, s. 92-93. Ayrıca Aleksios Strategopoulos'un emrinde sekiz yüz asker olduğu yazmaktadır bkz. Gregoras, *Bizantina Historia* s. 87.

³¹⁶ Kefken Adası

³¹⁷ Akropolites, *Vekayiname*, s. 167; Gregoras, *Bizantina Historia* s. 85; Canal, *Les Estoires de Venise*, s. 69; Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s. 45.

³¹⁸ Akropolites, *Vekayiname*, s. 167

Sezar gizli bir geçit hakkında bilgi aldı. Kendisine bilgi verenlerle anlaşan Sezar şehre bu geçiti kullanarak girdi³¹⁹. Pachymeres ise Sezar'ın şehrin içindeki "Voluntaries"³²⁰ ile bağlantıya geçtiğini söyler. Buna göre surların dışında kalan manastırda İznik askerlerinin gizleneceklerdi. Voluntariesler ise surların üzerindeki askerleri öldüreceklerdi. Tasarıda olan bu düşünce uygulamaya geçirildi ve Silivrikapı taraflarında Sezar Aleksios Strategopoulos'u ve adamlarını şehre aldılar³²¹.

Bizanslıların uzun zamandır beklediği gerçekleşmişti. 25 Temmuz 1261 yılında İznik birliği Aleksios Strategopoulos'un liderliğinde şehre girdi³²². Bu konuda asıl muhim olan İstanbul'un alınmasının tesadüf olup olmadığıdır. Antlaşmayı bir yılını doldurmadan Latinler ihmal etmişlerdir. Bu olay İznik İmparatorluğu'nun İstanbul'un almasını kasti olarak gerçekleştiren bir olaymış gibi bize gösterebilir. Ancak burada aklımıza bu seferin başında neden İmparator VIII. Mikhail Palaiologos'un bulunmadığıdır. Mevcut konumda tahtı gasp eden biri olarak görünen imparatorun, eğer sefer İstanbul üzerine yapılsaydı bu seferin başında kesinlikle yer alması gerekirdi. Ayrıca seferin İstanbul üzerine yapılması Batı'yı harekete geçirecek ve bundan dolayı şehirde ki Latinler kuşatma için hazırlık yapacaktır. Son olarak eğer şehri almak için İznik İmparatorluğu harekete geçseydi, Sezar Aleksios Strategopoulos komutası altında az sayıda bir birlik gönderilmezdi³²³.

Her halükarda anlatılanlar bize İstanbul'un 15 Temmuz 1261 yılında alınmasını tesadüf olarak gösteriyor. Gerek Papalık gerekse Avrupa'nın umrunda olmayan ve tek koruyucusu Venedik olan İstanbul Latin Krallığı için artık son gelmişti. II. Baoudoin Blakhernia Sarayı'nda³²⁴ uyuduğu esnada dışarda ki seslere uyanmış, Bizanslıların şehri geri aldığını öğrenince, Pachymeres'e göre aklından

³¹⁹ Gregoras, *Bizantina Historia*, s. 83-85.

³²⁰ Voluntaries hakkında bkz. Geanakaplos, *Michael Palaeologus And The West*, s. 95.

³²¹ Pachymeres, *De Michaele et Andronico Palaeologis*, s.138-141; Gregoras, *Bizantina Historia* s.85.

³²² Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 415; Cheynet, *Bizans Tarihi*, s.106; Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s. 45-46; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküşü*, s. 192-193; Vasiliev, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, s. 605; Gregory, *Bizans Tarihi*, s. 340.

³²³ Geanakaplos, *Michael Palaeologus And The West*, s. 94. Canal, bu konuda farklı düşünmektedir. Aleksios Strategopoulos'un komutasında büyük bir Bizans kuvveti bulunduğunu söyler. Bkz. Canal, *Les Estoires de Venise*, s. 69.

³²⁴ Kazhdan, "Blakherna, Church and Palace of", *ODB*, Cilt. 1, s. 293

sadece kaçma fikri olduğu için vakit kaybetmeden şehirden ayrılmıştır³²⁵. Gregoras ise, II. Baudoin'in yanındaki muhafızları topladığını ancak şehri savunmanın imkansız olduğunu anlayınca kendisini denizin korumasına emanet ettiğini ve şehri terkettiğini söyler³²⁶. Akropolites ise II. Bauodoin Büyük Saray'a sığınmış daha sonra bir kadirge ile şehirden ayrıldığını belirtir³²⁷. Canal ise geri dönen Venediklilerin imparatoru Negroponte'ye götürdüklerini söyler³²⁸. II Bauodoin şehirden hızlı bir şekilde kaçtığı için imparatorluk sembolleri olan asası ile kılıcını geride bırakmıştı³²⁹.

Aleksios Strategopoulos, kenti ele geçirdikten sonra kontrolü ele geçirmek istedi. Çünkü Venedik donanması geri döndüğü zaman kentten çıkarılması söz konusu idi. Nitekim kent içinde kalan Latin askerlerinin saldırıların Voluntarieslerinde yardımıyla başarılı bir şekilde püskürtmüştür³³⁰. Latin donanması Daphnousias Adasında işleri bittikten sonra İstanbul'a doğru harekete geçti. Anaplou³³¹ denen yerde Bizanslıların kenti ele geçirdiklerini öğrenince saldırı hazırlıklarına başladılar³³². Sezar, II. Bauodoin'in hizmetinde bulunan Bizans kökenli John Phylax adı verilen birinden aldığı tavsiyeyi uyguladı. Bu plana göre sahil boyunca Venedikli ailelerin evlerini yakmaktı. Bunun sonucunda Venedikli denizciler ailelerini kurtarmak için harekete geçip şehre saldırmayacaklardı³³³.

Şehir artık tekrardan Bizanslılarındı. Latin halk manastırlara kaçıp sığındılar. 57 yıl önce Bizanslılara yaşattıkları zulümleri yaşamamak için keşiş kıyafetleri giydiler kimileri de surların gizli dehlizlerine saklandılar³³⁴. Pachymeres, yanan

³²⁵ Pachymeres, *De Michaele et Andronico Palaeologis*, s. 144; Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 110.

³²⁶ Gregoras, *Bizantina Historia* s. 86; Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 111.

³²⁷ Akropolites, *Vekayiname*, s. 167-168.

³²⁸ Canal, *Les Estoires de Venise*, s. 69.

³²⁹ Akropolites, *Vekayiname*, s. 170 ; Pachymeres, *De Michaele et Andronico Palaeologis*, s. 144; Gregoras, *Bizantina Historia* s. 86; Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 111.

³³⁰ Pachymeres “*De Michaele et Andronico Palaeologis*” s. 144 ; Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 110.

³³¹ Arnavutköy

³³² Akropolites, *Vekayiname*, s. 168.

³³³ Pachymeres, *De Michaele et Andronico Palaeologis*, s. 146; Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West.*, s. 111.

³³⁴ Akropolites, *Vekayiname*, s. 167.

evlerde ki aileleri arıların kovanlarının yanması sonucunda dağılmasına benzetmiştir³³⁵.

Aleksios Strategopoulos ise askerlerinin sayısının azlığından dolayı tedirgindi. Yerli Bizans halkına güveni sonsuzdu ancak Latinlerin isyanından çekiniyordu. Bundan dolayı gece vakitlerinde sokaklarda toplanılmasını istemedi. Surlarda ki gediklerden ötürü Latinlerin saldırısı olası bir risk teşkil etmesinden dolayı bu bölgelerin korunmasını emretti³³⁶. Aleksios Strategopoulos'un bir diğer çekincesi de İstanbul'un alınmasının kendisine emredilmemesidir. Bulgarların üzerine gönderilmesine rağmen tesadüfi olarak İstanbul'u alan Aleksios Strategopoulos eğer kenti kaybederse kazandığı başarıyı kaybedecektir. Kentin kaybedilmemesi için Aleksios Strategopoulos elinden geldiğince işleri sıkı tutmuştur.

1.1.8.7. Mikhail Palaiologos'un İstanbul'un Ele Geçirildiği Haberini Alması

İmparator VIII. Mikhail Palaiologos kent alındığı vakit Meterion'da³³⁷ bulunuyordu. Öncelikle kız kardeşi Eirene bu haberi duydu. İmparator uyuduğu esnada kardeşi Eirene İmparatorun ayaklarını gıdıklayarak İstanbul'u aldığını söyledi. İmparator ise Eirene'ye cevap vermedi bunun üzerine kız kardeşi "*Kalk İmparator! İsa İstanbul'u sana armağan etti.*" dedi. Meterion'da bulunduğu esnada nasıl İstanbul'u aldığının şaşkınlığını yaşayan İmparator olayların kendisine anlatılmasından sonra İstanbul'a hareket edilmesi emrini verdi. İmparator, Latinlerin geri dönüp şehri almalarından korkuyordu. Ancak Akhyraous³³⁸ taraflarında ordugah kurduğunda II. Bauodoin'nin imparatorluk sembollerini getirdiler. Bunun üzerine kentin artık kesin olarak Bizanslıların elinde olduğu kanaatine varan İmparator hızlı bir şekilde kente ilerlemeleri emrini verdi³³⁹.

³³⁵ Pachymeres, *De Michaele et Andronico Palaeologis*, s. 146-148; Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 113.

³³⁶ Pachymeres, *De Michaele et Andronico Palaeologis*, s. 158-159; Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 120-121.

³³⁷ Akhisar civarı

³³⁸ Balıkesir

³³⁹ Akropolites, *Vekayiname*, s. 168-169; Pachymeres, *De Michaele et Andronico Palaeologis*, s.150-151; Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 119. Gregoras İmparatorun İstanbul'un alınma haberinin kendisine geldiğinde İznik yakınlarında olduğunu söyler. Bkz. Gregoras, *Bizantina Historia*, s. 86.

1.1.8.8. İmparator VIII. Mikhail Palaiologos'un Kente Girişi

İstanbul'a ulaşmak için aceleci davranan İmparator 13 Ağustos 1261 yılında İstanbul'a vardı. Fakat kente girmedi³⁴⁰. Kosmidion³⁴¹ adı verilen yerde ordugah kurdu. 15 Ağustos 1261 yılında ise Altın Kapı'dan³⁴² geçerek şehre girdi. İmparatorun kente girişi muzaffer bir komutan gibi olmadı. Daha önceden Akropolites'in hazırlamış olduğu dualar Kyzikos³⁴³ Metropolitisi Georgios tarafından bugünkü Yedikule yakınlarında bulunan Altın Kapı'nın burcuna çıkararak okunmaya başlandı. İmparator bu sırada başlığını çıkarıp yere çöktü. İmparatorla beraber yanındakilerde impatoru takip ettiler. Merasimin bitişiinde İmparator VIII. Mikhail Palaiologos Altın Kapı'da şehre girdi. Stoudios Manastırı³⁴⁴ takip ederek Ayasofya'ya kadar ilerledi³⁴⁵. Ayasofya'da yapılan ayinle Patrik Arsenios tarafından Mikhail Palaiologos ve eşi Theodora taçlandırıldı. Oğulları Andronikos ise tahtın varisi olarak gösterildi³⁴⁶.

Latinlerin elinden kurtarıldığı için kentteki herkes çok sevinçliydi. Kutlamalar için her şey yapılmış ve kentteki çoğu insan bu kutlamalara katılmak için can atmaktaydı. 57 yıllık esaret bitmiş artık kent ait olduğu konuma Doğu Roma İmparatorluğu'nun başkenti ünvanına tekrar kavuşmuştu. Fakat kutlamalar için VIII. Mikhail Palaiologos fazla heyecanlanmıyordu. Çünkü VIII. Mikhail Palaiologos kentin alınmasından sonra kendisini daha çok güçlüklerin bekleyeceğinin bilincindeydi. Latinler geri dönebilirdi. Bunun için kenti güçlendirmek gerekliydi. Ayrıca kentte kalan Latinlerin ne olacağı ile ilgili sıkıntılar vardı³⁴⁷. Her tarafta Latinlerden kalmış bir iz vardı. Bundan dolayı İmparator VIII. Mikhail Palaiologos Blakhernia Sarayı'nda³⁴⁸ kalmadı. Nedeni II. Bauodoin ve diğer Latin

³⁴⁰ Mikhail Palaiologos Odigitria Theomiteros ikonası getirilmeden şehre girmedi.

³⁴¹ Eyüp Cami'nin yapıldığı yer.

³⁴² Altın Kapı için bkz. Cyril Mango, "The Triumphal Way of Constantinople and the Golden Gate", *DOP*, Cilt. 54 (2000), s. 173-188.

³⁴³ Erdek

³⁴⁴ İmrahor İlyas Bey Camii

³⁴⁵ Akropolites, *Vekayiname*, s. 170-172.

³⁴⁶ Gregoras, *Bizantina Historia* s. 109; Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 416; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküş* s. 194; Daş, *Bizans'ın Düşüşü*, s. 44.

³⁴⁷ Pachymeres, *De Michaele et Andronico Palaeologis*, s. 162-163; Gregoras, *Bizantina Historia*, s.88-89; Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 122.

³⁴⁸ İstanbul Ayvansaray'da bulunurdu.

İmparatorlarının orada ikamet etmesi idi. Bu yüzden Büyük Saray’da oturmayı tercih etmiştir³⁴⁹.

³⁴⁹ Pachymeres, *De Michaele et Andronico Palaeologis*, s. 161; Gregoras, *Bizantina Historia* s. 87; Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 122.

İKİNCİ BÖLÜM

İSTANBUL'UN RESTORASYONU VE 1266 YILINA KADAR OLAN SÜREÇ

İstanbul'un alınması Bizans İmparatorluğu'nu Avrupa sahnesinde büyük bir devlet haline getirmenin yanında stratejik bakımdan da Bizans'ı tekrardan önemli bir konuma getirmiştir. İmparatorluk, Akdeniz devletlerinin kendi aralarında ki siyasi mekanizmanın merkezi olmuştur. Fakat kent alındığı zaman eski halinden uzak olmakla beraber harap bir şekildedir. Büyük bir donanmaya ve orduya ihtiyacı olduğu kesindir. Latin işgali sonrası İznik'te kurulan Bizans Devleti daima Anadolu'yu, İstanbul'u almak için bir araç olarak görmüştür. İstanbul alındıktan sonra ise Bizans İmparatorluğu kenti tekrardan eski görkemine kavuşturmak için çaba sarfetmeye başlamıştır³⁵⁰.

2.1. Kentin Restorasyonu

2.1.1. İstanbul'un Nüfusunun Arttırılmasına Yönelik Çabalar

Latin işgali sonrasında İstanbul'da Bizanslı nüfus azalmıştı. Öncelikli olarak İmparator kentin nüfusunu arttırmaya yönelik hamleler yaptı. İznik'te bulunan İmparatorluk memurlarının başkente taşınması için çaba sarfetti. İmparator başkente varmadan önce Aleksios Strategopoulos'a İmparatorluk memurlarının rütbelerine uygun konut tahsisi için yer bulmasını emretti. Ayrıca İmparator aristokrat kesimin başkente gelmesini istiyordu. Eğer isterlerse kendilerine miras kalan eski konutlarda oturmalarını istedi. İmparator aristokrat kesimden çekindiğinden ötürü böyle bir karar almış olabilir lakin gerek Latin işgali gerekse yangından ötürü konutların çoğu tahrip olmuş yada yok olmuştu. İstanbul'da ki Bizans ya da Latin milletlerinin farketmeksizin mülklerin çoğu İmparatorluğun "*fetih hakkı*" olarak el konulabilirdi. Elbet bunda istisnai örnek olarak aristokrat kesim vardı. Ayrıca İmparatorluk sahipsiz mülklere el koydu. İmparatorun nüfusu artırma politikası gereği Mora'nın

³⁵⁰ Şerif Baştav, *Bizans İmparatorluğu Tarihi Son Devir (1261-1461)*, İstanbul, Bilge Kültür Sanat, s. 19-20; Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 417; Cheynet, *Bizans Tarihi*, s.106.

güneydoğusundan Tzakones'leri başkente davet etti ve sahipsiz mülkleri onlara verdi³⁵¹.

2.1.2. İstanbul'daki Kiliselerin Durumu ve Bakımı

VIII. Mikhail Paleologos, kiliselerin bakımına da özel önem verdi. Latin egemenliği altında kiliseler zor günler geçirmişti. Latinler tarafından kentin savunulması ve sarayın ihtiyaçları için kiliseler soyulmuştu. Şimdi ise kent geri alınmış ve imparator, Ortodoksluğun yeniden ihyası için başkente kiliselerin onarımına başladı. Ayrıca başkenti aldıktan sonra VIII. Mikhail Paleologos yeni kiliseler de inşa etti. Yapmış olduğu bu kiliselerin içini değerli eşyalar ile donattı. Manastırlara da özel ilgi gösteren İmparator VIII. Mikhail Paleologos, manastırların idaresine verimli topraklar tahsis etmiştir. İmparatorun dini politikasının elbette bir amacı vardı. Bizans halkının Ortodoksluk vasıtası ile İmparatorluğa bağlanacak ve VIII. Mikhail Paleologos'a sevgi duyacaklardı. Kilise ve manastırlara İmparator tarafından verilen gösterilen bu özel ilgi zira önemliydi. Nitekim Ortodoksluk, Bizans halkının bir kimliği olmakla birlikte İmparatorluğun Avrupa ve Akdeniz politikasında var olduğunun bir kanıtıdır³⁵².

2.1.2.1. Patrik Arsenios'un Geri Çağrılması

Patrik Nikeforos'un 1261 yılında ölmesinden sonra boşalan patriklik makamına sabık patrik Arsenios getirildi. Arsenios, patrik olmayı bir yandan istemekle beraber bazı kuşkuları da mevcuttu. Arsenios, daha önce meşru varis Ioannes Laskaris'in saf dışı edilmesi ve Muzolon'a yapılanlardan dolayı öfkeliydi. Ancak İstanbul'un

³⁵¹ Pachymeres, *De Michaele et Andronico Palaeologis*, s. 188; Gregoras, *Bizantina Historia*, s. 88; Geanakaplos, *Michael Palaeologus And The West*, s.122-124; Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s. 52; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküş*, s. 197; Savvas Kyriakidis, *Warfare in Late Byzantium 1204-1454*, Leiden: Brill, 2011, s. 108.

³⁵² Pachymeres, *De Michaele et Andronico Palaeologis*, s. 172-173;; Gregoras, *Bizantina Historia* s. 88; Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s.124-125; Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s. 52; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküş*, s. 197; Başstav, *Bizans İmparatorluğu Tarihi Son Devir*, s. 19.

alınması heyecanı kendisinde de etkisini göstermiş bu kuşkusuna rağmen patriklik makamını kabul etmiştir³⁵³.

2.1.3. Kentte Yapılan Diğer Kamusal Faaliyetler

VIII. Mikhail Paleologos kentte sadece kiliseler ile ilgilenmekle kalmamıştır. Birçok kamu binasının inşası yanında stolar, tiyatrolar Pazar yerleri, adliyeler ile huzurevleri inşa etmiştir³⁵⁴. İstanbul'un geri alınması sonrasında İmparator bu zaferini kutlamak için Kutsal Havariler kilisesi önüne bir sütun yaptırdı. Üstünde Melek Mikhail'in heykeli vardı. Bu heykel VIII. Mikhail Paleologos'un kentin bir tasvirini barındıran küçük bir heykelin üstünde bulunuyordu³⁵⁵.

2.1.4. İstanbul'un Surlarının Onarılması ve Yenilerinin Yapılması

İmparator için önemli olan diğer husus ise kentin surlarıydı. Kara surlarının onarımını yaptı. Ancak imparatorun asıl çekindiği deniz surlarının zayıflığı meselesidir. Depremlerden ve nemden ötürü surlar oldukça zayıflamıştı. Denizden bir kuşatma yaşadıkları takdirde surların zayıflığından dolayı kent kaybedilebilirdi. Bundan dolayı VIII. Mikhail Palaiologos Bizans Akropolünden, Marmara Denizi'nin güney ucuna kadar olan bölüme çok sayıda kule inşa ederek güçlendirmiştir. Ayrıca beş mil uzunluğunda duvar oluşturularak dışarıdan gelen bir tehdiye karşı önlem alındı³⁵⁶.

2.1.5. Haliç'in Bakımı

Kentin en zayıf noktalarından biri de Haliç kıyılarıdır. Latinlerin İstanbul'a ilk geldikleri 1203 yıllarında ve 1204 yılı Latin işgalinde Haliç'in dezavantajından yararlanmış ve kente girmişlerdir. İmparator ise aynı senaryonun yaşanmasını istemiyordu. Bu yüzden Haliç'te ki surlarının yükseltilmesini emretti. Ayrıca

³⁵³ Gregoras, *Bizantina Historia*, s. 88.

³⁵⁴ Pachymeres, *De Michaele et Andronico Palaeologis*, s. 188; Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s.125; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküşü*, s. 197.

³⁵⁵ Gregoras, *Bizantina Historia*, s. 202; Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s.125; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküşü*, s. 197; Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s. 54.

³⁵⁶ Pachymeres, *De Michaele et Andronico Palaeologis*, s. 186; Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s.129.

ilerleyen zamanlarda bu surlara ek olarak iç sur yaptırmış böylece kente saldıranlar iki surla karşılaşacaktı. Surları yangına dayanıklı hale getirmek içinde hayvan postları ile kaplamıştır. Buna ek olarak Haliç'in girişinde bulunan zincirinde yenilenmesi talimatını vermiştir³⁵⁷. Surların savunmaları için İmparator hafif silahlı birlikler olan Tzakones'leri görevlendirdi.

2.1.6. Besin Depolanması

En kötü ihtimali bile gözden geçiren İmparator bir kuşatma tehdidi altında kaldığı takdirde besin depolanmasını istedi. Hayvanlar şehir içinde otlatıldı. Sadece halkın değil hayvanların da tehlike altında kalmaması için saman depolandı. Ayrıca halkın ekilebilir tarım arazilerini kullanmasını emretmiş halkın kendi kendine yetecek bir konuma gelmesini arzulamıştır³⁵⁸.

İstanbul'un geri alınmasında yardımları dokunan Voluntariesler ile İmparator VIII. Mikhail Palaiologos tarafından kentin içinden ya da dışından verimli topraklar tahsis etti³⁵⁹.

2.2. İmparator VIII. Mikhail Palaiologos'un Donanmaya Verdiği Önem

Surların güçlendirmesi kentin savunulması açısından elbette olumlu bir katkıydı. Ancak güçlü bir donanmanın yokluğu İmparatoru sıkıntıya düşürmüştü ve bu konuda çalışma yapmasına sebep olmuştur. Nymphaeum Antlaşması gereği müttefik olduğu Cenevizlileri, kentten kovduğu Venediklilerin sarayına nakleder. İmparator, Cenevizlilere güvenmiyordu. Bir Latin ittifakında Cenevizliler kendisini terk edebilirdi. Bu nedenden ötürü İstanbul'u aldıktan sonra donanma inşası için emir vermiştir. İmparatorun inşa etmeye başladığı filoya tayfa olarak Tzakoneslerden yararlanıldı. Tzakonesler, Gasmuloiler ile birlikte donanma da hafif silahlı birlikler olarak kullanıldılar. Donanmada kürekçi olarak hizmet eden bir diğer grup ise *Gasmuloi* denilen Latin babadan ve Bizanslı anneden doğmuş olan melezlerdi. Her

³⁵⁷ Pachymeres, *De Michaele et Andronico Palaeologis*, s. 186-188; Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s.129; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküşü*, s. 197; Nicol, *Bizans'ın Son Yüzylları*, s.52.

³⁵⁸ Pachymeres, *De Michaele et Andronico Palaeologis*, s. 187; Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s.130.

³⁵⁹ Pachymeres, *De Michaele et Andronico Palaeologis*, s. 164.

iki ırkın savaşçı özelliğini barındırdığını söylense de Gasmuloi'ler kent halkı tarafından hoş karşılanmıyordu. Oluşturulan donanma için yeni bir liman gerekiydi. Haliç kıyıları stratejik konumundan ötürü göz ardı edildi. Daha güvenilir bir yer olmasından dolayı Marmara Denizi kıyısında bulunan Kostoscalion Limanı'nı onarıp güçlendirmiştir. Bu bölgede doğal akıntılar mevcuttu ve saldırıya karşı doğal bir set oluşturabilirdi.³⁶⁰

2.3. Paranın Değerinin Düşürülmesi

İmparator VIII. Mikhail Palaiologos tarafından kent alındıktan sonra imparatorluk için yapılan harcamalar hazineye mali bir külfet oluşturmuştur. Kentin iyileştirilmesi ve askeri gücün tesis edilmesi üzerine olan bu harcamalar İznik İmparatorlarının tabiri caizse kılı kırk yarararak topladıklarını bitiriyordu. İmparator bu duruma önlem olarak paranın değerini düşürdü. Böylece İmparator *hyperpyron*³⁶¹ adı verilen Bizans parasını Nicol'un eserinde de bahsettiği gibi değerinin bir kırat aşağı çekileceğini ve 15 kısım saf altın ile 9 kısım alaşımdan oluşacağını ilan etmiştir. Yıllardan beri Bizans parasının değer kaybetmesi uluslararası ticarete İtalya deniz cumhuriyetlerinin altın parası karşısında yerini kaybetmiştir. Bizans parasının değerinin düşmesi beklendiği gibi en çok Ceneviz ve Venediklileri tatmin etti. İmparatorluğu adeta bir ambar olarak gören bu iki deniz cumhuriyetinin ticari münasebetlerde iştahlarını kabarttı. Nitekim ilerleyen dönemlerde de göreceğimiz gibi Bizans üzerinde Venedik-Ceneviz hakimiyet mücadelesi devam edecektir³⁶².

³⁶⁰ Pachymeres, *De Michaele et Andronico Palaeologis*, s. 188; Gregoras, *Bizantina Historia*, s. 98; Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s.126-127; Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s. 53; Van Milligen " *Byzantine Constantinople. The Walls of the City and Adjoining Historical Site*" London, John Murray, Albemarle Street, 1899, s. 178-180; Mark C. Bartusis, *Late Byzantine Army Arms and Society*, s. 43-45. Ayrıca İmparator VIII. Palaiologos, kentin geri alınmasından sonra *Thelematarioi* adıyla askeri bir sınıf teşekkül etti. Bkz. Bartusis, *Late Byzantine Army Arms and Society*, s. 43-44.

³⁶¹ Kazhdan, "Hyperpyron", *ODB*, Cilt. 2, s. 964-965.

³⁶² Pachymeres, *De Michaele et Andronico Palaeologis*, s. 190; Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s.417; Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s. 53; Cheynet, *Bizans Tarihi*, s.106.

2.4. Başkentte Latinlerin Durumu

İstanbul, Bizans İmparatorluğu'nun tekrar başkenti haline geldikten sonra en önemli konulardan biri de kentte kalan Latinlerin durumuydu. Latinlerin 1204 yılında kenti aldıktan sonra yapmış olduğu barbarlığın şimdi kent el değiştirdiğinde Bizanslıların aynı şekilde kendilerine zulüm yapacağını düşündüler. Ancak bekledikleri başlarına gelmedi. Kent alındığı zaman Bizans halkı Latinlerin peşine düşmediler. Bu yüzden kentte bir Latin katliamı yaşanmamıştır. Üstelik Latinlerle birlik olup Bizans İmparatorluğu aleyhine çalışanlar da affedildi. İmparator VIII. Mikhaıl Palaiologos bu kişileri bağışlamasında ki amaç bunlardan casusluk, elçi ya da tercüman olarak yararlanma arzusudur. Nitekim Latin İmparatoru Bauodoin hizmetinde bulunan Nikephoritzes ve Alubardes Bizans İmparatorunun hizmetine girmişler ve Papa IV. Urban'a elçi olarak gönderilmişlerdir³⁶³.

2.4.1. Latin Kentleri ile Ticari Münasebetler

Kent alındıktan sonra aklımıza bir daha Latinlerle ticari ya da siyasi bir anlaşma yapılmayacağı gelebilir. Nitekim bu kişiler 1204 yılında beklenmedik bir şekilde İstanbul'u almış Bizans İmparatoru'nun kentten kaçmasına yol açmış ve bu zamana kadar gerçekleşmemiş bir olay olan Epir-Trabzon-İznik üçgeninde İmparatorluğu ve Bizans halkını içten bölmüşlerdir. Ancak İmparatorluğa maddi destek sağlayacak unsurlar lazımdır. Bu da elbette ticarettir. Fakat İmparatorluk, ticari konuda hantal kalmış özellikle değişen konjoktürde deniz ticaretinin önem kazanmasıyla İtalyan deniz cumhuriyetleri ön plana çıkmıştır.

İstanbul'un alınmasından sonra ki süreçte yapılan harcamalardan ötürü İznik hazinesi iyide iyiye boşaldığından bahsetmiştik. Ayrıca Nymphaion Antlaşması gereği Cenevizliler diğer konularda da olduğu gibi ticari konuda da Venediklilerin yerlerini almışlardı. İmparatorluk ticaret olmadan büyüyemezdi. Mevcut şartlardan ötürü İmparatorluk ticari konularda Bizanslılardan daha mahir olan Latinlere tekrardan dönüş yapmak mecburiyetinde kalmıştır³⁶⁴. Cenevizliler kendilerine

³⁶³ Pachymeres, *De Michaelae et Andronico Palaeologis*, s. 168; Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s. 51; Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s.132.

³⁶⁴ Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s.131; Georg Ostrogosky, "Agrarian conditions in the Byzantine Empire in the Middle Ages" *CEHE*, Cilt: 1, 1966, s. 205-234.

sağlanan ayrıcalıklardan ötürü kente akın ediyorlardı. Sadece Cenevizliler değil Pisa ve Venedikli tüccarlar da kentte tutulmuştur. İmparator, Latin tüccarların başkentte ikamet etmelerine veya eski mahallerine geri dönmelerine izin verdi³⁶⁵. Fakat Latin yerleşimlerinin ilerleyen zamanlarda İmparatorluğun başını ağrıtmaya riski vardı. Ayrıca kent içindeki Latin tüccarların ticareti hakimiyetleri altına alarak özellikle yerli tüccara zarar verme olasılığı bulunmaktaydı. Bu yüzden imparator Venedikliler, Cenevizliler ve Pisalılarla ayrı ayrı antlaşmalar yapmıştır. Bu üç devlet merkezlerinden atanan yönetici tarafından yönetilecek ve sırasıyla başlarında *balyos*, *podesta* ve *console* ünvanları bulunan yöneticileri olacak, imparatora karşı halkının yaptıklarından dolayı bu kişiler sorumlu olacaktı. İmparator Latin tüccarlara karşı almış olduğu diğer önlem ise büyük çaplı tüccarların başkentte gelmelerini yasaklamak olmuştur. Burada ki amacı Bizanslı tüccarlarının haklarını korumaktır. Son olarak ise Latin tüccarlar gümrük vergisi ödemekten muaf oldular³⁶⁶.

İmparator VIII. Mikhail Palaiologos, Latin tüccarlara vermiş olduğu vaatler ile aşırıya kaçmış gibi gözükabilir. Ancak kentin gelişmesi bakımından Latin tüccarların girişimciliklerine ihtiyacı vardı. Ayrıca almış olduğu önlemler ile Latin tüccarlara karşı gerek Bizanslı tacirlerin haklarını gerekse Latinlerin finansal olarak gücü ellerine aldıktan sonra İmparatora meydan okumasının önüne geçmiştir. İmparatorluğun tarihsel süreçte ana hedeflerinden biri haline gelmiş olan güçlü bir merkezi yönetim sağlama ve sürdürme politikası Latin tüccarlar üzerinde uygulanmıştır. İmparator, Latinlerin kentte ticari bir canlanma meydana getireceklerini düşünüyordu. Bu konu önemlidir çünkü geleneksel İmparatorluk politikalarından biri olan başkent halkının gıda teminini ve diğer ihtiyaçlarını karşılayarak tatmin olmalarını sağlamaktır. Başkentte meydana gelecek olan bir karmaşa İmparatorluğun diğer alanlarına sıçrayabilir ve idari düzene sekte vurabilirdi³⁶⁷.

³⁶⁵ Pachymeres, *De Michaele et Andronico Palaeologis*, s. 162-163; Gregoras, *Bizantina Historia*, s. 97; Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s.133. Ayrıca kent içinde ki diğer Latin grupları için bkz. a.g.e., s. 133.

³⁶⁶ Pachymeres, *De Michaele et Andronico Palaeologis*, s. 162-163; Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s.54; Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s.133-134.

³⁶⁷ Steven Runciman, "Trade and Industry", *CEHE*, Cilt. 2, 1987, s. 132-167.

2.5. IV. İonnes Laskaris'in Gözlerine Mil Çekilmesi ve Patrik Arsenios'un İmparatoru Afroz Etmesi

II. Teodoros Laskaris'in oğlu ve eş imparator olan IV. Ioannes Laskaris, İstanbul'un alınmasından sonra kentte götürülmemiş ve bundan dolayı törenlere katılamamıştır³⁶⁸. Tahtın meşru varisi olan IV. Ioannes Laskaris'e özellikle Anadolu halkı, atalarından ötürü büyük saygı duymaktaydı. Bunun nedeni ise İmparatorluk hala bugün nefes alıyorsa en büyük etken I. Teodoros Laskaris önderliğinde Laskaris hanedanı idi. Ancak İmparator VIII. Mikhail Palaiologos Anadolu Bizanslılarının bu sevgisini hesaba kattımı bilinmez. Gerçek olan şudur ki Palaiologos Hanedanlığının oluşma sürecinin başladığı İstanbul'da taç merasiminden sonra ki süreçte 1261 Aralık ayında IV. Ioannes Laskaris'in gözlerine mil çekilmiştir. Ayrıca Laskaris hanedanından olan iki kız kardeşi Bulgar Kralı Konstantin Tikh ve Epir Despotu II. Mikhail'in oğlu Nikephoros ile evlendirmiştir. İmparator VIII. Mikhail Palaiologos, Laskaris hanedanından kendi tahtı üzerinde kadın ya da erkek kimsenin hak iddia etmesinin önüne geçmiştir³⁶⁹.

Meşru varise karşı yapılan bu eylem Patrik Arsenios tarafından çok sert bir biçimde karşılandı. Öyle ki Patrik Arsenios İmparator'u afroz etti. 1265 yılında İmparator'un ricası üzerine kurulan konsil sonrası Arsenios, patriklik makamından uzaklaştırıldı. Yerine III. Germanos patriklik makamına getirilse de İmparatoru kiliseye kabul edemedi. En sonunda 1266 yılında patriklik makamına oturan İosef, İmparatoru affetmiş 1267 yılında da afrozunu kaldırıp imparatoru kiliseye kabul etmiştir³⁷⁰.

Patrik Arsenios görevinden uzaklaştırıldığı zaman kendisini takip eden kişiler ileride Arseniosçular ya da Arsenitler olarak adlandırılan siyasi zümreyi oluşturacaklardır. II. Teodoros Laskaris döneminde patriklik makamına oturan

³⁶⁸ Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 416.

³⁶⁹ Gregoras, *Bizantina Historia*, s. 92; Ayrıca Mikhail Palaiologos, Velikurtos adlı Latin ile Ioannes Laskaris'in kardeşi Theodora, Vintimilia adlı Latin ile de Ioannes'in diğer bir kardeşi İrini'yi evlendirmiştir. Böylece Laskaris baskısını üzerinde atmıştır bkz. a.g.e s.92-93; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküş*, s. 194; Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 416; Cheynet, *Bizans Tarihi*, s. 106; Gregory, *Bizans Tarihi*, s. 340; Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s. 55-56. Ayrıca imparatora karşı İznik'te kendisini İonnes Laskaris olarak tanıtan kişi isyan etmiş ve üzerine ordu gönderilmek zorunda kalınmıştır. Bkz. Nicol *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s. 56.

³⁷⁰ Gregoras, *Bizantina Historia*, s. 93-95 ve 107; Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s. 55-56; Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 426.

Arsenius dini meseleler dışında diğer tüm konular için cahil olarak nitelendirilebilecek bir insandı. İmparator bu kişi üzerinden baskı kurup politikalarını yönlendirmeyi düşündü. Ancak Arsenius imparatoru bile aforoz etmekten çekinmedi. İmparatorun uzun bir süre Ortodoks inancını yaşamasına engel olan patrik halk ve din adamları arasında geniş bir kitle sahibi oldu. Laskaris taraftarları da Arsenius saflarına katılmışlardır. Öyleki sürgün edildikten sonra kendisinin peşinden gelen ardılları ileride oluşacak olan dini meselelerde bile İmparatora karşı olmuşlardır³⁷¹.

2.6. 1261 Sonrası İmparatorluk Sınırları ve Diğer Devletler (Trabzon, Epir, Bulgar, Sırp, Akhaia ve Atina)

İmparatorluk sınırlarının geniş olmasından ve eski ihtişamından elbette çok uzaktır. Üstelik elli yedi yıl süren Latin işgali Bizans tarihinde kapanmayacak yaralar açmıştır. Trabzon İmparatorluğu Karadeniz sınırları içerisinde hakimiyetine devam ediyordu. Epir Despotluğu ise İmparator VIII. Mikhail Palaiologos'a karşı 1261 yılı sonrası oluşturulan Latin ittifaklarından geri kalmıyor aktif olarak düşmanlığını sürdürüyordu. Balkanlarda İkinci Bulgar Devleti ve Stefan Duşan liderliğinde kurulan Sırp Devleti mevcuttu. Adalar Denizi'nde Venedikliler birçok adayı koloni haline getirmişti. Orta Yunanistan'da ise Akhaia'ya prensliği ve Atina Latin Dukalığı mevcuttu. Bizans İmparatorluğu'nun 1261 sınırları Başkent İstanbul olmak üzere Trakya, Selanik, Makedonya'nın bir kısmı, Anadolu'da eski İznik İmparatorluğu sahası ile Rodos, Lesbos³⁷², Samothraki³⁷³ ve İmroz³⁷⁴ adalarıdır. Çanakkale ve İstanbul Boğazları da restore edilen imparatorluğun mülkleridir³⁷⁵.

İmparatorluğun bir kıskaç altına alındığı böyle bir durumda VIII. Mikhail Palaiologos'un elinde ki en büyük güç diplomasiydi. İmparatorluğun askeri olarak kapasitesi yukarıda saydığımız devletlere karşı uzun süreli bir savaşa müsait değildi. Ayrıca düşmanlarının sayısının kalabalık olması da ister istemez İmparatoru diplomatik faaliyetlere yöneltmiştir. Ancak burada dikkatimizi çekecek olan husus

³⁷¹ Vasiliev, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, s. 735-739; Stathakopoulos, *Bizans İmparatorluğu'nun Kısa Tarihi*, s. 181.

³⁷² Günümüzde Midilli Adası

³⁷³ Semadirek Adası

³⁷⁴ Gökçeada

³⁷⁵ Charles, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, s. 189-190; Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 417; Vasiliev, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, s. 650.

düşmanların yeri geldiği zaman değişmesidir. Örneğin; Sicilya merkezli kurulan ve 1266 yılına kadar ittifaklarda Manfred bu tarihten sonrada Charles de Anjou İmparator VIII. Mikhail'e karşı düşmanlığın başını çekmiştir. Böylece İmparator değişen düşmanlara karşı değişen politik hamleler üretmesi gerekmektedir. Kısaca politik manevralarında esnek olmalıdır³⁷⁶.

2.7. Papa IV. Urbanus'un İstanbul'un Alınmasına Karşı Tepkisi

İstanbul'un tekrar Bizans'ın eline geçtiği haberi Papa IV. Urbanus (1261-1264)'u hayal kırıklığına uğratmıştı. Doğu Katolikliliğin merkezi olarak görülen İstanbul Latin Krallığı'nın tekrar Bizans egemenliğine girmesi papalık kurumunda prestij kaybı yaşanmasına neden oldu. Manevi olarak acı hisseden Papa IV. Urbanus için elbette bu durum kolayca kabul edilemezdi³⁷⁷.

Fakat Papa IV. Urbanus İstanbul'un kaybedilmesinden sonra Bizans-Ceneviz ittifakının Adalar Denizi'nde ki Bizans adalarında bulunan Latin kolonilerini ele geçirmesinden çekiniyordu³⁷⁸. İmparator VIII. Mikhail Palaiologos İstanbul'da taç giyme merasiminden sonra Papalık makamına Nikephoritzes ve Alubardes'i elçi olarak gönderdi. Ancak bu elçilerden Nikephoritzes'in derisi yüzülmüş Alubardes ise zar zor kaçarak canını kurtarmıştır³⁷⁹.

Venedik'de bulunan Bauodoin, Papanın yanına giderek kendisinden kentin geri alınması için yardım talebinde bulundu. Papa IV. Urban, Doğu vilayetlerinde yaşadığı manevi prestij kaybından duyduğu acılar yüzünden Bauodoin'den yana bir tavır sergiledi. Eski Latin kralının da ısrarı ile Papa, bir haçlı seferi çağrısı yaptı. Polonya, Fransa ve Aragon'da haçlı seferi için vaazlar düzenlendi. Ayrıca Fransa Kralı IX. Louis'e yapılacak olan sefere destek vermesi amacıyla bir mektup yazdı. IX. Louis'e yazmış olduğu mektupta Bizans egemenliğindeki İstanbul'un tekrardan Katolik hakimiyetine sokulmaması halinde Kudüs'e yapılacak olan haçlı seferinin

³⁷⁶ Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s.290-291.

³⁷⁷ Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 418; Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s.140.

³⁷⁸ Geanakaplos, *Michael Palaeologus And The West*, s. 140.

³⁷⁹ Pachymeres, *De Michaele et Andronico Palaeologis*, s. 168-169; Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 140-141; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküş*, s. 197-198.

engelleneceğini yazmıştır³⁸⁰. Buradan anlaşıldığı üzere papanın İstanbul'u tekrardan Latin egemenliğine almak için çaba gösterdiğini görüyoruz.

Papanın, Cenevizlilere İmparator VIII. Mikhail Palaiologos ile yapmış olduğu ittifaktan ayrılmalarını, Bizans sularında Ceneviz donanmalarını geri çekilmesini aksi takdirde aforoz ile cezalandırılacaklarını bildirmiştir. Fakat Cenevizliler papanın bu isteklerini sıcak bakmamışlar ve sonuç olarak aforoz edilmişlerdir³⁸¹.

Papanın yapmış olduğu haçlı çağrısı beklediği gibi sonuçlanmadı. Papa IV. Urbanus'un en çok ümitlendiği isim olan IX. Louis, Hristiyan bir imparatorla savaşmak istemiyordu. İngiltere, Aragon ve Almanya'dan da beklediği desteği görmedi³⁸². Hristiyan milletler bile Hristiyanlığın artık hastalandığını bilmekteydi³⁸³.

2.7.1. Manfred ve Papalık İlişkisi

Papa IV. Urbanus'un Haçlı Seferi çağrısına olumlu yanıt verecek kişilerden biride kuşkusuz Manfred'tir. 1186 yılında Friedrich Barbarossa'nın oğlu VI. Heinrich, Milan'da Norman varisi ve prensesi Constance ile evlendi. 1191 yılında da Papa III. Celestine tarafından Roma'da VI. Heinrich ve Constance taçlandırıldı. Böylece Hohenstaufen Hanedanlığı, İtalya topraklarına adım atmıştı. II. Friderich'in 1250 yılında ölümünden sonra gayri meşru oğlu Manfred 1254-1266 yılları arasında kendisini Sicilya ve Napoli kralı olarak ilan etmiştir. Böylece Normanların geçmişten gelen Bizans İmparatorluğu düşmanlıkları ile Hohenstaufen Hanedanlığı'nın, Papalık ile sürtüşmesi Manfred'e geçmiş bulunuyordu³⁸⁴.

Papalık ile İmparator VIII. Mikhail arasında, Manfred önemli bir rol üstlenebilirdi. Papanın çağrısına Manfred'in vereceği olumlu destek ile Bizans kolayca ele geçirilebilirdi. Fakat Papa IV. Urbanus, bu yardımı kabul etmedi. Papa

³⁸⁰ Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s. 60; Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 142. Ayrıca papa, vermiş olduğu bir diğer hüküm ile en az altı aydır topraklarında ikamet etmeyen din adamlarından üç yıllık bir vergi alınmasını emretmiş ve Kastilya, İngiltere, Fransa'ya tahsildarlar göndermiştir. bkz. a.g.e., s. 142.

³⁸¹ Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküş*, s. 198; Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 418.

³⁸² Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 142-143; Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s.60.

³⁸³ Norman Davies, *Avrupa Tarihi*, (çev.ed. Mehmet Ali Kılıçbay), İstanbul, İmge Kitabevi, 2006, s.411.

³⁸⁴ Salvatore Ferdinando Antonio Caputo "The Court of Frederick II. Hohenstaufen", Goliardica Editrice, Trieste, 2013, s. 61; Vasiliev, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, s. 661.

IV. Innocent döneminde II. Friderich'in aforoz edilmesinden kalan husumeti şimdi IV. Urbanus miras almıştı³⁸⁵.

İstanbul'un eski Latin İmparatoru Bauodoin tahtına tekrar kavuşmak özlemi ile bu kez de Manfred'den yardım istedi. Bizans İmparatorluğunu ele geçirme konusunda istekli olan Manfred bu teklifi kabul etti. Ayrıca İstanbul'u tekrar Katolik hakimiyetine sokarak İtalya'da ki egemenliğini papalık tarafından tanınmasını sağlayabilirdi. Bu yüzden papa ile Manfred arasında Bauodoin arabuluculuk yaptı. Manfred'in teklifi Papa tarafından reddedildi. Çünkü her ne kadar Papa IV. Urbanus Katolik mezhebinin İstanbul'da egemen olacağından dolayı mutlu olsa da, Manfred'in yönetimi altında bir siyasi organizasyon istemiyordu³⁸⁶.

2.7.2. Venedik ve Papa IV. Urbanus'un Haçlı Çağrısı

İstanbul'un geri alınması ile tekrardan restore edilen Bizans İmparatorluğu'na karşı düşmanlık besleyen devletlerin başında kuşkusuz Venedik ilk sırada yer almaktadır. Latin İmparatorluğu'nun yıkılması ile Venedik'in çıkarları zedelenmiş ve Bizans İmparatorluğu'na karşı oluşacak bir siyasi veya askeri teşebbüste yer almakta tereddüt göstermemişlerdir³⁸⁷. Bu sebepten dolayı Papa IV. Urbanus'un Haçlı birliği çağrısına olumlu yaklaşan devletlerden biri de Venedik'dir. Latin İmparator Bauodoin'den sonra en çok zarar gören Venedikli tüccarlardır. Nymphaion Antlaşması ile İstanbul'da ticari konularda Cenevizliler, Venediklilerin yerlerini almıştır. Venedik, Papalığı özellikle Ceneviz'e karşı kışkırtmaktaydı. Bunun sonucunda da Papa'nın tekliflerini kabul etmeyen Ceneviz'i aforoz etmiştir. Venedik haçlı çağrısına sıcak bakmakla birlikte bu teklife kendileri gibi bakan herkesi destekleyeceklerini belirtmişlerdir³⁸⁸.

Değinilmesi gereken bir diğer önemli husus ise İstanbul'un jeopolitik önemidir. İstanbul'un 1261 yılında tekrardan Bizans hakimiyetine girmesi ile Bizans

³⁸⁵ Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 143;

³⁸⁶ Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 143-144. Bauodoin, Papa ile Manfred arasında olumlu bir iletişim kuramadı, akabinde Bauodoin, Manfred'e acilen mektup yazarak hristiyanlık dünyasında sözü geçen biri olan Kral IX. Louis'e danışmasını istemiş ancak mektup Papa IV. Urbanus'un eline geçince araları açılmıştır. Bkz. Vasiliev, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, s. 661-662.

³⁸⁷ Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 417.

³⁸⁸ Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküşü*, s. 198; Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s.147.

İmparatorluğu'nun çehresi değişmiş bulunmaktaydı. Papa IV. Urban'nın yapmış olduğu bu çağrı ise İmparator VIII. Mikhail Palaiologos adına 1282 yılına kadar sürecek olan zorluklar silsilesinin ilk merhalesidir³⁸⁹.

2.7.3. İmparator VIII. Mikhai Palaiologos'un Haçlı Çağrısına Karşılık Politikası

İttifakın oluşma ihtimali İmparator VIII. Mikhail'i endişelendirmiştir. Manfred ve Papalık arasında oluşacak bir ittifak ve bunlara Venedik desteğinin olacağı düşüncesi İmparator VIII. Mikhail Palaiologos'u önlemler almaya yöneltmiştir³⁹⁰.

İstihbarat birimi kurduğundan ötürü VIII. Mikhail bu sayede Batı'da ki olaylardan haberdardı³⁹¹. İmparatorluğuna karşı atılan ittifak tohumlarını filizlenmeden engellemeye çalışan VIII. Mikhail iki farklı adım atmıştır. Bunlardan ilki 1262 yılında Manfred'in kız kardeşi ve sabık imparator Vatatzes'in dul karısı Anna ile evlenmekti. Anna, Vatatzes öldükten sonra Bizans sarayında yaşamaktaydı. İmparatorun, Manfred'in üvey kardeşi Anna ile evlenerek ittifak oluşturmayı düşünmüştü. En azından İmparatorluğun bir düşmanı eksilecekti. Ancak İmparatorun aklında ki düşünce uygulamaya konulamadı. Anna evlenmeyi reddetti. Ayrıca Patrik Arsenios, dini yönden sakıncalı bulması ile karısı Theodora'nın kızgınlığını göz önüne alınca İmparator VIII. Mikhail Palaiologos bu düşünceden vazgeçti. Başka bir yöntem seçen imparator Anna'yı Manfred'in yanına göndermiştir. Bu yolculuğunda Anna'nın sıkıntı çekmemesi için her türlü ihtiyacını tedarik etmiştir. Bunun karşılığında Manfred, Alexios Strategopoulos'u serbest bırakmıştır³⁹².

Evlilik yolu ile Manfred'i saf dışı edeceğini düşünen İmparator VIII. Mikhail kendisinden kaynaklamayan nedenlerden dolayı başarısız oldu. Manfred'in Bizans İmparatorluğu'na karşı emellerine engellemek adına ikinci adım olarak Papa IV. Urbanus'a yöneldi. 1262 yılında Papa'ya elçilik heyeti gönderdi. Elçiler, İmparator VIII. Mikhail tarafından Papa'ya yazılan mektubu takdim etmişlerdir. Mektupta

³⁸⁹ Bartusis, *Late Byzantine Army Arms and Society*, s. 43.

³⁹⁰ Vasiliev, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, s. 662.

³⁹¹ Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküşü*, s. 198; Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s.139.

³⁹² Gregoras, *Bizantina Historia*, s. 91; Pachymeres, *De Michaele et Andronico Palaeologis*, s. 181-185. Ayrıca Anna ile evlenmeyi düşünen VIII. Mikhail Palaiologos hakkında Pachymeres, imparatorun Anna'ya aşık olduğundan bahseder. bkz. a.g.e., s. 183; Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 144-145; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküşü*, s. 198-199.

Papa'nın aforoz ile Bizans- Ceneviz ittifakını neden engellediğini sormuştur. Latin veya Bizanslı farketmeksizin Hristiyanlığın önemini vurgulayan İmparator VIII. Mikhail Palaiologos, dünyevi sorunların halledilmesinden sonra inanç hakkında oluşan problemlerin çözüleceğini söylemiştir. Her ne kadar İmparator VIII. Mikhail Katolik ve Ortodoks kiliselerinin birleşmesi konularından mektubunda uzak dursa bile yazdıklarının sonlarına doğru eğer kiliselerin birleşmesi halinde hiçbir Katolik prensin kendisine karşı gelemeyeceğini bildiğini belirtti. VIII. Mikhail Palaiologos'un mektubunda ki tutumu Papa IV. Urbanus'u memnun etmişti. Ancak Papa'nın emeli İstanbul Latin Krallığını yeniden inşa etmek ve II. Baudouin'in kral olmasını sağlamaktır. Ayrıca İmparator VIII. Mikhail'in Yunanistan'da bulunan Latin devletlerine karşı yapmış olduğu saldırılar son bulmadığı sürece haçlı çağrısının devam edeceğini söylemiştir³⁹³.

2.7.4. Papanın İmparator VIII. Mikhail Palaiologos'a Cevabı

İmparator VIII. Mikhail'in göndermiş olduğu mektup, Papa IV. Urbanus'un İstanbul'u ve bunu takiben bütün Bizans İmparatorluğu'nun Katolik olacağı yönünde umutlarının artmasına vesile olmuştur. Papa IV. Urbanus, VIII. Mikhail ile arasında bulunan rabitanın kopmaması için aynı yıl bir karşı bir mektup göndermiştir. 1262 yılında gönderilen bu mektupta ilginç bir şekilde VIII. Mikhail Palaiologos için Yunanlıların şanlı imparatoru olarak bahsedilir³⁹⁴. Nitekim İstanbul'un alındığı haberi kendisine ulaştığı vakit vermiş olduğu ilk tepki "*Kendisini Yunanlılar'ın İmparatoru diye adlandıran gaspçı ve mezhepçi Mikhail Palaiologos'a bir Haçlı seferi yapılmasına izin vermek olmuştur.*"³⁹⁵

"Gaspçı" damgasından "Şanlı" ünvanına ulaşmak aslında siyasi açıdan ele alırsak, VIII. Mikhail Palaiologos için bir kazanç olarak değerlendirilebilir. Özellikle Akhaia Prensiği ile olan mücadelede Papanın bu tabiri kullanması Latinlere karşı siyasi bir hamle olarak kullanılmıştır. Latinler, Mikhail Palaiologos'u IV. Ioannes Laskaris'in elinden tahtı aldığından dolayı "gaspçı" olarak tabir ediyorlardı. Sonuç

³⁹³ Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 145-146; Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s.61.

³⁹⁴ Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 146.

³⁹⁵ Donald M. Nicol, *Bizans ve Venedik, Diplomatik ve Kültürel İlişkiler Üzerine*, (çev.Gül Çağalı Güven), İstanbul, Sabancı Üniversitesi, 2000, s. 177.

olarak, Papa'nın göndermiş olduğu mektupta böyle bir cümle kullanması, Papalık makamının VIII. Mikhail Palaiologos'u İmparator olarak tanıdığının resmi bir ifadesini oluşturmuştur³⁹⁶.

Papa IV. Urbanus 18 Temmuz 1263 yılında İstanbul'a ikinci bir mektup yollamıştır. Bu mektubunda ise İmparator VIII. Mikhail Palaiologos'un kaygılarını vurgulamıştır. Papa IV. Urbanus kiliseler birliğinin sağlanması takdirinde Katolik prenslerin papanın müdahalesi ile VIII. Mikhail Palaiologos'a karşı bir eylemde bulunmayacağını belirtmiştir. Kendisinden sonra gelecek olan varislerine de Papalık korumasının devam edeceğini belirtmiştir. Papa IV. Urbanus VIII. Mikhail Palaiologos'dan tek bir ricası vardı ki bu rica Latinlere saldırmaması idi³⁹⁷.

İmparator VIII. Mikhail Palaiologos ile Papa IV. Urbanus arasında vuku bulan mektuplaşma İmparatorun hakimiyeti altında yaşayan Latinler içinde olumlu bir etki yapmıştır. Latin tebaasını İmparatorluğa bağlama açısından düşünülecek olursa eğer VIII. Mikhail Palaiologos papalık ile olan mektup trafiğinden bir diğer kazancı bu olmuş olabilir³⁹⁸.

2.8. Akhaia Prensi William İle İlişkiler (1259-1263)

İmparator VIII. Mikhail Palaiologos ülkesini 1204 yılı öncesi sınırlarına ulaştırmak için çabalıyordu³⁹⁹. Prens William'ın 1259 yılında Pelagonia Savaşı'nda esir alınması bir nevi Mora bölgesinde Bizans hakimiyetinin tekrar tesis etmeye başladığının bir göstergesidir⁴⁰⁰.

1262 yılında Akhaia Prensi William İmparator VIII. Mikhail Palaiologos'un kendisine sunmuş olduğu teklifleri kabul edince serbest bırakıldı. Bu anlaşmaya göre Maina, Monemvasia, Mistra ve Geraki⁴⁰¹ kaleleri ve Kinsterna bölgesi serbest kalma bedeli olarak VIII. Mikhail Palaiologos'a devredilmiştir. Ayrıca William ve Mikhail Palaiologos bir daha savaşmamak üzere yemin etmişlerdir. William Mikhail Palaiologos'un oğlu Konstantinos'un vaftiz babası olmuştur. Son olarak William

³⁹⁶ Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 147.

³⁹⁷ Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 147.

³⁹⁸ Stathakopoulos, *Bizans İmparatorluğu'nun Kısa Tarihi*, s. 182.

³⁹⁹ Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküşü*, s. 199.

⁴⁰⁰ Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 154.

⁴⁰¹ Yunanistan'a bağlı bulunan kaleler.

megas domestikos ünvanı verilerek Bizans ordularının başkomutanı olarak atanmıştır. Vasallık yemininin de ardından William serbest bırakılmıştır⁴⁰².

Bu anlaşmanın uzun süreceği düşünülemezdi. Yapılan anlaşma ile Bizans İmparatorluğu eski arazisi olan Güney Yunanistan'da hakimiyetini tekrar tesis etmeye başlıyordu. Mevcut durumda İstanbul'un kaybedilmesi Papa IV. Urbanus için büyük bir kayıp olmakla birlikte Güney Yunanistan'da bulunan Katolik varlığının tehlikeye girmesi elbette kabul edilemezdi⁴⁰³.

Mayıs 1262 yılında William ile Venedikliler Thebes'te⁴⁰⁴ anlaşma yaptılar ve ittifak oluşturdular. Temmuz 1262'de de Viterbo'da Papa IV. Urbanus, Guillaume'yi VIII. Mikhail Palaiologos'a ettiği yeminlerden ötürü affediyordu. Guillaume'nin etmiş olduğu yeminleri dinsel sapıklık mertebesine erişmiş birinin zorlaması sonucu etmesinden dolayı bağışladığını belirtiyordu. Sonuç itibariyle 1262 yazında Papa IV. Urbanus, Venedik, Akhai'ya prensi Guillaume, sabık imparator Baudoin ile Moreot Baronları, VIII. Mikhail Palaiologos'a karşı birleşmişlerdi⁴⁰⁵.

İttifaklar oluşturulduktan sonra Papa IV. Urbanus, yukarıda bahsetmiş olduğumuz gibi 18 Temmuz 1263 yılında VIII. Mikhail Palaiologos'a bir mektup göndermiştir⁴⁰⁶. Bu mektupta bahsettiğimiz gibi Papa IV. Urbanus Akhaia'ya saldırmaması için VIII. Mikhail Palaiologos'a karşı isteklerde bulunuyordu.

2.8.1. Prinitza Savaşı

Prens Guillaume serbest bırakıldıktan sonra Laconia'ya⁴⁰⁷ gitti. Mistra yakınlarında bulunan Bizanslılar Prens buraya gelmesinden şüphelendiler ve bölgenin valisi Mikhail Kantakuzenos'a durumu bildirdiler. Kendisi zaman kaybetmeden Prens bölgeye geldiğini imparatora bildirdi. Elbette burada İmparator VIII. Mikhail Palaiologos aldatıldığını hissetmiş olabilir ki yapılan ittifaklar bunu

⁴⁰² Gregoras, *Bizantina Historia*, s. 79; Pachymeres, *De Michaele et Andronico Palaeologis*, s. 88; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküş*, s. 199; Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 419; Geanakaplos, *Michael Palaeologus And The West*, s. 155; Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s. 58.

⁴⁰³ Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 155.

⁴⁰⁴ Yunanistan

⁴⁰⁵ Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 156; Diehl, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, s. 191; Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s. 58-59; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküş*, s. 199; Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 419.

⁴⁰⁶ Kendi tezim s. 61.

⁴⁰⁷ Lakonya ili.

göstermektedir. Bu sebepten dolayı İmparator kardeşi Sebastokrator Konstantinos, Parakoimomenos Marenos ve Grand Domesticos Alexios Philes idaresinde birlik göndermiştir. Bu askeri birlik içerisinde beş bin paralı Selçuklu askeri de bulunmaktadır⁴⁰⁸.

Bizanslılar ve Türklerden oluşan ordu Ceneviz gemileri ile Monemvasia'ya taşındı. Aynı zamanda İmparator VIII. Mikhail Palaiologos'un emriyle yeni yapılan donanma Latin hakimiyetinde bulunan Naksos⁴⁰⁹, Kos⁴¹⁰ ve Paros⁴¹¹ adalarını yağmaladılar. Mora Adası'nda bulunan Lakonia⁴¹² sahilini ele geçirmekle birlikte Karystos ve Oreos⁴¹³ kentlerine saldırıda bulundular⁴¹⁴. Buradan anlamamız gereken İmparator VIII. Mikhail Palaiologos Güney Yunanistan'ı tekrar imparatorluk sınırlarına katmak amacıyla kapsamlı bir hareket başlatmıştır.

Sebastokrator Konstantinos bölgede bulunan Slavlara boyun eğdirdikten sonra Lacedaemon'u kuşattı. Prens Guillaume on beş bin kişilik Bizans ordusunun geldiğini öğrendikten sonra yardım bulmak için Frank yönetiminde ki Korint'e hareket etti. Ancak lordlar bu konuda prence yardım etmek istemediler. Kendi hakimiyetinde bulunan Bizans halkı da prence yüz çevirmişti. Sebastokrator Konstantinos ise Prens Guillaume'nin Korint'e gittiğini haber alınca Lacedaemon kuşatmasını kaldırdı. Akhaia başkenti olan Andravida'ya⁴¹⁵ doğru harekete geçti. Prens yerine gut hastalığı bulunan Bizanslı Ioannes Katavas'ı vekil olarak bıraktı. Katavas üç yüz kişilik Frank birliği ile harekete geçti. Agridi Kounoupitza adlı geçitte bulunduğu esnada Bizans ordusunun hazırlıksız olduğunu öğrenen John Katavas ani bir saldırıda bulundu. Bizans ordusu sayısal üstünlüğüne rağmen çil

⁴⁰⁸ Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 419; Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 157-158; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküş*, s. 199.

⁴⁰⁹ Nakşa Adası

⁴¹⁰ İstanköy Adası

⁴¹¹ Paros Adası

⁴¹² Lokanya ili, Mora coğrafyasında bulunur.

⁴¹³ Her iki kent Yunanistan'da bulunur.

⁴¹⁴ Pachymeres, *De Michaele et Andronico Palaeologis*, s. 205-209; Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 158; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküş*, s. 199.

⁴¹⁵ Batı Makedonya'da bulunan Yunanistan kenti.

yavrusu gibi dağıldı. Sebastokrator Konstantinos canını zor kurtardı ve Mistra'ya kaçtı. Geri kalan askerler ormanlara kaçarak kurtuldular⁴¹⁶.

2.9. İstanbul'un Alınmasından Sonra Ceneviz İle Yaşanan Sorunlar

2.9.1. Settepozzi Adası Savaşı ve Ceneviz Donanmasının Kentten Çıkarılması

Ceneviz ile Venedik arasında 1261 yılından itibaren süren sessizlik 1263 yılında vuku bulan Settepozzi Savaşı ile son buldu. Kırk sekiz gemiden oluşan Bizans İmparatorluğu ve Ceneviz donanması Monemvasia ilerlediği esnada otuz iki gemiden oluşan Venedik donanması ile karşılaştı. Üç Ceneviz ve bir Bizans amiralinin komutası altında olan Bizans-Ceneviz donanması Guiberto Dandolo komutası altında ki Venedik donanması 1263 yılında Settepozzi Adası civarında savaştı. Bu savaşta Cenevizli amirallerin savaşa karşı gönülsüzlerdi. Sayıca fazla olmalarına rağmen Venedikliler karşısında atıl davranmışlardır. Bu sebepten ötürü İmparatorluk- Ceneviz donanması mağlup olmuştur⁴¹⁷.

Settepozzi Savaşı'nın ardından Cenevizliler bir amirali ile bine yakın adamlarını kaybederler. Ancak asıl mühim nokta İmparator VIII. Mikhail Palaiologos'un gözünde Cenevizlilerin prestijinin iyiden iyiye sarsılmış olduğunu görmekteyiz. Cenevizlilere vermiş olduğu tavizler ve denizde Venediklilere karşı oluşturulmak istenen set Settepozzi Savaşı ile bir kenara atıldı. Bu savaşın belli başlı kaybedilme nedeni şüphesiz İstanbul'da bulunan Ceneviz tacirlerinin, Ceneviz amirallerine meydana gelecek bir savaştan kaçınılması yönünde ki direktifleridir. İmparator'un Cenevizlilere karşı cephe almasında elbette başka unsurlarda bulunmaktaydı. Bunlardan biri Nymphaion Anlaşması sonrasında İstanbul'a gelen Ceneviz tacirlerinin sayısı gün geçtikçe artıyordu. Başkente gelen tüccarlar saldırgan bir ticaret yöntemi izleyerek yerli tüccara karşı bir tehlike oluşturuyorlardı. Settepozzi Savaşı ile İmparator VIII. Mikhail Palaiologos'un Cenevizlilere var olan

⁴¹⁶ Bartusis, *Late Byzantine Army Arms and Society*, s. 49-50; Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 419; Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 158-159; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküşü*, s. 199; Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s. 59.

⁴¹⁷ Di Cafforo, *Annali Genovesi de Suoi Continuatori* (ed. L. Belgrano, C. Imperialle de Sant Angelo) Cilt. 4, Roma, 1890, s. 51; Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 153; Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s. 59; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküşü*, s. 200; Nicol, " *Bizans ve Venedik, Diplomatik ve Kültürel İlişkiler Üzerine*" s. 169; Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s.420.

güvensiz tutumu daha da alevlendi. Son olarak Cenevizli gemilerin ve gemicilerin masraflarını Nymphaion Anlaşması gereği İmparator VIII. Mikhail Palaiologos karşılamaktaydı. Ancak Cenevizliler İmparator için savaşmadılar ve Cenevizli tacirlerin ceplerini düşünmüşlerdir. İmparatorun yapmış olduğu olumlu eylemlere rağmen Cenevizlileri yaptıkları zıt kutuplar içermekteydi. Tüm bunlardan ötürü İmparator VIII. Mikhail Palaiologos Cenevizli mütttefiğinden kurtulmak için çaba sarf etmeye başlamıştı. Sonuç olarak Ceneviz donanmasından altmış kadırğa İmparatorluktan kovuldu⁴¹⁸.

2.9.2. Podesta Guercionun İstanbul'a İhaneti

İmparator VIII. Mikhail Palaiologos ile Cenevizliler arasında ki iplerin kopmasına sebep olan asıl neden kuşkusuz Cenevizlilerin, İstanbul'a ihanet edeceği söylentisidir. Podesta Guglielmo Guercio ile Manfred'in İstanbul'u almak için yaptığı ihanet görüşmelerinde kaynaklar sessiz kalır⁴¹⁹. Podesta Guglielmo Guercio başkent içinde bulunan Cenevizlileri ayaklandırarak Manfred'in kolay bir şekilde kenti ele geçirmesini amaçlamıştır. Manfred ise kenti ele geçirdikten sonra sabık imparator II. Bauodoin'i İstanbul'a çağırarak imparatorluk makamına oturtmak istemiştir. Böylece Papalığın gözünde değerinin artacağını düşünmüştür. Podesta açısından bakacak olursak eğer kendisi Bizans İmparatorluğu'nda yüksek bir mevkiyi sahiptir. Ancak İmparator VIII. Mikhail Palaiologos'un Settepozzi Savaşı sonrası Cenevizlilere gösterdiği tutumdan ötürü Manfred ile yakınlaşmış olabilir. Ceneviz ile Sicilya Kralı Manfred'in yakınlaşması şüphesiz Podesta açısından ticari kaygılardan dolayı gerçekleşmiştir. Şöyle ki Manfred yönetiminde bulunan İstanbul'da ticari faaliyet sürdürmek Cenevizliler açısından daha kolaydır. Manfred ile Podesta ortak paydada buluşmuşlardır. İmparator VIII. Mikhail Palaiologos tarafından saraya çağrılan Podesta Guglielmo Guercio suçunu itiraf etti. İmparator VIII. Mikhail Palaiologos bunun üzerine kent içinde bulunan tüm Cenevizlilerin

⁴¹⁸ Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 154-162; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküşü*, s. 200; Nicol, " *Bizans ve Venedik, Diplomatik ve Kültürel İlişkiler Üzerine*" s. 170; Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s. 59.

⁴¹⁹ Di Cafforo, *Annali Genovesi*, Cilt. IV s. 65; Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s.170.

İstanbul'u terketmelerini emretti. Cenevizlilere ait mülkleri Hereklia'ya taşınmasını istedi. İmparator VIII. Mikhail, Cenevizlilerden bu ihaneti beklemiyordu⁴²⁰.

Her ne kadar Ceneviz hükümetinin Podesta Guglielmo Guercio'nun Manfred ile anlaşmasından bihaber olduklarını belirtse de İmparator VIII. Mikhail Palaiologos buna pek ihtimal vermedi. Nitekim Ceneviz hükümetinin haberi olmaksızın podestanın böyle bir eyleme girişemezdi. Ceneviz kolonilerinin Hereklia'ya taşınması ile oluşacak zararın farkında olan Ceneviz hükümeti acil olarak İstanbul'a elçilik heyeti gönderdi. Elçiler koloninin Hereklia yerine Galata'ya taşınmasını teklif ettiler. Ancak bu teklif İmparator VIII. Mikhail Palaiologos tarafından reddedildi. Podesta Guglielmo Guercio'nun Manfred ile İstanbul'a ihanet etme düşüncesi kuşkusuz Ceneviz politikasını baltalamıştır. Daha önce Venedik veya Pisa dahil hiçbir İtalyan tüccarın girmesine izin verilmediği Karadeniz'de Cenevizliler ticaret yapıyordu. Burası ve diğer bölge pazarlarından kovulması Ceneviz ticareti için olumsuz bir durumdu. Ancak tüm bunlara rağmen Podesta Guglielmo Guercio, hükümet tarafından sadece Akhaia'ya sürgün ile cezalandırılmıştır. Bu ise bize Podesta-Manfred anlaşmasının Ceneviz hükümetinin bilgisi dahilinde olduğunu göstermektedir⁴²¹.

2.10. Akhaia Prenslığı ile Mücadeler

2.10.1. Akhaia'nın Durumu

Prinitza Savaşı'nın ardından Mistra'da bulunan İmparator VIII. Mikhail Palaiologos'un kardeşi Sebokrator Konstantin kışı düşmanla uğraşmadan geçirdi. Andravidia zaferinden sonra ise Prens William prensliği içerisinde bulunan tımar sahiplerini bir araya toplayarak olabilecek bir saldırı ihtimaline karşılık savunma tedbirleri aldı. Prens William serbest bırakıldıktan sonra Bizans İmparatorluğu'nun Latin Yunanistan'ı egemenliği altına almak için giriştiği savaşlarda başarılı olması maddi açıdan bir külfet oluşturmuştu. Ülkesi, Bizans İmparatorluğu ile durmaksızın

⁴²⁰ Pachymeres, *De Michaele et Andronico Palaeologis*, s. 167-168; Di Cafforo, *Annali Genovesi*, Cilt. IV, s. 65; Nicol, " *Bizans ve Venedik, Diplomatik ve Kültürel İlişkiler Üzerine*" s. 170; Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 168-170; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküş*, s. 200; Vasiliev, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, s. 662.

⁴²¹ Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 169-171; Nicol, *Bizans ve Venedik, Diplomatik ve Kültürel İlişkiler Üzerine*, s. 170.

bir rekabet halinde idi. Şimdi de savunmasını düzenlemesi için para gerekli olmuştu. Bu yüzden Papa IV. Urbanus'tan para yardımı talep edildi. Papa IV. Urbanus ile İmparator VIII. Mikhail Palaiologos arasında yapılan mektuplaşmalar Papa için umut teşkil etmiş olsa bile Latin Yunanistan'ın varlığı kendisi ve Katoliklik için daha makuldü. Bundan dolayı Papa IV. Urbanus, Prens William'a para yardımında bulundu⁴²².

2.10.2. Savaşın Başlaması

1264 yılının ilkbahar başlangıcında Sebastokrator Konstantinos Mistra'dan hareket etmiştir. Akhaia başkenti Andravida'ya doğru yola çıkan Sebastokrator Konstantinos'u Sergiana kasabasında Akhaia'ya ordusu karşılar. Savaşın başlarında savaş mahareti bakımından üstün olan Mikhail Kantakuzenos'un Latinler tarafından öldürülmesinden Bizanslılar tarafından planların alt üst olması demektir. Çünkü ve orduda ikinci komutan mertebesinde bulunan Mikhail Kantakuzenos'un öldürülmesi orduda moral bozukluğuna sebep oldu. Bunun üzerine Sebastokrator Konstantinos Nikli'ye çekildi⁴²³.

2.10.3. Selçuklu Ücretli Askerleri

Sebastokrator Konstantinos Nikli'yi kuşatma altına aldı. Ancak bu arada Bizans ordusu açısından olumsuz bir durum teşekkül etti. Uzun zamandır paralarını alamayan Selçuklu ücretli askerleri huzursuz olduklarını Sebastokrator Konstantinos'a iletiler. Sebastokrator Konstantinos finansal kaynakların kısıtlı olduğundan ve üstelik Türklerden savaşta yeterli verimi alamadıklarını belirten bir cevapla karşılık verdi. Bu cevap elbette Türkler tarafından kırınglıkla karşılandı. Türk askerlerinin çoğu olmasa bile büyük bir kısmı Nikli kuşatmasını terkederek Akhai Prensi William'ın hizmetine dahil olmak üzere harekete geçtiler⁴²⁴.

⁴²² Conrad Chapman, “*Michel Paléologue, restaurateur de l'Empire byzantin (1261-1282)*”, s. 70; Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 171.

⁴²³ Chronicle of Morea, Greek Version, 1.5016-5052; Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 170-173; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküşü*, s. 201.

⁴²⁴ Marino Sanudo Torsello, “*Istoria del Regno di Romania*”, *Chroniques Gréco-Romanés* (ed. C.Hopf), Berlin, 1873, s. 118; Chronicle of Morea, Greek Version, 11. 5117; Geanakaplos,

2.10.4. Makri Plagi Savaşı (1264)

Türk askerlerinin, Andravida'ya ulaşım Prens William'a katılma isteği elbette Prens tarafından şaşkınlıkla karşılandı. İlk başlarda bunun bir komplo olduğundan şüphelenen Prens William gerçekleri anladıktan sonra Türk askerlerini büyük bir memnuniyetle kabul etti. Kendi birliklerine Türk asklerinin de eklenmesinden sonra Prens William, Bizanslılara karşı taarruz hazırlıklarına başladı. Bizans ordusu ile Türklerin ayrılmasından sonra moralleri bozulmuştu. Sebastokrator Konstantinos hasta olduğunu bahane ederek Nikli kuşatmasını kaldırdı. Grand Domestic Philes ile Parakoimomenos Makrenos'un komutası altında ordu İstanbul'a yola çıktı. Türk birliklerininde bulunduğu Latin ordusunun komutası Ansel de Toucy altında idi. Makry Plagi adı verilen geçitte yapılan savaşta Türk birliklerinin de katkısı ile Latinler galip geldi. Prens William hiç vakit kaybetmeden Mistra kalesine askeri birlik gönderse de ele geçiremedi. Akabinde civarını yağmalayarak Nikli'ye çekildi⁴²⁵.

2.10.5. Savaş sonrası Akhaia'nın durumu

Prens William, 1259-1262 yılları arasında Bizans İmparatorunun esiri olup serbest kaldıktan sonra ki iki sene zarfında Bizans İmparatorluğu'na Latin Yunanistan'da ağır bir darbe vurmuştur. 1264 Makry Plagi Savaşı sonrası Prens, daha fazla ilerlemedi. Savaş sonrası Latinler Monemvasia'ya kadar hakimiyetlerini genişletmiştir. Ancak daha fazla ilerlemedi. Çünkü Pelogonya bölgesinde savaşlar nedeniyle açlık iyiden iyiye bir artış göstermişti. Ekilebilir tarım arazilerinin sayısında eksilme vardır. Ayrıca nüfus azalmıştı. Ülkesinde mevcut sorunların olmasından dolayı Prens William geri dönmüştür⁴²⁶.

Michael Palaeologus and The West, s. 173; Şerif Başstav, *Bizans İmparatorluğu Tarihi Son Devir*, s. 21; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküş*, s. 201.

⁴²⁵ Chronicle of Morea, Greek Version , 11. 5372; Bartusis, *Late Byzantine Army Arms and Society*, s.50; Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 173-174; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküş*, s. 201; Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s. 59; Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 419; Daş, *Bizans'ın Düşüşü*, s. 47.

⁴²⁶ Chronicle of Morea, Greek Version , 11.5607-5621; Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s, 174-175; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküş*, (MS.1082-1453), s. 201. Sanudo'da geçen bir örnek nüfusun azaldığına dair güzel bir örnektir. Buna göre bir Latin kadın, ardı ardına yedi kocasını savaş meydanında kaybetmiştir. Bkz. Sanudo, *Istoria*, s. 118. Ayrıca. Bkz. Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 175; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküş*, s. 201.

2.10.6. Makri Plagi Mağlubiyeti Sonrası Union Görüşmeleri

Akhaia Prensiği ile yapmış olduğu mücadeleler sonucunda mağlup olan VIII. Mikhail Palaiologos yeni bir ittifak arayışına girdi. Latin Yunanistan'ın tekrar ele geçirmek üzere yapmış olduğu savaşlar Bizans İmparatorluğu adına büyük bir hayal kırıklığına yol açtı. İmparator tekrardan rotasını Papa IV. Urban'a çevirdi. Papa IV. Urban'a 13 Mayıs 1264 yılında bir mektup göndererek kiliselerin birleşmesini teklifini yeniledi. Ancak bu kez mektubunda “*Kutsal Topraklara*” yeni bir haçlı seferi yapılmasını istediğini ve bu konuda papanın yardımını beklediğini ifade etti. Bunun nedeni kuşkusuz Bizans ile Akhaia arasında savaşın sonucuydu. Nitekim Papa IV. Urban bu savaşı bir “Haçlı Savaşı” olarak nitelendiriyordu. Ayrıca Bizanslılara karşı yapılacak olan Haçlı Seferini bu sıralarda desteklemekteydi⁴²⁷. İmparator VIII. Mikhail Palaiologos “*Kutsal Topraklara yeni bir Haçlı Seferi*” maddesini ekleyerek Papa IV. Urban'ı bu fikrinden uzak tutmak niyetindeydi⁴²⁸.

Papa IV. Urban bu mektuptan sonra VIII. Mikhail Palaiologos'un istediği gibi Croton başpiskoposunu ve diğer din adamlarını gönderdi. Papa IV. Urban için belirsizlik taşıyan diğer bir neden de kuşkusuz Manfred idi. Manfred eğer İstanbul'u alırsa Roma yolunda onun için açılacaktı. Papa IV. Urban bu konuda endişeliydi. Bu kararsızlıklar sonucunda Papa IV. Urban, İstanbul'a başka bir mektup gönderdi⁴²⁹.

1264 Haziran ayında Papalık elçileri İstanbul'a geldi. Papa IV. Urbanus'un İmparator VIII. Mikhail Palaiologos'dan beklentisi birleşme konusunun en kısa sürede çözüme kavuşturmasıydı. Union görüşmeleri her iki taraf içinde şüphesiz bir oyundu. Bizans İmparatorluğu açısından bakacak olursak eğer Latinleri uzak tutmak amacı taşımaktaydı. Özellikle Akhaia Savaşı sonrasında İmparatorluğun İstanbul'u tekrardan Latin hakimiyetine sokma girişimlerini engelleme amacı taşımaktaydı. Papa IV. Urban ise Bizansla yapılacak olan birleşmenin Manfred'i engelleyeceğini

⁴²⁷ Her ne kadar papa iv.urban birleşme taraftarı olsada Akhaia'yı desteklemiştir. Bkz. Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 418.

⁴²⁸ Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 176; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküş*, s.202.

⁴²⁹ Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 178-179; Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s. 51-62; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküş* s. 202.

düşünmüştür. Ancak Papa IV. Urban bu birleşmenin sonuçlarını göremeden 2 Ekim 1264 yılında öldü⁴³⁰.

2.11. Balkanlardaki Gelişmeler

2.11.1. Union Görüşmelerine Kadar Epir Despotluğu İle İlişkiler

1261 yılından sonra İstanbul'un İznik İmparatorluğu tarafından Latinlerin elinden alınması sürgünde kurulan bir diğer devlet olan Epir Despotluğu ile mücadeleleri tekrardan alevlendirdi. Epir Despotu II. Mikhail kendi ülkesinde İmparator VIII. Mikhail Palaiologos'un hegemonyasında olmasından rahatsızdı. Nitekim İmparatorun yetkilerini tanımayıp tekrardan saldırgan bir tutum dahilinde davranmıştır. Mikhail II. müttefiki olan Manfred tarafından desteklenmekteydi. İmparator VIII. Mikhail Palaiologos geniş bir ordu ile Aleksios Strategopoulos'u Balkanlara gönderdiyse de kendisi esir alınıp İtalya'ya gönderildi⁴³¹.

Ayrıca Papa IV. Urbanus ile tekrar başlayan union görüşmeleri Epir Despotu II. Mikhail'in saldırgan tutumuna da ket vurmuştur. Despotun müttefiği olan Manfred union müzakereleri nedeniyle Epir'e destek olamadı. Bu durum Despotun damadı ve müttefiğinden mahrum kalmasına yol açıp İmparatora karşı düşmanca davranmasının engellenmesi anlamına geldi⁴³².

1262 ve tekrardan 1263 yıllarında bu kez İmparator kardeşi John Palaiologos'u gönderdi. Ancak bu seferler sonucunda Epir Despotu II. Mikhail dizginlenemedi. 1264 yılında ise İmparator şahsi olarak sefere çıktı. Selanik'e varınca Despot Mikhail II. ile barış anlaşması yapıldı. Anlaşmanın sonunda İmparator yeğeni Anna ile Despotun oğlu Nikephoros arasında evlilik yapılması kararlaştırıldı. Ayrıca Nikephoros'a bizzat İmparator VIII. Mikhail Palaiologos tarafından Despot ünvanı bahşedildi⁴³³.

⁴³⁰ Gregoras, *Bizantina Historia*, s. 90-91; Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 179-180; Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s. 62; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküş*, s. 202.

⁴³¹ Nicol, *The Despotate Of Epiros*, s. 8 ; Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 419.

⁴³² Pachymeres, *De Michaele et Andronico Palaeologis*, s. 215; Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 180.

⁴³³ Nicol, *The Despotate Of Epiros*, s. 8; Nicol, *Bizans ve Venedik, Diplomatik ve Kültürel İlişkiler Üzerine*, s.59.

2.11.2. Bulgarlar ile İlişkiler

Petro ve Asen kardeşlerin 1186 yılında Bizans'a karşı isyan ederek kurmuş olduğu Tırnovo merkezli İkinci Bulgar Devleti varlığını 1370'e kadar sürdürmüştür. Her iki kardeş Bizans İmparatorluğu'na karşı başarılı mücadeleleri vardır. Savaş alanında istediğini alamayan Bizans İvanko adlı şahsı isyan etmesi için teşvik etmiştir. İvanko'nun bu isyanı sonucunda Asen öldürülmüştür. Aradan uzun zaman geçmeden de Petro düzenlenen bir isyan sonucunda öldürülmüştür. İki kardeşin sırayla öldürülmesinden sonra en küçük kardeşleri Kaloyan (1197-1207) başa geçmiştir. Kaloyan'ın aktif siyasi ve askeri hayatı İkinci Bulgar Devleti açısından önem teşkil etmiştir. Tuna ve Balkan sıradağlarında kurulan Bulgar Devleti, Kaloyan zamanında Varna'yı ele geçirmiştir. Ayrıca Latinlerin mağlup edilip Baudoin'in esir alınmasından daha önce bahsetmiştik⁴³⁴. Kaloyan'dan sonra Boril (1207-1218) ve ardından II. Ivan Asen (1218-1241) başa geçmiştir. II. Ivan Asen, Epir'li Theodoros'u Klokotinitza Savaşı sonucunda mağlup etmiştir. Bu savaşın en mühim sonucu şüphesiz sınırların Birinci Bulgar Devleti sınırlarına ulaşmasıdır. Adriyatik, Ege ve Karadeniz'e kadar İkinci Bulgar Devletinin sınırları uzanmıştır. Arnavutluk, Epir, Makedonya ve Trakya'yı aldıktan sonra 1241 yılında II. Ivan Asen ölmüştür⁴³⁵. II. Ivan Asen'den sonra Bulgarlar adına Balkanlarda olumsuz havalara esmeye başlamıştır⁴³⁶.

1257 yılında İkinci Bulgar Devleti'nin başına geçen Konstantin Tich boyarlardan Miço ile egemenlik mücadelesine girdi. Miço bu mücadeleden mağlup ayrılmış olup Mesembria ve Karadeniz'e kıyısı olan İmparator VIII. Mikhail Palaiologos'a teslim edip Bizans'a sığınmıştır⁴³⁷.

⁴³⁴ Niketas Khoniates'in Historiası, s.194-198.

⁴³⁵ Ayşe Kayapınar, "Kumanlar ve İkinci Bulgar Devleti (1187-1370)", s. 390-401; Ankara, 2015, s. 376-389; Davies, *Avrupa Tarihi*, s. 415.

⁴³⁶ Bulgarlar İstanbul üzerinde ki planlarını buldukları coğrafyada Moğolların artan baskısı sonucunda uygulama fırsatı bulamadılar. Bkz. Florin Curta, *Southeastern Europe in the Middle Ages 500-1250*, Cambridge: Cambridge University Press, 2006, s. 388-389.

⁴³⁷ Ayşe Kayapınar, "Kumanlar ve İkinci Bulgar Devleti (1187-1370)", s. 390-401.

2.11.3. Selçuklu Sultanı II. İzzeddin Keykavus'un Bizans İmparatorluğu'na Sığınması

1251 yılında Mengü Kaan Moğol tahtına oturdu⁴³⁸. Mengü Kaan 1252-53 yılında kardeşi Hülagu'yu Batı seferleri için komutan tayin etti⁴³⁹. Bundan sonra Hülagu, Mugan'a hareket etti. Hülagu'nun gelişini haber alan Baycu Noyan sultan II. İzzeddin Keykavus'tan kendisine Anadolu'da yer göstermesini istedi. Amacının işgal olmadığını belirtmiş olsa da II. İzzeddin Keykavus buna yanaşmadı. Bunun üzerine Baycu Noyan ikinci defa Anadolu'ya geldi⁴⁴⁰. Selçuklu ve Baycu Noyan arasında yapılan ikinci savaşta da Selçuklu birlikleri mağlup oldu. 1262 yılında savaşın Selçuklular üzerinde Moğol baskısının artmasıyla II. İzzeddin Keykavus İstanbul'a ikinci defa sığınmıştır. Kendisini İmparator VIII. Mikhail Palaiologos ilk zamanlarda çok iyi karşılamıştır. Ancak daha sonra II. İzzeddin Keykavus'un İmparatorluk tahtı üzerine emelleri olmasını ileri sürerek sultanı ve mahiyetindekileri 1262 yılında Enez kalesine hapsedirmiştir⁴⁴¹.

II. İzzeddin Keykavus'un tutuklanmasının bir diğer nedeni Altınorda, Memlük ve İlhanlı üçgeninde kalan Bizans'ın uyguladığı Doğu politikasıdır. Buraya daha sonra ayrı bir başlık altında değerlendirileceği için şu anlık Balkanlar perspektifinden konuya bakmakta yararlı olduğu kanaatindeyim.

Bulgar Çarı Konstantin Tich, VIII. Mikhail Palaologos tarafından öldürülen IV. Ioannes Laskaris'in kız kardeşi ile evliydi. Çar Tich, VIII. Mikhail Palaiologos'a karşı kaybettiği toprakları almak amacıyla II. İzzeddin Keykavus'a haber yolladı⁴⁴². Ancak Tich ile Sultan Keykavus arasında bir ittifak meydana gelmemiştir. Fakat

⁴³⁸ Cüveyni, *Tarih-i Cihan Güşa*, s.467.

⁴³⁹ Cüveyni, *Tarih-i Cihan Güşa*, s.497-498.

⁴⁴⁰ Hülagünun Batı seferleri için atanmasından sonra Baycu Noyan İzzeddin Keykavus'dan yaylak ve kışlak istemiştir.

⁴⁴¹ Gregoras, *Bizantina Historia*, s. 82-100; İbn Bibi, *El-Evamirü'l- Ala'iyye fi'l-Umuri'l-Ala'iyye*, s.589-590; Ali Sevim, Erdoğan Merçil, *Selçuklu Devletleri Tarihi*, s. 588-589; Abu'l Farac; *Abu'l-Farac Tarihi*, s 582; Aksarayı, *Müsameretü'l Ahbar*, s. 57; Mehmet Ersan, *Türkiye Selçuklu Devleti'nin Dağılışı*, s. 83; Osman Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s. 498; Bertold Spuler, *İran Moğolları -Siyaset, İdare ve Kültür- İlhanlılar Devri (1220-1350)*, (çev. Cemal Köprülü), Ankara, *TTK*, 2011, s. 64. Ayönü, *Selçuklular ve Bizans*, s. 268; Vasary, *Kumanlar ve Tatarlar*, s. 85-86. Burada dikkat çekilmesi gereken bir husus ise Hülagu ile Mikhail Palaiologos'un arasının iyi olması bundan dolayı Hülagu'dan çekinen İmparator'un, II. İzzeddin' i hapsedmiş olmasıdır. Bkz. Ayönü, *Selçuklular ve Bizans*, s. 268-269.

⁴⁴² Gregoras, *Bizantina Historia*, s. 99-100; Pachymeres, *De Michaele et Andronico Palaeologis*, s.229.

ilerleyen dönemlerde Charles de Anjou Balkanlarda, Bizans İmparatorluğu'na karşı güçlü ittifak kurmayı başaracaktır.

2.11.4. Sırlar İle İlişkiler

Stefan Nemanjić'in bağımsızlığını ilan etmesiyle Sırlar, Balkan coğrafyasında rol oynamaya başladılar. IV. Haçlı Seferi'nden sonra ki süreçte Bizans İmparatorluğu'nun bölünmesi ve Epir ile Bulgar savaşlarının olması Sırların Balkanlarda daha rahat davranmalarına neden olmuştur. 1230 yılında , Klokotinitza Savaşı ile II. İvan Asen Sırp topraklarını ele geçirmiş olsada Sırlar, 1241 yılında bağımsızlıklarına tekrardan kavuşacaklardı⁴⁴³. Stefan Nemanya'nın oğlu St. Sava (1175-1235) döneminde ise Sırp kilisesini Bizans kilisesinden ayırıp bağımsız hale gelmesini sağlamıştır⁴⁴⁴. VIII. Mikhail Palaiologos döneminde ise Sırp Stephen Uros Bizans topraklarına saldırıyordu. Fakat Sırlar da Bulgarlar gibi ilerleyen tarihlerde Charles'ın ittifakında Bizans'a karşı yer alacaklardır⁴⁴⁵.

Balkan coğrafyasında 1266 yılına kadar olan süreci özetlemek istersek eğer tekamül evresinde ki devletlerden oluştuğu varsayımına varabiliriz. Bizans İmparatorluğu'na karşı oluşan bir ittifaka kendi menfaatleri uğruna girmekten çekinmeyen özellikle iki devlet olan Bulgar ve Sırları ilerleyen sayfalarda tekrardan değinilecektir

2.12. Memlük, İlhanlı ve Altınorda Devletleri Üçgeninde Bizans İmparatorluğu (1261-1266)

2.12.1. Doğuda Yaşanan Gelişmeler ve Bizans İmparatorluğu (1261-1266)

VIII. Mikhail Palaiologos'un 1266 yılına kadar olan Doğu politikasına bakacak olursak Memlük-İlhanlı-Altınorda Devletleri göze çarpmaktadır. Dönemin süper güçleri olan bu üç devlet jeopolitik konumundan ötürü Bizans İmparatorluğu ile temas haline geçmek zorunda kalmışlardır. İmparator VIII. Mikhail Palaiologos üç

⁴⁴³ Ayşe Kayapınar, "Kumanlar ve İkinci Bulgar Devleti (1187-1370)", s. 390-401.

⁴⁴⁴ Davies, *Avrupa Tarihi*, s. 416.

⁴⁴⁵ Runciman, *The Sicilian Vespers* S. Runciman, Cambridge, Penguin Books, 1960, s.164; Geanakoplos, *Michael Palaeologus and The West*, s.181.

kollu bu teraziye muvazene halinde tutmak için çabalamıştır. 1261 yılında Bizans İmparatorluğu elçileri İlhanlı Devleti'ne elçilik heyeti göndermiştir. Elçiler, Hülagu ile bir anlaşma tesis etmişlerdir. Ancak Bizans elçilik heyetinin bu anlaşması gerek Altınorda gerekse Memlük Devletleri'nden gizli tutulmuştur. Bunun nedeni bu iki devletin Hülagu ile aralarının kötü olmasıdır⁴⁴⁶.

Memlük Devleti ile İlhanlı Devleti arasında yapılan Ayn-ı Calut Savaşı'nda Memlükler galip gelmiştir⁴⁴⁷. Hülagu döneminde Suriye'ye başka sefer olmamış, Memlükler ile başka bir savaş vuku bulmasa da her iki devlet arasında Suriye ve Anadolu üzerinde hakimiyet mücadelesi sona ermemiştir⁴⁴⁸.

Altınorda Hanı Berke Müslüman olduktan sonra Memlükler ile yakınlaşmıştır. Özellikle iki devlet arasında ticari faaliyetler söz konusuydu. Altınorda Devleti'nin bulunduğu coğrafyadan köleler, kürkler Memlük Devleti'ne götürülüyordu. Elbette bu ticaretin aksamaması için İstanbul Boğazı'nın sorunsuz bir şekilde işlemesi gerekmektedir. Ancak Bizans'ın Hülagu Han ile yakınlaşması ticari faaliyetleri olumsuz etkilemiştir. İlhanlılar, Küçük Asya'yı tahakkümleri altına alınca Altınorda ve Memlükler arasında olan ticaretini karadan yapılması imkansız hale gelmiştir. Bundan dolayıdır ki İstanbul Boğazı her iki devlet için gereğinden fazla önem arz etmektedir. Ayrıca bu durum Bizans İmparatorluğu'nun Altınorda ve Memlükler aleyhine davranmasına sebep olmuştur⁴⁴⁹. Bir başka değinilmesi gereken husus ise Altınorda Devleti ile İlhanlılar arasında Azerbaycan üzerinde hakimiyet mücadelesi

⁴⁴⁶ Gregoras, *Bizantina Historia*, s. 101; Spuler, *İran Moğolları*, s. 76. 1260 yılında İznik'te, İlhanlı elçilik heyeti gelmiş ve bir anlaşma tesis etmiştir. Bkz. Spuler, *İran Moğolları-Siyaset, İdare ve Kültür- İlhanlılar Devri (1220-1350)*, s. 76; Usta, *Sorularla Bizans İmparatorluğu*, s. 206-207.

⁴⁴⁷ Baybars el Mansuri, *Et- Tuhfetü'l-Mulukiyye fi'd- Devleti't-Turkiyye (Türk Devleti Konusunda Sultanlara Armağan) (1252-1312)*, (çev. Hüseyin Polat), TTK, Ankara, 2016, s. 34-40; Ramazan Şeşen, *Haçlıların önünde Sultan Baybars*, Yeditepe Yayınevi, İstanbul, 2016, s.22-24; Spuler, *İran Moğolları*, s.68; Abu'l Farac, *Abu'l Farac Tarihi*, s. 578; Reşidüddin Fazlullah Hemendani, *Cami'ut-Tevarih (İlhanlılar Kısmı)*, (çev. İsmail Aka, Mehmet Ersan, Ahmad Hesamipour Khelejani), Ankara, TTK, 2013, s. 58; Rene Grousset, *Stepler İmparatorluğu (Attila, Cengiz Han, Timur)*, (çev. Halil İnalçık) (haz. Ertuğrul Tokdemir, Mustafa Dönmez), Ankara, TTK, 2011, s. 366; Korykoslu Hayton, *Doğu Ülkeleri Tarihinin Altın Çağı*, (çev. Altay Tayfur Özcan), İstanbul, Selenge Yayınları, 2015, s. 119; Reuven Amitai Preiss, *Mongols and Mamluks*, Cambridge in Studies Islamic Civilization, (haz. David Morgan), 1995, Cambridge, s. 26-49.

⁴⁴⁸ Spuler, *İran Moğolları*, s. 72.

⁴⁴⁹ Osman Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s. 519.

idi. Bu iki Moğol devleti Kafkasya coğrafyasında sonucu olmayan bir savaşa girişmişlerdir⁴⁵⁰.

Özellikle Memlük Sultanı Baybars, Altınorda Han'ı Berke'nin Müslüman olması için çaba sarfediyordu. Baybars, devamlı olarak Berke'ye elçiler ve elçiler nezdinde değerli hediyeler gönderip Berke ile arasını iyi tutmaya gayret gösteriyordu. Baybars'ın bu şekilde davranmasının nedeni ise İlhanlıların Suriye ve Mısır üzerinde takip ettikleri politikaydı. Bu politikanın amacı Altınorda-İlhanlı çatışmasının oluşturmak istenmesiydi. Çünkü iki Moğol hanı savaşırsa İlhanlılar, Suriye ve Mısır politikasına ara verecek ve bu durum Memlüklerin rahatlamasına sebep olacaktı⁴⁵¹.

2.12.2. II. İzzeddin Keykavus'un Rolü

Önceki konumuzda Balkan coğrafyasını anlatırken değindiğimiz II. İzzeddin Keykavus burada tekrardan karşımıza çıkacaktır. Ayn-ı Calut Savaşı'nın kaybedilmesi sonucunda Sultan II. İzzeddin Antalya'ya gitti. Burada Memlük Sultanı Baybars, II. İzzeddin'i yanına çağırılmışsa da Selçuklu sultanı bu teklifi reddetti⁴⁵². II. İzzeddin Keykavus, İstanbul'a ikinci defa sığındığında İmparator VIII. Mikhail Palaiologos tarafından memnuniyetle karşılandı. Bunun nedenlerine bakacak olursak bunlardan ilki VIII. Mikhail'in, imparatorluk tahtına geçmeden önceki süreçte II. İzzeddin'e sığınması olabilir. İmparator VIII. Mikhail, II. İzzeddin'in kendisini Selçuklu ülkesinde dostça ağırladığını unutmamıştı. Ancak ihtimal dahilinde olan bu görüşe karşı diğer bir görüş ise Bizans topraklarında Selçuklu tahtının sabık imparatorunun Bizans İmparatorluğu'nun politikasına fayda sağlayacağı düşüncesidir. Son olarak değinilmesi gereken görüş ise II. İzzeddin Keykavus'un

⁴⁵⁰ Fazlullah, *Cami'ut-Tevarih*, s.68-69; Hayton, *Doğu Ülkeleri Tarihinin Altın Çağı*, s. 119; Grousset, *Stepler İmparatorluğu*, s. 365. Spuler, *İran Moğolları*, s. 73. Ayrıca Gürcistan üzerinde de Altınorda-İlhanlı rekabeti vardır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Spuler, *İran Moğolları*, s. 70-75; A. Y. Yakubovskiy, *Altın Ordu ve Çöküşü*, (çev. Hasan Eren), İkinci Basım, Ankara, Milli Eğitim Basımevi, s. 58-59.

⁴⁵¹ Yakubovskiy, *Altın Ordu ve Çöküşü*, s. 60-61; Şeşen, *Haçlıların önünde Sultan Baybars*, s. 40-41; Grousset, *Stepler İmparatorluğu*, s. 367.

⁴⁵² Nejat Kaymaz, *Anadolu Selçuklu Sultanlarından II. Gıyasü'd-din Keyhüsrev ve Devri*, Nejat Kaymaz, *Anadolu Selçuklu Sultanlarından II. Gıyasü'd-din Keyhüsrev ve Devri*, Ankara, TTK, 2009, s. 87; Ayönü, *Selçuklular ve Bizans*, s. 265-266.

annesinin soyunun Bizanslı olmasıdır. Tüm bunlar VIII. Mikhail'in, II. İzzeddin Keykavus'a kapılarını açmasının nedenleri olarak sayılabilir⁴⁵³.

2.12.3. II. İzzeddin Keykavus Ve VIII. Mikhail Palaiologos'un Arasının Açılması

İmparator VIII. Mikhail ile sabık imparator II. İzzeddin arasında kısa süre sonra olumsuz havalara esmeye başladı. Selçuklu Sultanı İmparator VIII. Mikhail'den iki konuda yardım istedi. Bunlardan ilki İlhanlılara karşı ittifak kurmak ikincisi ise kendisine ve çevresindekilere kalıcı olarak bir bölge tahsis edilme isteğidir. Bu istekler elbette Bizans açısından risk teşkil etmekteydi. İlhanlılar ile Bizans arasında bir sorun yoktu. Ayrıca II. İzzeddin Keykavus ve maiyetindekiler kalabalık idi. Bunlara Bizans sınırlarında kalıcı bir yer vermek ileride meydana gelecek sorunlara zemin oluşturabilirdi⁴⁵⁴. II. İzzeddin Keykavus, VIII. Mikhail'i tahtından etmek ve yerine geçmek için komplo kurduğu söylentisi ortaya çıkmıştır. Bu söylenti İmparator VIII. Mikhail'e II. İzzeddin Keykavus'un dayısı Kyr Kedid ulaştırmıştır. Bunun üzerine II. İzzeddin Keykavus ve yanındakiler tutuklanıp Enez Kalesi'ne hapsedilmiş olduklarına önceki sayfalarımızda değinmiş bulunmaktayız⁴⁵⁵.

2.12.4. Bizans İmparatorluğu ile Memlüklerin Arasının Açılması

İmparator VIII. Mikhail Palaiologos'un Berke Han'a giden Memlük elçilerini 1264 yılında tutukladı. Bunun sonucunda Memlük Sultanı Baybars İmparator VIII. Mikhail'e elçi göndererek kızgınlığını belirtti. Bunun sonucunda esir alınan elçiler serbest bırakıldı⁴⁵⁶.

2.12.5. Altınorda ve Bulgar Harekatı

Bulgar Çarı Konstantin Tich, Altınorda Han'ı Berke'nin gönderdiği yirmi bin kişilik birlikle beraber II. İzzeddin Keykavus'u kurtarmaya yönelik bir sefer

⁴⁵³ Vasary, *Kumanlar ve Tatarlar*, s.85-86; Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s.515; Ayönü, *Selçuklular ve Bizans*, s. 267.

⁴⁵⁴ Gregoras, *Bizantina Historia*, s. 102-103; Ayönü, *Selçuklular ve Bizans*, s. 267.

⁴⁵⁵ Kendi tezim s. 81.

⁴⁵⁶ Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s.516.

yapmışlardır. Bu esnada İmparator VIII. Mikhail Palaiologos, Selanik'den Trakya'ya dönmekte idi. Bulgar ve Tatar birlikleri yaklaştığı esnada İmparatorun yanında az sayıda asker vardı. Nitekim Bizans askerleri sayıca kendilerinde kalabalık olan Tatar-Bulgar ordusu ile daha karşılaşmadan dağılmışlardır. İmparator Palaiologos ise kaçmış ve karşısına çıkan Latin gemisine atlayarak İstanbul'a gelmiştir⁴⁵⁷. Sonuç itibarıyla bu sefer sonucunda II. İzzeddin Keykavus hapiste kurtarılmıştır. Ancak Bulgar-Altınorda hareketi Bizans İmparatorluğu'nu İlhanlılara daha çok yaklaşmasına neden olmuştur. İmparator VIII. Mikhail Palaiologos, Hülagu Han'a kız gönderip akrabalık tesis ederek İlhanlıları desteğini meşrulaştırmak istemiştir.⁴⁵⁸

2.12.6. VIII. Mikhail Palaiologos'un Rolü

İmparator VIII. Mikhail adeta bermuda şeytan üçgenini andıran bu üç devlet ile mesafeli bir politika takip etmeye çaba sarfetmiştir. II. İzzeddin Keykavus'un kendisine sığındıktan sonra VIII. Mikhail Selçuklular üzerine Anadolu'ya bir sefer yapmamıştır. Moğolların Anadolu'ya adım atmalarından itibaren Bizans'ın düşüncesi Selçukluları tampon olarak kullanmaktı. Şimdi ise Selçuklular üzerine yapılacak bir sefer zaten güçsüz durumda olan bir devleti daha da güçten düşürecekti.

2.13. Venedik ile Müzakereler

Cenevizliler, İmparator VIII. Mikhail'i düş kırıklığına uğratmıştı. Bu nedenden ötürü imparator tekrardan Venedik'e rotasını çevirdi. 1265 yılında Bizans hapisanesinde bulunan Enrico Trevisano'yu Doge Reniero Zeno'ya gönderdi. Enrico yanında Doge verilmek üzere şifreli bir mesaj taşıyordu. Enrico Trevisano Venedik'e varınca Doge kendisini ve diğer Benedetto Grillone adlı diğer bir elçi ile İstanbul'a geri gönderdi. Ardından Doge, Iacopo Contarini ve Iacopo Dolfin liderliğinde resmi bir elçilik heyeti gönderdi.⁴⁵⁹

⁴⁵⁷ Gregoras, *Bizantina Historia*, s. 100; İbn Bibi, *El-Evamirü'l- Ala'iyye fi'l-Umuri'l-Ala'iyye*, s. 590 Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s.518; Ayönü, *Selçuklular ve Bizans*, s. 270.

⁴⁵⁸ W. De. Tiesenhansen, *Altınordu Devleti Tarihine Ait Metinler*, (çev. İsmail Haki İzmirli), İstanbul, Maarif Matbası, 1941, s. 175; Spuler, *İran Moğolları*, s. 77.

⁴⁵⁹ Nicol, *Bizans ve Venedik, Diplomatik ve Kültürel İlişkiler Üzerine*, s. 170; Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 182.

18 Haziran 1265 yılında İmparator VIII. Mikhail Palaiologos, Doge Reniero Zeno'nun onaylaması için anlaşma önerdi. Buna göre İstanbul'da kendi idari yöneticileri tarafından yönetilme hakkı ile Selanik, İzmir gibi imparatorluk yerlerinde yerleşme izni veriliyordu. Daha önce Cenevizlilere sağlanan Karadeniz'de ticaret imtiyazı bu anlaşma ile Venediklilere sağlanıyordu. Ayrıca İmparator, Venediklilerin istediği takdirde Cenevizlilerle ilişkileri sıfıra indirme ve gerekirse imparatorluğun diğer yerlerinden kovma garantisini de veriyordu. İmparator ise Venediklilerden, imparatorluğa karşı bir girişimde Venedikliler İmparatorluk topraklarını savunacak ayrıca Bizans İmparatorluğu aleyhine eylemlere girişilmeyeceğini taahhüt etmesini istiyordu⁴⁶⁰.

Ancak Doge Reniero Zeno bu anlaşmayı onaylamadı. Doge, İstanbul'da ticari haklara sahip olmayı elbette her şeyden çok istiyordu. Fakat bu isteği İmparator VIII. Mikhail tarafından sadaka gibi verilmemeliydi. Nitekim burada Doge Reniero Zeno'nun kendisini 1261 öncesi olduğu İstanbul'un sekizde biri ve dörtte biri olarak görüyordu. Burada aklımıza Doge Reniero'nun, Charles ile İstanbul konusunda müzakerelerde bulunup bulunmadığı hakkında soru aklımıza gelmektedir. Bu görüşme hakkında bir malumatımız yok. Ancak burada şunu belirtmeliyiz ki Doge, İstanbul'da ne olursa olsun tekrardan bir Latin İmparatorluğu kurulmasını istiyordu. Bu nedenden ötürü Venedikliler, İstanbul'a karşı oluşacak bir eylemde bulunmaktan çekinmeyeceklerdir⁴⁶¹.

İstanbul'un 1261 yılında Bizans İmparatorluğu tarafından tekrar alınmasından 1266 yılına kadar olan süreçte VIII. Mikhail Palaiologos düşmanlarına karşı olumlu bir politika izleyerek imparatorluktan uzak tutulmalarını sağlamıştır. Anadolu'da Moğol tahakkümü devam etmekteydi. Altınorda-Memlük-İlhanlı üçgeninde ağırlık kazanan doğu meselesinde her ne kadar İmparator bunu canı ile ödeyecek olsa da bu üç devleti kendisinden uzak tutmuştur. Batı politikasında ise baş ağrıtan Manfred idi. Ancak birazdan değineceğimiz gibi kendisi 1266 yılında tarih sahnesinden hazin bir şekilde çekilmiştir. İşte asıl mühim meseleler 1266 yılından sonra başlayacaktır.

⁴⁶⁰ Nicol, *Bizans ve Venedik, Diplomatik ve Kültürel İlişkiler Üzerine*, s. 171; Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 420; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküş*, s. 205; Daş, *Bizans'ın Düşüşü*, s. 48. Ayrıca Anlaşmanın maddeleri için bkz. Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s.182-183.

⁴⁶¹ Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 184; Nicol, *Bizans ve Venedik, Diplomatik ve Kültürel İlişkiler Üzerine*, s. 171-172.

Öyle ki bu tarihten sonra atacağı adımlar İmparatorun kafir olarak adlandırılmasına bile yol açacaktır.

3. BÖLÜM

AYNI COĞRAFYA DEĞİŞEN DÜŞMAN

3.1. Charles de Anjou'nun İtalya'ya Girişi

3.1.1. Charles de Anjou ve Benevento Muharebesi

Papa IV. Urban, ölmeden önce, 1263 yılında Fransa Kralı I. Louis'in kardeşi Charles de Anjou'ya İtalya'ya gelerek Manfred'in hüküm sürdüğü bölgeleri ele geçirmesi için çağrıda bulundu. Papa IV. Urban için Bizans İmparatorluğu ile yaşanan gelişmeler yanında Napoli ve Sicilya hakimi olan Manfred meselesi de önem arz etmekteydi. Papa ve Manfred arasında ki çekişme İtalya'da iki kesimin vuku bulmasına yol açmıştır. Bunlar Papa taraftarı olan Guelfo mensupları ile Manfred'e destek veren Ghibellinolardır⁴⁶². Ancak IV. Urban yapmış olduğu çağrının yerine getirildiğini göremedi ve 1264 yılında hayatını kaybetti. 26 Şubat 1266 yılında Anjou'lu Charles ordusuyla beraber Benevento'da Manfred ve ordusu ile karşılaştı. Yapılan bu savaşta Manfred bozguna uğratıldı ve cesedi Benevento Köprüsü'nün altına bırakıldı⁴⁶³. Papalık makamının yardımına tekrardan Franklar koşmuştu. Zira Papa II. Stephanus zamanında Frank Kralı Kısa Pepin'in ve 774 yılında oğlu Şarlman'ın Cermen kavmi olan Lombardları yenerek kiliseyi huzura kavuşturmuştu. Tarih tekerrür etti ve Cermen hanedanı olan Hohenstaufen'lerde Angevin'ler tarafından Sicilya'dan uzaklaştırıldı⁴⁶⁴.

Papa IV. Urban, Charles'ı kilisenin boyunduruğu altında bulundurup Bizans veya İslam topluluklarına karşıt güç oluşturma düşüncesini uygulamak istemiş olabilir. Fakat Charles'ın kilisenin oyuncuğu olma gibi bir düşüncesi

⁴⁶² Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküşü*, s. 203; Nicol *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s.61.

⁴⁶³ Runciman, *The Sicilian Vespers*, s.109-111; Claudia Baldoli, *İtalya Tarihi*, (çev. Eylem Çağdaş Babaoğlu), İstanbul, Feylesof Yayınları, 2018, s. 50; Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 420; Vasiliev, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, s.663; Usta, *Sorularla Bizans İmparatorluğu*, s. 203; Baştav, *Bizans İmparatorluğu Tarihi Son Devir*, s. 21. Manfred'in ölüsünün yanından geçen her Fransız askerinin taş atması Charles de Anjou tarafında emredilmiştir. Bkz. Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküşü*, s. 203.

⁴⁶⁴ David Abulafia, "The Kingdom of Sicily under the Hohenstaufen and Angevins", *The New Cambridge Medieval History*, Vol. V, (ed. David Abulafia), Cambridge: Cambridge University Press, 2008, s. 497- 524. Baldoli, *İtalya Tarihi*, s. 33-34.

bulunmamaktadır. Sicilya ve Napoli tahtına çıktıktan sonra aklında yatan tek düşünce İstanbul'u alarak hakimiyetini doğuya yaymaktır. Nitekim 1282 yılına kadar yapmış olduğu gerek ittifaklar gerek hamleler bunu göstermektedir⁴⁶⁵.

3.2. Charles de Anjou ve Çekirdek İttifakı

3.2.1. Benevento Muharebesi Sonrası Gelişmeler

Charles de Anjou şimdiki unvanı ile Sicilya Kralı düşüncelerini gerçekleştirme konusunda mahir bir idareciydi. Zihninde yeşeren İstanbul'u almak düşüncesini daha Benevento Muharebesi sonrası bile hiç geciktirmeden harekete geçirmiştir⁴⁶⁶. İlk hamlesi ise Bizans'ı karadan kuşatmak için stratejik bir bölge olan Korfu'yu ele geçirmek istemeseydi. Ancak burada karşısına çıkan engel ise bu bölgenin Epir Despotu'nun kızı Helen ile evli olan Manfred'in mülkü olmasıydı. Manfred, Benevento'da öldükten sonra ise Korfu, Hohenstaufen valisi olan Philip Chinardo'nun idaresinde kalmıştır. Hiç vakit kaybetmeden Despot II. Mikhail bu bölgeyi almak için harekete geçmiş ve Philip Chinardo ile iletişime geçmiştir. İlginçtir Despot, Helen'in Kastilya Kralı X. Alfonso'nun kardeşi Henry ile evlenmesi için Papa IV. Clements'den yardım istemiştir. Bu düşünce Papa IV. Clements'in aklına yatmıştır. Çünkü Henry büyük bir orduya sahiptir ve bu ordu sayesinde 1261 yılında elden çıkan İstanbul tekrar ele geçirilme ihtimali yüksektir. Ancak bu evlilik gerçekleşmemiştir⁴⁶⁷.

3.2.2. Viterbo Antlaşmaları (1267)

Charles adım adım Bizans'ı istila planını uygulamaya koymuştu. İlk hamlesi Korfu adasını ve Manfred'e evlilik akdi yolu ile geçen Epir bölgelerini almasıydı⁴⁶⁸.

⁴⁶⁵ Vasiliev, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, s.663.

⁴⁶⁶ Gregoras, *Bizantina Historia*, s. 123-124; Pachymeres, *De Michael et Andronico Palaeologis*, s.317; Geanakoplos, *Emperor Michael Palaeologus and The West*, s. 192.

⁴⁶⁷ Runciman, *The Sicilian Vespers*, s. 134 ve 153; Geanakaplos, *Michael Palaeologus And The West*, s. 192-194. İlerleyen zamanlarda ise despot kızını Chinardo ile evlendirmiştir ardından ise ajanları vasıtası ile Chinardo'yu öldürmüştür. Bundan ötürü öfkelenen oğul Gazo bu bölgeleri 16 Haziran 1267 yılında umumi vali olarak Charles de Anjou'yu atadı. Bkz. Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 192-193; Runciman, *The Sicilian Vespers*, s.153.

⁴⁶⁸ Vasiliev, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, s.664; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküş*, s. 204; Nicol *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s.62; Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 421.

Charles şimdi ise Viterbo'da Papa IV. Clements'in huzurunda Bauodoin, Akhai Prensi Guillaume ile anlaşmaya varmıştır. Burada iki tane anlaşma yapılmıştır. İkinci anlaşma daha fazla önem arz eder. İlk anlaşmada Akhai Prensi Guillaume'nin kızı İsabella, Charles'ın oğlu Philip ile evlendirilecektir. Buradan şu sonuca varmamız gayet makuldür eğer Guillaume ölürse Akhai Prensiği, Charles'ın egemenliğine girecektir. İkinci anlaşma ise Manfred'den sonra Charles'dan medet uman Baudoin ile yapılmıştır. Buna göre Charles en fazla yedi yıl boyunca Bauodoin'nin hizmetine iki bin savaşçı verecektir. Bu yardım neticesinde Bauodoin Akhai Prensiği'ni Charles'a devredecektir. Bu topraklar dışında, Samos, Khios, Lesbos ve Kos adaları hariç Ege adaları ile, İstanbul, Epir, Arnavutluk ve de Sırbistan dışındaki alınacak bölgeler üzerinde bulunan üçte birlik hakkını devredecektir. Buna Selanik ve oğlu Philip'ten sonra gelecek varis olmazsa eğer İstanbul'da dahildir. Elbette Charles anlaşmayı sağlam temeller üzerine oturtmak istiyordu. Bu yüzden kızı Beatrice ile Philip arasında bir evlilik yapılması da bu anlaşmada kararlaştırıldı⁴⁶⁹.

3.2.3. Viterbo Anlaşmalarının Önemi

Charles de Anjou bu ittifaktan büyük yarar sağlamayı umuyordu. Bunun nedeni İstanbul'a denizden veya karadan saldırma ihtimalini göz önüne alırsak eğer Anjou donanması denizden saldırmak için yetersizdi. Tam burada Venedik'in hangi cephede yer aldığı sorusu aklımıza gelebilir. Zira İmparator VIII. Mikhail Palaiologos'un 1265 yılında önerdiği anlaşmaya yanaşmadıkları gibi Viterbo Anlaşmaları'nda da pasif durumdadırlar. Sadece Viterbo Anlaşmaları'nda Venedik'in önceki haklarına sahip olacağı geçmiştir⁴⁷⁰. Burada mühim olan mesele karadan İstanbul'u kuşatmaktır. Böylece Charles bu anlaşmalar ile Bizans İmparatorluğu'nu batıdan sarmaya başlamıştır.

Charles zihnine yerleştirmiş olduğu Bizans İmparatorluğu'nu alma fikrinin önünde başka bir engel olmasını istemiyordu. Ancak Manfred'in yeğeni Conradin, Benevento'nun intikamını almak için harekete geçti. 1268 yılında Tagliocozzo

⁴⁶⁹ Runciman, *The Sicilian Vespers*, s.153-156; Vasiliev, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, s.663; Baştav, *Bizans İmparatorluğu Tarihi Son Devir*, s. 22; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküş*, s. 204; Nicol *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s.63; Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 420-422. Ayrıca maddeler için bkz. Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 197-198.

⁴⁷⁰ Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküş*, s. 202; Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s.198.

Savaşı sonucunda Manfred ile aynı kaderi paylaşır. Mağlup olduğu savaşın sonucunda öldürülür ve Hohenstaufen engeli Charles de Anjou'nun önünden kalkmış bulunur⁴⁷¹.

3.2.4. Papa IV. Clements

1264 yılında IV. Urban'dan sonra papalık makamına geçen IV. Clements, Charles'ın Benevento Muharebesi sonrası çizmiş olduğu portreden telaşlandığı muhakkaktır. Bunun nedeni daha yeni kurtulmuş oldukları Hohenstaufenler yerine şimdi de Anjouların kilisenin başını ağrıtmalarını başta Papa IV. Clements istemiyordu. IV. Clements'in duymuş olduğu bu kaygıyı Charles hissetmiş olabilir. Nitekim Viterbo'da yapılan anlaşmada Bauodoin'in imparatorluk hakkı üzerine bir iddiada bulunmuyordu. Ancak IV. Clements için asıl önemli olan nokta seleflerinin de düşüncesinde yatan kiliselerin birleşmesi meselesidir. Papa için değerli olan, Charles'ın istemiş olduğu İstanbul'u alarak emellerine ulaşma fikrinden ziyade Doğu'da Katolikliğini baki kılmak için adımların atılmasıydı. Bu nedenden İstanbul'dan almış olduğu müzakere teklifine olumlu yanıt vermiştir. Ancak unutulmaması gereken nokta Papa union için Charles'ı, Bizans İmparatorluğu'na karşı caydırıcı bir araç olarak kullanmıştır⁴⁷².

3.3. Viterbo Anlaşması Sonrası İmparator VIII. Mikhail Palaiologos

3.3.1. Charles de Anjou'ya Karşı Yapılan Hamleler

3.3.1.1. Papa IV. Clements ile Union Müzakereleri

İmparator VIII. Mikhail Palaiologos, Papa IV. Urban'ın Manfred ile yaşadığı sorunlardan ötürü union görüşmelerinde rahat davranmaya başlamıştı. Papa IV. Urban'ın ölümünde sonra IV. Clements'in görevinin ilk yıllarında da bu durum devam etti. İmparator Batı'da yaşanan Manfred-Kilise sorunu ile Doğu'da Bizans ile Moğollar arasında tampon görevi üstlenen Selçukluların iç sorunları ile boğuşmasını

⁴⁷¹ Runciman, *The Sicilian Vespers*, s.141; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküşü*, s. 203.

⁴⁷² Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 199-200; Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 421; Usta, *Sorularla Bizans İmparatorluğu*, s. 205.

fırsat bildi. Bu kısa huzur havasını İmparator VIII. Mikhail Palaiologos, askeri meseleler ve surların güçlendirilmesi ile geçirdi⁴⁷³.

Ancak Benevento Muharebesi sonrası Charles'ın Korfu'yu alması ve Bizans İmparatorluğu'na karşı ittifak arayışları İmparator VIII. Mikhail'de endişe uyandırdı. Artık karşısında Kilise ile sorunlar yaşayan bir düşman yerine kiliseyi düşmandan kurtarmış ve yegane hizmetkârı sıfatında bulunan güçlü Charles de Anjou bulunmaktaydı. 1266 yılının ortalarında İmparator VIII. Mikhail, Theodore Meliteniotes başkanlığında elçilik heyetini Papa IV. Clements'e union müzakerelerini tekrardan başlatmak için gönderdi. Bu durum Papa IV. Clements tarafından bekleniyordu. Papa Ortodoks Kilisesi'nin Katolik Kilisesi'nin üstünlüğünü tanınmasını önceki papalarda olduğu gibi istiyordu. İmparator VIII. Mikhail Palaiologos, aynı İsa'ya ve aynı Tanrı'ya taptıklarını ve aralarında olan bu ayrılığın özellikle Müslümanlara yaradığını belirtmiştir. Bu nedenle ayrılığın bitmesi gerektiğini ve union müzakerelerinin bir Bizans kentinde toplanan konsilde tartışılması gerektiğini söylemiştir. Ancak Papa IV. Clements, bir önceki papadan farklıydı. Papa IV. Clements union müzakerelerini etkin bir biçimde yürütme taraftarıydı. Sonuç itibarıyla elinin altında bulunan Anjou ordusu vardı ve İmparator VIII. Mikhail bunun farkındaydı. Papa 1267 yılında İstanbul'a göndermiş olduğu cevapta union müzakereleri için konsilin toplanmasını istemedi. Papa için öncelikli olarak Bizans İmparatoru'nun, halkının ve Ortodoks din adamlarının Batı Roma kilisesinin uygulamalarını kabul etmesini istemiştir⁴⁷⁴.

İmparator VIII. Mikhail Palaiologos için Papa IV. Clements'in mektubu ile sarsılmıştır. Çünkü İmparator, halkının ve din adamlarının papanın önermiş olduğu Roma inanç metnini ve mayalı ekmek, filioque gibi dayatmaları kesinlikle kabul etmeyeceklerinin farkındaydı. İmparator, Papa'ya cevaben göndermiş olduğu mektubunda bu sorunların çözümünün doğuya Türklere yapılacak bir haçlı seferinden sonra konuşulması gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca İmparator VIII. Mikhail, yapılacak bir haçlı seferinin Bizans ordusu olmadan başarılamayacağını

⁴⁷³ Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 195; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküşü*, s.204; Nicol *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s.62.

⁴⁷⁴ Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 202-203; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküşü*, s. 205; Nicol *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s.62-63; Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 421; Vasiliev, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, s.663.

söylemiştir. Son olarak ise lojistik destek sağlamak amacı ile Ermeni kralının Hristiyan ordusuna destek vereceğini eklemiştir⁴⁷⁵.

İmparator VIII. Mikhail'in bu son mektubuna Papa 1267 Viterbo Anlaşmaları ile cevap verdi. Akabinde 1268 yılında ki Tagliocozzo Savaşı ile Bizans İmparatoru için çanlar çalmaya başlamıştı. Papa IV. Clements yeni bir haçlı seferi istese de Bizans ile görüşmelerinde Roma Kilisesi'nin sözünün geçmesini istiyordu. Tam bu noktada Papa IV. Clements 28 Kasım 1267 yılında öldü⁴⁷⁶. İmparator VIII. Mikhail şimdi rahatlamış gözükebilir. Ancak Charles de Anjou yeni bir papanın seçilmesini geciktirmek istiyordu⁴⁷⁷. Böylece planlarında kilisenin engelinin kalkmasını istemişti.

3.3.1.2. Cenevizlilerin Galata'ya Yerleştirilmesi

İmparator VIII. Mikhail Palaiologos İtalya'daki kasvetli bulutların İstanbul'a doğru ilerlemesinden endişe duyduğundan ötürü bu kez Cenevizlilere tekrardan anlaşma teklifi etmiştir. Cenevizlilerle anlaşmasında kuşkusuz Charles de Anjou'nun etkisi olmakla birlikte Venediklilerin 1265 anlaşmasını onaylamaması da ön plandadır. Batı'da toplanan ittifaklar ve imparatorluğa karşı oluşan şer güçlere karşı kentten kovulan Cenevizlileri çağırarak İmparator onların donanma gücünden yararlanmak istemiştir.

İmparator VIII. Mikhail Palaiologos ile Ceneviz Podestası Franceschino de Camilla ile yapılan müzakereler sonucunda 1267 yılında antlaşma yapıldı. Bu anlaşma İstanbul'un alınmasından önce Cenevizlilerle imzalanan Nymphaion Anlaşması'nın devamı ve tamamlayıcısı gibidir. Anlaşmaya göre Hereclea'da⁴⁷⁸ bulunan Cenevizliler Galata'ya yerleştirildiler. Ayrıca Cenevizliler Haliç'ten geçerken Blakhernai Sarayı'nda bulunan İmparatora selam duracaklardı. Bu

⁴⁷⁵ Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 204; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküş*, s.205; Nicol *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s.63.

⁴⁷⁶ Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküş*, s. 205; Nicol *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s. 64; Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 421.

⁴⁷⁷ Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküş*, s. 205.

⁴⁷⁸ Zonguldak. Karadeniz Ereğli'si olarak da geçer.

aşağılayıcı teklife rağmen Ceneviz Podestası, İmparatorun karşısında saygıyla eğilmiştir⁴⁷⁹.

İmparator VIII. Mikhail Palaiologos, Cenevizlileri Galata'ya yerleştirerek kent içinde çıkabilecek olağan huzursuzluğu önlemiştir. Nitekim kent içinde en kalabalık Latin nüfus Cenevizlilerdi. Son olarak İmparator VIII. Mikhail, surlarla çevrili olan Galata'da surları yıkılma emrini vermiştir. Burada amaç Cenevizlilerle yaşanacak bir anlaşmazlıkta daha rahat müdahale etmektir⁴⁸⁰.

3.3.1.3. Venedikle Müzakereler (1268)

1267 yılına gelindiğinde Venedik'in kaygıları artmıştı. Charles de Anjou'nun Adriyatik Denizi'nde Bizans İmparatorluğu'nu kısaça alması Venedik açısından olumsuzdu. Nitekim Venedik bilindiği gibi 1204 Haçlı Seferi öncesi Adriyatik sahilinde Macarların etkili olmasını hazmedememiş ve Zara'yı ele geçirmişti. Bu nedenle Adriyatik sahillerinde Venedik kendisine eş değer olabilecek bir rakip istemiyordu⁴⁸¹.

Venedik'in endişelerinin artmasındaki bir başka neden kuşkusuz İmparator VIII. Mikhail Palaiologos'un Cenevizliler ile yapmış olduğu anlaşmadır. Kadim düşmanlarının Bizans sınırları içerisinde kendi yerlerine geçtiğini gören Venedik için bu durum kabul edilemezdi. Ayrıca Doğu'da Venedikliler, Bizans İmparatorluğu ile sürtüşmesinden dolayı aktif bir ticari konuma kendilerini getiremiyordu. Son olarak Adalar Denizinde korsan faaliyetleri Venedikli denizcilerin canlarını sıkmaya başlamıştı⁴⁸².

1265 yılında İmparator'un önermiş olduğu anlaşmaya burun kıvıran Venedik Doge'u Reniero Zeno takınmış olduğu kibirli tavrı bir tarafa bıraktı. Doge, 1267

⁴⁷⁹ Di Cafforo, *Annali Genovesi*, Cilt. IV, s. 107-108; Gregoras, *Bizantina Historia*, s.97; Pachymeres, *De Michaelae et Andronico Palaeologis*, s.167-168; Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 206-208; Daş, *Bizans'ın Düşüşü*, s. 48; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküşü*, s. 205; Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s.76; Nicol, *Bizans ve Venedik, Diplomatik ve Kültürel İlişkiler Üzerine*, s. 179; Vasiliev, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, s.663; Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 420; Şerif Başta, *Bizans İmparatorluğu Tarihi Son Devir*, s. 21.

⁴⁸⁰ Pachymeres, *De Michaelae et Andronico Palaeologis*, s.168; Nicol, *Bizans ve Venedik, Diplomatik ve Kültürel İlişkiler Üzerine*, s. 179; Nicol *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s.76; Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 207.

⁴⁸¹ Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküşü*, s. 203-204; Nicol *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s.77.

⁴⁸² Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküşü*,s. 205; Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 420; Vasiliev, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, s.663-664.

yılında Marco Bembo ve Pietro Zeno adlı iki elçiyi İstanbul'a gönderdi⁴⁸³. Burada bulunan iki elçi ile İmparator VIII. Mikhail Palaiologos arasında bir anlaşma yapıldı. Anlaşmanın maddelerine göre;

-Venedik, İmparatorluk aleyhine yapılan bir ittifaka katılmayacaktı.

-Venedikliler, İmparatorluk sınırları dahilinde istedikleri yerde ticaret yapabilecekler ve vergiden muaf olacaklardı.

-Şayet bir Venedikli bir Bizanslı kişiyi öldürürse İmparator tarafından yargılanacaktı. Bir Venedikli başka bir Venedikli'yi öldürürse kendi balyosu yada din adamı tarafından yargılanacaktı.

-Cenevizliler ile Venediklilerin birbirlerine karşı saldırgan bir tutumda bulunmaları yasaklanmıştır.

-Venediklilere imparatorluk sınırları içerisinde kuruluş verilmeyecekti. Eğer Venedikli tüccar isterse kira verme şartı ile müessese elde edebilirdi.

-İmparator, Venediklilerin bulunduğu Koron, Modon ve Girit Adaları'na saldırmayacaktı. Ayrıca Negroponte Adası üzerinde Akhaia ile yapmış olduğu anlaşmaya bağlı kalacaktı.

-Son olarak Venedikli korsanların ellerinden uğradığı kayıplardan ötürü İmparator'un zararları karşılanacaktı.

Buna bağlı olarak Venedikliler, imparatorluk topraklarına yapılacak korsan faaliyetlerine destek vermeyeceğine söz verdi. 4 Nisan 1266 yılında yapılan bu anlaşma 30 Haziran 1268 yılında Venedik Doge'u Reniero Zeno tarafından onaylandı⁴⁸⁴.

Bu anlaşma her ne kadar vergiden muaf olsalar da Venediklilerin beklentilerini karşılamadı. Bunun nedeni ise Cenevizlilerin de imparatorluk sınırları içerisinde ticaret yapacak olmalarıdır. Ancak burada İmparator VIII. Mikhail Palaiologos'un düşüncesi dikkat çekiyor. Daha evvelki zamanlarda iki Latin deniz gücünden biri seçiliyordu. İmparatorluk dışı kalan devlet ise ticari ayrıcalığa sahip devleti

⁴⁸³ Canal, *Les Estoires de Venise*, s. 102-103; Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 214; Nicol, *Bizans ve Venedik, Diplomatik ve Kültürel İlişkiler Üzerine*, s. 179.

⁴⁸⁴ Nicol, *Bizans ve Venedik, Diplomatik ve Kültürel İlişkiler Üzerine*, s. 180; Nicol *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s.77; Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 214-215; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküş*, s. 206; Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 420; Şerif Baştav, *Bizans İmparatorluğu Tarihi Son Devir*, s. 21.

diskalifiye etmenin yollarını arıyordu. Bunun sonucunda ise ya iki deniz devleti arasında savaş ya da imparatorluğa karşı kurulan ittifaklar ile kendini gösteriyordu. Ancak burada şu hususu belirtmek fayda var İmparator tarafından 1265 yılında Venedik Doge'una önerilen anlaşmada Cenevizlilerin imparatorluktan çıkarılması maddesi yer almaktaydı. 1268 yılına gelindiğinde ise bu kez İmparator VIII. Mikhail Palaiologos bu yanlışa düşmedi. Böylece her iki Latin devleti sadece ticarete odaklanacak ve Bizans suları serbest ekonomiye açık kalacaktı⁴⁸⁵.

Doge Reniero Zeno anlaşmayı onaylamasının ardından öldü. İmparator anlaşmanın yeni Doge Lorenzo Tiepolo'nun da onaylaması için George Tzimiskes ve George Kalodukas adlı elçiler gönderdi. Sonunda yeni Doge, selefinin onayladığı anlaşmanın devam edeceğini belirtti⁴⁸⁶.

3.4. Papa IV. Clements'in Ölümünden Sonraki Süreç

3.4.1. Charles de Anjou'nun Deniz Cumhuriyetleri İle Olan Münasebetleri ve Sefer Hazırlıkları

Papa IV. Clements'in ölümünden sonra Charles de Anjou Bizans İmparatorluğu'na karşı olan politikalarında daha rahat hareket etmiştir. Bunun nedeni ise Bizans İmparatorluğu'na karşı kendisine engel olabilecek union meselesinin ortadan kalkmasıdır⁴⁸⁷. Ancak burada önemli olan bir husus dikkatimizi çekecektir. Nitekim ilerleyen sayfalarda göreceğimiz Charles de Anjou ittifaklarına Papa IV. Clements'in ölümünden sonrada ara vermeden devam etmesidir. Bunun iki nedeni vardır. Birincisi Charles de Anjou, Bizans İmparatorluğu'na saldırmak için yeterince güçlü değildir ve bundan dolayı İstanbul'u sarmala almak için ittifak arayışlarına devam etmiştir. İkincisi ise abisi olan Fransa Kralı IX. Louis'den çekinmesidir.

Her ne kadar Charles de Anjou kara devletleri ile ittifak yapmışsa da, İstanbul'a bir saldırı söz konusu olduğunda donanmanın, kara ordusundan daha

⁴⁸⁵ Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküş*, s. 206; Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 420. Ayrıca Venedik ve Ceneviz aralarında ki husumeti sonlandırmak için 1270 yılında beş yıl bir antlaşma imzaladılar. Bkz. Nicol, *Bizans ve Venedik, Diplomatik ve Kültürel İlişkiler Üzerine*, s. 181.

⁴⁸⁶ Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 215-216; Nicol, *Bizans ve Venedik, Diplomatik ve Kültürel İlişkiler Üzerine*, s. 181.

⁴⁸⁷ Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 216; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküş*, s.206.

mühim bir rol oynayacağını farkındadır. Bunun bilincinde olan Charles de Anjou, 1269 yılında Ceneviz ile ticaret anlaşması imzalar. Burada VIII. Mikhail Palaiologos bir kez daha Cenevizliler için hayal kırıklığına uğramıştı⁴⁸⁸. Fakat aralarındaki antlaşma ticari olduğu için İmparator VIII. Mikhail endişelenmedi. Şayet İmparator VIII. Mikhail, Ceneviz ve Anjou arasında olan anlaşmanın İstanbul'u kapsadığı kanaatine varsa idi Cenevizliler hiç vakit kaybedilmeden Galata'dan çıkarılırdı.

Charles de Anjou, Cenevizliler ile yapılan antlaşmanın yetersiz olduğunun kendisi de bilincinde idi. Bundan dolayı 1269 yılında Venedik'e Akhaia şövalyesi Erad d Anuoy ve Montecassino piskoposunu elçi olarak gönderdi. Elçiler, Charles de Anjou'nun Venedik Doge'na Katolik inancının Doğu'da hüküm sürmesi gerektiğini ve bu yüzden Bizans İmparatorluğu'na karşı bir sefere çıkılması gerektiğini içeren mektubunu getirdiler. Ancak Doge bu konuda hevesli değildi. Charles de Anjou, Balkanlar ve Adriyatik'de yayılmaya devam ediyordu. Doge bu konuda endişeli olduğundan mütevellit Charles de Anjou'nun bu teklifine sıcak bakmadı. Charles de Anjou'nun Venedik'i kendi ittifakına katma girişimi başarısız oldu⁴⁸⁹.

Charles de Anjou, Venedik'in bu tavrından dolayı Anjou donanmasının güçlendirilmesi talimatını verdi. Liman ve tersane yapımına hız kesilmeden devam edildi. Güney İtalya'da süregelen askeri hazırlıkların Bizans İmparatorluk ajanlarının öğrenmemesi için Charles de Anjou, Sicilya ve İstanbul'da mal akışını engelledi⁴⁹⁰.

3.4.2. Charles de Anjou'nun Balkanlarda İttifak Arayışları

15 Eylül 1269 tarihinde Charles de Anjou, Macar Kralı IV. Bela ile Katolik inancı dışında bulunan düşmanlara karşı iki ülke arasında yardımlaşma sözü içeren bir anlaşma imzalandı. Ayrıca iki ülke arasında evlilik yapılması da kararlaştırıldı. Charles de Anjou, Bulgar Çarı Konstantin Tich ile de ittifak kurdu. Balkanlarda her bir devlet ile ittifak kurmayı isteyen Charles de Anjou Sırp'lara yakınlığı. Sırp I.

⁴⁸⁸ Di Cafforo, *Annali Genovesi*, Cilt. IV, s. 227; Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s.218; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküşü*, s. 206-207.

⁴⁸⁹ Nicol, *Bizans ve Venedik, Diplomatik ve Kültürel İlişkiler Üzerine*, s. 182; Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 221; Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 425.

⁴⁹⁰ Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 221; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküşü*, s.206.

Stephen Uros, Bizans İmparatorluğu yerine Sicilya ile yakınlaşmayı kendi politikası açısından daha makul buldu⁴⁹¹.

Arnavutlar, Epir Despotu II. Mikhail'in ölümünden sonra başlarına buyruk bir şekilde hareket etmeye başladılar. Bu durum Charles de Anjou'nun yararına olan bir durumdu. Nitekim Dyrachium⁴⁹² bu bölgedeydi. Eğer Arnavutlar, Anjou egemenliğine alınırsa İstanbul'a askeri harekatta stratejik bir konum elde edilmiş olacaktı. Bu fırsatı kaçırmayan Charles de Anjou, Arnavutlar ile 21 Şubat 1272 yılında bir anlaşma kaleme aldı. Buna göre Arnavutlar, Anjou hakimiyetinde olup Charles de Anjou'yu kralları olarak tanıyacaktı. Charles de Anjou ise Arnavutların iç işlerine saygı duyacak ve Arnavutlar üzerinde baskılı bir politika izlemeyecekti⁴⁹³.

Charles de Anjou, Akhaia ile müttefik olmasına rağmen bu bölgenin Bizans İmparatoru tarafından tahrip olmasını istemiyordu. İlerleyen zamanlarda kara üzerinden bir askeri harekatta bu bölgenin önemi daha da artıracaktı. Bundan dolayı 1270 Mart ayında, Ansel de Toucy komutası altında yirmi beş gemiden oluşan bir donanma gönderdi. Bu bölgeye sadece asker yardımı yapılmadı. Latin-Bizans savaşlarından dolayı Mora coğrafyası fakir düşmüştü. Bundan dolayı Charles de Anjou bu bölgeye sadece askeri yardım değil erzak ve para yardımında da bulunmuştur⁴⁹⁴.

İttifak arayışlarında sadece Charles de Anjou değil sabık Latin İmparatoru Bauodoin de eski hakimiyetini elde etmek için ittifak arayışlarına girmişti. 1269 yılının Mart'ın da Navarre Kralı Kont Theobald ile anlaşma imzalanmıştır. Buna

⁴⁹¹ Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 216-217; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküş*, s. 206; Nicol, *Bizans ve Venedik, Diplomatik ve Kültürel İlişkiler Üzerine*, s. 183-184. Ayrıca Sırp Kralı I. Stephan Uros Fransız prenses ile evlenmiş. Bu durum kendisinde Bizans İmparatorluğu'na rakip olma duygusu uyandırmış olabilir. Bkz. Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 421. Ayrıca Napoli'de bulunan Slav yerleşmeleri için bkz. Vasiliev, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, s.666.

⁴⁹² Arnavutluk sınırlarında bulunan Dıraç ilçesi.

⁴⁹³ Runciman, *The Sicilian Vespers*, s.163; Vasiliev, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, s.665-666; Nicol, *Bizans ve Venedik, Diplomatik ve Kültürel İlişkiler Üzerine*, s. 184; Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 234; Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 425; Nicol *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s.65.

⁴⁹⁴ Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 222; Nicol *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s.65; Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 421; Vasiliev, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, s.665; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküş*, s. 206.

göre Navarre Kralı'nın İstanbul'un alınması için askeri yardım sözü verdi⁴⁹⁵. Buna binaen Theobald, İstanbul'un dörtte birine hakim olacaktı. Bauodoin bu ittifakla yetinmemiş Aragon Kralı James'ın oğlu Ferante Sancho ile de anlaşmaya varmıştır. 8 Nisan 1270 yılında yapılan anlaşmaya göre ücret mukabilinde Latin İmparatorluğu için savaşmak amacıyla bir birlik göndermeyi taahhüt etti⁴⁹⁶.

3.4.3. Charles de Anjou'nun Diğer İttifak Arayışları

Bizans İmparatorluğu'nu yapmış olduğu ittifaklarla batıdan sıkıştıran Charles de Anjou şimdi ise doğuda aynı ittifaklarla bunu uygulamak istemiştir. Moğol Kağanına ve Ermeni Kralına elçiler göndererek VIII. Mikhail Palaiologos'a karşı ittifak önerisinde bulunmuştur⁴⁹⁷.

Aynı zamanda yapmış olduğu ittifak çalışmalarına Charles de Anjou kutsaliyet kazandırma arzusundaydı. Nitekim IV. Ioannes Laskaris'in Sicilya'da olduğu dedikodusunu yaymıştır. Buradan şu anlaşılmaktadır ki Charles de Anjou, Bizans İmparatorluğu sınırları içerisinde yaşayan Laskaris taraftarlarının da desteğini çekmektedir. Özellikle bu söylenti Bulgar Çarının IV. Ioannes Laskaris'in kardeşi olduğunu düşünürsek Bulgar- Sicilya ittifakını dahada güçlendirmiş olmaktadır⁴⁹⁸.

3.5. VIII. Mikhail Palaiologos'un Charles d Anjou'ya Karşı Hamleleri

3.5.1. Sekizinci Haçlı Seferi

Charles de Anjou'nun Bizans İmparatorluğu'na karşı ittifak girişimlerinden buraya kadar bahsetmiş bulunmaktayız. Şimdi İmparator VIII. Mikhail Palaiologos'un karşı hamlelerinden bahsedeceğiz. Charles de Anjou'nun Bizans İmparatorluğu'nu doğudan ve batıdan ittifaklarla sarması elbette VIII. Mikhail'i tedirgin etmişti. Ancak İmparatorun daha önce Manfred ve Charles'ın Sicilya'da

⁴⁹⁵ Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküş*, s. 207.

⁴⁹⁶ Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 219-220.

⁴⁹⁷ Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküş*, s. 206.

⁴⁹⁸ Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s.65.

hakim olduğu ilk zamanlarında union bahanesi ile kiliseyi oyalayarak zaman kazanması Papa IV. Clements'in 1268 yılında ölmesiyle ortadan kalkmıştı.

IX. Louis daha önce Yedinci Haçlı Seferi'nin başında bulunmuştur. Bu seferde Dimyat gibi mühim bir yeri ele geçirmiş olsa bile daha sonra yapılan mücadelelerde Müslümanlar tarafından esir edilmiştir. Dimyat'ın teslimi ve dört yüz bin akçe fidye karşılığında canı bağışlanmıştır. 1270 yılına gelindiğinde IX. Louis tekrardan bir haçlı seferini başlatmak için hazırlıklara başladı. Ancak yapılacak bu haçlı seferi Charles de Anjou'nun planlarını engelleyecekti. Nitekim Charles de Anjou, Bizans İmparatorluğu'na karşı ittifaklarını tamamlanmış ve saldırı arifesindeydi. Ancak abisi IX. Louis, Charles de Anjou'un Fransız ordusunun mühim bir kısmını emrinde tuttuğunun bilincindeydi. Bundan dolayı yeni bir haçlı seferi arifesinde bu birliklerin kutsal topraklara değil Bizans İmparatorluğu'na sevk edilmesini istememişti⁴⁹⁹. Abisinin bu düşüncesine karşılık Charles de Anjou, yapılacak bir seferin Kudüs üzerine olmaması tarafındaydı. Daha önce bu coğrafyaya yapılan sefer Fransızlara acıdan başka bir duygu yaşatmamış elleri boş ülkelerine dönmüşlerdi.

Charles de Anjou, IX. Louis'e seferin Tunus üzerine yapılması arzusunda olduğunu bildirdi. Bunun nedeni Tunus Emiri, Hristiyanlara iyi davranması ve buradan çıkarılacak sonuca göre emire verilecek gözdağının hristiyanlığa geçmesine vesile olacağını düşünülmesidir. Bu nedenden dolayı seferin Tunus'a yapılmasını istedi. Abisi IX. Louis de seferin Tunus üzerine yapılmasını kararlaştırdı. Ancak gelgelelim seferin asıl amacı Akdeniz'de müstahkem bölge kazanmaktı. Bunun için en ideal bölge kuşkusuz Tunus idi. Buranın ele geçirilmesi Akdeniz'de daha rahat hareket edebilecekleri anlamına gelmekteydi. Üstelik Bizans İmparatorluğu'na karşı bir hareket üssü daha elde edilmiş olacaktı⁵⁰⁰.

3.5.2. IX. Louis ile VIII. Mikhail Palaiologos Arasındaki İlişkiler

Elinde bulunan tek avantajı kaybeden VIII. Mikhail Palaiologos, Charles'ın abisi olan IX. Louis'e yönelmiştir. Papanın yokluğunu IX. Louis ile doldurmak

⁴⁹⁹ Nicol *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s.65. Fransa Kralı IX. Louis, Charles İtalya'da bulunmasına en başından beri razı değildi. Ancak haçlı seferi düşüncesini en başından beri aklından çıkarmayan IX. Louis ileride yapılacak bir sefer için İtalya'nın önemli bir avantaj sağlayacağına ikna edilmişti. Bkz. Vasiliev, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, s.664.

⁵⁰⁰ Daş, *Bizans'ın Düşüşü*, s. 50-51.

isteyen VIII. Mikhail Palaiologos, Fransa Kralı IX. Louis'e elçiler göndermiştir. Elçiler Paris'e vardıklarında VIII. Mikhail Palaiologos tarafından yazılmış mektubu Kral IX. Louis'e okudular. Mektupta IX. Louis'in düzenleyeceği Haçlı seferine VIII. Mikhail Palaiologos'un da askeri bir birlik göndermek istediği yazılıdır. Fakat İmparator VIII. Mikhail Palaiologos, kardeşi Charles de Anjou'nun Bizans İmparatorluğu'na karşı tehditkar tavrından çekinmektedir. Kardeşinin yapacağı bir saldırı İmparatorun haçlı seferi için birlik göndermesini engelleyecektir. Bizans İmparatoru VIII. Mikhail'in Kuzey Afrika'ya yapılacak sefere karşı yardım talebini Kral IX. Louis takdir etmişti⁵⁰¹.

Fransa Kralı IX. Louis'de 1270 yılında elçilerini İstanbul'a gönderdi. Göndermiş olduğu mektubun IX. Louis'in şahsında oluşturduğu etkiyi kavrayan VIII. Mikhail Palaiologos 1270 yılında ikinci bir mektup göndermeye karar verir. İkinci mektubunda ise Papalık makamının boş olmasından dolayı union görüşmelerinin tıkandığından yakınır. Bundan dolayı İmparator VIII. Mikhail başta kendi olmak üzere halkının ve din adamlarının, union müzakereleri için kayıtsız şartsız Kral IX. Louis'in vereceği karara biat edeceğini belirtir. İkinci mektubun etkisi birincisine nazaran daha şiddetli olmuştur. Kral IX. Louis ise verdiği cevapta papanın olmamasından ötürü bu konunun curia'ya götüreceğini yazmıştır⁵⁰².

Curia'dan çıkan ortak karar Albano Piskoposu'nun İstanbul'a gönderilmesiydi. İstanbul'a hareket etmeden önce Piskopos, Bizanslıların oyunları konusunda uyarıldı. İstanbul'a vardığında ise Albano Piskoposu'nun şartları İmparatorluk açısından hoş karşılanmadı. Adeta bir önceki Papa IV. Clements'in şartlarının aynısı idi⁵⁰³.

Albano Piskoposu gayet nazık bir şekilde geri gönderilmesinin ardından 1270 Haziran'ında üçüncü bir elçilik heyeti Kral Louis'e doğru yola çıktı. Bu elçilik heyetinde Ayasofya baş sekreteri Ioannes Bekkos, Başdiyakoz Konstantinos Meliteniotes'inde bulunduğu heyet Sicilya'da buldukları esnada Kral IX. Louis'in sefer için Tunus'a hareket ettiği haberini almışlardır. Elçiler yakalanma pahasına Kartaca'yı fırtınalı bir havada geçip Kral IX. Louis ile görüşmeye gitmiştir. Lakin tifoya yakalanan Kral IX. Louis'in elçileri kabul edecek dermanı yoktur. Ancak

⁵⁰¹ Runciman, *The Sicilian Vespers*, s.157-158.

⁵⁰² Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 225-227

⁵⁰³ Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 225-227.

ölümünden bir gün önce elçileri kabul etmiştir. Bu kabul esnasında da fısıltılar içerisinde barış olmasını talep ettiğini belirtmiştir ve 25 Ağustos günü ölmüştür⁵⁰⁴.

3.5.3. Bizans'ın Latin Yunanistan'a Saldırması

Charles de Anjou'nun Tunus'ta olduğu sıralarda VIII. Mikhail Palaiologos, Akhaia'yı ele geçirmek amacıyla sefer başlattı. 1270 yılında yeğeni Alexios Philanthropenos'un komutası altında Türklerden, Bizanslılardan ve Kumanlardan oluşan ordusuyla Monemvasia'ya gönderildi. 1270-1272 yılları arasında Bizans-Sicilya güçleri arasında önemli çarpışma olmamıştır⁵⁰⁵.

Charles'ın Sicilya kıyısında donanmasını ve ordusunu kaybetmesinden dolayı Akhaia'ya uzun bir süre askeri, erzak ve lojistik yardımda bulunamadı. Ancak 1272 Charles de Anjou, Dreux de Beaumont komutası altında bir yedi yüz şövalye ve piyadeyi Mora'ya sevk etti⁵⁰⁶. Beaumont, karargahını Nikli'ye kurdu. Beaumont'un düşüncesi Bizanslıları üzerine çekerek açık alanda düşmanları ile savaştı. Ancak daha önce yaşanan Prinitza mağlubiyetini unutmayan İmparator VIII. Mikhail Palaiologos, Bizans ordusunun meydan savaşından uzak durmalarını tembih etmiştir. Beaumont, Nikli'de bulunan karargahından çıkmamış düşmanı beklemiştir⁵⁰⁷.

Charles de Anjou'nun 1272 yılında Mora'ya göndermiş olduğu birlikler Akhaia'nın Latin varlığında olmasını devam ettirmiş Bizans kuvvetlerinin ilerleyişi durmuştur. 1272 yılında Sicilya yardımı sonrasında ki mücadeleler 1274 yılına kadar devam etmiştir. Bu süre zarfında en çok zararı gören kuşkusuz Akhaia toprakları olmuştur⁵⁰⁸.

3.5.4. Kral I. Louis'in ölümünden Sonraki Süreç

Abisinin ölümünden sonra Charles de Anjou birliklerinin başına geçerek Tunus'a sefer yapar. Bu sefer sonunda Tunus emirini yenmiştir. Emirden yüklü bir

⁵⁰⁴ Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 225-227.

⁵⁰⁵ Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 229.

⁵⁰⁶ Chronicle of Morea, Greek Version , 1. 6533; Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s.230.

⁵⁰⁷ Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 230.

⁵⁰⁸ Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 230; Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s.422.

para alıp bir daha Tunus'a uğramamak vaadiyle Tunus'tan ayrılmış ve Sicilya'ya geri dönme kararı almıştır. Bizans İmparatorluğu için Kral IX. Louis'in ölmesi birliklerinin başına Charles de Anjou'nun geçmesi felaket kelimesi ile eş değerdi. Ancak burada talih tekrardan VIII. Mikhail Palaiologos'un yüzüne güldü. 22 Kasım Charles de Anjou ve donanması Trapani Limanı'na vardıkları esnada büyük bir fırtına sonrası donanmasında bulunan on sekiz gemi parçalanır. Askerlerinin ve atlarının çoğu bu fırtınada yok olur⁵⁰⁹.

Trapani felaketi kuşkusuz büyük bir öneme sahiptir. Fakat bu felaketten önce değinilmesi gereken konu Charles de Anjou'nun abisinin ölümünden sonra neden Bizans İmparatorluğu'na değil de ilk önce Tunus'a saldırmış olduğudur. Bunun sebebi abisine duyduğu sadakat ve ölümünden sonra kendisine göstermiş olduğu⁵¹⁰ saygı ile alakalı olduğu kadar ekonomi ile de ilgili olduğu kanaatindeyim. Nitekim ortada bir papa ve kendisini engelleyecek bir abi bulunmamasına rağmen donanmanın ve ordunun başında her halükarda Bizans İmparatorluğu'na saldırabilirdi. Lakin Charles de Anjou, Tunus emirine saldırmış ve yüksek bir ganimet karşılığında geri çekilmiştir. Buradan aldığı ganimet ile ileride Bizans İmparatorluğu'na yapacağı sefer için harcayacağı muhakkaktır.

3.5.5. Arnavutluk-Charles İttifakı ve VIII. Mikhail Palaiologos

İmparator VIII. Mikhail Palaiologos, Charles de Anjou'nun, Arnavutlar tarafından kral tanınmasından sonra diplomasiye başvurdu. Palaiologos'un göndermiş olduğu mektuplar ile Arnavutlar kralları olan Charles de Anjou'ya karşı isyan etmeye teşvik edildi. Ancak bu mektuplar Charles de Anjou'nun eline geçti. Charles de Anjou kendisine sadık davrandıkları için Arnavutlara teşekkür ederken, İmparator VIII. Mikhail Palaiologos'un diğer hilelerine yönelik uyarıda bulundu⁵¹¹.

Arnavutluk'un, İmparator VIII. Mikhail Palaiologos açısından önemli olması kuşkusuz coğrafi olarak stratejik önem barındırmasıdır. Arnavutluk'un önemi,

⁵⁰⁹ Runciman, *The Sicilian Vespers*, s.158; Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 422; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküş*, s. 208; Nicol *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s.65; Vasiliev, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, s.665.

⁵¹⁰ Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküş*, s. 208.

⁵¹¹ Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 234-235.

Charles de Anjou açısından Bizans İmparatorluğu'na saldırı için Akhaia'dan sonra ikinci bir üs meydana gelmiş olmasıdır⁵¹².

3.5.6. Balkanlar ve VIII. Mikhail Palaiologos

Charles de Anjou'nun özellikle Balkan coğrafyasında Bizans İmparatorluğu'na karşı yapmış olduğu ittifak girişimlerine İmparator VIII. Mikhail Palaiologos diploması yoluyla cevap verdi.

Charles de Anjou'nun Macarlarla yakınlaşmasından sonra İmparator, oğlu Andronikos'u Macar kralı V. Stephan kızı Jolanthe ile evlendirdi. Macar- Bizans yakınlaşmasının en önemli sonuçlarından birinin kuşkusuz Sırlara ve Arnavutlara karşı Bizans lehine Balkanlarda denge sağlanmış olmasıdır⁵¹³.

VIII. Mikhail Palaiologos'un Balkanlarda Charles de Anjou'ya karşı yürüttüğü muvazene politikası gereği Slav topluluklar önemli bir mertebeye yükseldi. Batı'da Epir Despotluğu ve Latin Yunanistan halihazırda imparatorluğa düşmandı. Sırların ve Bulgarların'da düşman topluluğa dahil olması imparatorluk açısından durumun vehametini artıracaktı. Bundan dolayı İmparator VIII. Mikhail Palaiologos, Bulgar ve Sırp kiliselerini Ohrid Rum piskoposluğuna bağlamak istedi. 1272 yılında yayınlamış olduğu kilise nizamnamesi buna örnektir. Ancak İmparator buradan istediği sonucu alamamıştır⁵¹⁴.

Bulgar çarı Konstantin eşi Irenne Laskaris'in ölümünden sonra imparatorun yeğeni Maria ile evlendi. Bu evlilik Bulgarlar ile Bizans İmparatorluğu arasında suların durulmasına bir müddet de olsa sebep oldu. Ancak İmparator, Çar'a bu evlilik için vadettiği Ankhialos ve Mesembria yerleri vermeyince aralarında ki ilişki tekrar alevlendi. Charles de Anjou'nun kışkırtmaları ile Bulgar-Bizans ilişkisi farklı bir konuma gelebilirdi. Tüm bunların farkında olan İmparator Macar- Sırp dengelemesinde olduğu gibi bu Bulgarlar karşı bu sefer daha büyük bir güç olan Altınorda Devleti ile ittifak kurdu.

⁵¹² Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 235.

⁵¹³ Başstav, *Bizans İmparatorluğu Tarihi Son Devir*, s. 22; Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 423.

⁵¹⁴ Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 423.

3.5.7. Nogay Han ile Müzakereler

İmparator VIII. Mikhail Palaiologos ile Altınorda Devleti ile arası İlhanlılardan ötürü pek iyi sayılmazdı. Ancak Bulgarlar ile olan anlaşmazlık hasebiyle kuzey coğrafyasında imparatorluğun güçlü bir müttefike gerek duyduğu anlaşıldı. İmparator VIII. Mikhail Palaiologos gayri meşru kızı Euphrosyne'yi, Altınorda kumandanı Nogay Han'a eş olarak gönderdi. Bu ittifak ile İmparator VIII. Mikhail Palaiologos'un Memlük Devleti ile arası düzelmiştir⁵¹⁵.

3.6. 1271-1274 Yılına Kadar Epir Despotluğu ile İlişkiler

1271 yılına gelindiğinde Epir Despotu II. Mikhail öldü. Topraklarını ise iki oğlu arasında paylaştırdı. Nikephoros despotluğun güney kısmını ve merkez Arta'ya sahip oldu. Ioannes ise Teselya'nın hakimi olmuştu ve merkezi Neopatras idi⁵¹⁶.

1271-1274 yıllarını esas almamızın sebebi şüphesiz 1274 Lyon Konsili'dir. Lyon Konsili'nden önce Epir ile İstanbul arasında ki siyasi durumun vahameti, Charles de Anjou'nun da dahil olması ile arttı. II. Mikhail'in ölümü sonrası İmparator VIII. Mikhail Palaiologos'un çekindiği en önemli husus Nikephoros ve Ioannes'in Sicilya saflarına katılacağı konusudur. 1265 yılında Nikephoros ile İmparatorun yeğeni Anna evlenmişti. Böylece Nikephoros, Bizans İmparatoru'na sadıktı. İmparator, şimdi ise evlilik yolu ile Ioannes'i kendisine karşı oluşacak ittifaklardan uzak tutmayı düşünüyordu. Ioannes'in kızı ile İmparatorun yeğeni Andronikos Tarkhaneiotos ile evlendirdi. Buna ilaveten Ioannes'e '*sebastokrator*' ünvanını verdi⁵¹⁷.

Ancak İmparator VIII. Mikhail Palaiologos, Teselya'nın itaat altına aldığı düşüncesindediydi. Fakat Ioannes ile olan barış kısa sürdü. Çünkü İoannes, babasından miras kalan '*Palaiologos Kinini*' miras almıştı. Bu sefer damadı Andronikos Tarkhaneiotos'i de kendi safına katmıştı⁵¹⁸.

⁵¹⁵ Gregoras, *Bizantina Historia*, s. 149; Vasary, *Kumanlar ve Tatarlar*, s. 85-86; Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 424.

⁵¹⁶ Gregoras, *Bizantina Historia*, s. 109; Runciman, *The Sicilian Vespers*, s.163; Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 422; Nicol *Bizans'ın Son Yüzylları*, s. 74.

⁵¹⁷ Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 422; Nicol *Bizans'ın Son Yüzylları*, s. 74.

⁵¹⁸ Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 422.

3.7. Lyon Konsili'ne Giden Sürec

3.7.1 Papa X. Gregory

Charles de Anjou uzun bir süre papalık seçilmesini sekteye uğratmıştı. Papa IV. Clements'in ölümünden sonra tüm gücünü kullanarak Fransız bir papa seçilmesi için baskı yapan Charles de Anjou başarısız olmuştur. 1271 yılına gelindiğinde X. Gregory papa seçildi⁵¹⁹. Charles de Anjou, papalık makamının dolmasına üzülmüştür. Lakin gerek Tunus Seferi gerek Trapani faciası Bizans İmparatorluğu'na karşı yapılacak seferi sekteye uğratmıştır. İmparator VIII. Mikhail Palaiologos açısından bakacak olursak eğer yeni papanın göreve gelmesine Katolik Kilisesi'nden sonra en çok kendisi sevinmiştir⁵²⁰. Papa X. Gregory kendisi Filistin'de bulunduğu esnada İmparator VIII. Mikhail Palaiologos'a mektup yazmıştır. Mektubunda papalık makamına getirildiğinden ve kiliselerin birleşmesini canı gönülden istediğinden bahsetmiştir⁵²¹. Bu mektuba İmparator VIII. Mikhail Palaiologos cevap vermekten çekindi. Zira kutsal topraklara yapılacak olan bir sefer Baybars ile ilişkilerin tekrardan bozulmasına yol açabilirdi. Ayrıca İmparatorluğa karşı ittifaklarını tamamlayan Charles de Anjou her ne kadar Trapani'de yaşadığı felaketlerin yarısını bir an önce sarıp İstanbul'a bir saldırı düzenleyebilirdi⁵²².

1272 yılına gelindiğinde ise Papa X. Gregory iki yıl içerisinde bir konsil toplanacağını ilan etti⁵²³. Papa X. Gregory bu konsile Bizans İmparatoru'nun da katılmasını istiyordu. Bunun nedeni kutsal topraklara yapılacak bir haçlı seferi esnasında Bizans İmparatorluğu topraklarından geçiş yapılacağı ve İmparatorluğun

⁵¹⁹ Runciman, *The Sicilian Vespers*, s.136-167 *Bizans Devleti Tarihi*, s. 422; Nicol *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s.66; Nicol, *Bizans ve Venedik, Diplomatik ve Kültürel İlişkiler Üzerine*, s. 183. Papalık makamı iki yıl dokuz aydır boştur. Yeni Papa Liege Piskoposu Teobaldo Visconti'dir. Kendisi İngiltere Kralı I. Edward ile Filistin'de bulunduğu vakit papa seçildiğinin haberini almıştır. Bkz. Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküş*, s. 209; Runciman, *The Sicilian Vespers*, s.167.

⁵²⁰ Nicol *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s.66.

⁵²¹ Pachymeres, *De Michaele et Andronico Palaeologis*, s. 369-370; Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 238; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküş*, s. 209.

⁵²² Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 238.

⁵²³ Bryn Geffert, Theofanis G. Stavrou, *Eastern Orthodox Christianity: The Essential Text*, New Haaven Yale, Yale University Press, 2016, s. 505; Runciman, *The Sicilian Vespers*, s.166; Nicol *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s.66; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküş*, s. 209.

sağlayacağı lojistik desteğin önemliydi. Konsilin tek amacı haçlı seferi değildi. İki kilisenin birleşmesi de temel amaçlarından biriydi⁵²⁴.

1272 yaz aylarında İstanbul'dan John Parastron adlı bir elçi papaya imparatorudan bir mektup getirdi. Mektupta politik yağdanlığı elinden bırakmayan İmparator VIII. Mikhail Palaiologos, Papa X. Gregory'nin Filistin'den ayrıldığı esnada imparatorluk topraklarında durup durmadığını sormuş eğer konakladıysa kendisini ağırlayamadığı için pişman olduğunu dile getirmişti. Yeni bir haçlı seferini kendisinde destekleyeceğini belirtmiştir. Ayrıca kiliselerin birleşmesi hususunda Papa X. Gregory'e imparatorluk güvencesi verdi⁵²⁵.

24 Ekim 1272 yılında ise Papa X. Gregory cevaben İmparator VIII. Mikhail Palaiologos'a mektup göndermiştir. Mektupta Papa, İmparator'a yapılacak olan konsile kendisinin katılmasını ve sorunların şahsi olarak görüşülmesini istediğini belirtir. Ancak gelemediği takdirde temsilciler vasıtası ile konsile davet edilmişlerdi. Lyon'da yapılacak olan konsile katılımın ön şartı ise Katolik inancını sözlü ve yazılı olarak gizlemeden söylecekler buna ilaveten Papalık makamını bütün kiliselerin başı olarak kabul edeceklerdir. Mektupta ayrıca "Hristiyan Amanetüsü"de yer almaktadır"⁵²⁶.

Papa X. Gregory bir önceki Papa IV. Clements'e göre daha anlayışlıydı. Mevcut papa, İmparator VIII. Mikhail Palaiologos'un union aşamasında imparatorluk içerisinde oluşacak tepkileri sezmişti. Halkın ve din adamlarından ziyade piskoposların papanın üstünlüğünü tanımalarının yeterli olacağını söylemiştir⁵²⁷. Bu durum Papa X. Gregory'in unionun tamamlanmasında ki arzusunu ve realist bir bakış açısıyla konuya baktığının bize göstergesidir.

VIII. Mikhail Palaiologos gelen dört elçinin ikisini yazmış olduğu mektupla beraber, Papa X. Gregory'e gönderirir. Cevabında unionu sağlıklı bir şekilde

⁵²⁴ Nicol *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s.66; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküş*, s. 209; Nicol, *Bizans ve Venedik, Diplomatik ve Kültürel İlişkiler Üzerine*, s. 183.

⁵²⁵ Gregoras, *Bizantina Historia*, s. 125; . J.A. Watt, "The papacy" ,*The New Cambridge Medieval History*, Vol. V c. 1198-c.1300, (ed. David Abulafia), Cambridge: Cambridge University Press, 1999, s. 145-152; Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s.66; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküş*, s.209.

⁵²⁶ Nicol *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s.66; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküş*, s. 210; Nicol, *Bizans ve Venedik, Diplomatik ve Kültürel İlişkiler Üzerine*, s. 183; Vasiliev, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, s.667. Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 239-240.

⁵²⁷ Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 240; Nicol *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s.66; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküş*, s. 209.

tamamlamak için zamana gerek duyduğunu ve schsim bir daha olmaması için çalışmalarını sürdürdüğünü belirtir. Ayrıca Charles de Anjou'nun uniona engel olacağından çekindiğini İmparatorluk elçilerinin sağ salim gelmesi için papalıktan koruma garantisi istediğini yazar. Bu son cümle önemlidir. Zira İmparatorluk heyetinin kaybolması, Charles de Anjou'nun işine gelecektir⁵²⁸.

Papa X. Gregory, İmparator VIII. Mikhail Palaiologos'un taşıdığı endişeleri kendisinde taşıyordu. Bu yüzden Monte Cassino başrahibi Bernard'ı Bizans elçilerini karşılamak için görevlendirdi⁵²⁹.

3.7.2. Konsil Söylentilerinin Bizans'taki Akisleri

Papa X.Gregory Lyon Konsilinin toplanacağını söylemesi ve Bizans-Papalık arası mektuplaşmalar imparatorluk içinde union hakkında görüşleri değiştirmede. Din adamları daha önceki union müzakerelerine benzer bir şekilde bu görüşmelerinde neticesiz geçeceğini düşünmüş olabilirler. Ancak bilindiği gibi 1267 Viterbo Anlaşması'na göre Charles de Anjou yedi yıl içerisinde Bizans İmparatorluğu'na saldırı düzenlemesi gerekiyordu. 1274 yılında Viterbo Anlaşması'nın biteceğini göz önüne alacak olursak eğer vakit daralmıştı⁵³⁰.

21 Kasım 1273 yılında Papa X. Gregory, İstanbul'a yeni bir mektup gönderdi. Mektubunda VIII. Mikhail Palaiologos'a görüşmeleri hızlandırmasını talep etti. Çünkü imparator için iki yüzlü ve union bahanesi ile papalık makamını meşgul ettiğine dair suçlamalar olduğunu bu yüzden de halkın ve din adamlarının uniona hazırlanmasını imparatorundan arzu etti⁵³¹.

İmparator VIII. Mikhail Palaiologos, din adamlarına ve halka yönelik unionu benimsemeleri için çalışmalar başlattı. İmparatorun elinde ki en güçlü silah Roma ile İstanbul'un arasında bulunan mesafeydi. Papanın ya da temsilcilerinin her daim Ortodoks kilise veya manastırlarını kontrol edecek diye bir kural yoktu. Sözde ve bir

⁵²⁸ Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 241-242; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküş*, s. 210.

⁵²⁹ Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 244; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküş*, s.210.

⁵³⁰ Nicol *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s.67; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküş*, s. 210; Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 425.

⁵³¹ Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 243; Nicol *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s. 679-70.

kereliğine mahsus Roma'nın üstünlüğünü tanımalarını istedi. İmparator kısaca halkından ve din adamlarından takiye yapmalarını söyledi. Ancak Roma'nın üstünlüğünün kabul edilmesi demek, Batılı adetlerin Ortodoks ibadet biçimine girmesi demektir. Ayrıca üstünden bin yıl geçse de 1204 faciası hiçbir zaman unutulmayacaktı. Günümüzde olduğu gibi mezhepçilik, milliyetin önüne geçmişti. İmparator VIII. Mikhaıl Palaiologos ise tüm bunların bilincinde olup karşıtların dikkatlerini mezhepten çok mevcut siyasi sorunları çözmeye çalıştı. Ancak burada başarısız oldu ve muhalif kesim kendisine karşı gün geçtikçe daha çok bilendi⁵³².

3.7.3. İmparator ve Muhalifler Arasındaki Mücadeleler

Muhalifler union müzakerelerinin Ortodoks inancını karalayacağı düşüncesi ile İmparatorun tutumuna karşı tavırlarını sertleştirdiler. Daha önceden Kral IX. Louis'e gönderilen elçilik heyetinde yer alan Ioannes Bekkos muhalif kesimin en sert sözcülerinden biriydi. Kendisi Ayasofya'da arşiv görevlisiydi. Uniona karşı olduğu ifade edince İmparator tarafından tutuklanıp hapsedildi⁵³³.

Muhalif kesimde İmparatorun kardeşi Eulogia'da bulunmaktaydı. İnancını her şeyden üstün gören Eulogia, kardeşinin union politikasını eleştirdiği için imparatorun emriyle sürgüne gönderildi. Eulogia ise Bulgar Çarı ile evli olan kızı Maria'nın yanına gitti⁵³⁴.

Ancak muhalif kesimin en güçlüsü kuşkusuz Arsenios'çulardı. Özellikle Patrik İosef'in de Arsenios taraftarı olduğu göz önüne alınacak olursa eğer imparatora karşı en şiddetli tepki kiliseden gelmişti. İmparator yapmış olduğu telkinlere kilise kulak asmadığını belirtmişti. Başka bir çözüm yolu arayan İmparator en sonunda Patrik İosef'in union tamamlanana kadar bir manastırda kapalı tutulmasının doğru olacağı hükmüne vardı⁵³⁵.

Patrik İosef'in hapse atılması öncesinde İmparator, patriklik makamı için ilginç bir isim düşündü. Kendisi başlangıçta muhalif kesimde yer alıp üstelik imparatora karşı olup hapse atılan Ioannes Bekkos'tu. Bekkos'a hapiste bulunduğu süre zarfı

⁵³² Nicol *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s.67.

⁵³³ Nicol *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s.67-68.

⁵³⁴ Nicol *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s.68; Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 427.

⁵³⁵ Nicol *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s.68-70.

içerisinde Katolik kilisesi mensuplarının yazmış olduğu eserler verildi. Bu eserlerin özelliği ise seçme olmalarıdır. Eserlerde Katolik-Ortodoks ayrımının olmadığı bölümler seçilmişti. İmparatorun amacı, ortak yön bulunmasını sağlamak ve Ortodoks camiada tanınan bir sima aracılığı ile bu fikirleri dile getirmektir. Nitekim Bekkos, Latin kilisesi ile birleşilmesinde politik nedenlerden dolayı gerekli olduğunu, latinlerin heretik olmadıklarını belirtmiştir. Ancak kiliselerin birleşmesinin ortodoks kilisesinin düzenine zarar vermemesi gerektiğini bildirmiştir. Böylece Ioannes Bekkos serbest bırakıldı ve fikirlerini tebliğ etmesine olanak sağlandı⁵³⁶.

3.8. Charles de Anjou'nun Union Görüşmeleri Karşısındaki Tutumu

3.8.1. Anjou ve Ceneviz Münasebetleri

Trapani felaketi ve yeni papanın göreve gelmesiyle İstanbul'a karşı politikasında gedikler açılan Charles de Anjou'nun problemleri sadece bunlar değildi. İtalya iç siyasi olaylarında da sorunları vardı. Charles de Anjou ile Ceneviz ile arası deniz cumhuriyetlerinden Venedik'e nazaran daha iyiydi. Buna kanıt olarak Tunus'a düzenlenen haçlı seferinde Ceneviz deniz gücünden yararlanılması örnek gösterilebilir. Ancak Sicilya kıyılarında Charles'ın donanmasının ve ordusunun yaşadığı felaketten sonra Sicilya ve Ceneviz arasındaki ilişkiler bozulmaya başladı. Trapani'den sonra Charles de Anjou, Ceneviz gemilerine ve mülklerine el koydu⁵³⁷. Sicilya donanması ağır bir yara almıştı ve bu olumsuz durumun düzeltilebilmesinin çıkar yollarından biri Ceneviz gemileriydi. Charles de Anjou, Ceneviz gemilerini taze kan olarak görmüş olabilir. Ancak tahmin edileceği gibi Charles de Anjou'nun bu tutumu Ceneviz hükümetince hoş karşılanmamıştır. Üstelik Ceneviz ile yaşanan tek sorun bu değildi. Ceneviz'de Charles de Anjou'nun politikalarına karşı olan bir hükümette başa geçmişti⁵³⁸.

⁵³⁶ Donal M. Nicol, *"The Greeks and the Union of the Churches: The preliminaries to the second Council of Lyons, (1261-1274)"*, Medieval Studies Presented to A. Guynn, Dublin, Sayı.5, s. 454-480; Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s.69.

⁵³⁷ Di Cafforo, *Annali Genovesi*, Cilt. IV, s. 115; Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 245. Ayrıca Cenevizli Guelfolar sürgün edilmişti ve Charles de Anjou'yu Cenevizlilere karşı kışkırtarak Sicilya'da ki Cenevizli tüccarları tutuklayıp mallarına el koydu. Bkz. Di Cafforo, *Annali Genovesi*, s. 148-149; Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 246.

⁵³⁸ Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 246.

3.8.2. Anjou ve Kastilya-Papalık İlişkisi

Charles de Anjou'nun İtalya siyasetinde ki tek sorun Ceneviz değildi. Anjou hakimiyetini Sicilya topraklarında devam etmesi ve İtalya'da etkin olabilmesi için Charles de Anjou'nun Lombardiya bölgesine de hakim olabilmesi gerekliydi. Bu bölgede aynı zamanda Kastilya Kralı X. Alfonso'nun da iştahını kabartmaktaydı⁵³⁹. Bu iki gücün Lombardiya bölgesi için rakabeti elbette VIII. Mikhail Palaiologos için faydalıydı. Ancak Charles de Anjou bu sorunları atlatıp ana hedefi olan İstanbul'u ele geçirme politikasına daha güçlü bir şekilde döneceğini VIII. Mikhail Palaiologos farkındaydı. VIII. Mikhail Palaiologos'un imdadına Papa X. Gregory yetişti. Papa, 1274 yılında bitecek olan Viterbo Anlaşması'ndan haberdardı. Bu yüzden Charles de Anjou'dan konsilin tamamlanması için bir yıllık bir süre daha Bizans İmparatorluğu ile ateşkes yapmasını istedi. Elbette de burada ki amaç unionu Anjou tehditi olmadan bitirmektir. Sonuçta Charles de Anjou istemese de bir yıllık bir ateşkes teklifini kabul etti⁵⁴⁰.

3.9. Lyon Konsili Öncesinde Bizans Politikası

3.9.1. Bizans ve Ceneviz Münasebetleri

Batı'da yaşanan Anjou-Cenevizli Guelfolar arasındaki yakınlaşma İmparator VIII. Mikhail Palaiologos için hoş karşılanmadı. Bunun için Ceneviz'de yeni başa gelen Ghibelline hükümeti ile anlaşma tesis etmek için çalışmalara başladı. 1272 yılının ikinci yarısında İstanbul'dan Ogerius adlı kişi Ceneviz ile anlaşma görüşmelerini yapmak için İmparatorluk tarafından gönderildi. Aynı yıl 29 Ağustos tarihinde Lanfranco isimli Ceneviz hükümeti adına anlaşma şartlarını değerlendirmek adına İstanbul'a geldi. İki tarafın ortak bir karara varması üzerine 1272 yılında anlaşma imzalandı⁵⁴¹. Anlaşmanın maddelerine bakacak olursak eğer;

-Nymphaion Anlaşması geçerliliğini koruyacaktır.

⁵³⁹ Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 246.

⁵⁴⁰ Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 245; Nicol *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s.78; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküşü*, s. 210; Nicol, *Bizans ve Venedik, Diplomatik ve Kültürel İlişkiler Üzerine*, s. 210.

⁵⁴¹ Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 248.

-Ceneviz, Bizans İmparatorluğu'na karşı oluşacak ittifaklarda yer almayacaktı. Bu maddeye karşı gelip İmparatorluk içerisinde Anti-Bizans oluşumuna destek verenlerde Ceneviz podestası tarafından yargılanacaktı.

-Ceneviz hükümeti, korsanların yaptıklarından sorumlu tutulacaktı.

-İmparator VIII. Mikhail Palaiologos, Ceneviz hükümetinden İmparatorluğun ve Cenevizlilerin saygı duyduğu bir kişiyi İstanbul'da podesta yapmasını istedi.

-Cenevizli tüccarlar, diğer Latin tüccarlarının mallarını kendilerinin gibi göstererek gümrük vergisi muafından yararlanmalarını konusunda uyarıldılar.

-Bizans donanmasının gizliliğinden dolayı İmparator kendi donanmasının hareketinden önce Ceneviz gemilerinin limanda bekletilmesini izin verdi.

-İmparator, savaş durumunda limanlarında bulunan Ceneviz gemilerini kullanabilecekti. Bu gemilerinin kullanım bedeli ise ortak bir kurulun kararı sınıcu belirlenecektir⁵⁴².

Söz konusu bu anlaşmayı Ceneviz Hükümeti 25 Ekim 1275 yılında onaylamıştır. Ceneviz hükümetinin anlaşmayı geciktirmesinin nedenleri iç siyasi sorunlar ve buna ilaveten değişken dış siyasette suların durulmasını beklemek olabilir. Ayrıca anlaşmanın onaylamasına kadar geçen süre içerisinde Ceneviz ile Bizans arasında ilişkilerin gergin olduğu kimi durumlar meydana gelmişti.

Bu durumlardan ilki Zaccaria kardeşler Karadeniz'de şap ticareti yapabilmek için İmparator VIII. Mikhail Palaiologos'dan izin istediler. İmparator tarafından izin alan Zaccaria kardeşler, Cenevizlilerin bu bölgede ticaret yapmalarına karşı olup durumu imparatora bildirdiler⁵⁴³. İmparator, Cenevizlilerin ticaretini Karadeniz'de yasakladı. Cenevizliler ise İmparatorluktan kovulma riskine karşılık bu isteği zorunlu olarak kabullendiler. Ancak korsanlar, şap yüklü bir gemiyi kaçırdı. Ayrıca Blakhernai Sarayı'ndan geçerken imparatora selam durmadan geçen Cenevizlilerin bu davranışa karşılık İmparator sinirlenmiş bir daha ki geçişlerinde selam verilmesini emretmiştir. Ancak bu hakaret tekrarlanınca İmparator, Aleksios Alyattes'i bu

⁵⁴² Mektup için bkz. Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 248-249.

⁵⁴³ Pachymeres, *De Michaele et Andronico Palaeologis*, s.420; Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 251.

gemiye yakalaması için gönderdi. İmparatora itaatsizlikten ötürü bu suçu işleyen Cenevizlilerin kör edilmesini emretti⁵⁴⁴.

Cenevizliler ile yaşanan diğer sorun ise İstanbul'da bir Ceneviz tüccarının, İstanbul'un tekrardan Latinlerin işgaline uğrayacağı söylemesi ve bunun üzerine bir Bizanslının, Cenevizli tüccarı öldürmesi hadisesidir. İmparator bu haber üzerine sinirlenip Manuel Muzalon adlı imparatorluk görevlisini kentteki tüm Latinlerin dışarı atılmasını emretti. Ceneviz yönetimi ise bunun üzerine olayın yaşanmış olmasından ötürü pişmanlık duyduklarını ve bir daha tekrar edilmeyeceğini bildirdiler. Ayrıca Cenevizliler, İmparatorluğa yüklü bir miktar tanzimat ödemeyi de kabul ettiler⁵⁴⁵.

3.9.2. VIII. Mikhail Palaiologos ve Kastilya Kralı X. Aragon Arasındaki Münasebetler

Charles de Anjou ile Kastilya Kralı X. Aragon arasında ki Lombardiya çekişmesi Bizans İmparatorluğu'na da tesir etmiştir. İmparator VIII. Mikhail Palaiologos, süre giden bu çekişmeden yararlanmak istemiştir. Kastilya Kralı Alfonso kızını, Palaiologos'un oğlu ile evlendirme yoluyla bir ittifak düşünmüştür. Aynı şekilde oğlu Andronikos için Latin bir eş arayan imparator da Alfonso'nun kızı ile bir evlilik yapılmasını istemiştir. Ancak düşüncede olan bu evlilik uygulanamamıştır⁵⁴⁶.

3.9.3. Union Öncesi Venedik-Bizans Münasebetleri

1274 Lyon Konsili öncesinde Batı'da Papa X. Gregory'den sonra dengeleri belirleyecek en önemli unsurlardan biri Venedik'in tutumudur. Charles de Anjou Bizans karşıtı politikasına Venedik'i katmak istemiştir. Ancak konsil görüşmelerin

⁵⁴⁴ Gregoras, *Bizantina Historia*, s. 133; Pachymeres, *De Michaele et Andronico Palaeologis*, s.425; Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 251-252.

⁵⁴⁵ Pachymeres, *De Michaele et Andronico Palaeologis*, s.426; Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 250.

⁵⁴⁶ Pachymeres, *De Michaele et Andronico Palaeologis*, s.317 Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 253.

olacağının ilan edilmesinden sonra Charles'ın bu isteği artmıştır. Bunun nedenlerinden biri Ceneviz ile yaşanan krizdir⁵⁴⁷.

Bizans İmparatorluğu ile Venedik arasında 1268 yılında imzalanan anlaşmanın beş yıl geçerliliği vardı. Bu anlaşma 1273 yılında sona erecekti. İmparator VIII. Mikhaıl Palaiologos anlaşmanın bitecek olmasından dolayı Venedik ile anlaşmanın süresini uzatma niyetindeydi. Sicilya ve Bizans elçileri Venedik ile görüşme yapma amacı ile elçilerini Doge Lorenzo Tiepolo'ya gönderdiler. Bizans elçileri İstanbul'dan elleri boş gelmemiş, beş yüz Venedik esirini iyi niyet göstergesi olarak Doge Lorenzo Tiepolo'ya getirmişlerdir⁵⁴⁸.

Papa X. Gregory ise Venedik'in Bizans İmparatorluğu ile anlaşma tesis etmesini istemiyordu. Papa'ya göre, Venedik ile Bizans İmparatorluğu arasında ki bir anlaşma union öncesi Bizans İmparatorluğu'nun elini kuvvetlendirme anlamına geliyordu. Ancak 1204 yılında gördüğümüz gibi bu olayda da Venedik Doge Lorenzo Tiepolo kiliseye kulak asmamış ve ülkesinin kaderini kilisesinin değil kendisinin belirleyeceği bir hal takınmıştır. Sonuç itibariyle Venedik, Bizans İmparatorluğu ile anlaşma uzatılmamıştır. Aynı zamanda Charles de Anjou ile de bir ittifaka girilmemiştir⁵⁴⁹.

3.10. Lyon Konsili (1274)

3.10.1. İstanbul'dan Lyon'a Hareket

Konsil, 7 Mayıs 1274 yılında Lyon'da St. Jean Katedrali'nde Papa X. Gregory başkanlığında açıldı. Lyon'a hareket etmek için ise elçilik Bizans elçilik heyeti 7 Mart 1274 günü Haliç'ten ayrıldılar. Elçilik heyetinde Grand Logothete Georgios Akropolites, İznik patriği Theophanes, eski patrik Germanos, Grand Interpreter Georgios Berrhoiotes ve Prokathemenos tou Bestiarionu Nicholas Panaretos gibi

⁵⁴⁷ Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 254; Nicol, *Bizans ve Venedik, Diplomatik ve Kültürel İlişkiler Üzerine*, s. 184; Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 425.

⁵⁴⁸ Canal, *Les Estoires de Venise*, s. 122-123; Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 255-259; Nicol, *Bizans ve Venedik, Diplomatik ve Kültürel İlişkiler Üzerine*, s. 184; Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 425.

⁵⁴⁹ Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 255; Nicol, *Bizans ve Venedik, Diplomatik ve Kültürel İlişkiler Üzerine*, s. 184.

isimler vardı. İstanbul'dan yola çıkan elçilik heyeti yanlarında papaya verilmek üzere hediyelerde vardı⁵⁵⁰.

Bizans elçilerini ve hediyelerini taşıyan gemiler Yunanistan'ın güney sahilinde yer alan Malea Burnu'nda fırtınaya yakalanırlar. Georgios Berrhoiotes ve Nicholas Panaretos'u taşıyan gemi ile birlikte hediyelerle dolu diğer gemi batır. Sağ kalanlar ise Modon Limanı'na ulaştılar. Buradan Leukas Adası⁵⁵¹ üzerinden İtalya'ya vardılar. Daha önce Charles de Anjou'ya karşı papanın güvenli geçiş iznini alan elçiler Monte Cassino başrahibi Bernard eşliğinde buradan Lyon'a hareket ettiler⁵⁵².

3.10.2. Lyon Konsilinde Yaşananlar

Konsejde Charles de Anjou'nun olmayışı göze çarpmıştır. Aslında sadece Anjou Kralı değil Katolik krallardan Aragon Kralı James hariç kimse gelmemiştir⁵⁵³. 24 Haziran 1274 tarihinde Bizans elçileri Lyon'a ulaşır. Papa X. Gregory kendilerini öperek samimi bir şekilde karşılar. 29 Haziran'da Papa X. Gregory'nün başkanlık ettiği Aşai Rabbani Ayini düzenlenir. Bu ayinde ilahiler Rumca ve Latince okunur. Bizanslı elçilerin söylemekte zorlandığı filioque üç defa tekrarladı. Bizans elçileri Papa X. Gregory'e övgüler yağdırdı. En sonunda ise Papa X. Gregory ayini tamamladı⁵⁵⁴.

3.10.3. Union'un Tamamlanması

Tarihler 6 Temmuz 1274'ü gösterdiğinde Ortodoks Kilisesi, Katolik Kilisesinin hakimiyetini resmi olarak tanımış oluyordu. Papa X. Gregory yaptığı konuşmada iki kilisenin birleşmesinin mutluluğunu yaşadığını ve bu birleşmede

⁵⁵⁰ Runciman, *The Sicilian Vespers*, s. 181. Hediyeler için bkz. Pachymeres, *De Michaele et Andronico Palaeologis*, s. 384-385; Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 258; Nicol *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s.71; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküşü*, s. 210.

⁵⁵¹ Lefkada Adası

⁵⁵² Pachymeres, *De Michaele et Andronico Palaeologis*, s. 396-397; Geanakaplos, *Michael Palaeologus And The West*, s. 259; ; Nicol *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s.71; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküşü*, s. 210; Vasiliev, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, s.667.

⁵⁵³ Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküşü*, s. 211.

⁵⁵⁴ J. M. Hussey, *The Orthodox Church in the Byzantine Empire* (Oxford History of the Christian Church), Oxford, Oxford University Press, 1990, s.220-242; Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s.260-261; Nicol *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s.71; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküşü*, s.211.

Bizanslıların gönüllü olarak katılım sağladığını söylemiştir. Ayrıca bu birleşmenin kati olarak kalıcı olduğunu belirtmiştir. Akabinde Bizans elçileri yanlarında İstanbul'dan üç tane mektup getirmişlerdi. Bu mektuplardan birincisi, İmparator VIII. Mikhaıl Palaiologos'a aitti. Mektupta İmparator, Papa IV. Clements'in belirttiği gibi Roma inancını ve önceliğini kabul etti. İmparatorun mektubunda bir isteği vardır. Bu istek, schismden önceki Roma inancına ters düşmeyen Ortodoks ritüellerini korunmasını Papa X. Gregory'den rica etmiştir. Diğer mektup Bizans tahtının veliahdı Andronikos'a aittir. Son mektup ise Ortodoks din adamlarından gelmiştir. Bu mektuplar İmparator VIII. Mikhaıl Palaiologos'un mektubundan içerik olarak farklı değildir. Bu iki mektubunda okunması sonucunda Georgios Akropolites, VIII. Mikhaıl Palaiologos adına yemin eder. Papa, son olarak bir vaaz verdikten sonra Te Deum ilahisini okumuştur. Böylece 6 Temmuz 1274 tarihinde Doğu, Batı'nın dini üstünlüğünü tanımıştır⁵⁵⁵.

Bizans elçileri birkaç gün sonra Papa X. Gregory'nin misafiri olarak İtalya'ya hareket ettiler. 1274 yazını İtalya'da geçirdiler. Sonbaharın sonuna doğru ise papalık elçileri ile birlikte Bizans elçileri İstanbul'a hareket ettiler⁵⁵⁶.

3.11. Lyon Konsili Sonrasında Bizans İmparatorluğu'nda Yaşanan Tartışmalar

3.11.1. Bizans Halkının ve Din Adamlarının Tutumu

İmparator VIII. Mikhaıl Palaiologos halkına ve Ortodoks din adamlarına unionun siyasi bir amaçla meydana getirildiğini söylemişti. Ancak muhalif kesimin propagandalarıyla kendisine ve uniona karşı artan bir karşıtlık vardı⁵⁵⁷.

İmparator VIII. Mikhaıl Palaiologos, unionu halkını kabul ettirmek için çift karakterli bir politika izledi desek yerinde olur. Şöyle ki, Papalık ile ilişkilerinde unionu uyguladığını belirtti. Coğrafi olarak uzaklıkta, rüzgarı Palaiologos lehine

⁵⁵⁵ Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 261-263; Diehl, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, s. 192; Nicol *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s.71; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküşü*, s. 211; Vasiliev, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, s.667; Nicol, *Bizans ve Venedik, Diplomatik ve Kültürel İlişkiler Üzerine*, s. 184-185; Cheynet, *Bizans Tarihi*, s.107; Usta, *Sorularla Bizans İmparatorluğu*, s.205-206.

⁵⁵⁶ Pachymeres, *De Michaele et Andronico Palaeologis*, s. 398; Geanakaplos, *Emperor Michael Palaeologus and The West*, s. 263.

⁵⁵⁷ Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 427.

çevirmişti. Seyrek yapılan elçilik ziyaretleri bir nebze Palaiologos'un bu politikasına sürdürmeye izin verdi. Papalık elçilerine bu ziyaretlerde Lyon Konsili kararların uygulandığı belirtti. Ancak unionun uygulandığını her fırsatta papalık elçilerine belirtmesinde başka bir neden daha vardı. Bu da Charles de Anjou'nun İstanbul karşıtı politikalarına ket vurmamak istemesidir. Ancak kendi halkı ve din adamlarına ise unionun politik bir amaç taşıdığını söyleyerek muhaliflerin sesini az da olsa kesmeye çalışmıştı⁵⁵⁸.

Halkın görüşü, Ortodoksluk ile İmparatorluğun kaderinin bir olduğundan yanaydı. Ortodoksluk'a aleyhine bir olay imparatorluğun başına gelmiş sayılırdı. Bu yüzden Ortodoksluk saf kalmalı herhangi bir yabancı ritüel ayinlere sokulmamalıydı. Tanrı onları 1204 yılında cezalandırmıştı. 1261 yılında ise sahip çıkmış ve kentlerini Bizanslılara geri vermişti. Tanrı'yı tekrardan kızdırmak olmazdı. Bu yüzden halk, Lyon Konsili'nde alınan kararlara karşı olmuştur⁵⁵⁹.

VIII. Mikhail Palaiologos din adamlarına olduğu gibi halkını da unionu anlatmaya çalışmıştır. Ancak Bizans insanların düşünce yapısına göre, Bakire Meryem kendilerini Charles de Anjou'ya karşı koruyacaktır. Lakin tek bir şartla bu da Ortodoksluğun saf kalması gerekliliğidir. Pachmyeres'te geçen bir cümleye göre İmparator unionu anlattığı esnada bir rahibin kendisine; *“Eğer bir tehdit çıkmışsa rahibin görevi dua etmek, imparatorun görevinin ise İmparatorluğu korumaktır”* demesi dönemin Bizans halkının ve din adamlarının uniona bakış açısını nasıl olduğunu gösterdiği kanaatindeyim⁵⁶⁰.

3.11.2. İmparatorun Muhaliflere Baskısı

İmparator VIII. Mikhail Palaiologos ruhban ve halkına unionun poitik faydalarını getireceğini söylemesine rağmen bu iki sınıf Lyon Konsili'nin sonucuna razı olmadı. Özellikle rahipler halk arasında Anti-Lyon söylemlerinde bulunarak Bizans insanını kışkırttı. Bu rahipler Arsenios taraftarlarıydı. Patrik Arsenios, tahtın

⁵⁵⁸ Pachymeres, *De Michaele et Andronico Palaeologis*, s. 359; Sanudo, *Istoria*, s. 135; Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 266; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküşü*, s. 211.

⁵⁵⁹ Geanakaplos, *Michael Palaeologus And The West*, s. 269-270; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküşü*, s. 211.

⁵⁶⁰ Pachymeres, *De Michaele et Andronico Palaeologis*, s. 398; Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 270; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküşü*, s. 212.

meşru varisi Ioannes Laskaris'in gözlerine mil çektirdiği için İmparator VIII. Mikhail Palaiologos'u afroz etmişti. İmparator daha sonra Patrik Arsenios'u görevinden uzaklaştırdı. Ancak Arsenios makamından kovulmasına rağmen halk ve ruhban sınıfı arasında saygınlığını korudu⁵⁶¹.

Elçilerin İtalya'dan dönmesiyle birlikte halk ve ruhban sınıfı unionun tamamladığına kanaat getirmiş oldu. Patrik Arsenios'dan sonra gelen Patrik Iosef unionu onaylamadı. 16 Ocak 1275 tarihinde Bizans sarayında Lyon Konsili'nde yapılmış olan ayin tekrarlandı. En sonunda ise unionu onaylamayan Patrik Iosef görevinden uzaklaştırılmış ve yerine Ioannes Bekkos geçmiştir. Daha sonra da değinileceği üzere, 1277 yılında ise İmparator ve oğlu Andronikos saray eşrafının önünde Papanın ve Roma Kilisesinin üstünlüğünü tanıdıklarına dair yemin ettiler. İmparator ayrıca Lyon Konsili'nin kararlarını onaylamış ve bu belgeyi Papa'ya göndermiştir⁵⁶².

Tüm bu olanlar Bizans halkının ve din adamlarının baş kaldırmasına sebep oldu. Artık İmparator VIII. Mikhail Palaiologos'un ileri sürdüğü politik yarar safsatalarına inanmıyorlardı. Bunun üzerine İmparator Palaiologos, muhaliflere karşı daha sert önlemler aldı. Union karşıtı söylemlerde bulunanlar hapse atıldı. Mallarına el konuldu⁵⁶³.

İmparatorun gazabı sadece halka değil din adamlarına da uzandı. Buna örnek olarak Meletios adlı rahibin dilini kopardı. Bir başka rahip Ignatios adlı rahibin ise gözlerini kör ettirdi⁵⁶⁴.

⁵⁶¹ Pachymeres, *De Michaele et Andronico Palaeologis*, s. 277-382; Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 271-272; Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 426-427; Başstav, *Bizans İmparatorluğu Tarihi Son Devir*, s. 25

⁵⁶² Pachymeres, *De Michaele et Andronico Palaeologis*, s. 399-401; Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 273-274; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküş*, s. 212-216; Nicol *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s.78.

⁵⁶³ Pachymeres, *De Michaele et Andronico Palaeologis*, s. 482; Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West* s. 275; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküş*, s. 212-213; Nicol *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s.79; Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 427.

⁵⁶⁴ Pachymeres, *De Michaele et Andronico Palaeologis*, s. 489; Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 275; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküş*, s. 212-213. Ayrıca İmparator VIII. Mikhail Palaiologos, eski arkadaşlarından Kotys adlı birini union karşıtı söylemlerinden dolayı öldürülmesini emretti.. Pachymeres, *De Michaele et Andronico Palaeologis*, s. 485-486.

3.12. Lyon Konsili'nden 1276 Yılına Kadar olan Sürec

3.12.1. Bizans İmparatorluğu'nun Balkanlardaki Faaliyetleri

Kendi halkı ve ruhban sınıfı tarafından şiddetli bir biçimde muhalefet görse de İmparator VIII. Mikhail Palaiologos, Lyon Konsili ile Charles de Anjou ve Philip de Courtenay'ı mağlup etmiştir. Bu mağlubiyetten kastımız taktikselidir. Konsil en bariz bir şekilde imparatorluğa karşı Katolik bir devletten gelecek olan tehlikeye karşı Papalık korumasını getirmiştir⁵⁶⁵.

Lyon Konsili'nden önce İmparator VIII. Mikhail Palaiologos, Balkanlardaki savaş durumunu Akhaia ile sınırlı tuttu. Lyon Konsili'nin tamamlanması ile VIII. Mikhail Palaiologos, Charles de Anjou'nun Balkanlardaki topraklarına saldırılarda bulundu. 1274 yılında Arnavutluk'da bulunan Butrinto Limanı'nı ve Berat Kalesi'ni ele geçirmiştir. Sicilya birlikleri Adriyatik Denizi'nin sahillerinde bulunan Dyracchium ve Avlonya'ya atıldı.

3.12.2. Charles de Anjou'nun Tepkisi

Charles de Anjou ise Cenevizliler ve Anjou karşıtı olan Ghibellinolarla meşguldu. Cenevizliler, Sicilya kıyılarına saldırılarda bulunmuş ve Anjou güçleri Ceneviz saldırılarını bertaraf etmek için tüm güçleri ile buraya sevk edilmiştir. Bundan dolayı Charles de Anjou, Arnavutluk'ta ki merkezi olan Dyracchium ile ilgilenememiş, az sayıda takviye kuvvet göndermiştir⁵⁶⁶.

⁵⁶⁵ Pachymeres, *De Michaele et Andronico Palaeologis*, s. 410; ; Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 277; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküşü*, s. 213; Nicol *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s.73.

⁵⁶⁶ Di Cafforo, *Annali Genovesi*, Cilt. IV s. 167-168; Runciman, *The Sicilian Vespers*, s.156; Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 279-280; ; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküşü*,s. 213; Nicol *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s.73; Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 426; Vasiliev, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, s. 667.

3.12.3. Konsil Sonrası Teselya ile Münasebet

3.12.3.1. Teselyalı Ioannes İçin Bizans İmparatoru'nun Papa'dan İsteği

İmparator VIII. Mikhail Palaiologos'un başını ağrıtan bir diğer kişi Teselyalı Ioannes idi. Lyon Konsili'nden sonra İmparator VIII. Mikhail Palaiologos, Papa X. Gregory'den Ioannes'in aforoz edilmesini istemişti. Sonuçta Ioannes, Ortodoksluk mezhebinde biriydi ve İstanbul için konsil sonrası bir tehdit haline gelmişti. Ioannes'in aforoz edilmesi demek Charles de Anjou ve Latin Romanya'da ki liderlerinin kendisinden desteklerini çekme anlamı taşıyacaktı. Ancak Papa X. Gregory, İmparator VIII. Mikhail Palaiologos'un bu isteğini gerçekleştirmedi. Bunun nedeni Papa X. Gregory, Teselyalı Ioannes ile İmparator VIII. Mikhail Palaiologos arasında dengeyi sağlamaktı⁵⁶⁷.

3.12.3.2. Neopatras Savaşı

1275 yılında İmparator VIII. Mikhail Palaiologos Teselyalı Ioannes'in üzerine ordu sevk etti. Bu ordu, İmparatorun kardeşi John Palaiologos ile Aleksios Kaballarios komutası altında idi. Bunun yanı sıra imparator Aleksios Philanthropenos'nun idaresinde yetmiş üç gemilik bir donanma gönderdi. Böylece İmparator VIII. Mikhail Palaiologos, karadan saldırı esnasında denizden Teselya'ya yardım gelmesini engellemek istedi⁵⁶⁸.

İmparatorluk ordusu hızlı bir şekilde Teselya'nın başkenti Neopatras'ı kuşattı. Neopatras'da Ioannes, İstanbul orduları tarafından kuşatılmıştı. Kendisi için tek çıkar yolun teslim olmaktı. Ancak Ioannes kolay pes edecek birine benzemiyordu. Aklına bir plan gelmiş ve bu plan risk taşımaktaydı. Her risk, cesaret gerektirir. Bunun için

⁵⁶⁷ Gregoras, *Bizantina Historia*, s. 111; Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 282.

⁵⁶⁸ Gregoras, *Bizantina Historia*, s. 112-113; Pachymeres, *De Michaele et Andronico Palaeologis*, s.325; Sanudo, *Istoria*, s. 121; Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 282; Runciman, *The Sicilian Vespers*, s. 196-197; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküş*, s. 213; Nicol *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s.74; Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 426; Başstav, *Bizans İmparatorluğu Tarihi Son Devir*, s. 24.

Ioannes, Neopatras'da kalenin duvarlarından halatla aşağı inmiş ve atını kaybeden seyis rolü yaparak Bizans ordusu arasından geçip gitmiştir⁵⁶⁹.

Teselyalı Ioannes, Neopatras kuşatmasına kaldırmak için Thebes Latin dükü olan Jean de la Roche'den üç yüz atlı tedarik etmiştir. Bu birlikler ile geri dönüp ani bir saldırı ile İmparatorluk ordusunu şaşkına çevirmişti. Bu beklenmedik saldırı karşısında İmparatorluk ordusu dağılmaya başlamıştı⁵⁷⁰.

3.12.3.3. Demetrias Savaşı

Neopatras'da alınan yenilgi üzerine Ioannes Palaiologos geri çekildi. Teselyalı Ioannes ise emrindeki birliklere ilave olarak Girit ve Negroponteli Venediklilerden elde ettiği donanma ile Demetrias'da demirli bulunan Bizans donanmasına saldırı gerçekleştirdi. Ayrıca Neopatras'da alınan galibiyet Adalar Denizi'nde ki Latin liderleri de cesaretlendirdi. Topyekün Bizans donanmasına yapılan bu ani saldırı ile Aleksios Philanthropenos komutasında donanma birlikleri şaşkına döndü. Ioannes Palaiologos ise Demetrias'da donanmanın saldırıya uğradığı haberini almıştı. Bizans donanmasının yenilmesine yakın savaşın sürdüğü esnada Ioannes Palaiologos, Teselya'da İmparatorluk birliklerine yapmış olduğu takviye ile geri döndü. Savaşın seyri Ioannes Palaiologos'un geri dönmesi ile birlikte değişti. Sonuç olarak Neopatras'da alınan yenilgi, Demetrias Savaşı ile beraber giderilmiş oldu. Latinlerin çoğu gemisi batırıldı. Birçok Latin askeri öldürüldü⁵⁷¹.

3.12.3.4. Neopatras ve Demetrias Savaşı Sonrası Gelişmeler

İmparatorluk birliklerinin Neopatras ve Demetrias'da yaptığı savaşlar İstanbul'da yankıları olumlu oldu. Neopatras Savaşı'nda alınan mağlubiyet İmparator

⁵⁶⁹ Gregoras, *Bizantina Historia*, s. 114; Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 283; Diehl, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, s. 192; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküşü*, s. 213.

⁵⁷⁰ Gregoras, *Bizantina Historia*, s. 114; Pachymeres, *De Michaele et Andronico Palaeologis*, s.328; Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 283; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküşü*, s. 213; Nicol *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s.74; Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 426. Ayrıca Gregoras'a göre Latinler üç yüz değil beş yüz atlı temin ettiler. Bkz. Gregoras, *Bizantina Historia*, s. 114.

⁵⁷¹ Gregoras, *Bizantina Historia*, s. 117; Pachymeres, *De Michaele et Andronico Palaeologis*, s.329; Sanudo, *Istoria*, s. 121; Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 285; Runciman, *The Sicilian Vespers*, s. 196-197; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküşü*, s. 213-214; Nicol *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s.75; Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 426.

VIII. Mikhail Palaiologos için bir anlam ifade etmemiştir. Çünkü İmparator için Demetrias'da alınan galibiyet daha anlamlıydı. Demetrias Savaşı ile İmparator VIII. Mikhail Palaiologos, Latinleri Adalar Denizi'nden tamamen kovacağı kanaatine varmıştı⁵⁷².

İmparatorun kardeşi Ioannes Palaiologos ise abisiyle aynı fikirde değildi. Neopatras'da alınan beklenmedik mağlubiyet Ioannes Palaiologos şahsında affedilecek bir durum değildi. Komutanlık görevinden ayrıldı. 1275 yılında ise öldü. Ioannes Palaiologos'un yerine Bizans donanmasının komutanı Aleksios Philanthropenos atanır. Ancak Demetrias Savaşı'nda kendisi ağır yaralanmıştır. Kendisi, Latin ve Teselya güçleri ile yapılacak bir savaşı sürdürecektir güçte değildir. İmparator VIII. Mikhail Palaiologos ileri de bahsedilecek olan Latin ve Teselya ile mücadelede Licario adında Latin bir denizciyi bu göreve atar⁵⁷³.

3.12.3.5. VIII. Mikhail Palaiologos ile Charles de Anjou Arasındaki Ateşkes

VIII. Mikhail Palaiologos'un Balkanlarda sürdürdüğü savaşlar Papa X. Gregory'yi endişelendirmişti. Papa X. Gregory, Kutsal Topraklara bir haçlı seferi düşüncesini göreve başladığı andan itibaren istiyordu. Ancak Bizans ordusunun bu saldırgan tutumu işine gelmiyordu. Bunun nedeni kaantimce, Papa X. Gregory'nin bir haçlı seferi esnasında gerek Bizans ordusunun gerekse Latin Yunanistan'da bulunan lordların savaş için hazır bulunmasını istemesi olabilir. Charles de Anjou, Ceneviz ve Ghibellinolar ile mücadelesini tamamladıktan sonra kuşkusuz Bizans İmparatorluğu'na Balkanlarda yapmış olduğu savaşların hesabını soracaktı. Tüm bunların farkında olan X. Gregory İstanbul ile Sicilya arasında ki ateşkesin 1276 yılına kadar uzatılmasını istedi. Uzatılacak olan bu ateşkes aslında her iki tarafın işine geliyordu. Charles de Anjou, Sicilya'da Ceneviz ve Ghibellinolar ile mücadele halindeydi. Bu ateşkes ile bir süre nefes alabilirdi. Aynı şekilde Bizans açısından

⁵⁷² Pachymeres, *De Michael et Andronico Palaeologis*, s.336-337; Sanudo, *Istoria*, s. 122; Geanakaplos, *Michael Palaeologus And The West*, s. 285; Runciman, *The Sicilian Vespers*, s. 1967; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküş*, s. 213-214; Nicol *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s.75. İmparator Mikhail Palaiologos, özellikle İstanbul'un tekrardan Bizans hakimiyetine aldıktan sonra donanmaya ağırlık vermiştir. Nitekim bunun sinucunda Limnos'u, Hios'u, Rodos'u ve Latinler tarafından ele geçirilmiş olan Ege'deki bütün küçük adaları tekrardan Bizans egemenliğine sokmuştur. Bkz. Gregoras, *Bizantina Historia*, s. 98.

⁵⁷³ Runciman, *The Sicilian Vespers*, s. 197-198; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküş*, s. 213-214; Nicol *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s.75.

bakacak olursak eğer Neopatras ve Demetrias Savaşları İmparatorluk birliklerini yormuştu. Charles de Anjou'nun yapacağı bir saldırı Bizans İmparatorluğu açısından olumsuz sonuçlar doğurabilirdi. Sonuç itibariyle iki taraf arasında 1 Mayıs 1276 yılına kadar sürecek olan bir ateşkes yapılmış oldu⁵⁷⁴.

3.13. Kutsal Topraklara Planlanan Haçlı Seferi ve Papa X. Gregory'nin Ölümü

Lyon Konsili'nden sonra Papa X. Gregory'in zihninde Kutsal Topraklara yapılacak olan haçlı seferi fikri artık iyiden iyiye olgunlaşmıştı. VIII. Mikhail Palaiologos, Papa X. Gregory'nin bu seferi istediğini biliyordu. 1276 yazında Papa X. Gregory, Fransa'nın güneyindeki Beaucaire kasabasında Bizans İmparatorluğu'ndan gelen elçilerle buluştu. Papa X. Gregory bu arada Kastilya ve Hapsburg'da mevcut sorunlar ile meşguldü. Bu yüzden elçilerle ikinci buluşmayı Lozan'da gerçekleştirdi⁵⁷⁵.

İmparator VIII. Mikhail Palaiologos, yapılacak olan haçlı seferi ile ilgili para, asker gibi konularda yardım edeceğini Papa X. Gregory'e iletmişti. Ancak şimdi elçi Metochites, İmparator VIII. Mikhail Palaiologos adına bir teklif ile geldi. Metochites, haçlı ordularının Balkanlardan Anadolu'ya kara yoluyla gelmesini, Anadolu üzerinden Kutsal Topraklara gitmesini söylemiştir. Ayrıca Kutsal topraklara varmadan önce İmparator VIII. Mikhail Palaiologos'un damadı olan Abaka Han'ın topraklarında dinlenmeleri teklifinden bulundu⁵⁷⁶.

Papa X. Gregory bu teklife olumlu baktı. Özellikle kara yolunu deniz yoluna tercih etmesi burada ilginçtir. Metochites, Papa X. Gregory'e Anadolu üzerinden yapılacak olan bir sefer de eski Hristiyan kentlerinin tekrardan ele geçirilebileceğini belirtmiştir. Elbette bu durum Papa X. Gregory'nin hoşuna gitmiştir. Ayrıca daha önceden deniz yoluyla yapılan IV. Haçlı Seferi'nin yanlış sonuçlara yol açtığını Papa X. Gregory biliyordu. Bunun için eğer Kudüs'e bir sefer

⁵⁷⁴ Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküşü*, s. 215; Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s.286.

⁵⁷⁵ Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 286-287; Nicol *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s.77.

⁵⁷⁶ Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 286-287; Nicol *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s.77; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküşü*, s. 215.

yapılacaksa bu seferin merkezi Papa X. Gregory için kuşkusuz Anadolu toprakları olmalıdır⁵⁷⁷.

İmparator VIII. Mikhail Palaiologos'un bu teklifi İmparatorluk adına bir risk teşkil etmiştir. Nitekim Haçlı ordusu İmparatorluk topraklarından geçecektir. İmparatorun böyle riskli bir teklif yapmasının tek açıklaması olabilir. İmparatorluk yaptığı süre boyunca VIII. Mikhail Palaiologos, Anadolu sınırları içerisinde Batı'da izlediği kadar faal bir siyaset güdememiştir. Bununda başlıca sebebi Türklerin varoluşlarından beri topraklarını canları pahasına korumasıdır. İmparator VIII. Mikhail Palaiologos, Türkleri ancak Batı'dan bir destekle Anadolu'dan atılacağı hülyasına kapılmıştır. Burada aklımıza Lyon Konsili gelecektir. Sonuç itibarıyla Bizans İmparatorluğu bu konsil sonucu Katolik mezhebine bürünmüştür. Kanaatimce İmparator VIII. Mikhail Palaiologos'un Lyon Konsili'nden beklediği bir sonuçta Türklerin Anadolu'dan atılmasıdır⁵⁷⁸.

İmparatorluk ve Papalık temasları sonucunda Papa X. Gregory ve İmparator VIII. Mikhail Palaiologos 1276 yılı Paskalya Bayramı'nda Brindisi'de buluşacaktı. Bu buluşmada Kutsal Topraklara yapılacak bir haçlı seferi yüz yüze görüşülecekti. Ancak Papa X. Gregory, İmparator VIII. Mikhail Palaiologos ile görüşemedi. 10 Ocak 1276 yılında öldü. İmparator VIII. Mikhail Palaiologos'un hülyasında böylece son bulmuş oldu⁵⁷⁹.

3.14. Papa V. Innocentus'un Göreve Gelmesi ve Bizans İmparatorluğu ile İlişkiler

Papalık makamına X. Gregory'den sonra 1276 yılında V. Innocentus geçti. Bizans elçisi Metochites ile müzakerelere devam etti Papa V. Innocentus, selefinden devralmış olduğu haçlı seferi fikrine farklı bir şekilde baktı. Papa V. Innocentus, Anadolu üzerinden bir haçlı seferi düşüncesini benimsemedi⁵⁸⁰.

⁵⁷⁷ Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 286-287; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküşü*, s. 215.

⁵⁷⁸ Nicol *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s.77; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküşü*, s. 215; Vasiliev, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, s. 667.

⁵⁷⁹ Nicol *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s.77; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküşü*, s. 215; Vasiliev, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, s. 667.

⁵⁸⁰ Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 290.

Bizans- Papalık arasında ki müzakereler esnasında Charles de Anjou sürekli olarak papalık sarayında bulundu. Şimdiki papanın, daha önceki Papa X. Gregory'nin Bizans elçileri ile içli dışlı olmasını istemiyordu. Papa V. Innocentus'un düşüncesi ise Charles de Anjou'nun oyuncağı olmak istemiyordu. Charles de Anjou, Papalık makamının Bizans İmparatoru ile yakın temasının devam ettikçe planlarının suya düşeceğinin bilincindeydi. Bu yüzden Sicilya hakimi sınırdan imparatorluk simgesi olan asasının tepesini ısırılmıştır⁵⁸¹.

Selefinden bir diğer ayrılan noktası ise Papa V. Innocentus, İmparator VIII. Mikhail Palaiologos ile toplantı istemedi. Elçiler yolu ile bu görüşmelerin yapılmasını emretti. İmparator VIII. Mikhail Palaiologos önceki papadan istemiş olduğu Teselyalı Ioannes'in aforoz edilmesini, Papa V. Innocentus'dan da rica etmiştir. Ancak Papa, İmparatorun bu isteğini yerine getirmekten sakındı. Papa V. Innocentus başta imparator olmak üzere oğlu veliaht Andronikos'a ve din adamlarına mektuplar gönderdi. Bu mektuplarda İmparator VIII. Mikhail Palaiologosun Lyon Konsili'nde sadece Papalık makamının üstünlüğünü tanıdığını ancak bunu kendisi, oğlu ve din adamları ile sözlü olarak beyan etmesi gerekliliği söylendi. Filioqueninde ayinlerde yerine getirilmesini istedi. Ayrıca Charles de Anjou'nun, papalığa baskı yoluyla ittifaktan vazgeçmesi yönünde ki durumu belirtti⁵⁸².

Papa V. Innocentus'un dini istekleri İstanbul'da ki Ortodoks din adamları tarafından tepkiyle karşılandı. Bu tepkiler sonucunda Papa V. Innocentus, Katoliklik mezhebine karşı olmayacak ayinlerin devam edeceğini izin verdiğini bir başka mektubunda açıkladı. Papa V. Innocentus'un 1276 Mayıs ayında Roma'dan İstanbul'a hareket edecek papa elçilerine ise verdiği bir emir dikkat çekicidir. Elçilerin, Bizans İmparatorluğu'nda buldukları zaman zarfında Lyon Konsili kararlarına muhalefet edenlerin aforoz edilmesini emretmişti. Ancak elçiler bu görevi yerine getiremediler. Mayıs 1276 yılında elçiler, Roma'dan hareket ettikten kısa bir süre sonra Papa V. Innocentus'un ölüm haberini aldılar ve Roma'ya geri döndüler⁵⁸³.

⁵⁸¹ Pachymeres, *De Michaele et Andronico Palaeologis*, s. 410; Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 291.

⁵⁸² Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 292-294.

⁵⁸³ Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 293-294.

3.15. Papa XXI. Ioannes ve İmparator VIII. Mikhail Palaiologos Arasındaki İlişkiler

Papa V. Innocentus'un ölümünden sonra yerine V. Hadrianus geçmiş ancak beş hafta sonra ölmüştür. 20 Eylül 1276 yılında ise yedi ay Papalık makamında bulunacak olan Papa XXI. Ioannes başa geçmiştir⁵⁸⁴. Papa XXI. Ioannes papalık makamında ki ilk görevi Papa V. Innocentus'un göndereceği fakat ölümüyle geri dönen elçilerin İstanbul'a gönderilmesi meselesidir. Bu elçilik heyetinde iki piskopos yer almaktaydı. Bunlar Jacob Ferentino ve Torino Godfried adlı Domican piskoposlardır. Papa XXI. Ioannes'in, Jacob Ferentino ve Torino Godfried adlı iki piskoposu görevlendirmesi dikkat çekicidir. Nitekim sıradan bir din adamını göndermeyip yüksek düzeyde iki din adamını göndermesi Roma'da ki beklentilerin yüksek düzeyde olduğunun kanıtıdır⁵⁸⁵.

Papa XXI. Ioannes'in İstanbul'a göndereceği mektubunda İmparator VIII. Mikhail Palaiologos'tan sözlü olarak yeni bir inancı beyan etmesini ve papanın tanınmasını istemiştir. Aslında bu istek sadece İmparator VIII. Mikhail Palaiologos'la sınırlı değildir. Papa XXI. Ioannes, elçilerin İstanbul'a ulaşana kadar karşılaçakları kimselere Katoliklik mezhebinin kabul edilmesine dair tebliğlerde bulunmasını istemiştir⁵⁸⁶.

1277 Nisan ayında Blakhernia Sarayı'nda İmparator ve oğlu Andronikos, Roma'nın üstünlüğünü ve Katolik inancını kabul ettiler. Lyons Konsili'nde elçiler vasıtası ile edilen yemini, İmparator VIII. Mikhail Palaiologos ve oğlu Andronikos tekrar etmişti. Sözlü olarak ifade edilen beyanlar daha sonra yazılı hale getirilmiş ve İmparator VIII. Mikhail Palaiologos tarafından mühürlenmişti. Buna göre Bizans İmparatoru, Roma'nın üstünlüğü kabul edilecek, filioque ile Katolikliğin araf doktrini, yedi gizem ve mayasız ekmek kullanımı tanınacaktır⁵⁸⁷.

Ortodoks din adamları ise papanın önlerine sunmuş olduğu şartları reddederler ve yemin etmezler. Ortodoks ruhaniler, İmparator VIII. Mikhail Palaiologos'un,

⁵⁸⁴ Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 305; Runciman, *The Sicilian Vespers*, s. 193; Nicol *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s.78; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküşü*, s. 216.

⁵⁸⁵ Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 305.

⁵⁸⁶ Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 306.

⁵⁸⁷ Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 306-307; Nicol *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s.78; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküşü*, s. 216.

papanın teklifini onaylamasına rağmen kendisini iki yüzlülük ile suçlarlar. Çünkü İmparator kendilerine Ortodoks inancına dokunulmayacağını söylemiştir. Ancak Roma'nın teklifleri İmparator VIII. Mikhail Palaiologos'u, ruhani kesimin gözünde samimiyetsiz bir konuma sokar.

İmparator VIII. Mikhail Palaiologos, Patrik Ioannes Bekkos'dan, Papa XXI. Ioannes'e mektup yazarak olan biteni açıklamasını rica eder. Patrik Ioannes Bekkos yazmış olduğu mektupta, iki kilisenin öğretilerinde temel bir fark bulunmadığını belirtir. Ancak Bekkos mektubunda, yıllardan gelen bir Ortodoks öğretisi gerçeğinin olduğunu ve bunun da devam ettirilmesini arzuladığını yazar. Bu mektubun amacı kuşkusuz, Papa XXI. Ioannes'in gözünde İstanbul'da ki Ortodoks din adamlarının tepkisini ortadan kaldırmak ya da hafifletmektir⁵⁸⁸.

3.16. Lyon Konsili'nin Epir Depotluğu'ndaki Yansımaları

VIII. Mikhail Palaiologos'un Lyon Konsili'nde alınan kararları onaylamasından sonra en büyük rakiplerinden biri olan Epir'li Nikephoros ve kardeşi Ioannes'in işine yaradı. Epir ve Selanik toprakları, İmparator Palaiologos'a muhalif olanların yuvası olmuştur. İmparator VIII. Mikhail Palaiologos,1274 yılında hem Nikephoros hemde Ioannes'e konsilde alınan kararları kabul etmeleri için elçi gönderdi. Ioannes, 1 Mayıs 1277 yılında bir konsil toplayarak Patrik Bekkos ve VIII. Mikhail Palaiologos'u aforoz etmiştir. Ayrıca kendisini Ortodoks'lüğün lideri olarak ilan etmiştir. Bunun üzerine 16 Temmuz 1277 tarihinde İmparator'un emriyle, Patrik Ioannes Bekkos önderliğinde Aya Sofya'da düzenlenen törenle Ioannes ve Nikephoros'u aforoz edildi⁵⁸⁹.

İmparator VIII. Mikhail Palaiologos union politikası ile Charles de Anjou'ya karşı koruma elde etmiş olsa da union, Bizanslı devletleri arasında çatırdamaya yol açtı. Zaten mevcut olan İstanbul- Epir sorunlarına bu sefer Ortodoksluk'a kimin önderlik edeceği sorunu ortaya çıktı.

⁵⁸⁸ Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 308; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküş*, s.216.

⁵⁸⁹ Nicol, *The Despotate Of Epiros* s. 20; Nicol *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s.79-80; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküş*, s. 212; Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 428.

3.17. Teselyalı Piç Ioannes ile Latin Yunanistan ve Adalar Denizi'ne Karşı Yapılan Seferler

3.17.1. Licario

Licario, Euboia Adası'nın Latin yöneticisine isyan etmiştir. Ardından Euboia'nın kalelerinden birini ele geçirdi. Licario'nun eylemleri bununlada sınırlı kalmadı. Euboia'nın köylerine kadar inip yağmalıyordu⁵⁹⁰. İmparator VIII. Mikhail Palaiologos, Adalar Denizi'nde Latinler kovmanın bir yolunu bulmaya çalışıyordu. Negroponte'nin Latin lordları ile arası bozulan Licario adında vasaal, İmparator'un planlarını uygulayıcısı oldu. 1273 yılında İmparator VIII. Mikhail Palaiologos, Licario'yu vasalı yaptı⁵⁹¹. 1277 yılına gelindiğinde ise Latinlerle savaşmak için Licario adında Latin'i görevlendirdi⁵⁹². Licario ilk olarak Negroponte Adası'na bağlı olan Karystos'a saldırır. Hem karadan hem denizde kuşatılan Karystos ele geçirilir. Licario'nun almış olduğu bu galibiyet İmparator VIII. Mikhail Palaiologos'u memnun etmiştir. Ayrıca İmparator VIII. Mikhail Palaiologos, Licario'yu Bizanslı bir kızla evlendirir. İmparator VIII. Mikhail Palaiologos, Karystos'u Licario'ya tımar olarak verir. Licario ise İmparatora iki yüz şövalye ile yardım edecektir⁵⁹³.

İmparator'dan gördüğü lütuf sonucunda savaşma isteği artmış olan Licario, Cuppa, Manducho, Clisura, Larmena kalelerini ele geçirdi. Venedikli Filippo Ghisi'nin haküm olduğu Skyros, Skopelos, Skiathos, Amorgos Adaları, Licario tarafında ele geçirilir. Filippo Ghisi esir alınır ve İstanbul'a gönderilir. Seferine hız kesmeden devam eden Licario, Cerigo, Cerigotto, Keos, Santorin, Astypalos, Seriphos ve Therasia'da da hakimiyet kurmuştur. Licario'yu en çok zorlayan ise Lemnos⁵⁹⁴ Adası'dır. Latin lord Paolo Navagaiso'nun yönetiminde ada, üç yıl

⁵⁹⁰ Gregoras, *Bizantina Historia*, s. 95-96.

⁵⁹¹ Gregoras, *Bizantina Historia*, s. 96; Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s.75.

⁵⁹² Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküş*, s. 214. Alexios Philanthropenos'un savaşta aldığı yaralardan dolayı orduya komuta edememiştir. Bkz. Pachymeres, *De Michaelae et Andronico Palaeologis*, s.337.

⁵⁹³ Sanudo, *Istoria*, s. 122-123; Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 295; Nicol *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s.75; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküş*, s. 214.

⁵⁹⁴ Limni Adası

boyunca Licario'ya dayanmıştır. Nihayetinde Lemnos Adası, Licario'ya teslim olur⁵⁹⁵.

Licario'nun yapmış olduğu bu seferler kendisine Negroponte Adası'nı ele geçirmesi için güç vermişti. Licario ordusunda ki ücretli Katalan ve Türk askerleri ile Hohenstaufen Manfred'in Sicilya'dan kaçan taraftarları ile birlikte Negroponte'yi kuşatır. Negroponte'nin surları dışından gelecek bir yardımın bilince olan Licario, olası bir tehdiye karşılık Negroponte dışında bir askerlerini konuşlandırdı. Licario'nun hazırlamış olduğu bu tuzak işe yaradı. Çünkü Atina-Thebes dükü Jean de la Roche ve bir diğer Latin lordu Giberto Verona, Negroponte'ye yardıma gelmişti. Licario ile Latin lordları arasında yapılan savaşta Licario galip geldi. Ancak Licario kuşatmaya devam edememiş İstanbul'a dönmüştür. Çünkü Atina- Thebes dükü Jean de la Roche'nin kardeşi Nauplia lordu Jacques de la Roche abisine yardıma gelmek üzeredir. Ayrıca Bizans ordusu Teselyalı Piç Ioannes'e mağlup olmuştur. Tüm bunlar göz önüne alındığında Licario kuşatmayı kaldırmıştır⁵⁹⁶.

İmparator VIII. Mikhail Palaiologos başkente başarılarla ve esirler ile dönen Licario'yu Teselya'da savaşırken ölen Kaballarios'un yerine ücretli askerlerin komutanı Grand Constable onurlandırdı. Kısa bir süre sonra ise Alexios Philanthropenos'un ölümüyle birlikte Grand Duke olarak atadı⁵⁹⁷.

Licario, İstanbul'dan ayrıldıktan sonra seferlerine devam etti. Adalar Denizi'nde bulunan Latin lordlara ve Atina-Thebes düklüğüne saldırılarına devam etti. Seriphos ve Syphnos'a sefer yaptı⁵⁹⁸.

Licario'nun bu hızlı yükselişi sonrası adı tarihten silinir. Kendisi hakkında kaynaklar sessiz kalmıştır⁵⁹⁹. Ancak Licario'nun yapmış olduğu bu seferler hakkında

⁵⁹⁵ Licario'nun Adalar Denizi'nde ve Negroponte'de yapmış olduğu seferler için bkz. Gregoras, *Bizantina Historia*, s. 98, Sanudo, *Istoria*, s. 122-127.

⁵⁹⁶ Sanudo, *Istoria*, s. 125-126; Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 296; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküşü*, s. 214.

⁵⁹⁷ Pachymeres, *De Michaele et Andronico Palaeologis*, s. 413; Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 297; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküşü*, s. 214; Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s.75; Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 426. Licario'nun ele geçirdiği esirlerden Giberto de Verona eski vasallarından birini imparatorluk hizmetinde görünce dayanamamış ve felç geçirdi. Bkz. Gregoras, *Bizantina Historia*, s. 97. Atina-Thebes dükü Jean de la Roche ise fidye ödeyerek serbest bırakılmıştır. Bkz. Sanudo, *Istoria*, s. 136; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküşü*, s. 214.

⁵⁹⁸ Sanudo, *Istoria*, s. 127; Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 298; Pachymeres, *De Michaele et Andronico Palaeologis*, s. 413.

⁵⁹⁹ Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküşü*, s. 214.

şunu söylemek yerinde olacaktır; Latin Yunanistan'da ve Adalar Denizi'nde yapmış olduğu savaşlar Charles de Anjou'nun bu bölgede bulunan Latin lordlara karşı güvenini kırmıştır.

3.17.2. Teselya'da Piç Ioannes'e Karşı Savaş

Negroponte'ye yapılan sefer ile eş zamanlı olarak İmparator VIII. Mikhail Palaiologos, Teselya'ya filo ve ordu sevketti. Bu filo ve orduya Grand Stratopedarch Johny Synadenos ile Grand Constable Michael Kaballarios tarafından yönetiliyordu. Ancak Teselya'lı Ioannes ile Pharsalos ovasında yapılan savaşta Bizans ordusu mağlup olmuştur. Johny Synadenos esir ele geçirilmiştir. Michael Kaballarios ise yaralı bir şekilde kaçmış ancak bir süre sonra ölmüştür⁶⁰⁰.

3.18. Venedik ile Yapılan Son Antlaşma

1275-1280 yılları arasında Doge olan Iacopo Contarini, Bizans İmparatorluğu ile yeni bir antlaşma tesis etmek için görüşmelere başladı. Doge Contari'nin antlaşma taraftarı olmasının bazı nedenleri bulunmaktaydı. Bunlardan ilki Licario'nun Adalar Denizi'nde ki faaliyetleridir. Nitekim Charles de Anjou'nun Adriyatik Denizi'nde başarılı olmasını istemeyen Venedikliler aynı şekilde Adalar Denizi'nde de kendileri dışında muazzam bir güç görmek istemiyorlardı. Bir diğer sebep ise Bizans sularında artan korsanlık faaliyetleridir. Bu korsanlık faaliyetleri sonucunda Venedik ticareti ağır hasarı uğramıştır. Venedik'i antlaşmaya sevk eden son bir neden olarak da Ceneviz ile Bizans arasında yapılan 1275 yılında ki antlaşmayı gösterebiliriz⁶⁰¹.

2 Eylül 1276 yılında Venedik elçileri Marco Bembo ve Matteo Gradenigo İstanbul'a geldi. Matteo Gradenigo, İstanbul'a vardıktan sonra hastalandı ve öldü. Anlaşmayı 19 Mart 1277 yılında Marco Bembo'ya onaylamak kalmıştı⁶⁰².

Antlaşmanın maddelerine bakacak olursak eğer;

⁶⁰⁰ Pachymeres, *De Michaele et Andronico Palaeologis*, s. 411-412; Gregoras, *Bizantina Historia*, s. 145; Geanakaplos, *Emperor Michael Palaeologus and The West 1258-1282*, s. 294; ; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküşü*, s. 214; Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 426.

⁶⁰¹ Nicol, *Bizans ve Venedik, Diplomatik ve Kültürel İlişkiler Üzerine*, s. 186; Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 300-301.

⁶⁰² Daş, *Bizans 'ın Düşüşü*, s.52; Nicol, *Bizans ve Venedik, Diplomatik ve Kültürel İlişkiler Üzerine*, s. 186; Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 300-301; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküşü*, s. 219; Nicol, *Bizans 'ın Son Yüzyılları*, s.77.

- Venedik Deniz Cumhuriyeti'ne İstanbul'da sınırları belirli olan bir mahalle verilecekti. Venediklilere kalmaları için ev, tüccarlar içinse depo tahsis edilecekti. Aynı zamanda kiliseleri de mevcut olacaktı. Ayrıca İstanbul'da ki bu uygulama aynı şekilde Teselya'da da uygulanacaktı. Son olarak Venedikliler, Bizans İmparatorluğu'nun her yerinde ticari faaliyetlerini gerçekleştirmek için ev, depo veya ihtiyaç dahilinde olan araç gereçleri kiralama hakkına sahipti.

- Venedikliler ile yapılacak ticaret esnasında kendilerinden gümrük vergisi alınmayacaktır. Bir Bizans memuru bu maddenin aksini yapacak olup vergi alırsa Venedikli tüccara tazminat hazineden tahsis edilecekti.

- Bizans İmparatorluğu ile Ceneviz arasında yapılmış olan 1268 Nymphaion Antlaşması, Venedikliler tarafından tanınacaktır. Cenevizliler, 1277 Venedik- Bizans Antlaşması sonucunda İmparatorluk sınırlarından kovulmayacaktır. Olası bir Ceneviz- Venedik kavgasında, İmparator hakem olacaktır. Haksız olan taraf karşı tarafa tazminat ödemekle yükümlüydü.

- Venedik antlaşmanın devam ettiği süre boyunca Bizans İmparatorluğu aleyhine ile bir ittifak yapmayacak ve de askerlerini taşımak için gemi tahsis etmeyecektir.

- Hem Venedik hem de Bizans İmparatorluğu Negroponte'de muhtemel bir fırsatta fetih haklarını saklı tutacaklardı.

- İmparator VIII Mikhail Palaiologos, Modon, Koron ve Girit'te ki hakimiyeti kabul ediyordu.

- Naksos Adası hakimi II. Marco Sanudo ve Bartolomeo Ghisi Adalar Denizi'nde ki hakimiyetlerini, Bizans İmparatorluğu'na karşı bir eylemde bulunmamak koşuluyla kabul etti.

- 1268 yılından itibaren Bizans- Venedik arasında ki antlaşmanın gereği olarak VIII. Mikhail Palaiologos, kendi tebasından dolayı zarara uğrayan Venediklilerin zararlarını karşılayacaktı. Aynı şekilde Venediklilerden dolayı zarara uğrayan Bizans İmparatorluğu vatandaşlarına Venedik tazminat ödeyecekti.

- İki taraftan biri antlaşmanın maddelerini ihlal ettiği takdirde karşı taraf düşmanca eylemlerden kaçınacak ve yeniden müzakerelerin başlayacağını taahhüt ediyordu⁶⁰³.

Bizans halkı için imparatorluk sınırları içerisinde Venediklilerin yerleşmeleri hiç şüphesiz taze olan acıların canlanmasına sebep olmuştur. Ancak VIII. Mikhail Palaiologos için bu antlaşma mühimdir. Lyon Konsili'nden sonra Charles de Anjou karşısında öne geçmiş olsa bile Roma'da devamlı değişen papalar kendisini tedirgin etmiştir. 1274 yılından 19 Mart 1277 Bizans- Venedik antlaşmasına kadar olan süreçte üç papa değişmiştir. Satranç tahtasına benzeyen Batı siyasetinde daima önceki hamleyi hesaplayan İmparator VIII. Mikhail Palaiologos için 1279 yılına kadar yürürlükte kalacak olsa da İmparator'un Roma'ya ve Charles de Anjou'ya daha fazla odaklanmasına fırsat vermiştir⁶⁰⁴.

⁶⁰³ Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 301-303; Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s.77; Nicol, *Bizans ve Venedik, Diplomatik ve Kültürel İlişkiler Üzerine*, s. 187-189.

⁶⁰⁴ Nicol, *Bizans ve Venedik, Diplomatik ve Kültürel İlişkiler Üzerine*, s. 189.

4. BÖLÜM

VIII. MİKHAİL PALAİOLOGOS'UN BATI İLE SON DANSI

4.1. III. Nicholas'ın Papa Seçilmesi

Papa XXI. Ioannes'in ölümünden sonra Roma'da papalık seçimi telaşı başladı. Charles de Anjou, kendi politikasına yatkın bir papanın seçilmesi için çabalıyordu. İstanbul'da ise korku havası hakimdi. İmparator VIII. Mikhail Palaiologos, Charles de Anjou'ya yakın bir papanın göreve gelmesinden endişeleniyordu. Lakin papalık seçimi İmparator VIII. Mikhail Palaiologos'un beklediği gibi olmadı ve 1277 Kasım ayında Giovanni Orsini, III. Nicholas adıyla papalık makamına seçildi⁶⁰⁵.

Papa III. Nicholas'ın ilk icraatlarından biri Charles de Anjou'nun Roma senatörlüğünden ve Toskana Papazevinde'ki haklarından vazgeçmeye zorlamak oldu. Charles de Anjou kendi çıkarına uymasa da bu haklarından feragat etmek zorunda kaldı. Papa III. Nicholas'ın uyguladığı bu siyasetin amacı hiç şüphesiz papalık seçimleriydi. Charles de Anjou, kendi adayının başa gelmesi için papalık seçimlerine rüşvet katmıştı. Bu sebeple Papa III. Nicholas, Charles de Anjou ünvanlarını elinden almıştır.⁶⁰⁶

4.1.1. III. Nicholas ile VIII. Mikhail Palaiologos Arasındaki İlişkiler

Papa III. Nicholas geçici de olsa Charles de Anjou'nun güçlerini elinden almıştı. Ayrıca Papa III. Nicholas, Charles de Anjou'nun, İstanbul'a saldırmasını kesinlikle yasaklar. Bunu yapmasında ki neden İmparator VIII. Mikhail

⁶⁰⁵ Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 310; Runciman, *The Sicilian Vespers*, s. 202; Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s.79-80; Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s.79-80; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküşü*, s. 216; Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 428.

⁶⁰⁶ Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 310; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküşü*, s.216.

Palaiologos'a beslediği sevgi değildi. Papa III. Nicholas'ın hedefi Doğu ile Batı arasında bir denge meydana getirmektir⁶⁰⁷.

Papa III. Nicholas'ın İstanbul için barındırdığı endişeler vardı. Lyon Konsili'nde alınan kararların Bizanslılar arasında eksiksiz uygulanmasını istiyordu. Gerek ayinlerde gerek inanış açısından Bizans İmparatorluğu Katolik olmalıydı. Ayrıca Ortodoks ruhban sınıfının kişisel yemin etmemesi ile hem İmparator VIII. Mikhaıl Palaiologos hem Charles de Anjou'nun barış müzakerelerinde bulunmaması Papa III. Nicholas'ı tedirginliğe sevk etmiştir.⁶⁰⁸

1278 İstanbul'dan Theodore Scutarios başkanlığında Roma'ya heyet gönderildi. Bu elçilik heyeti Papa III. Nicholas'ı tebrik etmiş ve Papa'ya, Charles de Anjou'nun Bizans İmparatorluğu aleyhine çalışmalarından rahatsız olduklarını bildirmişlerdir. Papa III. Nicholas taşıdığı endişelerden dolayı İstanbul'a mektup gönderdi. Papa, İmparatorun kiliselerin birliği için yapmış olduklarını takdir etti. Ancak Papa III. Nicholas'ın bir ifadesi dikkat çekicidir. Papa, İmparator VIII. Mikhaıl Palaiologos'un tüm çabalarına rağmen Ortodoks din adamlarının isteksizliği yüzünden unionun sonlanabileceğini belirtti. Papa III. Nicholas, Bizans İmparatorluğu'nun Latin Yunanistan'da ki seferberlik haline son vermesini istedi. Son olarak İmparatora yardımcı olması için Papa, Angelo of Urbino Bartholomew of Sens, Philip of Perugia'yı gönderdiğini söyledi. İmparatora diğer mekubunda Papa III. Nicholas öncelikle Roma'ya yetkisiz kişileri gönderdiğinden dolayı eleştirdi. Bu mektubunda da Papa, Charles de Anjou ile VIII. Mikhaıl Palaiologos arasında ki anlaşmazlıklara değinmiştir⁶⁰⁹.

Andronikos'a ve Ortodoks din adamlarına gönderdiği mektuplarda ise unionun tamamlanması gerektiğini belirtmiş ve özellikle Ortodoks ruhban sınıfının pasif davranmasından yakınmıştır⁶¹⁰.

⁶⁰⁷ Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 310; Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s.80; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküşü*, s. 216; Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 428.

⁶⁰⁸ Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 310; Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s.80; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküşü*, s. 216-217.

⁶⁰⁹ Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 311-312.

⁶¹⁰ Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 312.

4.1.2. Papa III. Nicholas'ın İstekleri (1279)

1279 yılında Bartholomew başkanlığında elçilik heyeti İstanbul'a doğru yola çıkar⁶¹¹. Bartholomew, Papa III. Nicholas'ın isteklerini İmparator'a iletmekle görevlidir. Bu isteklere bakacak olursak eğer İmparator VIII. Mikhail Palaiologos'un schisma öncesi Ortodoks ayinlerinin devam ettirilmesi talebine olumsuz yanıt verir. Burada Papa III. Nicholas'ın amacı Roma Kilisesi'nin bütünlüğünü korumak istemesidir. Papa, Bartholomew'un başında olduğu heyetten Patrik Bekkos ve Bizans İmparatorluğu'nda bulunan her kent, kasaba ya da köyde bulunan din adamlarından Roma Kilisesi'nin üstünlüğünü tanıdıklarına dair yemin etmelerini istemiştir. Roma'nın bir diğer isteği ise din adamlarının ayinlerini alenen yapması ve Bizans halkına Katolik inancını göstermek arzusudur. Bu sebepten ötürü Katolik inancını toplumda yaygınlaştırma amacı ile Bartholomew ile elçilik heyeti Bizans İmparatorluğunun belirli kentlerini dolaşarak orada bulunan din adamlarını da teftiş edeceklerdi. Bu teftiş esnasında ise Roma Kilisesi'nin üstünlüğüne dair yazılı bir yemin alınacak ve Papa III. Nicholas'a gönderilecektir. Ancak Bizans İmparatorluğu için Papa III. Nicholas'ın asıl can sıkıcı olay ise İstanbul'da yerleşecek olan bir kardinalin bulunma isteğidir. Papa III. Nicholas bu son talebinin amacı tamamen İmparator VIII. Mikhail Palaiogos'un sınaama isteğidir. Kardinal vasıtasıyla İmparator VIII. Mikhail Palaiogos'un inancının gerçekçi olup olmadığı test edilecektir. En önemlisi de kuşkusuz toplumun gözlenmesi olacaktır. Çünkü Katolik Batı toplumları için bu normal gözükebilir ancak Bizans İmparatorluğu'nun sakinleri hala Ortodoks'dur. İstanbul'da bulunacak bir Katolik kardinal demek zaten sarsılmış olan Ortodoks inancının yerle bir olması anlamına gelecektir. Kısacası Bizans halkı kendilerini gözleyen bir kardinalin varlığından rahatsızlık duyacaklardır⁶¹².

Bu istekler İmparator VIII. Mikhail Palaiologos tarafından hoş karşılanamayacağı ortadadır. Bir kez daha Ortodoks din adamları ile birlik olma zamanı gelmiştir. Ancak İmparator'un politikasına en büyük desteklerden birini

⁶¹¹ Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s.81 ; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküşü*, s. 217.

⁶¹² Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 313-316; Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s.80-81; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküşü*, s. 217.

veren Patrik Ioannes Bekkos 2 Mart 1279 tarihinde makamından istifa etmiş ve Mangana Manastırı'nda inzivaya çekilmiştir⁶¹³. Bunun nedeni Roma'nın istekleri ile Ortodoks inancının daha fazla yıpranmasını önlemektir.

4.1.3. İmparator VIII. Mikhail Palaiologos'un Ortodoks Din Adamlarından Beklentisi

Mangana Manastır'ında inzivaya çekilen Patrik Bekkos için İmparator, elçilere patriğin dinlenmek için ayrıldığını açıklamıştır. Aynı şekilde Patrik Bekkos'a da Mangana Manastırı'nda ziyaret eden elçilere aynı yalanı söylemesini tembih eder.⁶¹⁴

İmparator Palaiologos'un yüksek mertebelerde bulunan din adamlarını toplayarak konuşma yapar. Konuşmasında bugüne kadar union için ailesi, din adamları ve halkına uyguladığını ve bunun sonucunda kendisine bir nefret oluştuğunun farkında olduğunu söyler. 1274 Lyon Konsili'nden sonra Roma'nın İstanbul'dan beklentisi olmayacağını düşündüğünü söyleyen İmparator, Papa III. Nicholas'ın bu isteklerinin ağır olduğunu kabul ettiğini belirtir. Ancak Ortodoks inancının zerresinin değişmeyeceğinin sözünü verir. İmparator son olarak din adamlarından papalık elçilerinin iyi ağırlanmasını istemiştir⁶¹⁵.

İmparator VIII. Mikhail Palaiologos'un din adamlarına yapmış olduğu bu konuşma meyvesini vermiştir. Bartholomew ve diğer elçiler Ortodoks din adamları tarafından iyi bir şekilde ağırlanmıştır. Papalık elçilerinin konuşma yaptıkları sırada sözleri kesilmez⁶¹⁶. Ancak Ortodoks din adamlarının bu inceliğinde bir sınırı vardır. 6 Ağustos 1279 yılında Ioannes Bekkos, patriklik makamına geri dönmüştür⁶¹⁷. Papa III. Nicholas'ın isteği üzere toplanan Ortodoks din adamları, Papa'nın isteklerini reddettiler. İmparator VIII. Mikhail Palaiologos çaresiz kalmıştır. 1277 yılında Roma'ya verdiği yazılı açıklamanı benzerini yazar. Pachmyres'e

⁶¹³ Pachymeres, *De Michaele et Andronico Palaeologis*, s. 449; Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 318; Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s.81; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküşü*, s.217.

⁶¹⁴ Pachymeres, *De Michaele et Andronico Palaeologis*, s. 455; Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 318; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküşü*, s. 217.

⁶¹⁵ Pachymeres, *De Michaele et Andronico Palaeologis*, s.457-459; Geanakaplos, *Michael Palaeologus And The West*, s. 319; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküşü*, s. 219.

⁶¹⁶ Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküşü*, s. 218; Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s.81.

⁶¹⁷ Pachymeres, *De Michaele et Andronico Palaeologis*, s. 461; Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 320; Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s.81.

inanacak olursak eğer Roma'ya gönderilecek olan belgede hayali din adamlarının oluşturulmuş ve imzaları taklit edilmiştir⁶¹⁸.

İmparator VIII. Mikhail Palaiologos'un papalık elçilerini zindanlara götürmüştür. Hapiste union muhalifleri vardır. Hatta İmparator'un kendi ailesinden insanlar bile bulunmaktaydı. Burada İmparator'un amacı kuşkusuz union hakkında ki görüşlerinin samimi olduğunu papalık elçilerine göstermekti⁶¹⁹.

4.1.4. Papalık Elçileri ve İmparator Arasındaki Görüşmelerin Sonucu

İstanbul'da bulunan Bartholomew'un başında olduğu papalık elçileri nihai bir sonuç almak istiyordu. 1 Eylül 1279 yılında İmparator VIII. Mikhail Palaiologos ve oğlu Andronikos Roma Kilisesi'nin ve papanın üstünlüğünü sözlü olarak tekrarladı. Sözlü olarak tekrar etmek ile kalmayan İmparator ve oğlu bunu yazılı olarak da tasdik etmiştir.⁶²⁰

Papa III. Nicholas,1280 yılının ilk çeyreğinde Roma'ya ulaşan elçilik heyetinin anlattıklarından mutlu değildi. Somut olarak elde edilen tek başarı İmparator ve oğlunun sözlü ve yazılı olarak beyanlarıdır. Bu sebepten ötürü Papa III. Nicholas endişelerinde doğruluk payının bulunduğu kanaatine varmıştır⁶²¹.

Vakit kaybetmeden Papa III. Nicholas, İstanbul'a mektup yazmıştır. Mektupları Marchus ve Marchetus adlı kişiler İstanbul'a taşımıştır. İmparator, gelen papalık elçilere daha önceki cevaplara benzeyen cevaplar vermiştir. Papa III. Nicholas'a verilen cevapta Teselyalı Piç Ioannes ve Epirli Nikephoros'dan yakınılmıştır. İmparator bu iki heretik ile uğraşmasından ötürü ruhani görevlerine pek vakit ayıramadığını belirtir. Ayrıca kız kardeşinin Bulgar çarının yanında olduğunu ve Çar ile beraber Lyon Konsili aleyhine çalışmalarda bulunulduğundan

⁶¹⁸ Pachymeres, *De Michaele et Andronico Palaeologis*,s. 461; Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 320; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküşü*, s. 218; Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s.81.

⁶¹⁹ Pachymeres, *De Michaele et Andronico Palaeologis*,s. 459; Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 319;. Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküşü*, s. 218; Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s.81.Ayrıca İmparator VIII. Mikhail Palaiologos; Meletios ve Iganitios'u papalık elçilerine teslim etmek istedi fakat Papa, iyi niyet göstergesi olarak reddetti. Bkz. Pachymeres, *De Michaele et Andronico Palaeologis*,s. 462.

⁶²⁰ Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 320; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküşü*, s.218; Gregory, *Bizans Tarihi*, s. 41.

⁶²¹ Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 322; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküşü*, s.218.

bahseder. Son olarak Latin Yunanistan'da bulunan lordlardan şikayetçi olunmuştur. Kısacası İmparator VIII. Mikhail Palaiologos'un papaya cevabından, dış işlerle uğraşmaktan kendi ruhban sınıfı ve halkına ağırlık veremediği sonucuna varılabilir⁶²².

4.1.5. Charles de Anjou ve Papa III. Nicholas

Papa III. Nicholas, gönderdiği elçiler vasıtasıyla İstanbul-Sicilya arasında barış tesis etmek istemiş olsa da başarılı olamadı. Hem VIII. Mikhail Palaiologos hem de Charles de Anjou, papanın barış teklifine aldırış etmediler. Bizans İmparatoru açısından bakacak olursak eğer Adalar Denizi'nde, Balkanlarda ve Latin Yunanistan'da sürdürdüğü savaşlar hala devam etmekteydi. Üstelik bu savaşlarda başarılı da sonuçlar elde etmekteydi. Söz konusu bir barışın vuku bulması demek İmparator VIII. Mikhail Palaiologos'un meyvelerinin toplandığı savaşlara ket vurmak anlamına gelecektir.⁶²³

Charles de Anjou ise Bizans İmparatoru'nun papalık elçileri ile müzakerelerini kalkan olarak kullandığı kanaatindeydi. Nitekim Bizans ordusunun devam eden askeri hareketlerini sona erdireceği Sicilya kralı için mantıksız görünüyordu. Sicilya Kralı bu durumu Papa III. Nicholas'a anlatmaya çalışmış olsa bile papa kendisini dinlemedi.⁶²⁴

4.2. 1281 Berat Savaşı

4.2.1. Akhaia'da Siyasi Durum

1 Mayıs 1278 yılında Akhaia Prensi William öldü⁶²⁵. 1267 Viterbo Antlaşması'nın hükümlerine göre Akhaia, Charles de Anjou'nun hakimiyetine geçmiştir. Akhaia'nın, Anjou valileri tarafından yönetilecek olması İmparator VIII. Mikhail Palaiologos için kaygı verici olmuştur. Ancak İmparator'un bu kaygısının

⁶²² Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 324-326.

⁶²³ Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküş*, s. 218.

⁶²⁴ Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 322.

⁶²⁵ Chronicle of Morea, Greek Version, 11. 7753; Runciman, *The Sicilian Vespers*, s. 217; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküş*, s. 218; Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 428; Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 325.

zamanla gereksiz olduğu ortaya çıkmıştır. Çünkü Akhaia halkı, William'ın ölümünden sonra kendilerini yönetecek olan Anjou valilerine karşı sert bir tutum takınmıştır. Anjou valileri, Akhaia halkı üzerinde ekonomik baskıyı artmıştır. Ayrıca Akhaia halkı hem Bizans hemde Latinlerden oluşmaktaydı. Halka karşı ahlaksız bir tutum takınan Anjou valilerine karşı Akhaia halkı baş kaldırmıştır.⁶²⁶

4.2.2. Charles de Anjou'nun Strateji Değişikliği

Akhaia Prensi William'ın ölümünden sonra huzursuz olan İmparator VIII. Mikhaıl Palaiologos kısa süre sonra Akhaia yerel halkının tutumundan haberdar olmuştu. Bizans ordusu, Mistra ve Monemvasia'ya karşı daha sert saldırılarda bulunmaya başlamıştı⁶²⁷.

Bizanslıların Mistra ve Monemvasia'da başarı kazanması, Charles de Anjou'yu hayal kırıklığına uğrattı. Bunun nedeni bu bölgelere Bizanslılara karşı savaşmaları için birlikler göndermesi fakat yengi kazanamamalarıdır. Aynı zamanda Sicilya Kralı ekonomik olarak da bu bölgelere para akışı sağlamıştır. Bu yardımların sebebi şüphesiz İstanbul'a yapılacak bir kara harekatında Akhaia karargah rolü üstlenecek olmasıdır. Ancak Charles de Anjou alınan yenilgiler ve yerel halkın tutumundan sonra strateji değiştirmeye karar verdi⁶²⁸.

Venedik, 1277 antlaşması gereği Charles de Anjou ile yakınlaşmadı.⁶²⁹ Bu yüzden denizden bir sefer olanaksız gözüküyordu. Tüm bu sebeplerden ötürü Charles de Anjou, Epirli Nikephoros ile yakınlaştı. 10 Nisan 1279 yılında Nikephoros ile Charles de Anjou arasında ittifak yapılır. Bizans İmparatorluğu'na karşı yapılan bu antlaşmaya göre Charles de Anjou, Nikephoros'a her türlü askeri yardımda bulunacaktır. Nikephoros ise oğlunu Anjou Kralı'na rehin olarak gönderecek ve aynı zamanda Epir'in stratejik yerlerini Charles de Anjou'ya devredecektir. Bu stratejik yerler daha önce Nikephoros'un kızkardeşi Helen'in, Hohenstaufen Manfred ile evlenmesi sonucunda çeyiz olarak verilen yerlerdir. Butrinto, Syboto, Vonitza ve

⁶²⁶ Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküş*, s. 218; Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 428.

⁶²⁷ Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 326. Ayrıca 1276 yılında Bizans birlikleri daha William ölmeden önce Scorta'da Akhaialıları mağlup ettiler bu da Latinlerin savunmada kalmasına neden oldu.bkz. Chronicle of Morea, Greek Version, 11 7243; Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 326.

⁶²⁸ Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 326-328.

⁶²⁹ Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküş*, s. 218.

Panormum bu yerleri oluşturmaktadır. Kısacası Epirli Nikephoros, Charles de Anjou'nun vasalı haline gelmiştir.⁶³⁰

4.2.3. Hugo de Sully

İstanbul'a yapılacak olan kara seferinde Epir topraklarının kullanılacak olması Charles de Anjou'yu bu bölgelere asker sevkiyatına ağırlık vermesine neden oldu. 13 Ağustos 1279 tarihinde Hugo de Sully adında kızıl saçlı Fransız general Sicilya Kralı tarafından bu seferin komutanı tayin edildi. Hugo de Sully, Arnavutluk'ta bulunan Anjou hakimiyetini kuvvetlendirmek ve orduyu İstanbul'a yapılacak olan sefere hazırlamakla sorumluydu. Charles de Anjou sadece asker ve at göndermekle kalmadı Anjou ordusuna marangoz, mühendis ve kuşatma araçları da gönderdi. Bütün bu asker ve lojistik aktarımının tek sebebi hiç şüphesiz İstanbul'a yapılacak olan sefere hazırlık mahiyeti taşımaktadır.⁶³¹

4.2.4. Papa III. Nicholas'ın Ölümü Sonrası Arnavutluk'ta Artan Anjou Baskısı

Charles de Anjou'nun planlarını uygulama konusunda ki en büyük engel teşkil eden Papa III. Nicholas Ağustos 1280 yılında öldü. Papa III. Nicholas'ın Charles de Anjou'ya, İstanbul'a saldırma yasağı koymasına da böylece ortadan kalkar. Böylece Charles de Anjou, İstanbul'a yapılacak olan seferde serbestlik kazanmıştır. Arnavutluk'ta ki kuvvetlerine ilaveten iki bin Anjou şövalyesi göndermiştir. Hugo de Sully'in emri altında bulunan altı bin askerle birlikte Arnavutluk'ta sekiz bin askerden oluşan bir güç toplanmış bulunmaktadır.⁶³²

⁶³⁰ Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküşü*, s. 219; Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s.79.

⁶³¹ Pachymeres, *De Michaele et Andronico Palaeologis*,s. 509; Gregoras, *Bizantina Historia*,s.146 147; Sanudo, *Istoria*, s. 129; Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 300; Runciman, *The Sicilian Vespers*, s. 215; Daş, *Bizans'ın Düşüşü*, s. 53; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküşü*, s.219; Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s.81-82.

⁶³² Sanudo, *Istoria*, s. 129; Geanakaplos, *Emperor Michael Palaeologus and The West*, s.300; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküşü*, s. 219; Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s.82. Aynı zamanda Sanudo'ya göre sekiz bin kişilik ordunun içinde çok sayıda Müslüman okçu da bulunmaktadır. Bkz Sanudo, *Istoria*, 129. Ayrıca Pachymere'e göre üç bin kişi kişi Adriyatik Denizin'i geçmiştir Bkz. Pachymeres, *De Michaele et Andronico Palaeologis*,s. 509.

4.2.5. Berat Kalesi Kuşatması

Hugo de Sully komutasında ki askerler ve kuşatma makinaları ile Bizans İmparatorluğu'na bağlı Berat Kalesini kuşattı. Via Egnatia adı verilen⁶³³ yol ağının batı kanadında yer alan bu kalenin Anjou egemenliğine geçmesi Bizans İmparatoru açısından felaket silsilesinin başlangıcı olacaktı. Berat Kalesi konum olarak ve savunma açısından ele geçirilmesi zor bir kale olmasına rağmen eğer Hugo de Sully burayı ele geçirirse kısa zaman sonra Teselya'ya kadar ulaşabilirdi⁶³⁴.

4.2.6. VIII. Mikhail Palaiologos'un Endişesi

Berat Kalesi'nden İstanbul'a yardım talebinde bulunuldu. Berat Kalesi, İstanbul için hayati önem arz ediyordu. Bunun farkında olan VIII. Mikhail Palaiologos'un endişenmeye başladı⁶³⁵. Bizans İmparatoru'nun bu kadar endişelenmesinin altında yatan ana neden İstanbul'dur. İstanbul esas itibari ile denizden gelebilecek saldırı karşısında hazırlanmıştır. Ayrıca İmparator VIII. Mikhail Palaiologos'un endişesinin bir diğer sebebi İstanbul'da 1277 yılından itibaren artan Venedikli sayıdır. Antlaşma iki yıllık bir zamanı dilimini kapsayacaktır. Kuşatmanın başladığı 1280 yılına gelindiğinde ise antlaşma son bulmuştur. Venediklilerin, olası bir Anjou kuşatması karşısında İstanbul'da oynayacağı rolü Bizans İmparatoru kestirememektedir⁶³⁶.

Vakit kaybetmeden harekete geçen İmparator VIII. Mikhail Palaiologos en seçkin birliklerini Berat Kalesi kuşatmasına yardımcı olması amacıyla görevlendirdi. Bu birliğin başına yeğeni Grand Domestic Michael Tarchaneiotes'u getirdi. Tarchaneiotes'a yardımcı olmak için İmparator damadı Michael Angelos, Grand

⁶³³ Via Egnatia, Roma İmparatorluğu'nun önemli yol ağlarından biridir. Arnavutluk'tan başlayıp Makedonya, Yunanistan, Bulgaristan hattında ilerleyen yol ağı İstanbul'da son bulmaktadır.

⁶³⁴ Geanakaplos, *Emperor Michael Palaeologus and The West 1258-1282*, s. 300; Runciman, *The Sicilian Vespers*, s. 215-217; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküş*, s. 219; Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s.82.

⁶³⁵ Pachymeres, *De Michaele et Andronico Palaeologis*,s. 510; Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 331; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküş*, s. 219.

⁶³⁶ Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 331; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküş*, s.219.

Stratopedarch Ioannes Synadenos ile hadım Andronikos Enopolites'i görevlendirmiştir⁶³⁷.

İmparator VIII. Mikhail Palaiologos, Berat Kalesi kuşatması sonrasında halkına ve din adamlarına sokaklarda ve kiliselerde dualar okunmasını emreder. Bizans İmparatorunun bu çağrısı, endişesinin boyutunu anlamamız açısından bize bilgi vermektedir. Zira union konusunda ayrıştığı iki kesime de ve özellikle Bakire Meryem'in koruyuculuğuna bir kez daha ihtiyaç duymaktadır⁶³⁸.

4.2.7. Berat Kalesi Kuşatmasının Devamı ve Bizans Ordusunun Bölgeye Varması

Hugo de Sully tarafından sürdürülen Berat Kalesi kuşatması 1281 yılında kış aylarında da devam etti. Charles de Anjou, başta Hugo de Sully olmak üzere komutasında bulunan askerleri yüreklendirmek amacıyla mektuplar gönderiyordu. Hugo de Sully kuşatmanın kış aylarına uzamış olmasına rağmen tüm dirayeti ile Berat Kalesi'ni almaya çabalıyordu⁶³⁹.

Grand Domestic Michael Tarchaneiotes komutasında ki Bizans ordusu 1281 ilkbaharında Berat Kalesi civarına yaklaştı. Tarchaneiotes, İmparator VIII. Mihhail Palaiologos tarafından Anjou ordusu ile meydan savaşından kaçınmaları talimatı almıştı. Tarchaneiotes, pusu ve baskınlarla Anjou ordusunu yıpratmaya çalışmıştı. Bizans ordusu kuşatılan Berat Kalesi'ne Asounes Çay'ı yoluyla erzak yolladı⁶⁴⁰.

4.2.8. Hugo de Sully'nin Yakalanması ve İstanbul'a Getirilmesi

Bizans ordusunun Berat Kalesi yakınlarında olduğu Hugo de Sully tarafından öğrenilmişti. Hugo de Sully bizzat Bizans ordusunu görmek ve değerlendirmek için

⁶³⁷ Pachymeres, *De Michaele et Andronico Palaeologis*, s. 512; Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 331; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküşü*, s. 219; Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s.82; Daş, *Bizans'ın Düşüşü*, s. 54.

⁶³⁸ Pachymeres, *De Michaele et Andronico Palaeologis*, s. 511-512; Gregoras, *Bizantina Historia*, s.147; Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 331; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküşü*, s. 219.

⁶³⁹ Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 332; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküşü*, s. 219-220; Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s.82.

⁶⁴⁰ Pachymeres, *De Michaele et Andronico Palaeologis*, s. 512; Gregoras, *Bizantina Historia*, s. 147; Sanudo, *Istoria*, s. 129; Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 332; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküşü*, s. 220; Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s.82-83.

yanında bulunan yirmi beş adamıyla birlikte hareket eder. Ancak karargahından ayrıldıktan kısa bir süre sonra Hugo de Sully, Bizans ordusunda bulunan Türk askerleri tarafından pusuya düşürülür. Anjou komutanının yakalandığını öğrenen Bizans ordusu Anjou ordusuna karşı harekete geçer. Komutanlarının yakalanması sonucunda cesaretleri kırılan ve paniğe kapılan Anjou ordusu dağılır. Sonuç itibariyle Grand Domestic Michael Tarchaneiotes komutasında Bizans ordusu ganimetler ile Anjou komutanı Hugo de Sully gibi değerli bir rehine ile İstanbul'un yolunu tutar⁶⁴¹.

4.2.9. Berat Savaşı'nın Sonuçları

Hugo de Sully'nin İstanbul'a getirilmesi ile kentte sevinç uyandırmıştır. İstanbul sokaklarında Anjou komutanı Hugo de Sully zincirlenerek halka teşhir edilmiştir. İstanbul halkı, mazide yaşanan acı olayları unutamamış sokaklarda Latinlere karşı kazanılan galibiyeti kutlamaktadır⁶⁴².

VIII. Mikhail Palaiologos ise Berat'ta kazanılan zaferden ötürü mutluydu. Latinlere karşı siyasi olarak üstünlüğünü şimdi savaş meydanında tazelemiştir. Kendisi için kazanılan savaşın nasıl kazanıldığından ziyade olumlu sonuçlanması önemliydi. Kazandığı zaferden sonra VIII. Mikhail Palaiologos, Blakhernai Sarayı'na, Berat Savaşı'nı anlatan tasvirler yaptırmıştır⁶⁴³.

4.2.10. Berat Savaşı'nın Önemi

Charles de Anjou açısından Berat Savaşı'nda alınan hezimet İstanbul'a karşı kara yoluyla yapılacak bir seferi imkansız hale getirdi. Trapani hezimetini ve İtalya iç siyaseti gibi sorunlara rağmen güçlkle oluşturduğu ordu Bizans ordusu karşısında yenilmiş, komutanı ise esir düşmüştür. Charles de Anjou prestij kaybı yaşamış olsa

⁶⁴¹ Pachymeres, *De Michaele et Andronico Palaeologis*, s. 513-515; Gregoras, *Bizantina Historia*, s.147; Sanudo, *Istoria*, s. 129; Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 333; Runciman, *The Sicilian Vespers*, s. 215-217; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküşü*, s. 220; Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s.83; Diehl, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, s. 193; Daş, *Bizans'ın Düşüşü*, s.54.

⁶⁴² Pachymeres, *De Michaele et Andronico Palaeologis*, s. 515-519; Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 333; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküşü*, s. 220; Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s.83.

⁶⁴³ Pachymeres, *De Michaele et Andronico Palaeologis*, s. 517; Gregoras, *Bizantina Historia*, s. 148; Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 334; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküşü*, s. 220; Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s.83.

da İstanbul hala rüyalarını süslemektedir. Bundan dolayı İstanbul'u almak için farklı yollara başvuracaktır⁶⁴⁴.

Pelagonia Savaşı'nda aldığı galibiyet ve İstanbul'u tekrar Bizans egemenliğine sokan VIII. Mikhail Palaiologos için ise Berat Savaşı Latinlere karşı almış olduğu en önemli başarılar açısından sayılabilir. Bu savaşın neticesinde Epir, VIII Mikhail Palaiologos'un egemenliğini tanımıştır. Ayrıca Bizans İmparatoru'nun egemenliği Arnavutluk'un dahili kısımlarına uzanmış ve Bizans ordusunun Avlona ve Dyrrachium'a ilerlemesine yol açmıştır⁶⁴⁵.

4.3. Lyon Konsili'nin (1274) Dağılma Süreci

4.3.1. IV. Martinus'un Papa Seçilmesi

22 Şubat 1281 yılına gelindiğinde, Charles de Anjou'nun kardinaller arasında yapmış olduğu baskı sonucunda papalık tahtına kendisi gibi Fransız olan IV. Martinus oturmuştu. Yeni papa, seleflerinin aksine Charles de Anjou'ya hayranlık duymaktaydı. Bu hayranlık IV. Martinus'un, Anjou politikalarına temayül etmesine sebep olmuştur⁶⁴⁶.

Bundan dolayı IV. Martinus, daha önce Roma senatörlüğü elinden alınan Charles de Anjou'ya bu ünvanını iade etmiştir⁶⁴⁷.

4.3.2. Orvieto Antlaşması

Berat Savaşı, Charles de Anjou'ya Venedik'in gücünü bir kez da önemli olduğunu hatırlattı. Özellikle İstanbul'a deniz yoluyla yapılacak olan bir sefer planlamasında Venedik muhakkak yer almalıydı⁶⁴⁸. Nitekim Berat Savaşı ile İstanbul'a kara yolu ile yapılacak bir Anjou seferi ihtimali ortadan kalkmıştı⁶⁴⁹.

⁶⁴⁴ Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküşü*, s. 220; Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s.83-84.

⁶⁴⁵ Sanudo, *Istoria*, s. 129; Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 334; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküşü*, s. 220; Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s.83-84.

⁶⁴⁶ Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 340; Runciman, *The Sicilian Vespers*, s. 211; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküşü*, s. 220; Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s.84; Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 428; Gregory, *Bizans Tarihi*, s. 344.

⁶⁴⁷ Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküşü*, s. 222.

⁶⁴⁸ Sanudo, *Istoria*, s. 132; Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 335.

⁶⁴⁹ Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküşü*, s. 221; Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s.84.

Charles de Anjou, 1281 yılına gelmeden önceki zaman zarfında sık sık Venedik ile İstanbul'a karşı ittifak kurma amacını taşımıştı. Ancak Venedik dönemin koşullarını ön plana alarak bu ittifaka yanaşmadı. 1279 yılında Venedik, İstanbul karşıtı bir politika izleme kararı aldı. 1277 yılında ki Bizans-Venedik Antlaşması 1279 yılında sona erdi. Venedik, antlaşmanın uzatılmayacağını ilan etti. Venedik'in İstanbul'a karşıtlığının başlamasının birkaç nedeni vardır. 1277 yılında yapılan antlaşma Venedik'e yarar sağlamamıştır. Venedikliler, Bizans İmparatorluğu ile yapılan antlaşmalar yoluyla VIII. Mikhail Palaiologos'un kendilerini kullandığına kanaat getirdiler. Doge'un, Bizans İmparatorluğu'ndan uzaklaşmasının bir diğer nedeni ise Venedikli tüccarların, Bizans İmparatorluğu sınırları içerisinde arka plana atılmasıdır. Venedik için bardağı taşıran son damla hiç şüphesiz en büyük rakipleri Cenevizlilerin, İstanbul sınırları içerisinde kendilerine oranla daha refah bir hayat sürmeleridir⁶⁵⁰.

Venediklilerin, Charles de Anjou ile ittifak kurmasının önünde hiçbir engel bulunmamaktaydı. Sonuç olarak 3 Temmuz 1281 tarihinde papalık sarayı Orvieto'da Charles de Anjou, Doge Giovanni ve Philippe de Courtenay'ın tarafı olduğu Orvieto Antlaşması imzalandı⁶⁵¹. Antlaşmanın maddelerine göre;

- Yapılmış olan bu ittifak Latin işgali döneminde başlayarak Charles de Anjou, Doge Giovanni ve Philippe de Courtenay'a düşmanlığı bulunan ülkeleri de kapsayacaktı.

- Daha önce yapılmış olan antlaşmalar ve sahip olunan haklar kabul edilecektir⁶⁵².

-İstanbul'a yapılacak olan sefere Venedik Doge, Philippe de Courtenay ve Charles de Anjou'nun kendisi veya büyük oğlunun şahsen katılması kararlaştırılmıştır.

- Charles de Anjou ve Philippe de Courtenay yaklaşık sekiz bin asker toplayacaktır. Bu askerleri Venedik kırk gemiyle İstanbul'a taşıyacaktır.

⁶⁵⁰ Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 335-336; Baştav, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, s.25; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküşü*, s. 221; Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s.84.

⁶⁵¹ Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 337; Runciman, *The Sicilian Vespers*, s. 214; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküşü*, s. 221; Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s.84; Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 428; Daş, *Bizans'ın Düşüşü*, s.55-56.

⁶⁵² Haliç'te Venedik'in sahip olduğu eski haklar gibi. Bkz. Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 337.

- İstanbul'a sefer için müttefikler Nisan 1283 tarihinde karar kıldılar. 1283 Nisan ayının en geç on beşine kadar Venedikliler Charles de Anjou ve Philippe de Courtenay ile Brindisi'de buluşacaklardır⁶⁵³.

Orvieto Antlaşması'nın imzalandığı gün ek bir antlaşma daha yapıldı. Yapılan bu ek antlaşmanın amacı Latin Romanya'da ki Latin hakimiyetin korunmasıdır. Buna göre Doge on beş kadırgaa temin edecekti. Charles de Anjou ve Philippe de Courtenay ise eşit sayıda gemi ve üç yüz süvari tedarik edecekti. Bu birlikler en geç 1 Mayıs 1282 yılında Korfu Adası'nda toplanacaklardır⁶⁵⁴.

4.3.3. Papa IV. Martinus'un, VIII. Mikhail Palaiologos'u Afroz Etmesi

Charles de Anjou, Venedik ile yapmış olduğu ittifak antlaşmasından mutlu oldu. Uzun bir süredir Venedik ile müttefik olmak isteyen Sicilya Kralı'nın önünde tek bir engel kalmıştı. Bu engel, Katolik kisvesine bürünmüş Bizans İmparatoru'na saldırmasını engelleyen papalık kurumuydu. Ancak IV. Martinus'un papa olmasıyla bu sorunda aşıldı. Papa IV. Martinus 18 Ekim 1281 tarihinde VIII. Mikhail Palaiologos'u afroz ettiğini ilan etmiştir. Papa IV. Martinus'un böyle davranmasında ki neden kuşkusuz Charles de Anjou'nun ve müttefiklerinin İstanbul'a yapacağı sefere dini bir hüviyet kazandırmaktır. Sonuç itibariyle İstanbul'a yapılacak bir sefer yeni bir haçlı seferi olarak nitelendirilecektir⁶⁵⁵.

4.3.4. Charles de Anjou'nun Diğer İttifak Çabaları

Venedik ve Papa IV. Martinus'u kendi safına çekmeye başaran Charles de Anjou, Berat Savaşı yenilgisinde vermiş olduğu öfkeyle bir kez daha Bizans İmparatorluğu'nu ittifaklar ile kuşatmaya başladı. 1278 yılında Akhaia Prensi öldüğünde Mora, Sicilya Kralı'nın hakimiyetine geçmişti. Epirli Nikephoros ve Teselyalı Piç Ioannes'de resmi bir ittifak olmasa da Sicilya tarafındaydılar. Bulgar

⁶⁵³ Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 337-338; Runciman, *The Sicilian Vespers*, s. 214-215; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküşü*, s. 221; Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s.84.

⁶⁵⁴ Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 339.

⁶⁵⁵ Başstav, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, s.25-26; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküşü*, s. 221; Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s.85.

çarı Georgi Terter ve Sırp II. Uros bizzat Charles de Anjou taraftarı olduklarını ilan ettiler⁶⁵⁶.

Charles de Anjou'nun Berat Savaşı'nda aldığı yenilgiye rağmen İstanbul'a yapacağı seferin hazırlıkları, insanların üzerinde de psikolojik bir etki bıraktığı söylenebilir. Sanudo'da geçen ifadeye göre dönemin tanıkları Charles de Anjou'yu, Doğu ve Batı'yı kendi hakimiyetinde bütünleştirecek bir imparator olarak görmelerine yol açmıştır⁶⁵⁷.

4.3.5. VIII. Mikhail Palaiologos'un Aforoz Edilmesine Tepkisi

İmparatorluk yaptığı süre boyunca Batı'nın tehlikelerinden korunmak için çabalayan VIII. Mikhail Palaiologos bu amaçla iki kilisenin birleşmesi için çabalamıştı. Ancak IV. Martinus tarafından aforoz edildiği haberi üzerine hayal kırıklığına uğradı. Papa IV. Martinus'un, Orvieto Antlaşması'nda imzası olmasa bile bu antlaşmanın papalık sarayında yapılması IV. Martinus'un antlaşmaya tarafgir olduğunun göstergesidir. Tüm bu sebeplerden ötürü VIII. Mikhail Palaiologos'un Roma Kilisesi'nin desteğinden mahrum kaldığının göstergesi olarak anlaşılabilir⁶⁵⁸.

Aforoz edilmesine rağmen VIII. Mikhail Palaiologos union'u reddetmemiştir. Burada imparatorun düşüncesi IV. Martinus'un haleflerinin tekrardan Lyon Konsili kararlarını tanıyacağı ihtimalidir. Bu kararın bir diğer nedeni ise 1281 yılında Bizans ordusunun Sangarios Nehri'nde Türklerin elinden tattığı mağlubiyettir⁶⁵⁹. Bu yenilgi İmparator VIII. Mikhail Palaiologos'u ikileme zorunluluğunu ortaya çıkarmıştır. 1274 Lyon Konsili sonrasında Türklere yapılacak bir haçlı seferi tasarı oluşmuştu. Ancak papalık kurumunun, Bizans İmparatoru'nun aforoz etmesi bu fikrin doğmadan ölmesi anlamına geliyordu. Aforoz sonucu Bizans İmparatoru, papanın adının kamuya açık dualarda okunmasını kaldırmıştır. Ortodoks dini törenlerinde Latin dini ritüellerinin de kaldırılmasını emretmiştir⁶⁶⁰.

⁶⁵⁶ Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s.85; Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 429.

⁶⁵⁷ Gregoras, *Bizantina Historia*, s. 123; Sanudo, *Istoria*, s. 138; Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s.85.

⁶⁵⁸ Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküş*, s. 221.

⁶⁵⁹ Pachymeres, *De Michaele et Andronico Palaeologis*, s. 506; Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 343; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküş*, s. 221; Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s.85.-86.

⁶⁶⁰ Pachymeres, *De Michaele et Andronico Palaeologis*, s. 506; Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 343-344; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküş*, s. 221-222.

4.4. Sicilya’da Charles de Anjou Hakimiyetinin Çöküşü

4.4.1. Cenevizlilerin Endişesi

Cenevizliler, Bizans İmparatorluğu’na karşı Anjou-Venedik ittifakının imparatorluk sınırları içerisinde bulunan konumlarını etkileyeceğini biliyorlardı. Bu sebepten ötürü Cenevizliler, Anjou-Venedik ittifakı resmileşmeden önce 1278 yılında Guglielmo de Savigne adında elçiyi İstanbul’a gönderdiler. 1280 yılında ise bu sefer Cenevizliler tarafından Manuele di Negro ve aynı yılın Şubat ayında Pietro Arcanto adlı elçileri İstanbul’a gönderildi⁶⁶¹. 1278 yılında gönderilen Ceneviz elçisi burada soru işareti oluşturmaktadır. Nitekim resmiyette olmayan bir ittifaktan tam üç yıl önce Cenevizlilerin bunu öngörmesi şaşırtıcıdır. Ancak Cenevizlilerin ittifak resmileşmeden önce bu tedbirleri almış olması ihtimal dahilindedir. Kadim düşmanları Venediklilerin 1279 yılından Bizans İmparatorluğu ile olan antlaşmanın sona ereceğini biliyorlardı. Ayrıca Charles de Anjou’nun Venediklileri safına çekmek için her yolu mübah olarak görecekti. Bu sebeple Bizans İmparatorluğu ile iyi ilişkilere sahip Cenevizliler, Anjou-Venedik ittifakının başarıya ulaşması sonucunda imparatorluk sınırları içerisinde kovulacaklardı.

1281 Orvieto Antlaşması imzalandıktan sonra Cenevizliler bir kez daha İstanbul’un yolunu tuttu. Derhal bir elçilik heyeti İstanbul’a gönderildi⁶⁶². Ancak bu gönderilen elçiler ile İmparator VIII. Mikhail Palaiologos arasında Anjou-Venedik ittifakına karşı resmi bir antlaşma yapılmamıştır.

4.4.2. VIII. Mikhail Palaiologos’un İttifak Arayışları

VIII. Mikhail Palaiologos açısından bakıldığında kendisinin müttefik bakımından azımsanmayacak kuvvetlere sahip olduğu görülür. Altınorda Devleti ile iyi ilişkilere sahiptir. Oğlu Andronikos ile Macar prensesi Anna evliliğinden dolayı Macarlarla samimiyeti bulunmaktadır⁶⁶³. 1260 yılında Memlük tahtına oturan Baybars ile yakın ilişkilere sahip olan Bizans, 1281 yılında Baybars’ın halefi

⁶⁶¹ Di Cafforo, *Annali Genovesi*, Cilt. V, s. 9; Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s.358.

⁶⁶² Di Cafforo, *Annali Genovesi*, Cilt. V, s. 16-17; Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s.359.

⁶⁶³ Gregoras, *Bizantina Historia*, s. 109.

Kalavun ile ticari bir antlaşma yapmıştır⁶⁶⁴. Ayrıca İlhanlı Devleti ile de İstanbul'dan gönderilen gelinden dolayı Bizans İmparatorluğu ile yakındır.

4.4.2.1. Aragon Kralı III. Pedro ve VIII. Mikhail Palaiologos

Aragon Kralı III. Pedro şahsi olarak Sicilya Kralı Charles de Anjou'dan nefret etmekteydi. Bunun nedeni ise Manfred'in kızı Constance ile evli olmasıydı. Bilindiği gibi Charles de Anjou Sicilya hakimiyeti için Manfred ile mücadele etmiş ve sonunda kendisini öldürmüştür. Kayınpederinin intikamını almak isteyen III. Pedro Charles de Anjou'dan nefret etmesi için başka bir neden daha bulunmaktaydı. Eşi Constance'den dolayı III. Pedro kendisini Sicilya'nın meşru varisi olarak görmekteydi⁶⁶⁵.

III. Pedro ile VIII. Mikhail Palaiologos'un müttefik olduklarına dair resmi bir antlaşma kaynaklarda geçmiyor. Geanakoplos eserinde İstanbul'a gelen Katalan tüccarlar vasıtasıyla kralları III. Pedro'nun savaşma isteği söylentisinin başkentte yayılmış olabileceğini söylüyor⁶⁶⁶. Bu söylentilerin İmparator VIII. Mikhail Palaiologos'un kulağına kısa zaman içerisinde geldiği kuşkusuz tahmin edilebilir.

Aragon Kralı ve Bizans İmparatoru arasında resmi bir antlaşma yapılmamış olsa bile Gregoras bu konu hakkında önemli bir bilgi vermektedir. Gregoras eserinde III. Pedro'ya VIII. Mikhail Palaiologos tarafından para gönderildiğini yazmıştır. Bizans İmparatoru, Aragon kralının İstanbul'dan gönderilen bu altınlar ile donanmasını güçlendireceğini düşünmüştür. Bizans İmparatoru, donanmanın daha sonra Sicilya'ya saldıracağını ve Charles de Anjou'nun İstanbul'a askeri hareketinin engelleyeceğini hesaplamıştır⁶⁶⁷. Aragon-İstanbul ittifak aşamasına son olarak Cenevizli Benedetto Zaccaria'yı da dahil edebiliriz. III. Pedro'nun Sicilya'ya karşı sefer isteğinden ajanları tarafından haberdar olan Bizans İmparatoru, Benedetto Zaccaria'ya emanet ettiği paralar ile Aragon Kralı'na gönderdi. Benedetto

⁶⁶⁴ Gregoras, *Bizantina Historia*, s. 101; Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s.102;

⁶⁶⁵ Runciman, *The Sicilian Vespers*, s. 222; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküşü*, s. 222.

⁶⁶⁶ Geanakoplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 346.

⁶⁶⁷ Gregoras, *Bizantina Historia*, s. 146; Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s.87-88.

Zaccaria'nın görevi İmparator VIII. Mikhail Palaiologos ile III. Pedro arasında ki Anjou karşıtı ittifak görüşmelerini yürütmektir⁶⁶⁸.

4.4.2.1.1. Giovanni de Procida

Giovanni de Procida, Sicilya'da Manfred hakimiyeti çöktükten sonra III. Pedro'ya sığınan eski bir Hohenstaufen bürokratıdır. Runciman "*The Sicilian Vespers*" adlı eserinde Giovanni de Procida'nın oğullarından birinin İstanbul'a gelerek VIII. Mikhail Palaiologos ile görüştüğünü belirtir. İstanbul'a yapılan bu görüşmeler iki kez meydana gelmiştir. Bu görüşmeler esnasında Aragon elçileri Bizans altınları ile ülkelerine dönmüştür. Kuşkusuz bu altınlar Sicilya'da, Charles de Anjou'ya karşı çıkarılan bir isyan için kullanılacaktır⁶⁶⁹.

4.4.3. Charles de Anjou'nun Endişesi

Charles de Anjou, Bizans İmparatoru'nun ittifak arayışlarından habersiz Sicilya'da yapacağı seferin hazırlıklarını sürdürüyordu. İstanbul'a karşı hazırladığı askeri hareket şüphesiz mali bir külfet oluşturmaktaydı. Bu külfeti Sicilya halkının omzuna yüklediği vergiler ile sağlamaya çalıştı. Ancak Sicilya halkı bu vergilerden mutsuzdu. Bartholomaeo de Neocastro "*Historia Sicula*" adlı eserinde değindiği bir nokta önemlidir. Neocastro Sicilya halkının çoğunu Bizans kökenli vatandaşların oluşturduğunu söyler. Bu nedenden ötürü halkın, İstanbul'a yapılacak bir sefere sıcak bakmadığını söylemiştir⁶⁷⁰.

Sicilya halkının bu tutumunu Charles de Anjou önceden kestirebilmiştir. Bunun için 1278 yılından itibaren Sicilya halkının silah taşımalarını yasakladı. Burada Charles de Anjou'nun, Sicilya halkının isyan etmesinden çekindiği anlaşılmaktadır. Ayrıca Bizans İmparatorluğu'na yapılan ihracatı da yasakladığı bir başka konudur⁶⁷¹. Charles de Anjou'nun aldığı bu önlemlerin dayandığı bir noktada Sicilya'da hala

⁶⁶⁸ Runciman, *The Sicilian Vespers*, s. 231-232; Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s.88.

⁶⁶⁹ Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküşü*, s. 223; Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s.86; Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 429. Ostrogorsky, Procida'nın kendisinin önemli bir rol oynadığını söylemiştir. Bkz. a.g.e., s. 429.

⁶⁷⁰ Bartolomeo of Neocastro, *Historia Sicula*, (ed. Giuseppe Paladino), Bologna, Nicola Zanichelli, 1921, s. 10; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküşü*, s. 222.

⁶⁷¹ Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 362.

bulunan Hohenstaufen yandaşlarıdır. Sanudo “*Istoria*” eserinde ise Sicilyalıların, Bizans İmparatoru ile yapılan bir antlaşma sonucu isyan ettiklerini belirtmiştir⁶⁷². Buna ilaveten Sanudo eserinde İmparator VIII. Mikhail Palaiologos’un, Sicilya’ya olası bir Aragon saldırısını desteklemek için yıllık 60.000 hyperpyra vermeyi taahhüt etmiştir⁶⁷³.

Sicilya kralı geçmişte olduğu gibi şimdi de İstanbul’u düşünmektedir. Bunun için askeri hazırlıklara ağırlık vermiş maddi desteği de halka dayattığı vergilerden tedarik etmiştir.

4.4.3.1. Charles de Anjou’nun İstanbul’a Karşı Askeri Hazırlıkları

Sicilya Kralı, İstanbul’a yapacağı sefer için hazırlıklarını Orvieto Antlaşması’na nazaran abarttığı söylenebilir⁶⁷⁴. Charles de Anjou, Sicilya’da toplamda yüz tane gemi hazırladı. Sicilya Kralı ayrıca hakimiyeti altında olan Napoli, Latin Romanya ve Fransa’dan toplamda üç yüz gemi yapımına başlanması için emir verdi. Bu gemi siparişleri ile kuşatma için gerekli olan mancınık ile araç gereçler dahil yirmi yedi bin süvari taşıyacaktı⁶⁷⁵. Ayrıca Charles de Anjou, Bizans İmparatorluğu’nun müttefiki olan Altınorda Devleti’nden çekinmekteydi. Bu sebepten ötürü İstanbul’a denizden yardım gelmesini engellemek açısından Haliç’ten Boğaz’a kadar gemileri sıraya koymak suretiyle yardımı engellemek istiyordu⁶⁷⁶. Yapacağı seferin en ufak detaylarına kadar muazzam olmasını isteyen Charles de Anjou sadece gemiler ile değil askerleri ile de ilgilenmiştir. Süvarilerin giyeceği zırha da müdahale etmiş desenleri ile dahi meşgul olmuştur⁶⁷⁷.

4.4.4. Yolun Sonu Sicilya Akşam Duası

“Orvieto Antlaşması gereği en geç 1283 yılına kadar Charles de Anjou ve müttefikleri İstanbul’a karşı sefere çıkmak için anlaşmışlardır. 1282 yılına

⁶⁷² Sanudo, *Istoria*, s. 147.

⁶⁷³ Sanudo, *Istoria*, s. 133; Nicol, *Bizans’ın Son Yüzyılları*, s.88.

⁶⁷⁴ Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 361.

⁶⁷⁵ Sanudo, *Istoria*, s. 138; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküşü*, (MS.1082-1453), s. 22; Nicol, *Bizans’ın Son Yüzyılları*, s.88.

⁶⁷⁶ Sanudo, *Istoria*, s. 138; Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 361.

⁶⁷⁷ Sanudo, *Istoria*, s. 174.

gelindiğinde ise hazırlıklarının çoğunu tamamlanmış ve hatta aşılmıştı. Anjou Kralı, 1266 yılından itibaren hayalini kurduğu İstanbul'u ele geçirmeye her geçen gün daha da yaklaşıyordu.

Ancak 1282 yılına gelindiğinde Charles de Anjou'nun hesaplamadığı bir olay vuku buldu. Sicilya'nın merkezi Palermo'da 30 Mart 1282 tarihinde Paskalya Bayramı kutlanmaktaydı. Halk, Santa Spirito Kilisesi'nde Paskalya Bayramı için toplanmıştı. Kilise dışında bir grup Fransız askeri bulunmaktaydı. Askerlerden biri kilise dışında Sicilyalı bir kadını taciz etti. Orada bulunan kocası ise taciz eden Fransız askerini öldürmüştür. Bu olay üzerine galeyana gelen Sicilya halkı orada bulunan diğer Fransız askerlerine saldırır. Yaşanan arbede esnasında diğer Fransız askerleri de öldürülmüştür. Sicilyalıların yapmış olduğu bu katliam sadece kilise dışında bulunan Fransız askerleri ile sınırlı kalmadı. Sicilya'da adeta bir Fransız avı başlamış bulunmaktaydı⁶⁷⁸.

4.4.4.2. Charles de Anjou'nun Sicilya İsyanına Karşı Tepkisi

İstanbul'a karşı yapacağı seferin hayalini kuran Charles de Anjou için Sicilya'da çıkan isyan hiç şüphesiz kendisini derinden etkilemiştir. Sicilya Kralının donanması Messina limanındaydı. Derhal donanmanın harekete geçmesini emretti. Ancak Messina halkı, kentlerinin kuşatılmasından hemen önce VIII. Mikhail Palaiologos tarafından yardım almışlardı⁶⁷⁹. Charles de Anjou'nun Messina Limanı'nda bulunan donanmasından yetmiş gemi yakıldı⁶⁸⁰. Bunun üzerine Charles de Anjou, Messina kentinin kuşatılmasını emretti. Ancak bu kuşatma bir netice

⁶⁷⁸ Bartolomeo eserinde 30 Mart olarak belirtmiştir. Bkz. Bartolomeo, *Historia Sicula*, s. 11; Sanudo, *Istoria*, s. 147-149; Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 364 Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküşü*, s. 223; Runciman, *The Sicilian Vespers*, s. 236-237; Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s.87; Vasiliev, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, s. 669. Ostrogorsky, eserinde 31 Mart'ı işaret eder. Bkz. Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 429; Gregory, *Bizans Tarihi*, s. 344; Daş, *Bizans'ın Düşüşü*, s. 57-58.

⁶⁷⁹ Runciman, *The Sicilian Vespers*, s. 236. Bartolomeo, Alafrancus Cassanus adlı Cenevizlinin yardım alması için İstanbul'a gönderildiğini yazmıştır. Bkz. Bartolomeo, *Historia Sicula*, s. 36-37. Sicilya'da çıkan isyanda Bizans altımlarının etkili olduğuna dair bkz. Cheynet, *Bizans Tarihi*, s.108.

⁶⁸⁰ Bartolomeo, *Historia Sicula*, s. 36-37; Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 365; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküşü*, s. 223; Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s.87.

alınmadan kaldırıldı⁶⁸¹. Sonuç itibariyle Charles de Anjou, egemenliğini Sicilya’da tekrar tesis etme çabası olumsuz sonuçlandı. 1266 yılından beri hayalini kurduğu İstanbul’u alma hedefine bu kadar yakınlaşmış iken tahmin etmediği bir yerden darbe yemesi kendisini şaşkına çevirmişti. Ancak Charles de Anjou için değişmeyen bir şey vardır ki bu İstanbul hala rüyalarını süslemeye devam edecektir..

4.4.4.3. Aragon Kralı Pedro’nun Sicilya’ya Gelişi

Aragon Kralı, 1282 yılında Tunus’a doğru harekete geçti. Tunus’a düzenlediği deniz seferi sadece bir göz boyamaydı. Asıl sebep Sicilya’dan beklediği haberd. Charles de Anjou’nun isyanın sonunda gücünün kırıldığı haberi üzerine Ağustos 1282 yılında III. Pedro, Sicilya’ya ayak basmıştır. 2 Eylül 1282 yılında ise Sicilya kralı ilan edilmiş ve tacını takmıştır⁶⁸².

4.4.4.4. VIII. Mikhail Palaiologos’un Sicilya Akşam Duası ile Bağlantısı

Palermo’da çıkan isyan hakkında doğrudan VIII. Mikhail Palaiologos’un parmağı vardır diyemeyiz. Bizans kaynakları bu isyan hakkında suskun kalmışlardır. Ancak Gregoros’da geçen ve bizim de bahsetmiş olduğumuz “altın gönderme” konusu zihinlerimizi karıştırabilir. O zaman varacağımız sonuç şu olması gerekir; İmparator VIII. Mikhail Palaiologos, Sicilya sınırlarına sokmuş olduğu Bizans altınları ile Bizans ajanları isyanın tetikleyicisi olmuştur. Ancak isyanın nasıl ve nerede çıkacağı kendiliğinden gelişmiştir. Göndermiş olduğu bu altınların sayısı bilinmiyor. Ancak bu altınların Sicilya’ya gönderilmesi Bizans ekonomisi için iyi sonuçlanmadığı aşikardır. Öyle ki 1282 yılında İmparator VIII. Mikhail Palaiologos ikinci kez paranın değerini düşürmüştür⁶⁸³.

⁶⁸¹ Bartolomeo, *Historia Sicula*, s. 22. Charles de Anjou’nun Sicilya’da hakimiyetini tekrar tesis etmek amacıyla yaptığı mücadeleler ile ilgili ayrıntılı olarak bkz. Runciman, *The Sicilian Vespers*, s.236-251.

⁶⁸² Bartolomeo, *Historia Sicula*, s. 42; Geanakaplos, *Michael Palaeologus and The West*, s. 365; Runciman, *The Sicilian Vespers*, s. 250; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküş*, s. 223; Nicol, *Bizans’ın Son Yüzyılları*, s.87; Vasiliev, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, s. 669; Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi.*, s. 429-430; Cheynet, *Bizans Tarihi*, s.108; Diehl, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, s.193.

⁶⁸³ Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküş*, s. 224; ; Nicol, *Bizans’ın Son Yüzyılları*, s.88; Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi.*, s. 429. Ayrıca paranın ilk kez değerinin düşürülmesi ile ilgili kendi tezim, bkz. s. 52.

4.5. VIII. Mikhail Palaiologos ve Türkler

Tezimizin bu kısmında İmparator VIII. Mikhail Palaiologos'un doğu sınırında Türkler ile münasebetini ele alacağız. Bu konunun önceki konular gibi bölümlerin içerisinde değil ayrı bir başlık altında değerlendirilmesini uygun gördük. Ayrıca mensubu bulunduğumuz ırk olması hasebiyle de anlatılması bizim açımızdan ayrı bir ehemmiyet taşımaktadır.

İznik Devleti, Anadolu'da olması nedeniyle özellikle doğu sınırını artan Moğol baskısından kaçan Türklerin yapmış olduğu baskıya rağmen müdafa etmiştir. 1261 yılında Anadolu'da Bizans hakimiyeti Amasra'nın doğusundan başlayarak Sakarya Nehri'ne ve oradan da Dalaman Çayı'nı takip eden bir çizgide uzanmaktaydı⁶⁸⁴.

1261 yılında İstanbul'u tekrar Bizans egemenliğine girmesi sonucunda İznik Devleti'nin oluşturmuş olduğu doğu sınırının müdaafası çökmeye başlamıştı. Egemenliği boyunca Batı ile uğraşmış olan İmparator VIII. Mikhail Palaiologos döneminde Anadolu politikasına önemini kaybetmeye başlamıştı. Doğu sınırında artan bir Türk baskısı ile Bizans İmparatoru'nun Anadolu ile ilgilenmemesi Bizanslılar için hazin bir sonun, Türkler açısından ise yeni bir destanın ilk merhalesini oluşturmaya başlayacaktır⁶⁸⁵.

⁶⁸⁴ Georgios Pakhymeres, *Relations Historiques*, Cilt. I, notlar Failler, (çev. Vitalien Laurent), Paris, 1984, s. 33-35; Angold, *A Byzantine Government in Exile and Society under the Laskarids of Nicea*, s. 98-100; Yusuf Ayönü, *XIII. Yüzyılın İkinci Yarısında ve XIV. Yüzyılın İlk Çeyreğinde Menteşe Beyliği'nin Güneybatı Anadolu'daki Faaliyetleri*, II. Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih, Kültür ve Medeniyet Sempozyumu Bildirileri, Ankara, TTK, 2016, S. 3-13. Ayrıca İznik Devleti'nin doğu sınırı ile ilgili bkz. Peter Charanis, "On the Asiatic Frontiers of the Empire of Nicea", *OCP, Sayı, XIII*, 1947, s. 58-62; Robert Lee Wolff, "The Lascarids Asiatic Frontiers Once More", *OCP, Sayı XV*, 1949, s. 194-197.

⁶⁸⁵ Gregoras, *Bizantina Historia*, s.137-139; Speros Vryonis, *The Decline of Medieval Helenism in Asia Minor and the Process of Islamization from Eleventh through the Fifteenth Century*, University of California Press, Berkeley, 1971, s. 133-135; Ayönü, *Selçuklular ve Bizans*, s. 271; Paul Wittek, *Menteşe Beyliği*, (çev. O. Ş. Gökyay), Ankara, TTK, 1999, s. 16; Paul Wittek, *Osmanlı imparatorluğun'un Doğusu*, (çev. Fatma Gül Bertay), Ankara, TTK,1995, s.44; Yusuf Ayönü, *XIII. Yüzyılın İkinci Yarısında ve XIV. Yüzyılın İlk Çeyreğinde Menteşe Beyliği'nin Güneybatı Anadolu'daki Faaliyetleri*, s. 3-13; Serdar Çavuşdere, *Orta Çağ'da Venedik, Papalık ve Türkler(1243-1353)*, İstanbul, 2017; s. 26.

4.5.1. Anadolu'nun Ekonomik ve Askeri Durumu

4.5.1.1. Anadolu'daki Bizans Ahalisine Yüklenen Vergiler

İmparatorluğun merkezinin tekrardan İstanbul'a kayması, Anadolu Bizans halkı adına ekonomik bir yıkımın başlaması anlamına geliyordu. VIII. Mikhail Palaiologos'un Batı politikası için bitmek bilmeyen bir para akışı gerekiyordu. Bu paranın teminini ise İmparator, Anadolu Bizans halkına yüklediği vergiler ile almaya başlamıştı. Üzerlerine yüklenen ağır vergilerden dolayı yerli Bizanslılar, Bizans İmparatorluğu'ndan soğumaya başlamışlardı⁶⁸⁶.

4.5.1.2. Anadolu'daki Bizans Birliklerinin Batıya Nakli

İstanbul'un alınmasından sonra Batı politikalarına ağırlık veren VIII. Mikhail Palaiologos döneminde Anadolu coğrafyasının kaderini etkileyecek bir olay daha vuku buldu. Anadolu müdafası için Bizans İmparatorluğu'nun doğu kanadını oluşturan ve vergilerden muaf olan Anadolu askeri, Batı ile mücadeleler de kullanılmak için Anadolu'dan çekildi ve Avrupa'ya götürüldü. Ancak bu politika Bizans İmparatorluğu açısından büyük bir hayal kırıklığı ile sonuçlandı. Çünkü bu durum kitleler halinde Anadolu'ya gelen Türkler için olumlu vakaların teşekkül etmesine yol açtı⁶⁸⁷.

Anadolu halkını, İstanbul'a bağlayan nedenler gün geçtikçe azalmaktaydı. Nitekim Latin işgali döneminde merkezin İznik'te olması sürgünde ki Bizans halkı ve Anadolu'da bulunan Bizanslılar arasında ortak noktalar oluşmasını sağladı. Bu noktalardan ilki Latinlerin elinden başkent İstanbul'u almak diğer nokta ise Ortodoksluk 'tu. Ancak merkezin İstanbul olmasından bahsetmiş olduğumuz gelişmeler Anadolu halkını merkezden kopardı. Üstelik 1274 Lyon Konsili sonrası

⁶⁸⁶ Georges Pachymeres, *Bizanslı Gözüyle Türkler*, (çev. İlcan Bihter Barlas), İstanbul, İlgü Kültür Sanat Yayınları, 2009, s. 30; Wittek, *Menteşe Beyliği*, s. 16; Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s.105; Ayönü, *Selçuklular ve Bizans*, s. 272.

⁶⁸⁷ Gregoras, *Bizantina Historia*, s.137-139; W. Heyd, *Yakın Doğu Ticaret Tarihi*, (çev. Enver Ziya Karal), Ankara, TTK, 2000, s. 596-597; M. Murat Baskıcı, *Bizans Döneminde Anadolu-İktisadi ve Sosyal Yapı (900-1261)*, Ankara, Phoenix Yayınları, 2016,s. 142-143; Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s.107-108; Ayönü, *Selçuklular ve Bizans*, s. 272.

Ortodoksluk'un da deforme edilmesinden sonra, daha önce Anadolu Bizans halkını bağlayan nedenler ortadan kalkmış bulunmaktaydı.⁶⁸⁸

Yukarıda bahsi geçen Anadolu'nun ekonomik ve askeri deformasyonun Türkler açısından bir önemli yanı daha bulunmaktadır. Bizans İmparatorluğu tarafından imparatorluğu yetim evladı konumuna itilen Anadolu halkı, adaletin temsilcisi Türklerin hakimiyetleri altına gönüllü olarak geçmeye başlamışlardır⁶⁸⁹.

4.5.2 Ioannes Palaiologos'un Anadolu Seferi (1269)

Karia⁶⁹⁰ bölgesi 1261 yılından sonra Menteşeoğulları⁶⁹¹ tarafından Bizans İmparatorluğu'ndan alınmıştı⁶⁹². 1264 yılında İmparator VIII. Mikhail Palaiologos, kardeşi Ionannes Palaiologos'u Menderes bölgesine göndermiştir. Ioannes Palaiologos'un görevi Türklerin akınlarına engel olmaktı. İmparator tarafından kendisine bu bölgeler *pronia* olarak verilmişti. Kişisel çıkarlarının da olmasından dolayı Ioannes Palaiologos zaman kaybetmeden Aydın ve Menderes kentlerinin surlarını onardı. Bu kentlere Türk saldırısı olabileceğinden çekinen Ioannes Palaiologos, savunma amaçlı garnizonlar yerleştirdi. Ioannes Palaiologos'un almış olduğu bu tedbirler Türklerin iç bölgelere çekilmesine sebep oldu. Ancak Türkleri Trachia, Stadia⁶⁹³ ve Strobolis⁶⁹⁴ gibi kentlerden atamamıştı. 1269 seferinin sonunda ise Türkler, ellerinde ki esirleri göndererek Ioannes Palaiologos ile bir antlaşma sağlanmasını istediler⁶⁹⁵.

⁶⁸⁸ Daş, *Bizans'ın Düşüşü*, s. 37-43.

⁶⁸⁹ Yannis Kordatos, *Bizans'ın Son Günleri*, (çev.Muzaffer Baca), İstanbul, Alkım Yayınevi, 2006, s.34; Ayönü, *Selçuklular ve Bizans*, s. 272-273.

⁶⁹⁰ Muğla

⁶⁹¹ İ. H. Uzunçarşılı, "Menteşeoğulları", *İA*, Cilt 7, (1997), s. 724-731; Erdoğan Merçil, "Menteshe-Oghulları"i *El. Cilt 6*, (1991), s. 1017-1018; Erdoğan Merçil, "Menteşeoğulları", *TDVİA*, Cilt 29,(2004), s. 152; Mustafa Çetin Varlık, Menteşe Oğulları Beyliği", *DGBİT*, Cilt 8, (1992) s. 525.

⁶⁹² Wittek, *Menteşe Beyliği*, s. 24.

⁶⁹³ Datça

⁶⁹⁴ Bodrum

⁶⁹⁵ Pakhymeres, *Relations Historiques*, C. I, s. 285; Wittek, *Menteşe Beyliği* ,s. 24-26; Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s.107-108; Ayönü, *XIII. Yüzyılın İkinci Yarısında ve XIV. Yüzyılın İlk Çeyreğinde Menteşe Beyliği'nin Güneybatı Anadolu'daki Faaliyetleri*, s. 5-6; Çavuşdere, *Orta Çağ'da Venedik, Papalık ve Türkler*, s. 27.

Ancak Ioannes Palaiologos'un kısmen bu başarısı kendisi ile sınırlı kalmıştır. İmparator tarafından tekrardan Avrupa'ya gönderilen Ioannes Palaiologos'dan sonra Türkler hızlı bir şekilde Batı Anadolu'da faaliyetlerini yürütmüşlerdir⁶⁹⁶.

4.5.3. Andronikos Palaiologos'un İkinci Anadolu Seferi (1278)

Ioannes Palaiologos'un 1269 yılında ki Anadolu seferinden elle tutulur bir başarı elde edilemedi. Aksine bu sefer Bizans İmparatorluğu'nun açısından başarısızlıkla sonuçlandı şeklinde de yorumlanabilir. Ancak batı politikasında değişen dengeler İmparator VIII. Mikhail Palaiologos'un Anadolu siyasetine yönelmesini zorlaştırıyordu. Nihayetinde 1274 Lyon Konsili sonrası Bizans İmparatoru kısmen Avrupa'nın da sakinleşmesini fırsat bilerek tekrardan Türklere yoğunlaşma şansını elde etti⁶⁹⁷.

1275 yılında Papa X. Gregory'e Metochites aracılığı ile Anadolu üzerine bir haçlı seferi düşüncesinden bahsetmiştik. Ancak bu düşünce eyleme dönüşmedi. Bunun nedeni ise haçlı seferi fikrinin X. Gregory ile birlikte ölmesiydi. Papalıktan umudu kesen İmparator VIII. Mikhail Palaiologos , 1278 yılında oğlu Andronikos ve Mikhail Tarkhoniates komutasında bir orduyu Menderes havzasına gönderdi. Andronikos, Türk akınları nedeniyle harabe olan Tralles ⁶⁹⁸ kentini onardı. Andronikos, kente 36.000 kişi yerleştirerek tekrardan canlandırmaya çalıştı. Ancak 1278 seferi de 1269 yılında olduğu gibi sonuçlandı. Andronikos'un geri dönmesiyle Türkler tekrardan bölgede söz sahibi olmaya başladı. Öncelikle Nysa⁶⁹⁹ kentini fetheden Türkler sonrasında Tralles'i kuşatma altına aldı. Türklere karşı dayanamacaklarını anlayan Tralles ahalisi Türklere boyun eğdi⁷⁰⁰.

⁶⁹⁶ Pakhymeres, *Relations Historiques*, C. I, s. 285; Wittek, *Menteşe Beyliği* ,s. 26; Ayönü, *XIII. Yüzyılın İkinci Yarısında ve XIV. Yüzyılın İlk Çeyreğinde Mentese Beyliği'nin Güneybatı Anadolu'daki Faaliyetleri* , s.6; Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s.108.

⁶⁹⁷ Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s.108.

⁶⁹⁸ Aydın

⁶⁹⁹ Sultanhisar

⁷⁰⁰ Gregoras, *Bizantina Historia*, s.142-143; Pakhymeres, *Bizanslı Gözüyle Türkler*, s. 61-62; Heyd, *Yakın Doğu Ticaret Tarihi*, s.597-598; Wittek, *Menteşe Beyliği* ,s. 26-27; Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s.109; Ayönü, *XIII. Yüzyılın İkinci Yarısında ve XIV. Yüzyılın İlk Çeyreğinde Mentese Beyliği'nin Güneybatı Anadolu'daki Faaliyetleri*, s. 6-7; Çavuşdere, *Orta Çağ'da Venedik, Papalık ve Türkler*, s. 27.

4.5.4. VIII. Mikhail Palaiologos'un Sangarios⁷⁰¹ Seferi(1281)

Türkler, Bizans İmparatorluğu'na iki taraftan yapmış oldukları akınlarla Anadolu'yu imparatorluğun ellerinden koparıyordu. Bu akınların rotası Batı Anadolu'da bulunan Menderes Nehri'nin güneyi diğeri ise Sakarya Nehri'nin doğusuydu⁷⁰².

1281 yılında İmparator VIII. Mikhail Palaiologos bizzat Türkleri Sakarya Nehri'nin doğusundan atmaya ve kenti güçlendirmek amacıyla sefere çıktı. Ordunun başında çıkmış olduğu bu sefer Bizans askerleri içinde moral sağladı ve kısmi olarak Türkleri bölgeden uzaklaştırıldı. Ancak Papa IV. Martinus'un kendisini aforoz ettiği haberi ulaşınca Bursa'da bulunan İmparator, İstanbul'a döndü. Sicilya'da patlak veren isyandan sonra ise son kez Sakarya Nehri'nin güvenliğinden emin olmak adına buraları kontrol etmişti. İznik Devleti zamanında bu bölgenin güzelliği aklına geldikçe İmparator VIII. Mikhail Palaiologos ömrünün sonuna kadar Türklerle savaşa hülyasına kapıldı. Ancak Teselya'dan gelen Piç Ioannes'in, imparatorluğa saldırmış olduğu haberi bu hülyasına ket vurdu⁷⁰³.

4.6. VIII. Mikhail Palaiologos'un Son Seferi

4.6.1. Teselya Seferi

Bitinya bölgesinden Türkleri uzaklaştırıp tekrardan Bizans egemenliğine sokmak için çabalayan Bizans İmparatoru yüzünü Teselyalı Ioannes'den dolayı tekrardan Avrupa'ya çevirdi. Teselyalı Ioannes, Sırp Kralı Milutin ile birlikte hareket ederek Makedonya'ya saldırdılar. VIII. Mikhail Palaiologos, damadı Nogay Han'dan Teselya Seferi için asker isterdi. Nogay bu sefer için 4000 Tatar askeri kendisine gönderdi. Bizans İmparatoru ordunun başında yer alacaktı. Özellikle Charles de Anjou belasını defetmiş olan İmparator VIII. Mikhail Palaiologos artık ne Epir ne de Teselya ile uğraşmak istemiyordu. Buradan anlaşılın İmparator VIII. Mikhail

⁷⁰¹ Sakarya

⁷⁰² Ayönü, *XIII. Yüzyılın İkinci Yarısında ve XIV. Yüzyılın İlk Çeyreğinde Menteşe Beyliği'nin Güneybatı Anadolu'daki Faaliyetleri*, s. 4.

⁷⁰³ Gregoras, *Bizantina Historia*, s. 149; Pachymeres, *Bizanslı Gözüyle Türkler*, s. 62; Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s.109-110.

Palaiologos, Anadolu'yu düşünmekte ve Teselya belasını kökünden kurutarak dikkatini Türkler üzerine yoğunlaştırma amacını taşımaktadır⁷⁰⁴.

4.6.2. VIII. Mikhail Palaiologos'un Ölümü

Karısı Theodora, imparatorun sefere çıkmasını istemiyordu. Bunun neden Bizans İmparatoru'nun gündün güne artan hastalığıydı. Karısının uyarılarına karşın Trakya'ya kadar orduya eşlik edeceğini söyleyerek İstanbul'da ayrıldı. İmparator VIII. Mikhail Palaiologos 1282 yılında Tatarlar ile Trakya'da buluşmak amacıyla harekete geçti. 1282 Kasım'ında Selymbria'ya⁷⁰⁵ vardı. Deniz yolu ile Raidesto'ya⁷⁰⁶ gitti. Ancak yorgun bedeni daha fazla yolculuğa dayanamadı. Lisimahia köyü adı verilen yerde Tatar birlikleri ile ilgileniyordu. Kalbine giren ağrı ile yıkılan İmparator VIII. Mikhail Palaiologos 11 Aralık 1282 yılında ölmüştür. Oğlu Andronikos kilise ile yaşadığı sorunlardan dolayı babasının cesedini İstanbul'a getirmemiş öldüğü yerde gömülmüştür⁷⁰⁷.

⁷⁰⁴ Gregoras, *Bizantina Historia*, s. 149; Pachymeres, *Bizanslı Gözüyle Türkler*, s. 62-63; Vasary, *Kumanlar ve Tatarlar*, s. 95-96; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküş*, s. 224; Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 429; Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s.110-111; Gregory, *Bizans Tarihi*, s. 344.

⁷⁰⁵ Silivri

⁷⁰⁶ Tekirdağ

⁷⁰⁷ Gregoras, *Bizantina Historia*, s. 150-153; Pachymeres, *Bizanslı Gözüyle Türkler*, s. 63-64; Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s.110-111; Norwich, *Bizans Gerileme ve Çöküş*, s. 224.

SONUÇ

Ortaçağ'ın en kudretli siyasi güçlerinden birisi olan Bizans İmparatorluğu tahtında uzun bir süre oturmuş olan VIII. Mikhail Palaiologos'un iktidarı içinde sükûneti ve düzeni sağlamak, dışarıda ise İmparatorluğun varlığına yönelik tehditleri bertaraf etmekle geçmiştir.

İmparatorluk makamında olsa da Bizans tahtını elde etme yöntemi sebebiyle kendisini gaspçı olmakla itham eden muhaliflerine karşı sürekli mücadele etmek zorunda kalmıştır. Hiç şüphesiz Bizans İmparatorluğu'nda hanedan oluşturmak ve bu hanedanın iktidarını sürdürmek kolay değildi. Laskaris hanedanına son verip illegal bir biçimde tahta oturan biri için bu zorluk iki kat daha fazla idi. Lakin aristokrasi ve askerlerin sevgisini kazanmış olan VIII. Mikhail Palaiologos, imparatorluk tarihindeki en uzun ömürlü hanedanın kurucusu oldu.

1259 yılındaki Pelagonia Savaşı, onun tahtı ele geçirmesinde büyük katkı sağlamıştır. 1261 yılında beklenmedik bir şekilde İstanbul'un yeniden Bizans egemenliğine girmesi ise Bizans'ı yeniden ihya eden birisi olması sebebiyle onun hâkimiyetinin sağlamlaşmasını temin etmiştir. Bununla birlikte ona isnad edilen gaspçı suçlamasından ömrünün sonuna kadar kurtulamıştır.

İç politikada karşılaştığı zorluklardan bir diğeri ise kilise ile yaşamış olduğu sorunlardır. Veliaht Laskaris'in kör edilmesinden sonra Patrik Arsenios ile başlayan sürtüşmeler başkentin yeniden İstanbul' nakledilmesinden sonra kısmen dinmişti. Ancak Arsenios'un bağnaz düşünceleri topluma sirayet etmiş ve bu düşünceler köklemişti. Özellikle Anadolu'daki Bizans halkı bu düşünceleri kendisine rehber edinmiş bulunmaktaydı.

Kilise ile olan sorunların ana kaynağı şüphesiz 1274 Lyon Konsili'dir. İmparator VIII. Mikhail Palaiologos bu konsil kararı ile Charles de Anjou'nun İstanbul üzerindeki emellerini engelleme düşüncesi taşıyordu. Ancak Ortodoksluk

mezhebini kimlikleri haline getirmiş olan Bizans halkı, 1204 Latin işgalinin de vermiş olduğu kin ile İmparator VIII. Mikhail Palaiologos'a karşı bilenmişlerdi.

VIII. Mikhail Palaiologos'un Latinler ile ilişkisi zaman içinde değişkenlik göstermiştir. İstanbul geri alındıktan sonra imtiyazlarını kaybeden Venedikliler ticari açıdan zarar uğramıştır. Zaman zaman elde ettikleri ticari ayrıcalıklar ile bunu kısmen telafi etmiş olsalar da sürekli olarak Bizans'a karşı oluşacak bir ittifak için doğru zamanı beklemişlerdir. İstanbul'un alınmasından önce Cenevizliler ile yapılan Nymphaeum Antlaşması, bir bakıma Bizans İmparatorluğu'nun Latin yardımına muhtaç olduğunun göstergesi olmuştur. İstanbul'un alınmasından sonraki süreçte Latinler arasında denge kurmak isteyen İmparator VIII. Mikhail Palaiologos, ağırlıklı olarak ticari antlaşmalar ile imparatorluğun hayatını devam ettirmesi için uğraşmıştır.

Dış meselelere bakacak olursak, nasıl İstanbul Latin İmparatorluğu kurulduğu andan itibaren yıkılmaya mahkûm bir devlet idiyse, Bizans başkentinin yeniden İstanbul'a nakledilmesinin ardından değişen şartlar sebebiyle bu değişiklik Bizans İmparatorluğu'nun yıkılış sürecinin habercisi olmuştur. Anadolu'da mütevazı bir devlet kurup örgütlenen Bizanslıların, yeniden dünya çapında bir imparatorluk olma iddiasında bulunmak zorunda olmaları yüklerini ağırlaştırmıştı.

İstanbul'u bir kez daha Latin hâkimiyeti altına almak isteyen Manfred bu doğrultuda ittifaklar oluşturmaya çalışmıştır. Ancak 1266 Benevento Muharebesi sonucunda yaşamını kaybetmiştir. Bu gelişme ile rahat bir nefes alan VIII. Mikhail Palaiologos, 1282 yılına kadar sürecek olan bir fırtınanın yaklaştığından habersizdi.

Sicilya'da Manfred'i devirdikten sonra bu defa Charles de Anjou dünya çapında bir hâkim olma iddiasında olmuş ve bundan dolayı İstanbul'u almak için hayatının sonuna kadar mücadele etmiştir. Charles de Anjou'nun etkisi sadece dış mesele ile kalmamış kendisine önlem olarak uygulanan 1274 Lyon Konsili de iç meseleleri etkilemiştir. Ancak İmparator VIII. Mikhail Palaiologos, Charles de Anjou'dan kurtulmak için sınırları içerisinde oluşacak tepkilere sert bir şekilde karşılık vermiştir. Charles de Anjou, 1281 Orvieto Antlaşması ile Bizans İmparatorluğu'nu tarihe karıştıracak bir ittifak meydana getirdiğini düşünmüştü. Ancak 1282 Sicilya İsyanı, Charles de Anjou'nun planlarını engellemiştir.

İmparator VIII. Mikhail Palaiologos, Papalık makamı ile olan ilişkilerini ise Charles de Anjou'nun politikalarına göre biçimlendirmiştir. Batı'dan gelebilecek bir tehdit karşısında elinde bulunan union fikrini öne sürmüştür. Böylece dini, siyasi politikaya uyarlamış ve bir kalkan olarak kullanmıştır.

Epir Despotluğu ile olan mücadeleler, İmparator VIII. Mikhail Palaiologos'un başını ağrıtan bir başka meseledir. Latin işgali sonrası Bizanslıların hamisi rolüne bürünen ve her ikisinin de İstanbul'u alma planları yaptığı bu iki devlet sık sık karşı karşıya gelmiştir. İstanbul'un alınmasından sonra tabi olmak yerine İstanbul'a karşı olan ittifaklarda yer alan Epirli II. Mikhael ve oğulları ile olan mücadeleler imparatorluğu sık sık meşgul etmiştir.

Batı politikalarına ağırlık vermesi kuşkusuz en çok Türk akınlarına yaramıştır. İmparator VIII. Mikhail Palaiologos, doğu sınırına yapmış olduğu üç seferden de sonuç alamamıştı. Bizans İmparatoru, 1282 yılında Teselya'ya yapacağı seferden sonra Charles de Anjou tehlikesinden kurtulmuş olmanın vermiş olduğu özgüven ile imparatorluk politikasının ağırlık merkezini Anadolu esaslı yapacaktı. Ancak ömrü bu planını uygulamaya yetmedi.

1204 yılında Bizans halkının yaşadığı acı ve sonrasında gelen elli yedi yıllık İstanbul özlemi, İmparator VIII. Mikhail Palaiologos'un zihninde yer etmiş bulunmaktaydı. İstanbul, Latinlerin hakimiyetinde elli yedi yıl ızdırap çekmişti. Bir daha Latinlerin bu kenti almasına izin verilemezdi. Bu durum, neden İmparator VIII. Mikhail Palaiologos'un politikalarının Avrupa merkezli olduğunu bize özetleyebilir. Bu politika uğruna yapmış olduğu hamleler halk, kilise ve hatta kendi ailesinden bile ağır bir şekilde karşılık bulmuştur. Oğlu Andronikos, kilise ve halkın tepkisinden çekindiğinden dolayı babasının cenazesini İstanbul'a getirmemiştir. Ayrıca batıcı politika, doğunun elden çıkmasına yol açmıştır

Son olarak Bizans İmparatorluğu'nun ikinci kurucusu olarak değerlendirilebilecek bir kişilik olan İmparator VIII. Mikhail Palaiologos, aklında uygulamaya koyacağı düşünceler ile birlikte tarih sahnesinden ayrılmıştır.

BİBLİYOGRAFYA

AKSARAYI, Kerimüddin Mahmud-i, *Müsameretü'l Ahbar ve Müsayeretü'l Ahyar*, (çev. Mürsel Öztürk), Ankara, TTK, 2000.

A.Y. Yakubovskiy, *Altın Ordu ve Çöküşü*, (çev. Hasan Eren), İkinci Basım, Ankara, Milli Eğitim Basımevi, 1976.

ABULAFİA, David, *Frederick II A Medieval Emperor*, Oxford: Oxford University Press, 1988.

_____, "The Kingdom of Sicily under the Hohenstaufen and Angevins", *The New Cambridge Medieval History*, Vol. V, (ed. David Abulafia), Cambridge: Cambridge University Press, 2008, s. 497- 524.

AKROPOLİTES, Georgios, *Vekayiname*, (çev. Bilge Umar), İstanbul, Arkeoloji Sanat Yayınları, 2008.

AMİTAİ, Reuven Preiss, *Mongols and Mamluks*, Cambridge in Studies İslamic Civilization, (ed. David Morgan), 1995.

ANGOLD, Michael, "Theodore Komnenos Doukas", ODB, C.3, Oxford 1991, s.2042.

_____, *A Byzantine Government in Exile and Society under the Laskarids of Nicea(1204-1261)*, New York, Oxford University Press, 1975.

ARABACI, Nuray, "İznik-Bizans İmparatoru III. Vatatzes Devri (1222-1254), ve Türkiye Selçuklu Devleti ile İlişkiler", Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1994.

ASBRIDGE, Thomas, *Haçlı Seferleri*, (çev. Ekin Duru) İstanbul, Say Yayınları, 2010.

AYÖNÜ, Yusuf, “Dördüncü Haçlı Seferinin Batı Anadolu’nun Türkleşme Sürecine Etkisi”, Tarih İncelemeleri Dergisi, Cilt. 24, Sayı. 1, 2009, s. 5-20.

_____, “Batı Anadolu’da Bizans Yerel Hakimlerin Bağımsızlık Hareketleri (XII. Yüzyılının Sonları ve XIII. Yüzyılın Başlarında)”, Tarih Araştırmaları Dergisi, Cilt.26, Sayı, 42 (2007), s. 142-154.

_____, “Türkiye Selçukluları Devleti ile Trabzon İmparatorluğu Arasında Karadeniz Bölgesindeki Hakimiyet Mücadeleleri (1204-1243)”, Tarih İncelemeleri Dergisi, Cilt. 22, Sayı. 1, 2008, s. 15-35.

_____, “Selçuklular ve Bizans” Ankara, Türk Tarih Kurumu, 2009.

_____, “Haçlı Seferi’nin Ardından Batı Anadolu’da Mücadele Eden İki Rakip: İstanbul Latin Krallığı ve İznik İmparatorluğu”, Cihannüma Tarih ve Coğrafya Araştırmaları Dergisi, Sayı. 1, 2015, s. 9-25.

_____, “İznik İmparatorluğu Ordusu” Tarih İncelemeleri Dergisi, Cilt. 25., 2010, s. 39-54.

_____, “XIII. Yüzyılın İkinci Yarısında ve XIV. Yüzyılın İlk Çeyreğinde Menteşe Beyliği’nin Güneybatı Anadolu’daki Faaliyetleri”, II. Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih, Kültür ve Medeniyet Sempozyumu Bildirileri, Ankara, TTK, 2016, S. 3-13.

BARTHOLD. W, “Batu”, *İA*, c.2,1997, s.351-353.

_____, “Hülagu”, *İA*, c. 6, s. 581-582.

BARTOLOMEO of Neocastro, *Historia Sicula*, (hızr. Giuseppe Paladino), Bologna, Nicola Zanichelli, 1921.

BARTUSİS, Mark C., *Late Byzantine Army Arms and Society*, 1204-1453, Philadelphia:University of Pennsylvania Press, 1992.

BASKICI, M. Murat, *Bizans Döneminde Anadolu-İktisadi ve Sosyal Yapı (900-1261)*,

Ankara, Phoenix Yayınları, 2016.

- BAŞTAV, Şerif, *Bizans İmparatorluğu Tarihi Son Devir (1261-1461)*, İstanbul, Bilge Kültür Sanat, 2015.
- BEKKER, C. H., “”El-Malik Adil”. *İA*, Cilt 1, (1997), s. 139-141.
- BRADFORD, Ernle, *The Great Betrayal: Constantinople 1204*, London, Hodder-Stoughton, 1967.
- BRYER, Anthony, *The Empire of Trebizond and the Pontos*, London, Variorum Reprints, 1980.
- BURRY, J.B., “Baldwin II”, *The Encyclopaedia Britannica*, Vol. III, Eleventh Edition, Cambridge: Cambridge University Press, 1910, s. 245.
- CAHEN, Claude, *Osmanlılardan Önce Anadolu*, (çev. Erol Üyepazarı), İstanbul, Tarih Vakfı Yayınları, 2012.
- CANAL, Martin da, *Les Estoires de Venise*, (çev. Laura K. Morreale), Padova, Unipress, 2009.
- CAPUTO, Salvotore Ferdinando Antonio, “*The court of Frederick II. Hohenstaufen*”, Goliardica Editrice, Trieste, 2013.
- CHARANİS, Peter, “*On the Asiatic Frontiers of the Empire of Nicea*”, *Orientalia Christiana Periodica*, Sayı, XIII, 1947, s. 58-62.
- CHEYNET, Jean-Claude, *Bizans Tarihi*, (çev. İsmail Yerguz), Ankara, Dost Kitabevi Yayınları, 2016.
- CHRONICLE OF MOREA, Greek version, (ed.Schmitt), London, 1904.
- CİOCİLTAN, Virgil “*The Mongols and the Black Sea Trade in the Thirteenth and Fourteenth Centuries*” ed. Florin Curta, (çev. Samuel Willcocks), c. 20, Brill, Boston 2012, s.33.
- CÜVEYNİ, Alaaddin Ata Melik, “*Tarih-i Cühan Güşa*” (çev. Mürsel Öztürk), Ankara, Türk Tarih Kurumu, 2013, s. 497-498.

ÇAVUŞDERE, Serdar, *Orta Çağ'da Venedik, Papalık ve Türkler(1243-1353)*, İstanbul, 2017.

BALDOLİ, Claudia, *İtalya Tarihi*, (çev. Eylem Çağdaş Babaoğlu), İstanbul, Feylesof Yayınları, 2018.

CHAPMAN, Conrad, *Michel Paléologue, restaurateur de l'Empire byzantin (1261-1282)*, Paris, 1926.

CURTA, Florin, *Southeastern Europe in the Middle Ages 500-1250*, Cambridge: Cambridge University Press, 2006.

DAŞ, Mustafa, *Bizans'ın Düşüşü*, İstanbul, Yeditepe Yayınevi, 2006.

_____, “Selçuklu Ülkesinde Bizanslı Mülteciler”, *Toplumsal Tarih*, c. 14, s. 4, 2000, s. 4-12.

DAVİES, Norman, *Avrupa Tarihi*, (çev.ed. Mehmet Ali Kılıçbay), İstanbul, İmge Kitabevi, 2006.

DE CLARİ ,Robert, *İstanbul'un Zaptı (1204)*, (çev.Beynun Akyavaş) Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1994 .

DE VİLLEHARDOUİN, Geoffroi, DE VALENCIENNES Henri , *IV.Haçlı Seferi Kronikleri*, (çev. Ali Berktaş) İstanbul, Türkiye İş Bankası Yayınları,2016.

DEMİRKENT, Işın, *Haçlı Seferleri*, İstanbul: Dünya Yayıncılık, 1997.

DİEHL, Charles, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, (çev.Selim Sezer),İstanbul, İnkılap Yayınevi, 2018.

Dİ CAFFORO, Annali Genovesi de Suoi Continuatori, Cilt IV-V. (ed. L. Belgrano, C. Imperialle de Sant Angelo) Cilt. 4-5, Roma, 1890.

EL MANSURİ, Baybars, “ et-Tuhfetü'l-Mulukiyye fi'd-Devleti't-Turkiyye”, (Türk Devleti Konusunda Sultanlara Armağan), (1252-1312), (çev.Hüseyin Polat), Ankara, Türk Tarih Kurumu, 2016.

ERSAN, Mehmet, *Türkiye Selçuklu Devleti'nin Dağılışı*, Ankara, Birleşik Yayınevi, 2010.

FALLMERAYER, Jakob Philipp, *Trabzon İmparatorluğu'nun Tarihi*, (çev. Ahmet Cevat Eren), Ankara: TTK Basımevi, 2011.

FİNE, John V.A., *The Late Medieval Balkans A Critical Survey from the Late Twelfth Century to the Ottoman Conquest*, The University of Michigan Press, 2009.

FLEET, Kate, *European and Islamic Trade in the Early Ottoman State: The Merchants of Genoa*, Cambridge, Cambridge University Press, 1999.

FOSS, Clive, *Nicea: A Byzantine Capital and its Praises*, Brookline, Hellenic College Press, 1996.

FOTHERINGHAM, J. T. ,“*Genoa and the Fourth Crusade*”, Oxford Journals, Oxford University Press, c. 25, 1910, s. 26-57.

GARDNER, Alice “*The Lascarids of Nicea: The Story of an Empire in Exile*” London, 1912.

GEFFERT, Bryn, Theofanis G. STAVROU, *Eastern Orthodox Christianity: The Essential Text*, New Heaven, Yale University Press, 2016.

Gregory Abu'l Farac, “*Abu'l Farac Tarihi*”, Cilt. 2, (çev.) Ömer Rıza Doğrul, Ankara Türk Tarih Kurumu, 1999.

CHRYSOSTOMIDES, Julian, “The Byzantine Empire from the eleventh to the fifteenth century” The Cambridge History of Turkey, Cilt. 1, (haz. Kate Fleet) Cambridge: Cambridge University Press, 2009.

GEANAKAPLOS, Deno John,“*Emperor Michael Palaeologus And The West 1258-1282*” Cambridge, Harvard University, 1959.

_____, “*Greco-Latin Relations on the Eve of the Byzantine Restoration: The Battle of Pelagonia*”, *Dumbarton Oaks Papers*, no:7, 1953, s. 99-141.

GODFREY, John, “*1204: The unholy Crusade*”, London,Oxford University Press, 1980.

GREGORAS, Nikephoros, *Bizantina Historia*,(haz.L Schopen , I. Bekker), Cilt 1-3, Bonn, 1830-1845.

GROUSSET, Rene, *Stepler İmparatorluğu (Attila, Cengiz Han, Timur)*, (çev. Halil İnalçık) (hazr.Ertuğrul Tokdemir, Mustafa Dönmez), Ankara, Türk Tarih Kurumu, 2011.

HALDON John, *Warfare, State and Society in the Byzantine World 565-1204*, London UCL Press, 1999.

HEATH, Ian, *Bizans Orduları (900-1461)*, Osprey Askeri Dizisi, (çev. Buket Bayrı), İstanbul, Türkiye İş Bankası Yayınları, 2014.

HEMENDANİ, Reşidüddin Fazlullah, *Cami'ut-Tevarih (İlhanlılar Kısmı)*, (çev. İsmail Aka, Mehmet Ersan, Ahmad Hesamipour Khelejani), Ankara, Türk Tarih Kurumu, 20013

HEYD, W, *Yakın Doğu Ticaret Tarihi*, (çev. Enver Ziya Karal), Ankara, TTK, 2000.

İBN BİBİ, *El-Evamirü'l- Ala 'iyye fi'l-Umuri'l-Ala 'iyye (SelçuknameII)*, (çev. Mürsel Öztürk), Ankara,Türk Tarih Kurumu, 2014.

J. M. HUSSEY, *The Orthodox Church in the Byzantine Empire (Oxford History of the Christian Church)*, Oxford, Oxford University Press, 1990.

KAFALI, Mustafa, “*Batu Han*”, TDVİA, c.5, 1992, s. 208-210.

KAYAPINAR, Ayşe , “*Kumanlar ve İkinci Bulgar Devleti (1187-1370)*”, Yeni Türkiye Dergisi, Sayı.66 (Rumeli Balkanlar Özel Sayısı), s. 390-401.

KAYMAZ, Nejat, *Anadolu Selçuklu Sultanlarından II. Gıyasü'd-din Keyhüsrev ve Devri.*, Ankara, Türk Tarih Kurumu, 2009.

KAZHDAN, Alexander, “*III. İnnocentus*”, *ODB*, Vol. 2, s. 996-997.

_____, “*Autoreianos*”, *ODB*, Vol. 1, s. 235-236.

_____, “*Boniface of Montferrat.*”, *ODB*, Vol. 1, s. 304-305.

_____, “*Henri de Valenciennes*”, *ODB*, Vol. 2. s. 913-914.

_____, “*Mouzalou*”, *ODB*, c.. 2, s. 1421.

_____, “*Philipp von Schwaben*”, *ODB*, Vol. 3, s. 1653.

- _____, “Arsenius”, *ODB*, c. 1 s. 187.
- _____, “Blacherna,, *Church and Palace of*”, *ODB*, Vol. 1, s. 293.
- _____, “Caesar”, *ODB*, Vol. 1, s. 363.
- _____, “Konostaulos”, *ODB*, Vol. 2, s. 1147.
- _____, “Hyperpyron”, *ODB*, Cilt. 2, s. 964-965.
- _____, “Sebastokrator”, *ODB*, Vol. 3, s. 1862.
- _____, “Tarchaneiotes”, *ODB*, Vol. 3, s. 2011-2012.

KORDATOS, Yannis, *Bizans 'ın Son Günleri*, (çev.Muzaffer Baca), İstanbul, Alkım Yayınevi, 2006.

KORYKOSLU Hayton, *Doğu Ülkeleri Tarihinin Altın Çağı*, (çev.Altay Tayfur Özcan), İstanbul, Selenge Yayınları, 2015.

KYRIAKIDIS, Savvas, *Warfare in Late Byzantium 1204-1454*, Leiden: Brill, 2011.

LE GOFF , Jacques, *Ortaçağ Batı Uygarlığı* (çev. Hanife Güven, Uğur Güven) Ankara, Batı, 2007.

LONGNON, Jean, “The Frankish States in Greece”, *A History of Crusades Volume II The Later Crusades 1189-1311*, (gen.ed. Kenneth M. Setton) (ed. Robert Lee Wolff, Harry W. Hazard), Madison, Milwaukee and London: The University of Wisconsin Press, 1969.

LUTTWAK, Edward N., *Bizans İmparatorluğu 'nun Büyük Stratejisi*, İstanbul, Epsilon Yayınevi, 2012.

LUZNYCKY, G., “Arsenius Autorianus, Patriarch of Constantinople”, *New Catholic Encyclopedia*, Second Edition 1 A-Azt, Washington: The Catholic University of America, 2003, s. 735-736.

MADDEN, Thomas F. , *Enrico Dandolo: The Rise of Venice*, London, The John Hokins University Press, 2003.

MADGEARU , Alexandru, *The Asanids, The Political and Military History of the Second Bulgarian Empire (1185-1280)*, Leiden: Brill, 2017.

MANGO, Cyril, “The Triumphal Way of Constantinople and the Golden Gate”,
Dumbarton Oaks Papers, Vol. 54 (2000), s. 173-188.

MARMARA, Rinaldo, *Bizans İmparatorluğu'ndan Günümüze İstanbul Latin Cemaati ve Kilisesi*, İstanbul, Kitap Yayınevi, 2006.

MERÇİL, Erdoğan, “ Mentеше-Oghulları”i, Encylopedia of Islam, c. 66, 1991, s. 1017-1018.

_____, “ Menteseoğulları”, Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, c. 29, 2004, s.152.

MİLLER, William, “*Trebizond, The Last Greek Empire of the Byzantine Era 1240-1461*”, London, 1926.

_____, “ *The Latins in The Levant (1204-1566)* ” New York, E.P Dutton And Company, 1908.

_____, “*The Empire of Nicea and the Recovery of Constantinople*” , Cambridge Medieval History, Cilt. 4,1923, s. 478-516.

NİCOL, Donald M., *Bizans'ın Son Yüzyılları (1261-1453) (çev.Bilge Umar)* İstanbul,Türkiye İş Bankası, 2016.

_____, Donald M. Nicol, *Bizans ve Venedik, Diplomatik ve Kültürel İlişkiler Üzerine*, (çev.Gül Çağalı Güven), İstanbul, Sabancı Üniversitesi, 2000.

_____, *The Despotate Of Epiros (1267-1479)*”, Cambridge University, 1984.

_____, “*The Greeks and the Union of the Churches: The preliminaries to the second Council of Lyons, (1261-1274)*” , Medieval Studies Presented to A. Guynn, Dublin, Sayı. 5,s. 454-480.

NİKETAS KHONİATES'İN HİSTORİASI, *İstanbul'un Haçlılar Tarafından Zaptı ve Yağmalanması(1195-1206) (çev.Işın Demirkent)* İstanbul, Dünya Yayınları,2004.

NORWICH, John Julius, *Bizans Gerileme ve Çöküş (MS.1082-1453)*, (çev.Hırçın Riegel), İstanbul, Kabalcı, 2013.

OSTROGORSKY, Georg, *Bizans Devleti Tarihi*, (çev.Fikret Işıltan), Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 2011.

_____, "Agrarian conditions in the Byzantine Empire in the Middle Ages" Cambridge Economic History, Cilt. 1, 1966, s. 205-234.

PACHYMERES, Georgios, *Relations Historiques*, C. I, notlar Albert Failler, (çev. Vitalien Laurent), Paris, 1984.

_____, *Bizanslı Gözüyle Türkler*, (çev. İlcan Bihter Barlas), İstanbul, İlgı Kültür Sanat Yayınları, 2009.

_____, *De Michaele et Andronico Palaeologis*, Cilt 1-2,(hzr. I. Bekker), Bonn, 1835.

ROSSER, John H., *Historical Dictionary of Byzantium*, Lanham: Scarecrow Press, 2001.

RUNCİMAN, Steven, *Haçlı Seferleri Tarihi*,Cilt III, Ankara, Türk Tarih Kurumu, 2008.

_____, "Trade and Industry", CEHE, Cilt. 2, 1987, s. 132-167.

_____, *The Sicilian Vespers*, Cambridge, Penguin Books, 1960.

SANUDO, Marino, " *Istoria del Regno di Romania* ",(ed. C.Hopf), Berlin, 1873.

SARIKAYA, Ülkem, *Dördüncü Haçlı Seferi (1204)*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2004.

SAVVİDES, Aleksios, *Byzantium in the Near East: its relations with the Seljuks sultanate of Rum in Asia Minor, the Armenians of Cilicia and the Mongols*, A.D, c. 1192-1237, Kentron Vyzantinon Ereunon,Selanik, 1981.

SETTON, Kenneth M., *The Papacy And The Levant (1204-1571)*, Cilt. 1: *Thirteenth and Fourteenth Centuries*, Philadelphia, 1976,

SEVİM, Ali, "Keyhüsrev I", *TDVİA*, Cilt 25,(2002), s. 347-349.

_____, Erdoğan Merçil “*Selçuklu Devletleri Tarihi*” Ankara, Türk Tarih Kurumu, 2014, s.584-587.

_____, “Keyhüsrev II.- *TDVİA*, c. 25, 2004, s. 349-350

SPULER, Bertold, *İran Moğolları -Siyaset, İdare ve Kültür- İlhanlılar Devri (1220-1350)*, (çev. Cemal Köprülü), Ankara, Türk Tarih Kurumu, 2011.

STATHAKOPOULOS, DIONYSIOS, *Bizans İmparatorluğu'nun Kısa Tarihi*, (çev. Cumhur Atay), İlteşim Yayınevi, 2014.

SÜMER ,Faruk, “*Kösedağ Savaşı*”, *TDVİA*, Cilt. 26, 2002, s. 272-273.

_____, “Kılıcarslan IV”, *TDVİA*, c.25, 2002, s. 404-405.

_____, “Keykavus II.”, *TDVİA*, c.25, 2002, s. 355-357.

_____, “*Keykubad II.*”, *TDVİA*, c.25, 2002, s. 359-360.

ŞEŞEN, Ramazan, “Haçlılar Önünde Sultan Baybars”, Yeditepe Yayınevi,2016.

Thomas F. Madden, Donald E.Queller, *The Fourth Crusade: The Conquest of Constantinople*, Philadelphia, University of Pennsylvania Press, 1997.

TIMOTHY , Gregory, E., *Bizans Tarihi*, (çev. Esra Ermert), İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2016.

TİESENHAUSEN, W. De, *Altınordu Devleti Tarihine Ait Metinler*, (çev. İsmail Hakı İzmirli), İstanbul, Maarif Matbası, 1941.

TORSELLO , Marino Sanudo, “*Istoria del Regno di Romania*”, *Chroniques Gréco-Romanés*,

(ed. C.Hopf) Berlin, 1873.

TREADGOLD, Warren, *A History of the Byzantine State and Society*, Stanford: Stanford Uni. Press, 1997.

TURAN, Osman, *Selçuklular Zamanında Türkiye* , İstanbul, Turan Neşriyat Yurdu, 1971.

_____, “Keyhüsrev II.”, *İA*, c. 6, 1997, s. 620-629.

_____, *Keykavus II.*”, *İA*, c. 6, 1997, s. 642-643.

_____, “Kılıç Arslan IV.”, *İA*, c.6,1997, s. 703-709.

_____, “Keykubad II.”, *İA*, c. 6, 1997, s. 661-662.

USTA, Aydın, *Sorularla Bizans İmparatorluğu*, İstanbul, Yeditepe Yayınevi, 2016

UZUNÇARŞILI ,İ. H., “Menteşeoğulları”, *İslam Ansiklopedisi*, c. 7, 1997, s. 724-731.

VAN MİLLİGEN, Alexander, “ *Byzantine Constantinople. The Walls of the City and Adjoining*

Histroical Site”, London, John Murray, Albemarle Street, 1899.

VARLIK, Mustafa Çetin, *Menteşe Oğulları Beyliği*”, *Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi*, c.8, 1992, s. 525.

VASARY, Istvan, *Kumanlar ve Tatarlar, Osmanlı Öncesi Balkanlar’da Doğulu Askerler (1185-1365)*, (çev.Ali Cevat Akkoyunlu), YKY, 2015, İstanbul.

VASİLİEV, Alexander A., “*Bizans İmparatorluğu Tarihi*”, (çev. Tevabil Alkoç), İstanbul: Alfa, 2016.

_____, “*The Foundation of the Empire of Trebizond(1204-1222)*”, *Speculum*, Sayı. 11, 1936, s. 3-57.

VRYONIS, Speros, *The Decline of Medieval Helenism in Asia Minor and the Process of İslamization from Eleventh through the Fifteenth Century*, University of California Press, Berkeley, 1971.

WATT, J.A., “The papacy” ,*The New Cambridge Medieval History*, Vol. V c. 1198-c.1300, (ed. David Abulafia), Cambridge: Cambridge University Press, 1999.

WİTTEK, Paul, *Menteşe Beyliği*, (çev. O. Ş. Gökyay), Ankara, TTK, 1999.

_____, *Osmanlı imparatorluğun’un Doğuşu*, (çev. Fatma Gül Berktaş), Ankara, TTK, 1995.

WOLFF , Robert Lee, “The Latin Empire of Constantinople”, *A History of Crusades Volume II The Later Crusades 1189-1311*, (gen.ed. Kenneth M. Setton) (ed. Robert Lee Wolff, Harry W. Hazard), Madison, Milwaukee and London: The University of Wisconsin Press, 1969, s. 225-226.

_____, “The Lascarids Asiatic Frontiers Once More”, *Orientalia Christiana Periodica*, *Sayı XV*, 1949, s. 194-197.

YILDIZ, Sara Nur , *The Mongol Rule in Thirteenth-Century Seljuk Anatolia: The Politics of Conquest and History Writing (1243-1282)*, Doktora Tezi, Chicago University, Yurtdışı Enstitüsü, Chicago, 2006.

YUVALI, Abdulkadir, “*Hülagu*” *TDVİA*, c.1, 1998, s. 479-475.

ZOGRAFİDİS, George, “Nikephoros Blemmydes”, *Encyclopedia of Medieval Philosophy*, (ed. Henrik Lagerlund), Springer, 2011, s. 892.

ÖZGEÇMİŞ

1990 yılında İstanbul'da doğdum. İlk ve orta öğretimimi aynı şehirde tamamladıktan sonra 2009 yılında girdiğim Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nden 2014 yılında mezun oldum. 2016 yılında İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Bölümü'nde Yüksek Lisans eğitimime başladım. 2017 yılında tez danışmanım Prof. Dr. Yusuf AYÖNÜ ile birlikte “*VIII. Mikhail Palaiologos Hayatı ve Siyasi Faaliyetleri*” adlı tez çalışmasına başladım.

